This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

878
L5
Z77

Digitized by Google

Digitized by Google

Livius, Titus

T. LIVI

44771

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EDIDIT

ANTONIUS ZINGERLE.

PARS VI. FASC. I.

LIBER XXXVI—XXXVIII.

EDITIO MAIOR.

VINDOBONAE ET PRAGAE
SUMPTUS FECIT F. TEMPSKY

LIPSIAE
SUMPTUS FECIT G. FREYTAG

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARUM CAESAREAE VINDOBONENSIS

MDCCCLXXXIII.

Digitized by Google

Vindobonae, typis Adolphi Holzhauseni.

Digitized by Google

FRIDERICO · AUGUSTO · OTTONI

BENNDORF

S

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Iis, quae de quartae decadis libris recensendis in voluminis quinti praefatione breviter exposui, nuper quaedam adiunxi in libello, quem inscriptum „Zur vierten Decade des Livius“ C. R. Academiae Vindobonensi edendum tradidi. Ubi cum non solum de compluribus librorum, qui hoc volumine continentur, locis emendationibusque sententiam meam accuratius explicatam, sed nonnullas etiam observationes disputationibus, quas viri docti de codicibus Moguntino, Bambergensi, Spirensi, recentioribus habuerunt, additas invenias, rogo lecturos, ut eum libellum, in apparatu critico semper breviter indicatum,[1]) inspiciant. Inde id quoque perspicient, cur in hac parte libros quosdam manu scriptos recentiores saepius etiam in adnotatione nominaverim, quam in volumine quinto. Ceterum vix est quod dicam, me de codice Bambergensi sententiam non mutasse, immo vehementer gaudeo, quod in horum librorum apparatu critico adornando eius codicis, qui usque ad libri XXXVIII. caput XXXXVI, 4[2]) adhuc extat, in omnibus rebus satis fidam exprimere potui imaginem,[3]) quam

[1]) Sed precor, ut, ubi siglum *ephem. Austr. 1892* legunt, in eius locum *Acad. 1892* (Vol. CXXVIII) substituant.

[2]) In egregia A. Luchsi de Sigismundi Gelenii codice Liv. Spirensi commentatione p. 4 typographorum error „38, 36, 4“ corrigendus est.

[3]) Quam ut ubique quam accuratissime servarem, etiam in rebus orthographicis, quas dicunt, eum codicem ita fere sum secutus, ut manifesta tantum menda ac, ne aequabilitatem illam, de qua in voluminis quarti praefatione dixi, prorsus neglegerem, accusativos pluralis in *is* finitos evitarem. Ceterum eius quoque generis res semper in apparatu invenies notatas.

Digitized by Google

etiam ad nonnullorum errorum originem melius interdum diiudicandam viris criticis haud inutilem fore sperare ausim. Quod H. I. Muelleri Berolinensis, viri clarissimi ac de T. Livio in primis bene meriti, benivolentiae debeo, qui eius libri collationem perhumaniter ultro mihi obtulit. Cui gratias maximas laetissime testatas esse volo.

XXXVI, 7, 10 (p. 8) Ed. Wolffi coniecturam *meam utcumque fortunam* (cf. Wochenschrift f. class. Phil. 1892 p. 184) adnotationi insertam velim.

XXXVII, 33, 5 (p. 87) in ultima adnotationis parte adscribas: *cf. etiam Ad. Schmidt ephem. Austr. 1892 p. 979.*

Dabam Oeniponte mense Iunio MDCCCLXXXXII.

Antonius Zingerle.

Digitized by Google

T. LIVI

AB URBE CONDITA

LIBER XXXVI.

I. P. Cornelium Cn. filium Scipionem et M'. Acilium Glabrionem consules inito magistratu patres, priusquam de provinciis agerent, res divinas facere maioribus hostiis iusserunt in omnibus fanis, in quibus lectisternium maiorem partem anni fieri solet, precarique, quod senatus de novo bello in animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene atque feliciter eveniret. ea omnia sacrificia laeta fuerunt, primisque hostiis perlitatum est, et ita haruspices responderunt, eo bello terminos populi Romani propagari, victoriam ac triumphum ostendi. haec cum renuntiata essent, solutis religione animis patres rogationem ad populum ferri iusserunt, vellent iuberentne cum Antiocho rege, quique eius sectam secuti essent, bellum iniri; si ea perlata rogatio esset, tum, si ita videretur consulibus, rem integram ad senatum referrent. P. Cornelius eam rogationem pertulit; tum senatus decrevit, ut consules Italiam et Graeciam provincias sortirentur; cui Graecia evenisset, ut praeter eum numerum militum, quem L. Quinctius consul in eam provinciam ex auctoritate senatus scripsisset imperassetve, ut eum exercitum acciperet, quem M. Baebius praetor anno priore ex senatus consulto in Macedoniam traiecisset. et extra Italiam permissum, ut, si res postulasset, auxilia ab sociis, ne supra quinque milium numerum, acciperet. L. Quinctium superioris anni consulem legari ad id bellum placuit. alter consul, cui Italia provincia evenisset, cum Bois iussus bellum gerere utro exercitu mallet ex duobus, quos superiores consules

1. Cn. filium M; *om.* B, *cod. rec. et ed. vet.* | M'. *Sigonius;* m. *cod. et ed. vet.* | 2. consules M; *om.* B, *cod. rec. et ed. vet.* | 8. aruspices B. | 10. regione B. | 15. ut consules B, *Harl. et ed. vet.;* consules *cod. plerique.* | 16. ut *om. 3 cod. rec., I. F. Gronovius.* | 18. imperasset uelut eum B, imperassetve, eum *ed. Mogunt., I. F. Gronovius.* | acciperet et quem B, *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | 21. sup̃ B. | 23. bois B; Boiis *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

habuissent, alterum ut mitteret Romam, eaeque urbanae legiones essent paratae quo senatus censuisset.

1 II. His ita in senatu, *incerto* ad id, quae cuius*que* provincia
2 foret, decretis, tum demum sortiri consules placuit. Acilio Graecia, Cornelio Italia evenit. certa deinde sorte senatus consultum factum est, quod populus Romanus eo tempore duellum iussisset esse cum rege Antiocho quique sub imperio eius essent, ut eius rei causa supplicationem imperarent consules, utique M'. Acilius consul ludos magnos Iovi voveret et dona ad omnia pulvinaria.
3 id votum in haec verba, praeeunte P. Licinio pontifice maximo, consul nuncupavit: „si duellum, quod cum rege Antiocho sumi populus iussit, id ex sententia senatus populique Romani con-
4 fectum erit, tum tibi, Iuppiter, populus Romanus ludos magnos dies decem continuos faciet, donaque ad omnia pulvinaria da-
5 buntur de pecunia, quantam senatus decreverit. quisquis magistratus eos ludos quando ubique faxit, hi ludi recte facti donaque data recte sunto.“ supplicatio inde ab duobus consulibus edicta per biduum fuit.

6 Consulibus sortitis provincias extemplo et praetores sortiti sunt. M. Iunio Bruto iurisdictio utraque evenit, A. Cornelio Mammulae Bruttii, M. Aemilio Lepido Sicilia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Livio Salinatori classis, L. Aemilio Paulo Hispania ulte-
7 rior. his ita exercitus decreti: A. Cornelio novi milites, conscripti priore anno ex senatus consulto a L. Quinctio consule, dati sunt, iussusque tueri omnem oram circa Tarentum Brundisiumque.
8 L. Aemilio Paulo in ulteriorem Hispaniam, praeter eum exercitum, quem a M. Fulvio proconsule accepturus esset, decretum est, ut novorum militum tria milia duceret et trecentos equites, ita ut in iis duae partes socium Latini nominis, tertia civium Roma-
9 norum esset. idem supplementi ad C. Flaminium, cui imperium

---

1. Romam *om.* B. | 3. incerto ad id *Koch;* ad id *cod. et ed. vet.*, haud ad id *Madvig Em. L. p. 518,* intento ad id *Weissenborn, cf. ed. Weidm. p. 87.* | quae *om.* B, quod *ed. ante Aldum.* | cuiusque *Ruperti;* cuius *cod. et ed. vet.* (eius *ed. Par. 1510).* | 4. sortiti B. | 6. eo tempore *om.* B. | duellum B, *cod. rec. et ed. vet.;* bellum M (?). | iussisset esse cum rege Antiocho *cod.;* iussisset cum rege Antiocho esse *ed. vet.*, iussisset cum rege Antiocho *I. F. Gronovius.* | 8. M'. *Sigonius;* m. *cod. et ed. vet.* | 9. magnos ludos B. | 10. pontifici B. | 13. erit *om.* B. | iupiter B. | 14. continuo B. | 24. & l. quinctio B. | 27. procos. B, propraetore *ed. Basil. 1535,* praetore *2 cod. rec.* | est M; *om.* B. *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

prorogabatur, in Hispaniam citeriorem est missum. M. Aemilius Lepidus ab L. Valerio, cui successurus esset, simul provinciam exercitumque accipere iussus; L. Valerium, si ita videretur, pro praetore in provincia retinere et provinciam ita dividere, ut una ab Agrigento ad Pachynum esset, altera a Pachyno Tyndareum: eam maritimam oram L. Valerius viginti navibus longis custodiret. eidem praetori mandatum, ut duas decumas frumenti exigeret; id ad mare comportandum devehendumque in Graeciam curaret. idem L. Oppio de alteris decumis exigendis in Sardinia imperatum; ceterum non in Graeciam sed Romam id frumentum portari placere. C. Livius praetor, cui classis evenerat, triginta navibus paratis traicere in Graeciam primo quoque tempore iussus, et ab Atilio naves accipere. veteres naves, quae in navalibus erant, ut reficeret et armaret, M. Iunio praetori negotium datum est, et in eam classem socios navales libertinos legeret.

III. Legati terni in Africam ad Carthaginienses et in Numidiam ad frumentum rogandum, quod in Graeciam portaretur, missi, pro quo pretium solveret populus Romanus. adeoque in apparatum curamque eius belli civitas intenta fuit, ut P. Cornelius consul ediceret, qui senatores essent quibusque in senatu sententiam dicere liceret, quique minores magistratus essent, ne quis eorum longius ab urbe Roma abiret, quam unde eo*dem* die redire posset, neve uno tempore quinque senatores ab urbe Roma abessent. in comparanda inpigre classe C. Livium praetorem contentio orta cum colonis maritimis paulisper tenuit. nam cum cogerentur in classem, tribunos plebi appellarunt; ab iis ad senatum reiecti sunt. senatus ita, ut ad unum omnes consentirent, decrevit vacationem rei navalis eis colonis non esse. Ostia et

---

1. in hispaniam ulteriorem B *et nonnulli cod. rec.* | 2. ab B, *5 cod. rec.*; a *rel. cod. et ed. vet. (cf. Fuegner Lex. p. 14).* | successurus is esset M. | 5. phacynum B. | phacyno B. | 6. eam *ed. Mogunt.* (M?); cum (tum *Lov. 2)* B, *cod. rec. et ed. ante Mogunt.* | 9. in sardiniam B | 11. triginta B, *Lov. 2, ed. Par. 1510;* a triginta *cod. rec. et ed. antiquiss.*, cum triginta *nonnull. cod. rec., ed. Mediol. 1505, Par. 1513, Drakenborch.* | 14. reficiret B. | 15. et in *ed. Basil. 1535;* ut in M, in B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 16. et *2 cod. rec., ed. Mogunt.; om. rel. cod. et ed. ante Mogunt.* | 17. portarentur B. | 22. eodem die *Fuegner, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 188;* eo die *cod. et ed. vet.* | 23. urbae B. | 24. in comparando impigre classem *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 28. eis B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* his M, *Aldus.*

Digitized by Google

Fregenae et Castrum Novum et Pyrgi et Antium et Tarracina et Minturnae et Sinuessa fuerunt, quae cum praetore de vacatione
7 certarunt. consul deinde M'. Acilius ex senatus consulto ad collegium fetialium rettulit, ipsine utique regi Antiocho indiceretur
8 bellum, an satis esset ad praesidium aliquod eius nuntiari; et num Aetolis quoque separatim indici iuberent bellum; et num prius societas eis et amicitia renuntianda esset quam bellum
9 indicendum. fetiales responderunt iam ante sese, cum de Philippo consulerentur, decrevisse nihil referre, ipsi coram an ad praesi-
10 dium nuntiaretur; amicitiam renuntiatam videri, cum legatis totiens repetentibus res nec reddi nec satisfieri aequum censuis-
11 sent. Aetolos ultro sibi bellum indixisse, cum Demetriadem,
12 sociorum urbem, per vim occupassent, Chalcidem terra marique oppugnatum issent, regem Antiochum in Europam ad bellum
13 populo Romano inferendum traduxissent. omnibus iam satis comparatis M'. Acilius consul edixit, ut quos L. Quinctius milites conscripsisset et quos sociis nominique Latino imperasset, quos secum in provinciam ire oporteret, et tribuni militum legionis primae et tertiae, ut ii omnes Brundisium idibus Mais con-
14 venirent. ipse ante diem quintum nonas Maias paludatus urbe egressus est. per eosdem dies et praetores in provincias profecti sunt.

1 IV. Sub idem tempus legati ab duobus regibus, Philippo *et* Ptolomaeo, [Aegypti rege], Romam venerunt, Philippo polli-

---

1. Fregenae M, *Cluver.;* fregena B *et cod. rec.*, frigena *ed. antiquiss.* | 2. Sinuessa (M?) *ed. Mogunt. et seq. (cf. VIII, 11, 11; X, 21, 8);* sinuesse B, sinuessae *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 3. certarunt *Lov. 3;* certarent B, certauerunt *ed. vet. quas vidi omnes.* | m. B. | 4. retulit B. | 5. an satis esset ad praesidium aliquod eius nuntiari *Kreyssig (cf. XXXI, 8, 3; XXXVIII, 46, 11);* an satis esset ad praesidium aliquod eius nuntiaret B, an ad praesidium nuntiaretur M, *Drakenborch,* aliquod eius nuntiare *Lov. 1 (rel. cod. et ed. vet. cum* B *consentiunt, nisi quod habent* nuntiare). | 6. iuberet B *et nonnulli cod. rec. (Lov. 2).* | 9. nichil B. | 13. calchidem B. | 17. conscripsisset et quos *om.* B. | 18. secum *om.* B. | 19. ut ii omnes *Weissenborn;* uti omnes *ed. vet.*, ut omnes *cod. rec.*, uti homines B *et cod. rec.*, ut hi omnes *Crevier.* | conuenissent B. | 20. ipse ad. V. B. | 23. legati B, *cod. rec. et ed. vet.;* et legati M, *2 cod. rec.* | Philippo et Ptolomaeo Romam *I. F. Gronovius, cf. Madvig Em. L. p. 518;* philippo ptolomaeo aegypti rege romam B, Philippo et Ptolomaeo Aegypti rege Romam *cod. rec. et ed. vet.*, Philippo Macedoniae et Ptolemaeo Aegypti Romam *ex cod. Victor. Crevier.* | 24. Philippo

Digitized by Google

cente ad bellum auxilia et pecuniam et frumentum; ab Ptolomaeo 2
etiam mille pondo auri, viginti milia pondo argenti allata. nihil
eius acceptum: gratiae regibus actae. et cum uterque se cum 3
omnibus copiis in Aetoliam venturum belloque interfuturum
polliceretur, Ptolomaeo id remissum; Philippi legatis responsum 4
gratum eum senatui populoque Romano facturum, si M'. Acilio
consuli non defuisset. item ab Carthaginiensibus et Masinissa 5
rege legati venerunt. Carthaginienses tritici modium quingenta
milia, hordei quingenta ad exercitum, dimidium eius Romam
apportaturos polliciti: id ut ab se munus Romani acciperent, 6
petere sese; et classem [suorum] suo sumpto comparaturos; et 7
stipendium, quod pluribus pensionibus in multos annos deberent,
praesens omne daturos. Masinissae legati quingenta milia modium 8
tritici, trecenta hordei ad exercitum in Graeciam, Romam trecenta
milia modium tritici, ducenta quinquaginta hordei, equites quin-
gentos, elephantos viginti regem ad M'. Acilium consulem mis-
surum. de frumento utrisque responsum, ita usurum eo populum 9
Romanum, si pretium acciperent; de classe Carthaginiensibus
remissum, praeterquam si quid navium ex foedere deberent; de
pecunia item responsum, nullam ante diem accepturos.

V. Cum haec Romae agebantur, Chalcide Antiochus, ne 1
cessaret per hibernorum tempus, partim ipse sollicitabat civitatium
animos mittendis legatis, partim ultro ad eum veniebant, sicut
Epirotae communi gentis consensu et Elei e Peloponneso venerunt.
Elei auxilium adversus Achaeos petebant, quos post bellum non 2
ex sua sententia indictum Antiocho primum civitati suae arma
illaturos *credebant*. mille iis pedites cum duce Cretensi Euphane 3

---

pollicente M, *cf. Madvig l. c.;* pollicentes *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 2. etiam B *et cod. rec.;* et *ed. antiquiss., om.* M?, *ed. Mogunt.* | viginti milia M?; uiginti (XX B) B *et cod. rec.,* mille uiginti *ed. vet.* | 6. m. acil. B. | 8. modium ·D· B *cf. M. Mueller praef. p. III et H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 166,* modium (modia M?) mille M? *cod. rec. et ed. vet.* | 9. hordei quingenta B *et cod. Hearn;* hordei quingenta (quinquaginta *Lov. 3)* milia *rel. cod. et ed. vet.* | 10. polliciti sunt *ed. vet.* | Romani *om.* B. | 11. suorum *del. Duker.* | 13. praesens oms̃ B, praesens e͂e *Lov. 6.* | quingenta modia tritici M, *cod. Gaertn.* | 14. .ccc. modium B, trecenta modia M. | 16. elephantos (elephantes *Lov. 6)* XXX B, *Lov. 6.* | 20. accepturus B. | 21. agerentur *coni. Duker.* | 24. epyrotę B. | et Elei *Sabellicus;* ex pelei B, et Pelei *rel. cod. et ed. antiquiss.* | e Peloponneso *ed. Basil. 1531;* & peloponense B et Peloponenses *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 26. ciuitatis suae B. | 27. credebant

Digitized by Google

sunt missi. Epirotarum legatio erat minime in partem ullam liberi aut simplicis animi; apud regem gratiam initam volebant
4 cum eo, ut caverent, ne quid offenderent Romanos. petebant enim, ne se temere in causam deduceret, expositos adversus Italiam pro omni Graecia et primos impetus Romanorum excep-
5 turos; sed si ipse posset terrestribus navalibusque copiis praesidere Epiro, cupide eum omnes Epirotas et urbibus et portibus suis accepturos; si id non posset, deprecari, ne se nudos atque
6 inermes Romano bello obiceret. hac legatione id agi apparebat, ut sive, quod magis credebant, abstinuisset Epiro, integra sibi omnia apud exercitus Romanos essent, conciliata satis apud
7 regem gratia, quod accepturi fuissent venientem; sive venisset, sic quoque spes veniae ab Romanis foret, quod non expectato
8 longinquo ab se auxilio praesentis viribus succubuissent. huic tam perplexae legationi quia non satis in promptu erat, quid responderet, legatos se missurum ad eos dixit, qui de iis, quae ad illos seque communiter pertinerent, loquerentur.

1 VI. In Boeotiam ipse profectus est, causas in speciem irae adversus Romanos eas, quas ante dixi, habentem, Brachyllae necem et bellum a Quinctio Coroneae propter Romanorum mili-
2 tum caedes illatum, re vera per multa iam saecula publice privatimque labante egregia quondam disciplina gentis, et multorum eo statu, qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset.
3 obviam effusis undique Boeotiae principibus Thebas venit. ibi in concilio gentis, quamquam et ad Delium impetu in praesidium Romanum facto et ad Chalcidem commiserat nec parvis nec
4 dubiis principiis bellum, tamen eandem orationem *est* exorsus, qua in colloquio primo ad Chalcidem quaque per legatos in concilio Achaeorum usus erat, ut amicitiam secum institui, non

---

add. ed. Parm. 1480 et seqq. | 7. eripo B. | omnis B, omnibus *cod. rec. probante I. F. Gronovio.* | portubus *cod. rec.* | 11. *vocem* exercitus *delendam esse putavit I. F. Gronovius.* | 12. si uenisset B, *cod. rec. et ed. ante Aldum.* | 14. et huic M. | 16. ad eos *om.* B. | 19. Brachyllae *Sigonius, cf. XXXV, 47, 3;* bracchyli (B) *vel* brachili *cod. et ed. antiquiss.* | 20. coroneã B *et nonnulli cod. rec.* | 22. labante gręcia quondam B. | 23. esset sine B. | 25. & adelũ impetu B *et nonnulli cod. rec.* | 26. nec parvis B; nec a paruis *cod. rec. et ed. vet.* | 27. eandem orationem M (S?) *teste Gelenio;* eadem morationẽ B, eadem oratione *cod. rec. et ed. vet.* | est exorsus *Kreyssig*; exorsus est *Duker*, exorsus *cod. et ed. vet.* | 28. q̣a B, qa *ed. Parm. 1480.* | per legatos M, *Lov. 2;* ad legatos *rel. cod.* (B) *et ed. ante Aldum.* | 29. constitui B. |

Digitized by Google

bellum indici Romanis postularet. neminem, quid ageretur, fallebat: decretum tamen sub leni verborum praetextu pro rege adversus Romanos factum est.

Hac quoque gente adiuncta Chalcidem regressus, praemissis inde litteris, ut Demetriadem convenirent principes Aetolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret, navibus eo ad diem indictum concilio venit. et Amynander, accitus ad consultandum ex Athamania, et Hannibal Poenus, iam diu non adhibitus, interfuit ei consilio. consultatum de Thessalorum gente est, quorum omnibus, qui aderant, voluntas temptanda videbatur. in eo modo diversae sententiae erant, quod alii extemplo agendum, alii ex hieme, quae tum ferme media erat, differendum in veris principium, [et] alii legatos tantummodo mittendos, alii cum omnibus copiis eundum censebant terrendosque metu, si cunctarentur.

VII. Cum circa hanc fere consultationem disceptatio omnis verteretur, Hannibal nominatim interrogatus sententiam in universi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant, tali oratione avertit. „si, ex quo traiecimus in Graeciam, adhibitus essem in consilium, cum de Euboea deque Achaeis et de Boeotia agebatur, eandem sententiam dixissem, quam hodie, cum de Thessalis agitur, dicam. ante omnia Philippum et Macedonas in societatem belli quacumque ratione censeo deducendos esse. nam quod ad Euboeam Boeotosque et Thessalos attinet, cui dubium est, quin — ut quibus nullae suae vires sint, praesentibus adulando semper, quem metum in consilio habeant, eodem ad impetrandam veniam utantur — simul ac Romanum exercitum in Graecia viderint, ad consuetum imperium se avertant, nec iis noxiae futurum sit, quod, cum Romani procul abessent, vim

---

2. tamen *om.* B. | leni B, *Bekker, cf. Madvig Em. L. p. 519;* leui *cod. rel. et ed. vet.* | praetexto B. | 7. indictam *ed. vet.,* dictum *Madvig Em. L. p. 519.* | 13. et *om. Lov. 2, Duker.* | 20. in consilio B. | deque Achaeis et de Boeotia *nonnulli cod. rec. (Lov. 2);* deque achaeis de boeotia B, *cod. rec. et ed. antiquiss.,* de achaeis deque boeotia M *teste Modio,* de Achaeis, de Boeotia *ed. Basil. 1535.* | 22. in societatem belli *ed. Basil. 1535;* belli in societatem *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 24. cui *cod.* (B) *et ed. vet.;* quid M *teste Modio,* qui *Weissenborn in ed. Teubn.* | dubium esse M, dubium esse potest *Weissenborn l. c. praef. p. XVII.* | 25. ut quibus M; utrisq; B, utriusque *cod. rec. (Lov. 2),* cum utrisque *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* — *de interpunctione cf. Madvig Em. L. p. 519.* |

Digitized by Google

6 tuam praesentis exercitusque tui experiri noluerint? quanto igitur
prius potiusque est Philippum nobis coniungere quam hos? cui, si
semel in causam descenderit, nihil integri futurum sit, quique eas
vires afferat, quae non accessio tantum ad Romanum esse bellum,
7 sed per se ipsae nuper sustinere potuerint Romanos. hoc ego
adiuncto — absit verbo invidia — qui dubitare de eventu possim,
cum, quibus adversus Philippum valuerint Romani, iis nunc fore
8 videam, ut ipsi oppugnentur? Aetoli, qui Philippum, quod inter
omnes constat, vicerunt, cum Philippo adversus Romanos pugna-
9 bunt; Amynander atque Athamanum gens, quorum secundum
10 Aetolos plurima fuit opera in eo bello, nobiscum stabunt; Philip-
pus tum te quieto totam molem sustinebat belli; nunc duo maximi
reges Asiae Europaeque viribus adversus unum populum, ut
meam utramque fortunam taceam, patrum certe aetate ne uni
quidem Epirotarum regi parem — qui quid tandem erat vobis-
11 cum comparatus? — geretis bellum. quae igitur res mihi fidu-
ciam praebet coniungi nobis Philippum posse? una, communis
utilitas, quae societatis maximum vinculum est; altera, auctores
12 vos Aetoli. vester enim legatus hic Thoas inter cetera, quae ad ex-
ciendum in Graeciam Antiochum dicere est solitus, ante omnia
hoc semper adfirmavit, fremere Philippum et aegre pati sub
13 specie pacis leges servitutis sibi impositas. ille quidem ferae
bestiae vinctae aut clausae et refringere claustra cupienti regis
iram verbis aequabat. cuius si talis animus est, solvamus nos
eius vincula et claustra refringamus, ut erumpere diu coercitam
14 iram in hostes communes possit. quod si nihil eum legatio

---

1. noluerunt B *et cod. rec.* | 2. cui si *ed. vet. quas vidi omnes;* qui si *cod.* (B), cum *Lov. 3.* | 3. descenderint B. | futuri sint B. | 4. afferant B. | 5. sed p ipse B. | hoc ergo *cod. rec. et ed. vet.* | 6. qui M? *Lov. 2 et ed. vet. post a. 1482;* qd B, quid *cod. plerique et ed. antiquiss.* | 7. his nunc B. | 8. oppugnetur B. | 12. sustinebant B. | 14. utramque *offendit Duker., Weissenborn., sed immerito; cf. M. Müller praef. p. III.* | certa B. | 15. qui quid *Douiatius probante Madvigio Em. L. p. 520;* quicquid B *et sic vel* quidquid *cod. rec. et ed. vet.,* quid M, *Lov. 6, I. F. Gronovius.* | erat *Madvig l. c.;* erit *cod.* (M) *et ed. vet., om.* B. | 16. comparatus M, *ed. Mogunt.;* comparatus *ex* comparatis B, comparatum *cod. rec. et ed. vet. ante Mogunt.* | 21. hoc M, *ed. post Aldum;* haec B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 22. ferae *Gelenius;* ut ferae *cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* vel ferae *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XVII.* | 23. cupienti M, *ed. Ven. 1495 et seq.;* cupientis *cod. rec. (Lov. 2) et Weissenborn l. c.,* cupientes B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 26. nichil

Digitized by Google

nostra moverit, at nos, quoniam nobis eum adiungere non possumus, ne hostibus nostris ille adiungi possit, caveamus. Seleucus filius tuus Lysimachiae est; qui si eo exercitu, quem secum habet, per Thraciam proxima Macedoniae coeperit depopulari, facile ab auxilio ferendo Romanis Philippum ad sua potissimum tuenda avertet. de Philippo meam sententiam habes; de ratione universi belli quid sentirem, iam ab initio non ignorasti. quod si tum auditus forem, non in Euboea Chalcidem captam et castellum Euripi expugnatum Romani, sed Etruriam Ligurumque et Galliae Cisalpinae oram bello ardere, et, qui maximus iis terror est, Hannibalem in Italia esse audirent. nunc quoque accersas censeo omnes navales terrestresque copias; sequantur classem onerariae cum commeatibus. nam hic sicut ad belli munera pauci sumus, sic nimis multi pro inopia commeatuum. cum omnes tuas contraxeris vires, divisa classe partem Corcyrae in statione habebis, ne transitus Romanis liber ac tutus pateat, partem ad litus Italiae, quod Sardiniam Africamque spectat, traicies; ipse cum omnibus terrestribus copiis in Bullinum agrum procedes; inde Graeciae praesidebis, et speciem Romanis traiecturum te praebens et, si res poposcerit, traiecturus. haec suadeo, qui ut non omnis peritissimus sim belli, cum Romanis certe bellare bonis malisque meis didici. in quae consilium dedi, in eadem nec infidelem nec segnem operam polliceor. dii approbent eam sententiam, quae tibi optima visa fuerit."

VIII. Haec ferme Hannibalis oratio fuit; quam laudarunt magis in praesentia, qui aderant, quam rebus ipsis exsecuti sunt; nihil enim eorum factum est, nisi quod ad classem copiasque accersendas ex Asia Polyxenidam misit. legati Larisam ad concilium Thessalorum sunt missi, et Aetolis Amynandroque dies

---

et sic fere semper B. | 1. mouebit M. | coniungere M. | 2. coniungi M. | 9. Romani sed *ed. vet. quas vidi omnes;* romanis sed B, a romanis sed M, *cod. rec.* | lygurumque B. | 12. omnis naualis terrestrisq; B. | 14. commeatũ B, *cf. M. Mueller praef. p. III.* | 15. omnis B. | divisa classe partem B, *ed. Basil. 1535;* diuisa partim classe partem *Lov. 2,* diuisam classem partim *ed. vet.* | 17. partem B, *Lov. 2, ed. Basil.;* partim *ed. vet.* | 18. Bullinum M? *cf. XXXXIV, 30, 10;* byllinum B. | 20. te *om.* B. | 24. optima *om.* B | 27. nihil enim eorum factum eorum nisi qđ B. | 28. polyxaenidam B. | larissam B. | 29. ab Aetolis Amynandroque dies *coni. Iac. Gronovius,* et Aetolis Amynandroque omnem contrahere iuventutem iussis dies *coni. M. Mueller progr. Stendal 1888 p. 3.* |

Digitized by Google

ad conveniendum [exercitui] Pheras est edictus. eodem et rex
3 cum suis copiis confestim venit. ubi dum opperitur Amynandrum atque Aetolos, Philippum Megalopolitanum cum duobus milibus hominum ad legenda ossa Macedonum circa Cynoscepha-
4 las, ubi debellatum erat cum Philippo, misit, sive ab ipso, quaerente sibi commendationem ad Macedonum gentem et invidiam regi, quod insepultos milites reliquisset, monitus, sive ab insita regibus vanitate ad consilium specie amplum, re inane animo
5 adiecto. tumulus est in unum ossibus, quae passim strata erant, coacervatis factus, qui nullam gratiam ad Macedonas, odium in-
6 gens ad Philippum movit. itaque qui ad id tempus fortunam esset habiturus in consilio, is extemplo ad M. Baebium propraetorem misit, Antiochum in Thessaliam impetum fecisse; si videretur ei, moveret ex hibernis; se obviam processurum, ut, quid agendum esset, consultarent.

1 IX. Antiocho ad Pheras iam castra habenti, ubi coniunxerant ei se Aetoli et Amynander, legati ab Larisa venerunt quaerentes, quod ob factum dictumve Thessalorum bello lacesseret
2 eos, simul orantes, ut remoto exercitu per legatos, si quid ei
3 videretur, secum disceptaret. eodem tempore quingentos armatos duce Hippolocho Pheras in praesidium miserunt; ii exclusi aditu, iam omnia itinera obsidentibus regiis, Scotusam se receperunt.
4 legatis Larisaeorum rex clementer respondit, non belli faciendi, sed tuendae et stabiliendae libertatis Thessalorum causa se Thes-
5 saliam intrasse. similia his, qui cum Pheraeis ageret, missus; cui nullo dato responso Pheraei ipsi legatum ad regem princi-
6 pem civitatis Pausaniam miserunt; qui cum haud dissimilia iis,

---

1. exercitui *del. H. I. Mueller ann. Berol. 1889 p. 24*, cum exercitu *coni. I. F. Gronovius probante Madvigio.* | phaeras B. | est edictus *Drakenborch* (ẽ edictus); est dictus *cod.* (B) *et ed. antiquiss.*, est indictus M, *Madvig, H. I. Mueller l. c.* | 2. ubi B, *cod. rec. et ed. ante Aldum;* ibi M *et cod. rec.* | opperiretur M, *Aldus.* | mynandrum B. | 4. hominum *om.* B. | cynocephalas B. | 5. querentes ibi B. | 8. specie *om.* B, *Harl.* | 9. tracta erant coacerbatis B. | 12. *sic* B; esset in consilio habiturus *cod. rec. et ed. vet.* | 16. ad phaleras B. | 17. eis aetoli B. | 18. quod ob hoc factum dictumq; B. | 21. hippoloco B. | aditũ B *et cod. rec.* | 22. regis B. | Scotusam B, *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. ante Mogunt.;* Scotussam M?, *Lov. 3, ed. post Mogunt., cf. H. I. Mueller „Onusa" p. 149 (Histor. Untersuchungen A. Schaefer gewidm., Bonn 1882).* | 25. similia is B. | phaereis B. | 27. paussaniam B. |

Digitized by Google

ut in causa pari, quae pro Chalcidensibus in colloquio ad Euripi fretum dicta erant, quaedam etiam ferocius egisset, rex etiam 7
atque etiam deliberare eos iussos, ne id consilii caperent, cuius, dum in futurum nimis cauti et providi essent, extemplo paeni- 5 teret, dimisit. haec renuntiata Pheras legatio cum esset, ne 8
paulum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos, quid- quid fors belli tulisset, paterentur. itaque et hi summa ope 9
parabant se ad urbem defendendam, et rex ab omni parte simul oppugnare moenia est aggressus; et, ut qui satis intellegeret — 10 neque enim dubium erat — in eventu eius urbis positum esse, 10
quam primam aggressus esset, aut sperni deinde ab universa gente Thessalorum aut timeri se, omnem undique terrorem ob- sessis iniecit. primum impetum oppugnationis satis constanter 11
sustinuerunt; dein cum multi propugnantes caderent aut vulne- 15 rarentur, labare animi coeperunt. revocati deinde castigatione 12
principum ad perseverandum in proposito, relicto exteriore cir- culo muri, deficientibus iam copiis in interiorem partem urbis concesserunt, cui brevior orbis munitionis circumiectus erat. postremo victi malis cum timerent, ne vi captis nulla apud vic- 20 torem venia esset, dediderunt sese. nihil deinde moratus rex 13
quattuor milia armatorum, dum recens terror esset, Scotusam misit. nec ibi mora deditionis est facta, cernentibus Pheraeorum recens exemplum, qui, quod pertinaciter primo abnuerant, malo 14
domiti tandem fecissent; cum ipsa urbe Hippolochus Larisaeo- 25 rumque deditum est praesidium. dimissi ab rege inviolati om- 15
nes, quod eam rem magni momenti futuram rex ad conciliandos Larisaeorum animos credebat.

X. Intra decimum diem, quam Pheras venerat, his per- 1
fectis Crannonem cum toto exercitu profectus primo adventu

---

4. poeniteret B. | 7. itaque *om.* B. | 8. ab omni M, *ed. post Mogunt.;* omni *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | simul. *om.* B. | 14. dein M?; deinde B?, *ed. antiquiss.* | multis B. | 15. coepere *cod. rec. et ed. vet.* | castigatione *cod. rec. (Lov. 2) et ed. ante Aldum;* castigationes B, castigationibus M, *Aldus, cf. ephem. Austr. 1892.* | 17. in ulteriorem M, *Weissenborn ed. Teubn.* | 18. quibus breuior B. | 20. deinde M, *ed. ante Basil. 1535;* inde B. | 21. .IIII. armatorum B, mille trecentos armatorum M. | 22. deditioni *coni. Duker.* | 25. *vel* ab rege *vel infr.* rex *tolli iussit I. F. Gronovius.* | uiolatio omnes B. | 26. ad ciliandos B. | 28. diem qđ B. | 29. Crannonem B *cf. Strab. IX, 5, 20 p. 442;* Cranonem M. | cum toto exercitu profectus *scripsi, cf. ephem. Austr. 1892;* profectus cum toto exercitu M, *Mogunt.,* cum toto exercitu *rel. cod.* (B)

Digitized by Google

2 cepit. inde Cierium et Metropolim et iis circumiecta castella
recepit; omniaque iam regionis eius praeter Atracem et Gyrto-
3 nem in potestate erant. tunc aggredi Larisam constituit, ratus
vel terrore ceterarum expugnatarum vel beneficio praesidii dimissi
vel exemplo tot civitatium dedentium sese non ultra in pertinacia
4 mansuros. elephantis agi ante signa terroris causa iussis qua-
drato agmine ad urbem incessit, ut incerti fluctuarentur animi
magnae partis Larisaeorum inter metum praesentem hostium et
5 verecundiam absentium sociorum. per eosdem dies Amynander
cum Athamanum iuventute occupat Pellinaeum, et Menippus
cum tribus milibus peditum Aetolorum et ducentis equitibus in
Perrhaebiam profectus Malloeam et Cyretias vi cepit *et* depopu-
6 latus est agrum Tripolitanum. his raptim peractis Larisam ad
regem redeunt; consultanti, quidnam agendum de Larisa esset,
7 supervenerunt. ibi in diversum sententiae tendebant aliis vim
adhibendam et non differendum censentibus, quin operibus ac
machinis simul undique moenia aggrederetur urbis sitae in plano,
8 aperto et campestri undique aditu, aliis nunc vires urbis nequa-
quam Pheraeis conferendae memorantibus, nunc hiemem et tem-
pus anni nulli bellicae rei, minime obsidioni atque oppugnationi
9 urbium aptum. incerto regi inter spem metumque legati a Phar-
salo, qui ad dedendam urbem suam forte venerant, animos auxe-
10 runt. M. Baebius interim cum Philippo in Dassaretiis congressus
Ap. Claudium ex communi consilio ad praesidium Larisae misit,
qui per Macedoniam magnis itineribus in iugum montium, quod
11 super Gonnos est, pervenit. oppidum Gonni viginti milia ab

---

et ed. prior. | 1. Cierium *Weissenborn;* cierum B *et ed. antiquiss.,* cyerum *cod. rec. (Lov. 2),* Cieriam *Hertz,* Cypaeram *Glareanus.* | metropolis & his B. | 2. adragem & cyrtonem B. | 4. dimisso B. | 5. in pertinaciã B. | 6. iussisq; B. | 8. praesentium *coni. Muretus.* | 9. absentẽ B. | 10. iuuente B. | pellineum B. | 12. prhebiam B. | Malloeam *ed. Basil. 1531;* malleolã (maleolam *Lov. 2)* B, *cod. rec. et ed. ante Basil.* | cyrethias B. | et depopulatus *Weissenborn;* depopulatus *cod.* (B), depopulatusq; *ed. vet.* | 13. trepolitanum B | 15. aliis afferendam uim M. | 16. q̇ in operibus B. | 17. aggrederetur B, aggrederentur *cod. rec. plerique et ed. vet.* | 18. aperto et *Duker;* apertae B *et sic uel* aperte *uel* a parte *cod. rec. et ed. vet.* | aliis tunc uires urbis M, aliis nunc cuius res urbis B. | 19. phaereis B, pheraeis *(vel* phereis) *ed. antiquiss., cf. ephem. Austr. 1892;* Pheris *cod. et ed. rec.* | 23 in daretis B. | 26. Gonnos *Sabellicus;* connos *et postea* conni B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

Larisa abest, in ipsis faucibus saltus, quae Tempe appellantur, situm. ibi castra metatus latius quam pro copiis et plures quam quot satis in usum erant ignes cum accendisset, speciem, quam quaesierat, hosti fecit, omnem ibi Romanum exercitum cum rege Philippo esse. itaque hiemem instare apud suos causatus rex, unum tantum moratus diem, ab Larisa recessit et Demetriadem redit; Aetolique et Athamanes in suos receperunt se fines. Appius etsi, cuius rei causa missus erat, solutam cernebat obsidionem, tamen Larisam ad confirmandos in reliquum sociorum animos descendit; duplexque laetitia erat, quod et hostes excesserant finibus, et intra moenia praesidium Romanum cernebant.

XI. Rex Chalcidem a Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidensis, Cleoptolemi filiae, cum patrem primo allegando, deinde coram ipse rogando fatigasset, invitum se gravioris fortunae condicioni illigantem, tandem impetrata re tamquam in media pace nuptias celebrat et relicum hiemis, oblitus, quantas simul duas res suscepisset, bellum Romanum et Graeciam liberandam, omissa omnium rerum cura, in conviviis et vinum sequentibus voluptatibus ac deinde ex fatigatione magis quam satietate earum in somno traduxit. eadem omnes praefectos regios, qui ubique, ad Boeotiam maxime, praepositi hibernis erant, cepit luxuria; in eandem et milites effusi sunt: nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem aut vigilias servavit, aut quicquam, quod militaris operis aut muneris esset, fecit. itaque principio veris, cum per Phocidem Chaeroneam, quo convenire omnem undique exercitum iusserat, venisset, facile animadvertit nihilo severiore disciplina milites quam ducem hibernasse. Alexandrum inde Acarnana et Menippum Macedonem

---

1. ab Larisa *om.* B. | 2. ibi M, *cod. rec. (Lov. 2), Aldus et seqq.;* ubi B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | metatus M *et ed. vet. quas vidi omnes; om.* B *et cod. rec.* | quam pro copiis et plures M, *Aldus et seqq.; om.* B, *cod. rec.* | 3. quot M, *Aldus;* quod (qđ B) B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | erat B^1?, *nonnulli cod. rec. (sed Lov. 2* erant). | 5. stare B *et pauci rec.,* obstare *coni. Duker.* | 7. redit B; rediit M *(cf. Golling ephem. Austr. 1888 p. 896).* | 10. excesserunt M. | 12. a chalcide (adalcide B^1) ad demetriadẽ B, *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | 13. cleoptolomi B. | 16. celebrabat B *et cod. rec. (Lov. 2).* | relictum B. | 17. quantas M, *ed. Basil. 1535;* quantũ B *et nonnulli cod. rec.,* quas tum *cod. rec. (Lov. 2),* quantas tum *Mead. 1.* | 20. omnis B. | 23. induxit B *et nonnulli rec. (Lov. 2, cf. ephem. Austr. 1892).* | 26. conuenere B. | 28. acharnanam B, acarnanam *nonnulli cod. rec. (Lov. 2).* |

Digitized by Google

Stratum Aetoliae copias ducere iussit; ipse Delphis sacrificio
7 Apollini facto Naupactum processit. consilio principum Aetoliae
habito via, quae praeter Calydonem et Lysimachiam fert ad
8 Stratum, suis, qui per Maliacum sinum veniebant, occurrit. ibi
Mnasilochus princeps Acarnanum, multis emptus donis, non ipse
solum gentem regi conciliabat, sed Clytum etiam praetorem,
penes quem tum summa potestas erat, in suam sententiam ad-
9 duxerat. is cum Leucadios, quod Acarnaniae caput est, non
facile ad defectionem posse cerneret impelli propter metum Ro-
manae classis, quae cum Atilio quaeque circa Cephallaniam
10 erat, arte eos est aggressus. nam cum in concilio dixisset tuenda
mediterranea Acarnaniae esse et omnibus, qui arma ferrent, ex-
eundum ad Medionem et Thyrreum, ne ab Antiocho aut Aetolis
11 occuparentur, fuere qui dicerent nihil attinere omnes tumultuose
concitari, satis esse quingentorum hominum praesidium. eam
iuventutem nactus, trecentis Medione, ducentis Thyrrei in prae-
sidio positis, id agebat, ut pro obsidibus futuri venirent in po-
testatem regis.

1 XII. Per eosdem dies legati regis Medionem venerunt;
quibus auditis cum in contione, quidnam respondendum regi
2 esset, consultaretur, et alii manendum in Romana societate, alii
non aspernandam amicitiam regis censerent, media visa est Clyti
3 sententia eoque accepta, ut ad regem mitterent legatos peterent-
que ab eo, ut Medionios super tanta re consultare in concilio
4 Acarnanum pateretur. in eam legationem Mnasilochus et qui

1. magistratũ aetoliae B, *cod. rec. plerique (excepto Lov. 2) et ed. antiquiss.* | 2. Apollini M, *Aldus;* apollinis B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | concilio B, *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. ante Iac. Gronovium.* | 3. via M, *Lov. 1 et ed. Mogunt. et seq.;* uiã B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | praeter B *et cod. rec.;* per M, propter *un. cod. rec.* | chalydonẽ B, Chalcidem *ed. ante Basil. 1535.* | fert a stratũ B *et nonnulli rec. (Lov. 2).* | 5. Mnasilochus *Kreyssig;* mnesilochus M, *ed. Mogunt.,* mansilocus B *et rec. (Lov. 2),* Mansilochus *ed. antiquiss.* | 6. clitum B. | 8. iis cum B. | 10. tum atilio B. | quaeque *Weissenborn;* quae B *et rec. plerique,* quaeue *ed. vet.* | cephalaniã B, phalaniam *cod. rec.,* Cephaleniam *ed. vet.* | 11. ante B *et rec. plerique.* | & tuenda B. | 13. turraeum B. | 14. omnes tumultuose M, *Aldus;* omnis tumultus B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.* | 16. nactus praesentis medio deducentis turri in praesidio B. | 17. uenirent potestatem B. | 19. per eos dies B. | 22. Clyti *om.* B. | 23. accepta B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* accepta est M, *Mogunt.* | 25. mansilochus B. |

Digitized by Google

eius factionis erant de industria coniecti, clam missis, qui regem admovere copias iuberent, ipsi terebant tempus. itaque vixdum iis egressis legatis Antiochus in finibus et mox ad portas erat; et trepidantibus, qui expertes proditionis fuerant, tumultuoseque iuventutem ad arma vocantibus ab Clyto et Mnasilocho in urbem est inductus; et aliis sua voluntate adfluentibus metu coacti etiam, qui dissentiebant, ad regem convenerunt. quos placida oratione territos cum permulsisset, ad spem vulgatae clementiae aliquot populi Acarnaniae defecerunt. Thyrreum a Medione profectus est Mnasilocho eodem et legatis praemissis. ceterum detecta Medione fraus cautiores, non timidiores Thyrreenses fecit: dato enim haud perplexo responso, nullam se novam societatem, nisi ex auctoritate imperatorum Romanorum, accepturos, portis clausis armatos in muris disposuerunt. et peropportune ad confirmandos Acarnanum animos Cn. Octavius missus a Quinctio, cum praesidium et paucas naves ab A. Postumio, qui ab Atilio legatus Cephallaniae praepositus fuerat, accepisset, Leucadem venit implevitque spei socios M'. Acilium consulem iam cum legionibus mare traiecisse et in Thessalia castra Romana esse. hunc rumorem quia similem veri tempus anni maturum iam ad navigandum faciebat, rex praesidio Medione imposito et in quibusdam aliis Acarnaniae oppidis Thyrreo abscessit et per Aetoliae ac Phocidis urbes Chalcidem rediit.

XIII. Sub idem tempus M. Baebius et Philippus rex, iam ante per hiemem in Dassaretiis congressi, cum Ap. Claudium, ut obsidione Larisam eximeret, in Thessaliam misissent, quia id tempus rebus gerendis immaturum erat, in hiberna regressi,

---

1. collecti M. | 2. copias si iuuerent B. | 3. legatis *om. I. F. Gronovius.* | et mox BM; mox *cod. rec. et ed. vet.* | 5. ab Clyto *ed. vet. quas vidi omnes;* ab exaclito B *et cod. rec. (Lov. 2),* ab eraclito *al. rec.,* rex ab Clyto *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XVII.* | et mansilocho B. | 7. etiam qđ B. | qđ placida B. | 8. vulgatae *cod. et ed.;* vulgandae *coni. Madvig Em. L. p. 520, sed cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 4.* | 9. tyrrheum B. | 10. mnasiloco B. | 11. dimidiores tyrrhensis B. | 12. dato enim *cod. rec. (Lov. 2);* dato ei *ed. vet. quas vidi omnes,* dato B. | 13. imperatorum *om. I. F. Gronovius.* | 14. portis B, *Lov. 2;* portisque *cod. rec.,* portis quoque *ed. vet. usque ad Basil. 1535.* | 17. legatus *Iac. Perizonius;* legato *cod. et ed.* | accepisset *om.* B. | leucaden B. | 18. m. acilium B. | 19. traiecisset in B. | 20. hunc cruorem B. | 22. tyrrhae B. | 23. urbis B. | 25. ante hiemem B. | in dassaretis B. | 26. misisset B. |

Digitized by Google

principio veris coniunctis copiis in Thessaliam descenderunt. in Acarnania tum Antiochus erat. advenientes Philippus Malloeam Perrhaebiae, Baebius Phacium est aggressus; quo primo prope impetu capto Phaestum eadem celeritate capit. inde Atracem cum se recepisset, Cyretias hinc et Eritium occupat; praesidiisque per recepta oppida dispositis Philippo rursus obsidenti Malloeam se coniungit. sub adventum Romani exercitus, seu ad metum virium seu ad spem veniae, cum dedidissent sese, ad ea recipienda oppida, quae Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. erant autem haec: Aeginium Ericinium Gomphi Silana Tricca Meliboea Phaloria. inde Pellinaeum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus et equitibus quadraginta in praesidio erat, circumsidunt et, priusquam oppugnarent, mittunt ad Philippum qui monerent, ne vim ultimam experiri vellet. quibus ille satis ferociter respondit vel Romanis vel Thessalis se creditum fuisse, in Philippi se potestatem commissurum non esse. postquam apparuit vi agendum, quia videbatur et Limnaeum eodem tempore oppugnari posse, regem ad Limnaeum ire placuit, Baebius restitit ad Pellinaeum oppugnandum.

XIV. Per eos forte dies M'. Acilius consul cum viginti milibus peditum, duobus milibus equitum, quindecim elephantis mari traiecto pedestres copias Larisam ducere tribunos militum iussit; ipse cum equitatu Limnaeum ad Philippum venit. adventu consulis deditio sine cunctatione est facta, traditumque praesidium regium et cum iis Athamanes. ab Limnaeo Pellinaeum consul proficiscitur. ibi primi Athamanes tradiderunt sese, deinde et Philippus Megalopolitanus; cui decedenti praesidio cum obvius forte fuisset Philippus rex, ad ludibrium regem eum consalutari iussit, ipse congressus fratrem haud sane decoro maiestati suae

---

3. prhebiae bebius B. | 4. Phaestum *Sabellicus;* phaustum B, *cod. rec. et ed. vet.* | 5. cyrethias B. | ericiũ B. | 6. recepta *cod.* (B) *et ed.;* capta M. | 7. sub adventum *ed. Mogunt. (ex* M?); sub aduentu *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 9. occupauerat B. | 10. hae ceginium ercinium gompi silana tricta moelibea phaloria B. | 11. phaelinnaeum B. | 12. et equitibus quadraginta M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 13. erant B. | 17. Limnaeam *ed. Mogunt.* | 18. oppugnari posse regem ad Limnaeum *om.* B. | 19. paelinnaeum B. | 20. consul *om.* B. | cum viginti milibus peditum *I. F. Gronovius*; cum ·X· milibus peditum *cod.* (B). | 22. pedestris B. | 24. traditum praesidium B. | 25. cum his B. | 27. descendenti B. | praesidio B, *cod. rec. (Lov. 2);* de praesidio *al. cod. rec. et ed. vet.* | 29. aut sane B. | maiestati *ed. Par.*

Digitized by Google

ioco appellavit. deductus inde ad consulem custodiri iussus est et haud ita multo post in vinculis Romam missus. cetera multitudo Athamanum aut militum Antiochi regis, quae in praesidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi est; fuere autem ad quattuor milia hominum. consul Larisam est profectus, ibi de summa belli consultaturus. in itinere ab Cierio et Metropoli legati tradentes urbes suas occurrerunt. Philippus Athamanum praecipue captivis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus spem Athamaniae potiendae exercitum eo duxit, praemissis in civitates captivis. et illi magnam auctoritatem apud populares habuerunt, clementiam erga se regis munificentiamque commemorantes; et Amynander, cuius praesentis maiestas aliquos in fide continuisset, veritus, ne traderetur Philippo iam pridem hosti et Romanis merito tunc propter defectionem infensis, cum coniuge ac liberis regno excessit Ambraciamque se contulit. ita Athamania omnis in ius dicionemque Philippi concessit. consul ad reficienda maxime iumenta, quae et navigatione et postea itineribus fatigata erant, paucos Larisae moratus dies, velut renovato modica quiete exercitu Crannonem est progressus. venienti Pharsalus et Scotusa et Pherae quaeque in eis praesidia Antiochi erant deduntur. ex iis interrogatis, qui manere secum vellent, mille volentes Philippo tradit, ceteros inermes Demetriadem remittit. Proernam inde recepit et quae circa eam castella erant. ducere tum porro in sinum Maliacum coepit. adpropinquanti faucibus, super quas siti Thaumaci sunt, deserta urbe iuventus omnis armata silvas et itinera insedit et in agmen Romanum ex superioribus locis incursavit. consul

---

1513 et seq.; maiestatis *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 1. ioco *ed. Par. 1513 et seq.;* loco *cod. et ed. vet.* | ad *om.* B. | iussus est et *Ussing;* iussus et *cod. et ed.*, et *cod. Voss.* | 3. in praesidis B. | 5. ad quattuor milia *Bekker;* ad ·IIII· B, ad tria milia *rel. cod. (Lov. 2) et ed. vet.* | 6. ab Cierio *Weissenborn;* ab cieria *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.*, ad cieria B. | 9. gentes *Lov. 2.* | potiendae B; potiundae *cod. rec. et ed. vet.* | exercitum eduxit B. | 15. discessit B^1. | ambrachiamq; B. | 18. fatiganda B. | 19. renovato M; reparato *rel. cod.* (B) *et ed. vet., cf. XXI, 21, 8* | Crannonem *ed. Ven.;* cranonem M, cannonem B *et rec. (Lov. 2).* | 20. progressus M; profectus *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | pharsalus et scotus et phaere B. | 22. uolentis B. | 24. circa eam *cod. rec. (Lov. 2?) et ed. vet.;* circa ea B *et rec.*, circa *I. F. Gronovius.* | 25. adpropinquanti *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* appropinquante *ed. Basil. 1535.* | taumaci B. | 27. consul primo misit *Madvig Em. L. p. 520;*

Digitized by Google

primo misit, qui ex propinquo colloquentes deterrerent eos a tali furore; postquam perseverare in incepto vidit, tribuno cum duorum signorum militibus circummisso interclusit ad urbem
14 iter armatis, vacuamque eam cepit. tum clamore ab tergo captae urbis audito refugientium undique ex silvis insidiatorum
15 caedes facta est. ab Thaumacis altero die consul ad Spercheum amnem pervenit, inde Hypataeorum agros vastavit.

1 XV. Cum haec agebantur, Chalcide erat Antiochus, iam tum cernens nihil se ex Graecia praeter amoena Chalcide hi-
2 berna et infames nuptias petisse. tunc Aetolorum vana promissa incusare et Thoantem, Hannibalem vero non ut prudentem tantum virum, sed prope vatem omnium, quae tum evenirent, admirari. ne tamen temere coepta segnitia insuper everteret, nuntios in Aetoliam misit, ut omni contracta iuventute convenirent La-
3 miam; et ipse eo decem milia fere peditum ex iis, qui postea
4 venerant ex Asia, expleta et equites quingentos duxit. quo cum aliquanto pauciores quam umquam ante convenissent, et principes tantummodo cum paucis clientibus essent, atque ii dicerent omnia sedulo ab se facta, ut quam plurimos ex civitatibus suis
5 evocarent, nec auctoritate nec gratia nec imperio adversus detractantes militiam valuisse, destitutus undique et ab suis, qui morabantur in Asia, et ab sociis, qui ea, in quorum spem vocaverant, non praestabant, intra saltum Thermopylarum sese rece-
6 pit. id iugum, sicut Appennini dorso Italia dividitur, ita mediam
7 Graeciam dirimit. ante saltum Thermopylarum in septemtrionem versa Epirus et Perrhaebia et Magnesia et Thessalia est et
8 Phthiotae Achaei et sinus Maliacus; intra fauces ad meridiem vergunt Aetoliae pars maior et Acarnania et cum Locride Phocis et Boeotia adiunctaque insula Euboea, et excurrente in altum velut promunturio Attica terra et sita ab tergo Peloponnesus.

---

consul primo mittere M, primo missi (emissi *Lov. 2)* B, *cod. rec. et ed. antiquiss.*, primo missis *I. F. Gronovius.* | 6. Spercheum *Drakenborch in adn.;* sperchium M, spergetum *vel* spargetum *cod. rec.*, pgaetum B. | 7. hipataeorum B. | 9. tum *om.* B. | calchidae B. | 11. incusare thoantem B. | 14. misit B; mittit *cod. rec. et ed. vet.* | Lamiam *Duker;* iam *cod. et ed. vet.* | 15. ex his B. | 16. expleta B, *cod. rec. et ed. vet.;* et creta M. | qđ cum B. | 17. ante B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* antea M, *Mogunt.* | 22. eã B. | 23. thermopilarum *et sic fere semper* B. | 26. epiros B. | & magna asia & thessalia & eptiote. | 27. Achaei *ed. Basil. 1535;* et achaei M, *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | infra fauces B. | 29. boetia B. | 30. terra et sita ab

Digitized by Google

hoc iugum ab Leucate et mari ad occidentem verso per Aetoliam ad alterum mare orienti obiectum tendens ea aspreta rupesque interiectas habet, ut non modo exercitus sed ne expediti quidem facile ullas ad transitum calles inveniant. extremos ad orientem montes Oetam vocant, quorum quod altissimum est Callidromon appellatur; in cuius valle ad Maliacum sinum vergente iter est non latius quam sexaginta passus. haec una militaris via est, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. ideo Pylae, et ab aliis, quia calidae aquae in ipsis faucibus sunt, Thermopylae locus appellatur, nobilis Lacedaemoniorum adversus Persas morte magis memorabili quam pugna.

XVI. Haudquaquam pari tum animo Antiochus intra portas loci eius castris positis munitionibus insuper saltum impediebat; et, cum duplici vallo fossaque et muro etiam, qua res postulabat, ex multa copia passim iacentium lapidum permunisset omnia, satis fidens numquam ea vim Romanum exercitum facturum, Aetolos ex quattuor milibus — tot enim convenerant — partim ad Heracleam praesidio obtinendam, quae ante ipsas fauces posita est, partim Hypatam mittit, et Heracleam haud dubius consulem oppugnaturum, et iam multis nuntiantibus circa Hypatam omnia evastari. consul depopulatus Hypatensem primo, deinde Heracleensem agrum, inutili utrobique auxilio Aetolorum, in ipsis faucibus prope fontes calidarum aquarum adversus regem posuit castra. Aetolorum utraeque manus Heracleam sese includerunt. Antiochum, cui, priusquam hostem cerneret, satis omnia permunita et praesidiis obsaepta videbantur, timor incessit, ne quas per imminentia iuga calles inveniret ad transitum Romanus; nam et Lacedaemonios quondam ita a Persis circuitos fama erat, et nuper Philippum ab iisdem Romanis. itaque nuntium Heracleam ad Aetolos mittit, ut hanc saltem sibi operam eo bello

---

tergo Peloponnesus *M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 167;* terra, sita ab tergo et Peloponnesus (poloponensus B) *cod. et ed.* (terra ac sita ab tergo et Peloponnesus *Gertz Nord. Tidskr. 1878 p. 54,* terra; sita ab tergo est Peloponnesus *H. I. Mueller l. c.).* | 1. leucade B. | verso *ed. Basil. 1535;* uersa B, *cod. rec.* (uersam *Lov. 2) et ed. antiquiss.* | 5. montis B. | 9. possent B *et rec. (Lov. 2).* | 12. portas *om.* B. | 15. omnia M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 16. eã uĩ B. | exercitum *om.* B. | 17. quatuor B. | 19. hipatam *et sic in seq.* B. | 22. heraclensẽ B. | 24. posuit castra B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.;* castra posuit *al. cod. rec., Aldus.* | utraque *2 cod. rec., I. F. Gronovius.* | 25. qui priusquam B. |

Digitized by Google

praestarent, ut vertices circa montium occuparent obsiderentque,
9 ne qua transire Romani possent. hoc nuntio audito dissensio
inter Aetolos orta est. pars imperio parendum regis atque eun-
10 dum censebant, pars subsistendum Heracleae ad utramque fortu-
nam, ut, sive victus ab consule rex esset, in expedito haberent
integras copias ad opem propinquis ferendam civitatibus suis, sive
11 vinceret, ut dissipatos in fugam Romanos persequerentur. utra-
que pars non mansit modo in sententia sua, sed etiam exsecuta
est consilium: duo milia Heracleae substiterunt, duo trifariam
divisa Callidromum et Rhoduntiam et Tichiunta — haec nomina
cacuminibus sunt — occupavere.

1 XVII. Consul postquam insessa superiora loca ab Aetolis
vidit, M. Porcium Catonem et L. Valerium Flaccum consulares
legatos cum binis milibus delectorum peditum ad castella Aeto-
lorum, Flaccum in Rhoduntiam et Tichiunta, Catonem in Calli-
2 dromum mittit. ipse, priusquam ad hostem copias admoveret,
vocatos in contionem milites paucis est allocutus. „plerosque
omnium ordinum, milites, inter vos esse video, qui in hac eadem
3 provincia T. Quincti ductu auspicioque militaveritis. Macedonico
bello inexsuperabilior saltus ad amnem Aoum fuit quam hic;
4 quippe portae sunt hae, et unus inter duo maria clausis omnibus
velut naturalis transitus est; munitiones et locis opportunioribus
tunc fuerunt et validiores impositae; exercitus hostium ille et
5 numero maior et militum genere aliquanto melior: quippe illic
Macedones Thracesque et Illyrii erant, ferocissimae omnes gentes,
hic Syri et Asiatici Graeci sunt, vilissima genera hominum et

---

1. ut vertices BM; uertices *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 2. Romani possent B *et cod. rec. (Lov. 2);* Romanus posset *ed. vet. quas vidi omnes.* | 10. gallidromum & rhodium iam & thiciunta B. | 12. postquam uidit occupata ab Aetolis superiora loca M?. | 13. consularis B. | 15. in rhoduntia & triciunta catonem in gallidromum B. | 18. qui hac B. | 20. inexsuperabilior M; inexsuperabilis B, *cod. rec.* (insuperabilis *Lov. 2),* inexsuperabilis magis *ed. vet.* | fui in quã hic B. | 21. sunt haec B. | in duo B. | 22. transitus & B. | munitiones et locis opportunioribus tunc fuerunt M; munitioribus tunc fuerunt B *et rec.* (munitiores tunc fuerunt *Lov. 2).* | 23. et validiores impositae M; & ualidioribus inpositi B *et rec.* (et ualidiores impositi *Lov. 2).* | ille B (S?), *cod. rec. et ed. vet.;* multo M, multo ille *dubitanter Weissenborn. in ed. Teubn. p. XVIII, cf. ephem. Austr. 1892.* | 25. tracesq; et illyri B. | ferocissimae B, *cod. rec. et ed. vet.;* bellicosissimae M. | 26. siri & asiatici regis sunt B. | vilissima B; leuissima *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

servituti nata; rex ille bellicosissimus et exercitatus iam inde 6
ab iuventa finitimis Thracum atque Illyriorum et circa omnium
accolarum bellis, hic, ut aliam omnem vitam sileam, is est, qui 7
cum ad inferendum populo Romano bellum ex Asia in Europam
transisset, nihil memorabilius toto tempore hibernorum gesserit,
quam quod amoris causa ex domo privata et obscuri etiam inter
populares generis uxorem duxit, et novus maritus, velut sagi-
natus nuptialibus cenis, ad pugnam processit. summa virium 8
speique eius in Aetolis fuit, gente vanissima et ingratissima, ut
vos prius experti estis, nunc Antiochus experitur. nam nec 9
venerunt frequentes, nec contineri in castris potuerunt, et in
seditione ipsi inter sese sunt, et, cum Hypatam tuendam Hera-
cleamque depoposcissent, neutram tutati refugerunt in iuga mon-
tium, pars Heracleae incluserunt sese. rex ipse confessus nus- 10
quam aequo campo non modo congredi se ad pugnam audere,
sed ne castra quidem in aperto ponere, relicta omni ante se
regione ea, quam se nobis ac Philippo ademisse gloriabatur,
condidit se intra rupes, ne ante fauces quidem saltus, ut quon- 11
dam Lacedaemonios fama est, sed intra penitus retractis castris;
quod quantum interest ad timorem ostendendum, an muris urbis
alicuius obsidendum sese incluserit? sed neque Antiochum 12
tuebuntur angustiae, nec Aetolos vertices illi, quos ceperunt.
satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus
vos in pugna praeter hostes esset. illud proponere animo vestro 13
debetis, non vos pro Graeciae libertate dimicare tantum, quam-
quam is quoque egregius titulus esset, liberatam a Philippo ante
nunc ab Aetolis et ab Antiocho liberare, neque ea tantum in

---

1. seruitutis digna M. | & exercitatus B; exercitatus *cod. rec. et ed. vet.* | iam inde *ed. Par. 1513;* iam ille *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 3. sileam *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* omittam M, *Aldus.* | is *Lov. 1?, ed. Basil. 1535 et seq.; om. cod. et ed. antiquiss.* | 7. popularis B. | 9. ingratissima *cod.* (B) *et ed. vet.;* leuissima M. | 10. nec venerunt frequentes *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* nec frequentes conuenerunt M, *Aldus.* | 12. inter sese *cod.* (B) *et ed. antiquiss.*; inter se *ed. Basil. 1531.* | 13. neutra mutati B. | 14. Heracleae M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* muris *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XVIII.* | 18. condidisse intra B. | 20. urbis alicuius B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.*; alicuius urbis *al. cod. rec.* | 23. atque M, *cod. Gaertn.;* anteque *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 24. hostis B. | 25. dimicare tantum B *et rec. plerique (Lov. 2);* tantum dimicare *al. rec.,* tantum *ed. antiquiss.* | 26. liberam B *et rec. (Lov. 2).* |

Digitized by Google

praemium vestrum cessura, quae nunc in regiis castris sunt, sed illum quoque omnem apparatum, qui in dies ab Epheso expectatur, praedae futurum, Asiam deinde Syriamque et omnia usque ad ortum solis ditissima regna Romano imperio aperturos. quid deinde aberit, quin ab Gadibus ad mare rubrum Oceano fines terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit, et omne humanum genus secundum deos nomen Romanum veneretur? in haec tanta praemia dignos parate animos, ut crastino die bene iuvantibus diis acie decernamus."

XVIII. Ab hac contione dimissi milites, priusquam corpora curarent, arma tela parant. luce prima signo pugnae proposito instruit aciem consul, arta fronte, ad naturam et angustias loci. rex, postquam signa hostium conspexit, et ipse copias educit. levis armaturae partem ante vallum in primo locavit, tum Macedonum robur, quos sarisophorus appellabant, velut firmamentum circa ipsas munitiones constituit. his ab sinistro cornu iaculatorum sagittariorumque et funditorum manum sub ipsis radicibus montis posuit, ut ex altiore loco nuda latera hostium incesserent. ab dextro Macedonibus ad ipsum munimentorum finem, qua loca usque ad mare invia palustri limo et voraginibus claudunt, elephantos cum adsueto praesidio posuit, post eos equites, tum modico intervallo relicto ceteras copias in secunda acie. Macedones pro vallo locati primo facile sustinebant Romanos, temptantes ab omni parte aditus, multum adiuvantibus, qui ex loco superiore fundis, velut nimbum, glandes et sagittas simul ac iacula ingerebant. deinde, ut maior nec iam toleranda vis hostium inferebat se, pulsi loco intra munimenta subductis ordinibus concesserunt; inde ex vallo prope alterum vallum hastis prae se obiectis fecerunt. et ita modica altitudo valli erat, ut et locum superiorem suis ad pugnandum praeberet, et propter

---

1. nunc regis castris B *et cod. rec. fere omnes.* | 3. asia B. | 4. ortum B; ortus *Lov. 6 m. 2, Sabellicus, ed. Par. 1510 et seq.,* portus *cod. rec. et ed. antiquiss.,* portas *Lov. 2.* | Romano imperio B; imperio romano *cod. rec. et ed. vet.* | 5. q̇d inde B. | q̇ in gadibus B. | 11. arma tela B *et cod. rec. plerique, cf. Frigell Proleg. in lib. XXII p. 18;* arma et tela *Lov. 2,* arma telaque *ed. vet.* | preposito. B. | 15. sarisophorus *cod. rec.;* sariphorus B, *ed. Parm. 1480,* sariphoros *vel* sarissophoros *ed. vet.* | 18. montis *om.* B. | hostium *om.* B. | 19. quae B. | 23. p̄ uallo B. | temptantis B. | 25. fundi uel nimbum glandis B. | 29. prae se *lac. rel. om.* B. | 30. suis ad pugnandum B; ad pugnandum suis M, ad pugnandum *cod. rec. et ed. vet. usque ad Mo-*

Digitized by Google

longitudinem hastarum subiectum haberet hostem. multi temere subeuntes vallum transfixi sunt; et aut incepto irrito recessissent aut plures cecidissent, ni M. Porcius ab iugo Callidromi, deiectis inde Aetolis et magna ex parte caesis — incautos enim et plerosque sopitos oppresserat —, super imminentem castris collem apparuisset. 8

XIX. Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta et Rhodun- 1
tiam, nequiquam subire ad ea castella conato, fuerat. Macedones 2
quique alii in castris regiis erant primo, dum procul nihil aliud quam turba et agmen apparebat, Aetolos credere visa procul pugna subsidio venire; ceterum, ut primum signaque et arma 3
ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pavor omnes cepit, ut abiectis armis fugerent. et munimenta sequentes 4
impedierunt, et angustiae vallis, per quam sequendi erant, et maxime omnium quod elephanti novissimi agminis erant, quos pedes aegre praeterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis tumultumque inter se maiorem quam in proelio edentibus; aliquantum temporis et direptio castrorum tenuit. Scarpheam 5
tamen eo die consecuti sunt hostem. multis in ipso itinere caesis 6
captisque, non equis virisque tantum, sed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in castra reverterunt; quae 7
temptata eo die inter ipsum pugnae tempus ab Aetolis, Heracleam obtinentibus praesidio, sine ullo haud parum audacis incepti effectu fuerant. consul noctis insequentis tertia vigilia praemisso 8
equitatu ad persequendum hostem, signa legionum luce prima movit. aliquantum viae praeceperat rex, ut qui non ante quam 9

---

gunt. | 3. occidissent B, *cod. Gaertn.* | 5. collem quum apparuisset M. | 7. roduntiam B. | 8. subire ab ea B. | 9. in castris regis erant B, in castris fuerant regiis M? | nichil aliut B. | 12. ex propinquo M, *Mogunt.;* ex inprouiso B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.* | cognitę pre aperuerunt B. | 13. omnis B. | sequentis B. | 14. impedierunt angustiae B. | 15. omnium M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 17. edentibus M; dantibus *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 18. et direptio M, *Aldus;* direptio *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | obtinuit M. | Scarpheam *Drakenborch in adn.;* scarphiam M? S?, *ed. Basil 1535,* carpeiam *cod. rec. (Lov. 2),* tarpeiam B, ad Scarpheam *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XVIII.* | 21. potuerant *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes;* poterant B *et rec. (Lov. 2).* | 24. effectus fuerat B. 25. luce prima B *et rec. (Lov. 2);* prima luce *al. rec. et ed. vet.* | 26. rex *om.* B. |

Digitized by Google

Elatiae ab effuso constiterit cursu; ubi primum reliquiis pugnaeque et fugae collectis, cum perexigua manu semiermium militum
10 Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum quidem regem Elatiae adsecutus non est; magnam partem agminis aut lassitudine subsistentes aut errore, ut qui sine ducibus per ignota
11 itinera fugerent, dissipatos oppresserunt. nec praeter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit, etiam ex decem milibus militum, quos Polybio auctore traiecisse secum
12 regem in Graeciam scripsimus, exiguus numerus; quid, si Antiati Valerio credamus sexaginta milia militum fuisse in regio exercitu scribenti, quadraginta inde milia cecidisse, supra quinque milia capta cum signis militaribus ducentis triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipso certamine pugnae, ab incursu Aetolorum se tuentes non plus quinquaginta interfecti sunt.

1 XX. Consule per Phocidem et Boeotiam exercitum ducente consciae defectionis civitates cum velamentis ante portas stabant
2 metu, ne hostiliter diriperentur. ceterum per omnes dies haud secus quam *in* pacato agro sine vexatione ullius rei agmen pro-
3 cessit, donec in agrum Coroneum ventum est. ibi statua regis Antiochi posita in templo Minervae Itoniae iram accendit; permissumque militi est, ut circumiectum templo agrum popularetur; dein cogitatio animum subit, cum communi decreto Boeotorum posita esset statua, indignum esse in unum Coronensem agrum
4 saevire. revocato extemplo milite finis populandi factus; castigati tantum verbis Boeoti ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos.

---

1. ab effuso *ed. Basil. 1535;* a confuso *cod. et ed. antiquiss.* | constitisset M, *Aldus,* constitit *Lov. 2.* | reliquis B. | 2. cum rex exigua B. | 5. subsistentis B. | 7. ex toto M; ex isto *rel. cod.* (B) *et ed. Aldina priores.* | 8. qđ polybio B. | traiecisse cũ regẽ B. | 9. qđ si B. | 11. centum quadraginta milia cecidisse M. | 13. in ipso certamine — quinquaginta M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 15. consule per Phocidem et Boeotiam exercitum ducente M; consulis p phocadẽ boeotię exercitum ducenti B, consuli per phocidem (eolidem *Lov. 2*) boeotiae exercitum ducenti *cod. rec. et ed. Moguntina priores.* | 16. ciuitatis B. | 17. dies *cod. et ed. vet., cf. Wulsch de praep.* per *usu Liv. (Hal. 1880) p. 41; del. Madvig Em. L. p. 521.* | 18. quam in pacato *ed. vet. quas vidi omnes;* quam pacato *cod.* | sine uiolatione M. | 20. Antiochi *om.* B. | Itoniae *I. F. Gronovius;* itonaeae M, *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Mogunt.* | 22. subit B, *cod. rec. et ed. ante Aldum;* subiit *al. rec., Aldus.* | 23. statua *om.* B. | coronaeum *Lov. 2.* | 26. bene-

Digitized by Google

Inter ipsum pugnae tempus decem naves regiae cum praefecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant. eo gravis vulneribus Alexander Acarnan, nuntius adversae pugnae, cum perfugisset, trepidae inde recenti terrore naves Cenaeum Euboeae petierunt. ibi mortuus sepultusque Alexander. tres, quae ex Asia profectae eundem portum tenuerunt, naves audita exercitus clade Ephesum redierunt. Isidorus ab Cenaeo Demetriadem, si forte eo deferret fuga regem, traiecit. per eosdem dies A. Atilius praefectus Romanae classis magnos regios commeatus, iam fretum, quod ad Andrum insulam est, praetervectos, excepit; alias mersit, alias cepit naves; quae novissimi agminis erant, cursum in Asiam verterunt. Atilius Piraeum, unde profectus erat, cum agmine captivarum navium revectus magnam vim frumenti et Atheniensibus et aliis eiusdem regionis sociis divisit.

XXI. Antiochus sub adventum consulis a Chalcide profectus Tenum primo tenuit, inde Ephesum transmisit. consuli Chalcidem venienti portae patuerunt, cum appropinquante eo Aristoteles praefectus regis urbe excessisset. et ceterae urbes in Euboea sine certamine traditae; post paucosque dies omnibus perpacatis sine ullius noxa urbis exercitus Thermopylas reductus, multo modestia post victoriam quam ipsa victoria laudabilior. inde consul M. Catonem, per quem quae gesta essent senatus populusque Romanus haud dubio auctore sciret, Romam misit. is a Creusa—Thespiensium emporium est, in intimo sinu Corinthiaco retractum — Patras Achaiae petit; a Patris Corcyram usque Aetoliae atque Acarnaniae littora legit, atque ita ad Hydruntem Italiae traicit. quinto die inde pedestri itinere Romam ingenti cursu pervenit. ante lucem ingressus urbem a porta ad

---

factis *(sed litterae* c *et* t *alt. manu correctae)* B. | 2. Thronium *Sabellicus, ed. Par. 1510;* thoronium B, thorontum (toruntum *Lov. 2) cod. rec.* | 3. Acarnan *ed. Basil. 1531;* acarnanum *cod. et ed. antiquiss.* | 4. ceneum B. | 6. tenuerant M, *Aldus.* | 7. caeneo B. | 11. nauesq; nouissimi B, naues quae nouissimae *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 15. sub aduentu *cod. rec. (Lov. 2) et ed. ante Aldum,* aduentu *Lov. 1.* | 16. Tenum *Glareanus;* tenedum *cod.* (B) *et ed. vet.*, teneum *Ox.* N. | 19. post paucosque dies M; paucosq; p dies B, *cod. rec. et ed. vet.,* paucosque dies *duo cod. rec.* | 21. multa B, *cod. rec. et. ed. antiquiss.* | 24. chreusa B. | inpurium B. | corinthi achore tractactum B. | 26. hydruntem *ed. antiquiss.;* hidruntem B, hydrontem *vel* Idruntem *vel* ydruntum *cod. rec., cf. ephem. Austr. 1892.* | 27. traicit B; traiecit *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

7 praetorem M. Iunium iter intendit. is prima luce in senatum
vocavit; quo L. Cornelius Scipio, aliquot diebus ante a consule
dimissus, cum adveniens audisset praegressum Catonem in senatu
8 esse, supervenit exponenti, quae gesta essent. duo inde legati
iussu senatus in contionem sunt producti atque ibi eadem, quae
9 in senatu, de rebus in Aetolia gestis exposuerunt. supplicatio
in triduum decreta est, et ut quadraginta hostiis maioribus
10 praetor, quibus diis ei videretur, sacrificaret. per eosdem dies
et M. Fulvius Nobilior, qui biennio ante praetor in Hispaniam
11 erat profectus, ovans urbem est ingressus; argenti bigati prae
se tulit centum triginta milia et extra numeratum duodecim
milia pondo argenti, auri pondo centum viginti septem.

1 XXII. Acilius consul ab Thermopylis Heracleam ad Aetolos
praemisit, ut tunc saltem, experti regiam vanitatem, resipiscerent
traditaque Heraclea cogitarent de petenda ab senatu seu furoris
2 sui seu erroris venia. et ceteras Graeciae civitates defecisse eo
bello ab optime meritis Romanis; sed quia post fugam regis,
cuius fiducia officio decessissent, non addidissent pertinaciam
3 culpae, in fidem receptas esse; Aetolos quoque, quamquam non
secuti sint regem, sed accersierint, et duces belli, non socii
4 fuerint, si paenitere possint, posse et incolumes esse. ad ea
cum pacati nihil responderetur, appareretque armis rem gerendam et rege superato bellum Aetolicum integrum restare, castra
ab Thermopylis ad Heracleam movit; eoque ipso die, ut situm
nosceret urbis, ab omni parte equo moenia est circumvectus.
5 sita est Heraclea in radicibus Oetae montis, ipsa in campo,
6 arcem imminentem loco alto et undique praecipiti habet. con-
templatus omnia, quae noscenda erant, quattuor simul locis ag-
7 gredi urbem constituit. a flumine Asopo, qua et gymnasium est,
L. Valerium operibus atque oppugnationi praeposuit; *ab* arce,

---

5. ibi *del. m. 2* B. | 10. erat profectus M, *Aldus;* profectus (profectis B¹) ẽ *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 11. duodecim M, *Aldus;* X B *et ed. antiquiss.* | 13. P. Acilius *3 cod. rec. (Lov. 2),* M. Acilius *1 cod. rec.,* M'. Acilius *Drakenborch in adn.* | 16. uenię ceteras B. | 18. officio decessisset B, ab officio *(ed. vet.)* discessissent *I. F. Gronovius.* | 20. accersierint duces B. | 21. possit *Lov. 2, nonnullae ed. vet., Lentz.* | incolomis B. | 22. appareret; B. | 25. est *om.* B. | 26. heraclea sita est B? | 28. aggredi (i *supr. scr.)* constituit B. | 29. Asopo *Glareanus;* asoro B *et cod. rec. plerique (Lov. 2).* | 30. ab arce, qua extra muros *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 167;* arcem extra muros quae M, ab arce extra muros, qua *Weissenborn*

Digitized by Google

qua extra muros frequentius prope quam in urbe habitabatur, Ti. Sempronio Longo oppidum oppugnandum dedit; e regione sinus 8
Maliaci, quae aditum haud facilem pars habebat, M. Baebium, ab altero amniculo, quem Melana vocant, adversus Dianae templum
5 Ap. Claudium opposuit. horum magno certamine intra paucos 9
dies turres arietesque et alius omnis apparatus oppugnandarum urbium perficitur; et cum ager Heracleensis paluster omnis 10
frequensque proceris arboribus benigne ad omne genus operum materiam suppeditabat, tum, quia refugerant intra moenia Aetoli, 11
10 deserta, quae in vestibulo urbis erant, tecta in varios usus non tigna modo et tabulas, sed laterem quoque et caementa et saxa variae magnitudinis praebebant.

XXIII. Et Romani quidem operibus magis quam armis 1
urbem oppugnabant, Aetoli contra armis se tuebantur. nam cum 2
15 ariete quaterentur muri, non laqueis, ut solet, exceptos declinabant ictus, sed armati frequentes *erumpebant*, quidam ignes etiam, quos aggeribus inicerent, ferebant. fornices quoque in 3
muro erant apti ad excurrendum; et ipsi, cum pro dirutis reficerent muros, crebriores eos, ut pluribus erumperetur in hostem
20 locis, faciebant. hoc primis diebus, dum integrae vires erant, 4
et frequentes et impigre fecerunt; in dies deinde pauciores et segnius. etenim cum multis urgerentur rebus, nulla eos res 5
aeque ac vigiliae conficiebant, Romanis in magna copia militum

---

ed. Weidm., partem, qua extra muros *I. F. Gronovius*, partem extra muros, quae *Drakenborch in adn.*, *Hertz*, extra muros, qua *Madvig Em. L. p. 522*, infra arcem extra muros, qua *M. Mueller praef. p. IV*, *om.* B, *cod. rec. et ed. vet.* | 1. in urbe B, *cod. rec. et ed. vet.*; urbs M. | t. sempronio B. | 2. oppidum oppugnandum *H. I. Mueller l. c.*; oppugnandam *cod.* (B) *et ed. vet.*, oppugnandum *Weissenborn ed. Weidm.*, oppugnanda *Madvig l. c.*, *M. Mueller l. c.* | e regione sinus Maliaci, quae *Weissenborn;* & regionẽ mella quoq; B, & regionẽ malea quaeq; *Lov. 2*, a sinu Maliaco quae M S *test. Gelen.*, e regione Maliaci sinus, quae *Weissenborn ed. Teubn. p. XVIII* (oppugnandam dedit regionem; a sinu Maliaco, quae *alt. Madvig coniectura p. 523*). | 3. baebio B. | 4. amniculo „*codices*“ *Gelen.* (M? S); amnis latere M *test. Mogunt.*, angulo B *et cod. rec.*, *cf. Weissenborn comm. Momms. p. 316.* | Melana M, *Mogunt.*; melena *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | 7. ut cum B. | heracliensis B. | 9. nunc quia M. 10. deserta, quae *I. F. Gronovius;* desertaque *cod.* | 11. tabula B. | 15. ut solent B. | 16. erumpebant *add. I. F. Gronovius.* | 18. ad currendum B. | 21. et impigre *Lov. 2, Harl.;* impigre *cod. plerique* (B). | 23. aeq; aeq; (atq; ?) uigilię B. | militum *om.* B. |

Digitized by Google

succedentibus aliis in stationem aliorum, Aetolos propter pauci-
6 tatem eosdem dies noctesque adsiduo labore urente. per quat-
tuor et viginti dies, ita ut nullum tempus vacuum dimicatione
esset, adversus quattuor e partibus simul oppugnantem hostem
7 nocturnus diurno continuatus labor est. cum fatigatos iam Aeto-
los sciret consul et ex spatio temporis et quod ita transfugae
8 adfirmabant, tale consilium init. media nocte receptui signum
dedit et ab oppugnatione simul milites omnes deductos usque
9 ad tertiam diei horam quietos in castris tenuit. inde coepta
oppugnatio ad mediam rursus noctem perducta est, intermissa
10 deinde usque ad tertiam diei horam. fatigationem rati esse
causam Aetoli non continuandae oppugnationis, quae et ipsos
adfecerat, ubi Romanis datum receptui signum esset, velut ipsi
hoc revocati pro se quisque ex stationibus decedebant, nec ante
diei tertiam horam armati in muris apparebant.

1 XXIV. Consul cum nocte media intermisisset oppugnationem,
2 quarta vigilia rursus ab tribus partibus summa vi aggressus, ab
una Ti. Sempronium tenere intentos milites signumque expectare
iussit, ad ea in nocturno tumultu, unde clamor exaudiretur, haud
3 dubie ratus hostes concursuros. Aetoli pars sopiti adfecta labore
ac vigiliis corpora ex somno moliebantur, pars vigilantes adhuc
4 ad strepitum pugnantium in tenebris currunt. hostes partim per
ruinas iacentis muri transcendere conantur, partim scalis ascen-

---

2. urgente *cod. Sigon.* | 5. cum *cod. plerique* (B) *et ed. vet;* et cum M. | 6. consul *om.* B. | ex spatio *R. Novák, M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 167;* expectatio B, expectatione *cod. rec. plerique,* ex ratione *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535,* ex comparatione *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XVIII.* | 8. milites omnes B; omnes milites *cod. rec. et ed. vet.* | 10. pductae sunt B. | 11. rati esse causam B, *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. Parm. 1480;* rati causam esse *ed. vet.* | 13. ipsi hoc *cod. rec. (Lov. 2);* spe hac B, ipsi quoque *ed. Par. 1510,* ipsi quoque hoc *ed. vet.,* ipsi etiam *Madvig,* et ipsi *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XVIII.* | 14. ex stationibus M, *Aldus;* ex statione *cod. rec. et ed. antiquiss.,* expectatione B. | 15. diei terciam B, tertiam diei *cod. rec. et. ed. vet.* | 17. partibus *om.* B. | ab una M, *Mogunt.;* una *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 18. Ti. *Sigonius*; t. M, *om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | expectare M, *Mogunt., cf. Madvig Em. L. p. 523*; expectantes *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 19. iussit *om.* B. | ad eã in nocturno B *et rec.,* ad eam nocturno *Lov. 2.* | 20. hostis B. | 21. adhuc ad strepitum M? S? *(„vetus lectio“ teste Gelenio), ed. Basil. et seq.;* adhuc strepitum *un. cod. rec. (Harl.),* ad hunc strepitum *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

sus temptant; adversus quos undique ad opem ferendam occurrunt Aetoli. pars una, [in] qua aedificia extra urbem erant, neque defenditur neque oppugnatur; sed qui oppugnarent, intenti signum expectabant; defensor nemo aderat. iam dilucescebat, cum signum consul dedit; et sine ullo certamine partim per semirutos, partim scalis integros muros transcendere. simul clamor, index capti oppidi, est exauditus; undique Aetoli desertis stationibus in arcem fugiunt. oppidum victores permissu consulis diripiunt, non tam ab ira nec ab odio, quam ut miles, coercitus in tot receptis ex potestate hostium urbibus, aliquo tandem loco fructum victoriae sentiret. revocatos inde a medio ferme die milites cum in duas divisisset partes, unam radicibus montium circumduci ad rupem iussit, quae, fastigio altitudinis par, media valle velut abrupta ab arce erat; sed adeo prope geminata cacumina eorum montium sunt, ut ex vertice altero conici tela in arcem possint; cum dimidia parte militum consul ab urbe escensurus in arcem signum ab iis, qui ab tergo in rupem evasuri erant, expectabat. non tulere qui in arce erant Aetoli primum eorum, qui rupem ceperant, clamorem, deinde impetum ab urbe Romanorum, et fractis iam animis et nulla ibi praeparata re ad obsidionem diutius tolerandam, utpote congregatis feminis puerisque et inbelli alia turba in arcem, quae vix capere, nedum tueri multitudinem tantam posset: itaque ad

1. concurrunt M, *Mogunt.* | 2. pars una, qua aedificia extra urbem erant *Crevier probante Drakenborchio in adn.;* pars una in qua aedificia extra urbem erant M, *ed. Basil. 1535 et seq.,* pars una qua progressi erant *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 5. partim per semirutos, partim scalis *Weissenborn ed. Weidm.*; partim per semiruta partim scalis *ex cod.* (S?) *Gelenius,* partim per erutos partim scalis M *teste Modio, Mogunt.,* partim per dirutos, partim scalis *Weissenborn ed. Teubn.,* partim prorutos, partim scalis *I. F. Gronovius,* partim (parti B) scalis *rel. cod. et ed. antiquiss.* | 7. aetolis B. | 10. ex potestate M, *Aldus*; *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 11. sentirent B. | 14. pars media B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | velut abrupta ab arce erat *ed. Par. 1513;* uelut abrupta erat ab arce M?, uelut obruta ab arce erat *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 16. possint *cod. rec. et ed. vet. usque ad Mogunt.*; possent B, M, *Mogunt.* | consul ab urbe escensurus *I. F. Gronovius*; consul ab urbe descensurus B, consul ab urbe ascensurus *cod. rec. et ed. vet.,* excessurus consul ab urbe M. | 18. expectabant B. | 19. impetu B. | 20. et fractis *ed. Par. 1513;* ex fractis B *et rec. (Lov. 2),* effractis *al. rec. et ed. antiquiss.* | 21. congregandis B. | 22. inbellis B. |

Digitized by Google

12 primum impetum abiectis armis dediderunt sese. traditus inter ceteros princeps Aetolorum Damocritus est, qui principio belli decretum Aetolorum, quo accersendum Antiochum censuerant, T. Quinctio poscenti responderat, in Italia daturum, cum castra ibi Aetoli posuissent. ob eam ferociam maius victoribus gaudium traditus fuit.

1 XXV. Eodem tempore, quo Romani Heracleam, Philippus Lamiam ex composito oppugnabat, circa Thermopylas cum consule redeunte ex Boeotia, ut victoriam ipsi populoque Romano gratularetur excusaretque, quod morbo impeditus bello non inter-
2 fuisset, congressus. inde diversi ad duas simul oppugnandas
3 urbes profecti. intersunt septem ferme milia passuum; et quia Lamia cum posita in tumulo est, tum regionem maxime Oetae spectat, oppido quam breve intervallum videtur, et omnia in
4 conspectu sunt. cum enixe, velut proposito certamine, Romani Macedonesque diem ac noctem aut in operibus aut in proeliis essent, hoc maior difficultas Macedonibus erat, quod Romani aggere et vineis et omnibus supra terram operibus, subter Macedones cuniculis oppugnabant; et in asperis locis silex saepe im-
5 penetrabilis ferro occurrebat. et cum parum procederet inceptum, per colloquia principum oppidanos temptabat rex, ut urbem de-
6 derent, haud dubius, quin, si prius Heraclea capta foret, Romanis se potius quam sibi dedituri essent, suamque gratiam consul in obsidione liberanda facturus esset. nec eum opinio est frustrata;
7 confestim enim ab Heraclea capta nuntius venit, ut oppugnatione absisteret; aequius esse Romanos milites, qui acie dimicassent
8 cum Aetolis, praemia victoriae habere. ita recessum ab Lamia

---

3. censuerat B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 6. traditus *ed. antiquiss. (etiam Parm. 1480);* traditū B, *cod. rec., ed. Mediol. 1480 et seq., om. cod. Gaertn.* | 8. oppugnabat, circa Thermopylas *2 cod. rec., ed. Par. 1513 et seq.;* oppugnabant circa Thermopylas B, *rec. plerique et ed. antiquiss.*, circa Thermopylas oppugnabant M. | 12. profecti. intersunt B (S?), *cod. rec. et ed. antiquiss.*; profecti sunt. iter M, *Aldus.* | septem millium ferme M, *Aldus.* | sed quia *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XVIII.* | 13. cum M?, *Gelenius; om.* B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | in tumulo est B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* est in tumulo M?, *Gelenius.* | 19. saepe B, *cod. rec. et ed. vet.;* poene M. | 21. urbē decederent haut B. | 26. absisteret M; abstineret B, *cod. rec. et ed. vet.*, abstinerent *al. rec., Aldus.* | 27. cum Aetolis B, *cod. rec. et ed. vet., cf. M. Mueller praef. p. IV;* quam aetolos M, *om. Madvig Em. L. p. 523,* cuncta solos *coni. Novák.* | praemia habere victoriae M. | itaque

Digitized by Google

est, et propinquae clade urbis ipsi, ne quid simile paterentur, effugerunt.

XXVI. Paucis priusquam Heraclea caperetur diebus Aetoli concilio Hypatam coacto legatos ad Antiochum miserunt, inter quos et Thoas idem, qui et antea, missus est. mandata erant, ut ab rege peterent, primum ut ipse coactis rursus terrestribus navalibusque copiis in Graeciam traiceret, deinde, si qua ipsum teneret res, ut pecuniam et auxilia mitteret. id cum ad dignitatem eius fidemque pertinere, non prodi socios, tum etiam ad incolumitatem regni, ne sineret Romanos vacuos omni cura, cum Aetolorum gentem sustulissent, omnibus copiis in Asiam traicere. vera erant, quae dicebantur: eo magis regem moverunt. itaque in praesentia pecuniam, quae ad usus belli necessaria erat, legatis dedit; auxilia terrestria navaliaque adfirmavit missurum. Thoantem unum ex legatis retinuit, et ipsum haud invitum morantem, ut exactor praesens promissorum adesset.

XXVII. Ceterum Heraclea capta fregit tandem animos Aetolorum; et paucos post dies, quam ad bellum renovandum acciendumque regem in Asiam miserant legatos, abiectis belli consiliis pacis petendae oratores ad consulem miserunt. quos dicere exorsos consul interfatus, cum alia sibi praevertenda esse dixisset, redire Hypatam eos, datis dierum decem indutiis et L. Valerio Flacco cum iis misso, iussit eique, quae secum acturi fuissent, exponere, et si qua vellent alia. Hypatam ut est ventum, principes Aetolorum apud Flaccum concilium habuerunt consultantes, quonam agendum modo apud consulem foret. parantibus iis antiqua iura foederum ordiri meritaque in populum Romanum, absistere iis Flaccus iussit, quae ipsi violassent ac rupissent. confessionem iis culpae magis profuturam et totam in preces orationem versam; nec enim in causa ipsorum, sed in

---

M, *cod. Harl.* | 1. est ab Lamia M? | 5. qui antea M. | 7. naualibus B. | 9. pertineret B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. ante Aldum.* | 11. traiceret B. | 18. et paucos post dies *Drakenborch in adn., cf. M. Mueller progr. Stendal 1888 p. 7;* et ad paucos post dies *cod.* (B) *et ed. antiquiss;* et post paucos dies M?, *Gelenius et ed. seq.* | 19. dimiserant legatos M. | 23. eiq; quae B; ei quae *cod. rec. et ed. vet.* | 24. hypata B. | 26. parantibus iis *cod.* (B) *et ed. vet.;* his parantibus M. | 27. iura M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 28. ac rupissent M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Gronov. 1665.* | 30. in causa *cod. rec. (Lov. 3), ed. Par. 1510,* in causã B, *rec. plerique et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

populi Romani clementia spem salutis positam esse; et se supplici-
ter agentibus iis adfuturum et apud consulem et Romae in
senatu; eo quoque enim mittendos fore legatos. haec una via
omnibus ad salutem visa est, ut se in fidem permitterent Roma-
norum; ita enim et illis violandi supplices verecundiam se im-
posituros, et ipsos nihilo minus suae potestatis fore, si quid
melius fortuna ostendisset.

XXVIII. Postquam ad consulem ventum est, Phaeneas
legationis princeps longam orationem et varie ad mitigandam
iram victoris compositam ita ad extremum finivit, ut diceret
Aetolos se suaque omnia fidei populi Romani permittere. id
consul ubi audivit, „etiam atque etiam videte," inquit „Aetoli,
ut ita permittatis". tum decretum Phaeneas, in quo id diserte
scriptum erat, ostendit. „quando ergo" inquit „ita permittitis,
postulo, ut mihi Dicaearchum civem vestrum et Menestam Epi-
rotam" — Naupactum is cum praesidio ingressus ad defectionem
compulerat — „et Amynandrum cum principibus Athamanum,
quorum consilio ab nobis defecistis, sine mora dedatis." prope
dicentem Phaeneas interfatus Romanum „non in servitutem" in-
quit „sed in fidem tuam nos tradidimus; et certum habeo te
inprudentia labi, qui nobis imperes, quae moris Graecorum non
sint." ad ea consul „nec hercule" inquit „magnopere nunc curo,
quid Aetoli satis ex more Graecorum factum esse censeant, dum

---

1. clementiã B, *rec. plerique et ed. antiquiss.* | se *Gelenius, ed. Basil. 1535; om. rel. cod.* (B?) *et ed. antiquiss.* | 2. adfuturum M?, *ed. Basil. 1535;* profuturum *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 3. mittendo foret B. | 4. ut se in fidem B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* ut in fidem se M, *Aldus.* | 5. illis *ed. Mediol. 1505, Par. 1513 et seq.;* illi *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.,* illic *nonnulli cod. rec.* | 8. pheneas B *et sic semper fere.* | 10. compositam *om.* B. | 13. in quo id *Gelenius, ed. Basil. 1535;* in id qđ B *et ed. antiquiss.,* in id quo *cod. rec. (Lov. 2).* | 15. postulo ut mihi M?, *Mogunt.*; postulo id mihi B, *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.* | monoetam epirotarum B. | 19. Phaeneas interfatus Romanum *scripsi, cf. XXXII, 34, 2 et ephem. Austr. 1892;* interfatus phaneas romanorum *cod. Voss.,* interfatus legatus romanorum *Lov. 2,* interfatus Romanum Phaeneas *Sigonius,* interfatus Phaeneas Romanum *Drakenborch in adn.,* interfatus romanum B *et ed. vet.,* interfatus romanorum *cod. rec.* | 20. tradidimus M, *2 cod. rec. (Voss.);* tradimus *rel. cod. et ed. vet. usque ad Gronov. 1665.* | habeo te inprudentia labi *ed. Basil. 1535;* te habeo imprudentia labi *ed. antiquiss.,* habeo inprudentia labi B *et cod. rec. (Voss. Lov. 2).* |

Digitized by Google

ego more Romano imperium inhibeam in deditos modo decreto suo, ante armis victos. itaque, ni propere fit, quod impero, vinciri vos iam iubebo.“ afferrique catenas et circumsistere lictores iussit. tum fracta Phaeneae ferocia Aetolisque aliis est, et tandem cuius condicionis essent senserunt; et Phaeneas se quidem et qui adsint Aetolorum scire facienda esse, quae imperentur, dixit, sed ad decernenda ea concilio Aetolorum opus esse; ad id petere ut decem dierum indutias daret. petente Flacco pro Aetolis indutiae datae et Hypatam reditum est. ubi cum in consilio delectorum, quos apocletos vocant, Phaeneas, et quae imperarentur et quae ipsis prope accidissent, exposuisset, ingemuerunt quidem principes condicioni suae, parendum tamen victori censebant et ex omnibus oppidis convocandos Aetolos ad concilium.

XXIX. Postquam vero coacta omnis multitudo eadem illa audivit, adeo saevitia imperii atque indignitate animi exasperati sunt, ut, si in pace fuissent, illo impetu irae concitari potuerint ad bellum. ad iram accedebat et difficultas eorum, quae imperarentur — quonam modo enim utique regem Amynandrum se tradere posse? — et spes forte oblata, quod Nicander eo ipso tempore ab rege Antiocho veniens implevit expectatione vana multitudinem, terra marique ingens parari bellum. duodecumo is die, quam conscenderat navem, in Aetoliam perfecta legatione rediens Phalara in sinu Maliaco tenuit. inde Lamiam pecuniam cum devexisset, ipse cum expeditis prima vespera inter Macedonum Romanaque castra medio agro, dum Hypatam notis callibus petit, in stationem incidit Macedonum deductusque ad regem est nondum convivio dimisso. quod ubi nuntiatum est, velut hospitis, non hostis adventu motus Philippus accumbere eum epularique iussit, atque inde dimissis aliis, solum retentum, ipsum quidem de se timere quicquam vetuit, Aetolorum prava consilia atque in ipsorum caput semper recidentia accusavit, qui

3. iubebo B; iubeo *cod. rec. et ed. vet.* | afferri catenas B. | 4. cum fracta B. | 6. & qui adsint aetolorum scire aetolorum facienda esse B. | imperarentur M. | 7. consilio B. | 8. inducias B. | 10. quo apoclestos B. | 11. ipsi B. | exposuissunt B. | 12. condicioni *Gelenius, ed. Basil. 1535;* condicionis *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 13. conuocando B. | 16. *sic* B *et ed. antiquiss.;* exasperati animi sunt *cod. rec. et ed. post Basil.* | 17. impetu uere M. | 19. *recte distinxit Iac. Perizonius.* | 20. nicandere ipso B. | 21. expectatione una B. | 26. romanorumque M. | 30. iussum atque M. |

Digitized by Google

primum Romanos, deinde Antiochum in Graeciam adduxissent. sed praeteritorum, quae magis reprehendi quam corrigi possint, oblitum se non facturum, ut insultet adversis rebus eorum; Aetolos quoque finire tandem adversus se odia debere, et Nicandrum privatim eius diei, quo servatus a se foret, meminisse. ita datis, qui in tutum eum prosequerentur, Hypatam Nicander consultantibus de pace Romana supervenit.

1 XXX. M'. Acilius vendita aut concessa militi circa Heracleam praeda, postquam nec Hypatae pacata consilia esse, et 2 Naupactum concurrisse Aetolos, ut inde totum impetum belli sustinerent, audivit, praemisso Ap. Claudio cum quattuor milibus militum ad occupanda iuga, qua difficiles transitus montium erant, 3 ipse Oetam escendit Herculique sacrificium fecit in eo loco, quem Pyram, quod ibi mortale corpus eius dei sit crematum, appellant. inde toto exercitu profectus reliquum iter satis expedito agmine 4 fecit. ut ad Coracem ventum est — mons est altissimus inter Callipolim et Naupactum —, ibi et iumenta multa ex agmine 5 praecipitata cum ipsis oneribus sunt et homines vexati; et facile apparebat, quam cum inerti hoste res esset, qui tam impeditum 6 saltum nullo praesidio, ut clauderet transitum, insedisset. tum quoque vexato exercitu ad Naupactum descendit, et uno castello adversus arcem posito ceteras partes urbis divisis copiis pro situ moenium circumsedit. nec minus operis laborisque ea oppugnatio quam Heracleae habuit.

1 XXXI. Eodem tempore et Messene in Peloponneso ab Achaeis, quod concilii eorum recusaret esse, oppugnari coepta 2 est. duae civitates, Messene et Elis, extra concilium Achaicum 3 erant; cum Aetolis sentiebant. Elei tamen post fugatum ex Graecia Antiochum legatis Achaeorum lenius responderant: dimisso praesidio regio cogitaturos se, quid sibi faciendum esset.

---

2. magis *om.* B. | 5. priuatū B?, *cod. rec. plerique.* | 8. m. acilius B. | 9. concilia B. | 13. escendit B; descendit *cod. rec. (Voss.),* ascendit *ed. vet.* | 17. callipolī B. | 18. et facile *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.*; et id facile M, id facile *Lov. 3,* facile *nonnull. ed. vet., I. F. Gronovius.* | 20. tam quoque *I. F. Gronovius.* | 21. et uno M, *Aldus;* uno B, et in *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 24. heraclea M, *cod. Gaertn.* | 25. messelene B. | 27. duae *Lov. 2;* & duae B *et cod. rec. (Voss.),* etenim duae *ed. vet.* | et Elis *om.* B. | 28. sentiebat lelii tamen B. | 30. cogitaturos qd sibi faciendum esset B, cogitaturos se quid faciendum esset *Lov. 2, Voss.* |

Digitized by Google

Messenii sine responso dimissis legatis moverant bellum; trepi- 4
dique rerum suarum, cum iam ager effuso exercitu passim ure- 5
retur castraque prope urbem poni viderent, legatos Chalcidem
ad T. Quinctium, auctorem libertatis, miserunt, qui nuntiarent
Messenios Romanis, non Achaeis et aperire portas et dedere ur-
bem paratos esse. auditis legatis extemplo profectus Quinctius 6
a Megalopoli ad Diophanen praetorem Achaeorum misit, qui ex-
templo reducere eum a Messene exercitum et venire ad se iube-
ret. dicto paruit Diophanes; et soluta obsidione expeditus ipse, 7
praegressus agmen, circa Andaniam, parvum oppidum inter Me-
galopolim Messenenque positum, Quinctio occurrit; et cum cau- 8
sas oppugnationis exponeret, castigatum leniter, quod tantam
rem sine auctoritate sua conatus esset, dimittere exercitum iussit
nec pacem omnium bono partam turbare. Messeniis imperavit, 9
ut exsules reducerent et Achaeorum concilii essent; si qua ha-
berent, de quibus aut recusare aut in posterum caveri sibi vel-
lent, Corinthum ad se venirent. Diophanen concilium Achaeo- 10
rum extemplo sibi praebere iussit. ibi de Zacyntho intercepta
per fraudem insula questus postulavit, ut restitueretur Romanis.
Philippi Macedonum regis Zacynthus fuerat; eam mercedem 11
Amynandro dederat, ut per Athamaniam ducere exercitum in
superiorem partem Aetoliae liceret, qua expeditione fractis animis
Aetolos compulit ad petendam pacem. Amynander Philippum 12
Megalopolitanum insulae praefecit; postea per bellum, quo se
Antiocho adversus Romanos coniunxit, Philippo ad munera belli
revocato Hieroclen Agrigentinum successorem misit. XXXII. Is 1
post fugam ab Thermopylis Antiochi Amynandrumque a Philippo
Athamania pulsum missis ultro ad Diophanen praetorem Achaeo-
rum nuntiis pecunia pactus insulam Achaeis tradidit. id prae- 2
mium belli suum esse aequum censebant Romani: non enim
M'. Acilium consulem legionesque Romanas Diophani et Achaeis

---

7. a megali ad B. | Diophanen *Sigonius;* diaphanen *cod.* | 8. deducere *coni. Duker.* | 9. diaphanes *cod., et sic in seq.* | 10. Andaniam *ed. Basil. 1531;* endaniã B, eudaniam *cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.*, eridaniam *Lov. 2.* | 16. aut recusare aut in posterum M, *Aldus;* aut recusare in posterum aut *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | caveri B, *cod. rec.;* cauere M, *Lov. 2 et ed. vet.* | 17. diaphenen B. | 26. evocato *coni. Madvig.* | 27. ab thermo antiochi B. | 29. pecunia B, *ed. Parm. 1480, cf. XXXVIII, 24, 4;* pecuniam *cod. rec.* | pactis B, *Lov. 2, ed. Parm. 1480.* | tradit B, *nonnull. cod. rec. et ed. ante Aldum.* | 31. m. acilium B. | diapheni B. |

Digitized by Google

3 ad Thermopylas pugnasse. Diophanes adversus haec interdum
4 purgare sese gentemque, interdum de iure facti disserere. quidam Achaeorum et initio eam se rem aspernatos testabantur et tunc pertinaciam increpitabant praetoris; auctoribusque iis de-
5 cretum est, ut T. Quinctio ea res permitteretur. erat Quinctius sicut adversantibus asper, ita, si cederes, idem placabilis. omissa contentione vocis vultusque „si utilem“ inquit „possessionem eius insulae censerem Achaeis esse, auctor essem senatui populoque
6 Romano, ut eam vos habere sinerent. ceterum sicut testudinem, ubi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse, ubi exserit partes aliquas, quodcumque nudavit, obnoxium
7 atque infirmum habere, haud dissimiliter vos, Achaei, clausos undique mari, quae intra Peloponnesi sunt terminos, ea et iun-
8 gere vobis et iuncta tueri facile, simul aviditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia, quae extra sint, et exposita
9 ad omnes ictus esse.“ assentienti omni concilio nec Diophane ultra tendere auso Zacynthus Romanis traditur.

1 XXXIII. Per idem tempus Philippus rex proficiscentem consulem ad Naupactum percunctatus, si se interim, quae defe-
2 cissent ab societate Romana, urbes recipere vellet, permittente eo ad Demetriadem copias admovit, haud ignarus, quanta ibi
3 tum turbatio esset. destituti enim ab omni spe, cum desertos

---

1. interdum purgare sese *cod. rec. plerique (Voss., Lov. 2);* purgare sese B, purgare (pugnare) interdum sese *nonnull. rec. et ed. vet.* | 4. increpitabant M, *Gelenius, ed. Basil. 1535;* increpabant *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | imperatoris M. | 6. asper, ita M; asper ira ita *cod. rec. et ed. antiquiss.*, asperae irae ita B, asperior ita *coni. I. F. Gronovius.* | omissa igitur contentione M. | 8. censerent B. | 9. sineret B, *nonnull. rec. et ed. Aldina priores.* | 10. tegmen *nonnull. cod. rec. (Lov. 2).* | omnis B. | 11. ubi exiret B, *nonnull. cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.* | partis B. | nudavit *ed. Basil. 1535;* nudabit B, *cod. rec. plerique (Voss.) et ed. vet.*, nudarit *Lov. 2.* | 13. quae intra Peloponnesi sunt terminos *ed. Basil. 1531;* quae intra Peloponnesi sint terminos *ed. Basil. 1535*, q; *(spat. vac.)* intra peloponnensũ est termino B, quod intra Peloponnesum est termino *ed. antiquiss.*, quod intra peloponnensium̃ sunt est termino *Lov. 1*, quod intra peloponnensium sinum est termino *Lov. 2*, quod intra peloponnensium termino *Voss.*, quod intra Peloponnesi est terminos *Drakenborch probante Hertzio.* | 16. omnis B. | assentiente *ed. vet.* | diaphene B. | 19. defecisse B. | 22. turbatio B *et rec. plerique (Lov. 2);* conturbatio *al. rec. (Voss.)*, perturbatio *ed. Basil. 1535.* | ab omni spe *cod.* (B) *et ed. vet.;* ab omni ope *Iac. Gronovius, sed cf. M. Mueller praef. p. V.* |

Digitized by Google

se ab Antiocho, spem nullam in Aetolis esse cernerent, dies noctesque aut Philippi hostis adventum aut infestiorem etiam, quo iustius irati erant, Romanorum expectabant. turba erat ibi incondita regiorum, qui primo pauci in praesidio relicti, postea plures, plerique inermes, ex proelio adverso fuga delati, nec virium nec animi satis ad obsidionem tolerandam habebant. itaque praemissis a Philippo, qui spem impetrabilis veniae ostendebant, responderunt patere portas regi. ad primum eius ingressum principum quidam urbe excesserunt, Eurylochus mortem sibi conscivit. Antiochi milites — sic enim pacti erant — per Macedoniam Thraeciamque prosequentibus Macedonibus, ne quis eos violaret, Lysimachiam deducti sunt. erant et paucae naves Demetriade, quibus praeerat Isidorus; eae quoque cum praefecto suo dimissae sunt. inde Dolopiam et Aperantiam et Perrhaebiae quasdam civitates recipit.

XXXIV. Dum haec a Philippo geruntur, T. Quinctius recepta Zacyntho ab Achaico concilio Naupactum traiecit, quae iam per duos menses — et iam prope excidium erat — oppugnabatur, et si capta vi foret, omne nomen ibi Aetolorum ad internecionem videbatur venturum. ceterum quamquam merito iratus erat Aetolis, quod solos obtrectasse gloriae suae, cum liberaret Graeciam, meminerat, et nihil auctoritate sua motos esse, cum, quae tum maxime accidebant, casura praemonens a furioso incepto eos deterreret, tamen sui maxime operis esse credens nullam gentem liberatae ab se Graeciae funditus everti, obambulare

---

2. infestiorum *coni. Iac. Gronovius.* | 3. expectabant *ed. Basil. 1531;* expectarent *cod.* (B) *et ed. vet.* | turba erat ibi incondita *ed. Basil. 1535;* turbae erant ibi conditae B, turbae erant ibi inconditae *ed. antiquiss.*, turbae etiam ibi conditae *Lov. 2,* turba era essent ibi condite *cod. Voss.* | 5. adverso M, *Aldus;* aduersa *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 7. qui *un. cod. rec. (Mead. 2) et ed. vet. quas vidi omnes;* quia *rel. cod.* (B). | uenię eos tendebant B. | 8. regi *om.* B. | 9. eurylocus B. | 11. thraeciãq; B. | 14. pelopiã B. | 15. recipit B, *Lov. 4;* recepit *rel. cod. et ed. vet.* | 17. quae per duos menses *Madvig, sed cf. M. Mueller l. l.* | 18. & iã prope B; sed iam prope *cod. rec. et ed. vet.,* sed prope *ed. Par. 1510 („alterutrum* iam *fort. delendum" Weissenb.).* | 19. et si *cod. rec. et ed. vet.;* sic (si?) B, si *ed. Basil. 1535.* | omne nomen ibi B; omne ibi nomen *cod. rec. et ed. vet.* | 21. quos solos *coni. I. F. Gronovius.* | 23. cumq; tum maxime B. | accidebant *Madvig, Em. L. p. 526;* acciderat B, acciderant *cod. rec. et ed. vet.*, acciderent *altera Madvigi coniectura.* |

Digitized by Google

muris, ut facile nosceretur ab Aetolis, coepit. confestim a primis stationibus cognitus est, vulgatumque per omnes ordines, Quinctium esse. itaque concursu facto undique in muros, manus pro se quisque tendentes, consonante clamore nominatim Quinc-
6 tium orare, ut opem ferret ac servaret. et tum quidem, quamquam moveretur his vocibus, manu tamen abnuit quicquam opis
7 in se esse. ceterum postquam ad consulem venit, „utrum fefellit“ inquit „te, M'. Acili, quid agatur, an, cum satis pervideas, nihil id magnopere ad summam rem pertinere censes?“ erexerat
8 expectatione consulem; et „quin expromis“ inquit „quid rei sit?“ tum Quinctius, „ecquid vides te devicto Antiocho in duabus urbibus oppugnandis tempus terere, cum iam prope annus circum-
9 actus sit imperii tui; Philippum autem, qui non aciem, non signa hostium vidit, non solum urbes sed tot iam gentes, Athamaniam Perrhaebiam Aperantiam Dolopiam, sibi adiunxisse, et victoriae tuae praemium te militesque tuos nondum duas urbes, Philippum
10 tot gentes Graeciae habere? atqui non tantum interest nostra, Aetolorum opes ac vires minui, quantum non supra modum Phi-
1 lippum crescere.“ XXXV. Adsentiebatur his consul; sed pudor, si irrito incepto abscederet obsidione, occurrebat. tota inde
2 Quinctio res permissa est. is rursus ad eam partem muri, qua paulo ante vociferati Aetoli fuerant, redit. ibi cum impensius orarent, ut misereretur gentis Aetolorum, exire aliquos ad se
3 iussit. Phaeneas ipse principesque alii extemplo egressi sunt. quibus provolutis ad pedes „fortuna“ inquit „vestra facit, ut et
4 irae meae et orationi temperem. evenerunt quae praedixi eventura; et ne hoc quidem reliqui vobis est, ut indignis accidisse ea videantur. ego tamen sorte quadam nutriendae Graeciae

---

6. abnuit *cod. rec. (Lov. 2);* annuit (B) *vel* adnuit *cod. plerique et ed. vet.* | quicquam *Sigonius („ex libro vet.“);* quidnam *cod. plerique* (B, *Lov. 2*) *et ed. vet.,* quiddam *Voss.* | 7. esse *Lov. 2. 3;* esset *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | fefellit M; fallit *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 8. m. acilius B. | 9. ad summam rem M; ad summam p. r. B, ad summam r. p. *cod. rec.,* ad summam rem publicam *Weissenborn ed. Teubn., Hertz.* | 11. & qd B *et rec. (Voss.)* | antiocho ..... ab urbibus B. | 15. *voces* et victoriae — Graeciae habere, *quae in codd. infra § 10 post verba* Philippum crescere *leguntur quasque Bekkerus ibi uncinis incluserat, recte huc transtulit Madvigius Em. L. p. 525.* | 16. duas M, *Gelenius, ed. Basil. 1535;* tot *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | Philippum tot M B, *cod. rec.;* quot Philippum *ed. antiquiss.* | 22. redit *cod.* (B, *Lov. 2, Voss.*) *et ed. antiquiss.;* rediit *Aldus.* |

Digitized by Google

datus ne ingratis quidem benefacere absistam. mittite oratores ad consulem, qui indutias *in* tantum temporis petant, ut mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de vobis permittatis. ego apud consulem defensor deprecatorque vobis adero.“ ita, ut censuerat Quinctius, fecerunt, nec aspernatus est legationem consul; indutiisque in diem certam datis, qua legatio renuntiari ab Roma posset, soluta obsidio est et exercitus in Phocidem missus.

Consul cum T. Quinctio ad Achaicum concilium Aegium traiecit. ibi de Eleis et de exulibus Lacedaemoniorum restituendis actum est; neutra perfecta res, quia suae gratiae reservari *exulum* causam Achaei, Elei per se ipsi quam per Romanos maluerunt Achaico contribui concilio. Epirotarum legati ad consulem venerunt, quos non sincera fide in amicitia fuisse satis constabat; militem tamen nullum Antiocho dederant; pecunia iuvisse eum insimulabantur; legatos ad regem ne ipsi quidem misisse infitiabantur. iis petentibus, ut in amicitia pristina esse liceret, respondit consul se, utrum hostium an pacatorum eos numero haberet, nondum scire: senatum eius rei iudicem fore. integram se causam eorum Romam reicere; indutias ad id dierum nonaginta dare. Epirotae Romam missi senatum adierunt. iis magis, quae non fecissent hostilia, referentibus, quam purgantibus ea, de quibus arguebantur, responsum datum est, quo veniam impetrasse, non causam probasse videri possent. et Philippi regis legati sub idem tempus in senatum introducti, gratulantes de victoria. iis petentibus, ut sibi sacrificare in Capitolio donumque ex auro liceret ponere in aede Iovis optimi

---

2. in tantum *Drakenborch in adn., Hertz;* tantum *cod. plerique* (B) *et ed. vet.,* tanti *Lov. 3, Duker.* | 4. defensor deprecatorque *cod. plerique* (B, *Lov. 2*); defensor et deprecator *cod. Voss.,* deprecator defensorque M, *Aldus, cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 142.* | 7. est et M, *Aldus; & rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 9. Eleis M *et cod. rec.;* aetolis B *et ed. vet. usque ad Mogunt.* | 10. actum est *Weissenborn;* actum et *cod. et ed. vet.* | perfecta res M S? *(„exemplaria“ Gelenii);* perfecta *rel. cod.* (B), perfecta sunt *ed. vet.* | quia *cod. et ed. vet.;* haec quia *coni. Novák.* | suae graeciae B. | 11. exulum causam *Madvig Em. L. p. 527;* eam M S? *(„exemplaria“ Gelenii)* B, *Novák,* ea *cod. rec. et ed. vet.,* hanc *vel* illam *Duker,* alteram *Crevier,* veniam *Seyffert probante Hertzio,* alteram causam *Hertz adn. crit. p. XXXXII.* | Elei M S? *Gelenius; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.,* illa quia Elei *coni. Novák.* | se ipsi quam per Romanos *om.* B. | 12. consulem M, *Mogunt.;* consilium B *et rec.,* concilium *al. rec. et ed. antiquiss.* | 20. missis B. |

Digitized by Google

13 maximi, permissum ab senatu. centum pondo coronam auream
posuerunt. non responsum solum benigne regis legatis est, sed
filius quoque Philippi Demetrius, qui obses Romae erat, ad pa-
14 trem reducendus legatis datus est. bellum, quod cum Antiocho
rege in Graecia gestum est a M'. Acilio consule, hunc finem
habuit.

1 XXXVI. Alter consul P. Cornelius Scipio, Galliam provin-
ciam sortitus, priusquam ad bellum, quod cum Bois gerendum
erat, proficisceretur, postulavit ab senatu, ut pecunia sibi decer-
neretur ad ludos, quos praetor in Hispania inter ipsum discrimen
pugnae vovisset. novum atque iniquum postulare est visus;
2 censuerunt ergo, quos ludos inconsulto senatu ex sua unius sen-
tentia vovisset, eos uti de manubiis, si quam pecuniam ad id
3 reservasset, vel sua ipse impensa faceret. eos ludos per dies
decem P. Cornelius fecit. per idem fere tempus aedes matris
magnae Idaeae dedicata est, quam deam is P. Cornelius advectam
ex Asia P. Cornelio Scipione, cui postea Africano fuit cognomen,
4 P. Licinio consulibus in Palatium a mari detulerat. locaverant
aedem faciendam ex senatus consulto M. Livius C. Claudius cen-
sores M. Cornelio P. Sempronio consulibus; tredecim annis post,
quam locata erat, dedicavit eam M. Iunius Brutus, ludique ob
dedicationem eius facti, quos primos scaenicos fuisse Antias Va-
5 lerius est auctor, Megalesia appellatos. item Iuventatis aedem
6 in circo maximo C. Licinius Lucullus duumvir dedicavit. voverat

---

2. regis *om. ed. vet., Weissenborn ed. Teubn.* | sed *cod. rec. et ed. vet.;* & B *et rec.* | 5. a m. acilio B. | 9. postulavit ab senatu, ut pecunia sibi decernetur *om.* B. | 10. pretor B, propraetor *coni. Glareanus.* | 12. ergo *om.* B. | sine čsultu senatus B, in consultu senatu *ed. Parm. 1480.* | 13. uti de *I. F. Gronovius;* utidē B, ut idem *cod. rec. et ed. antiquiss.*, vel de M?, *ed. Basil. 1535, Lugd. 1537; ceterum cf. de h. l. Mommsen Staatsr. III, 1062.* | 15. matris magnae Idaeae M *et cod. rec. (Lov. 2), Mogunt.;* matris magnę deę B, *rec. (Voss.) et ed. antiquiss.*, matris magnae *Drakenborch in adn., M. Mueller.* | 16. is *om.* B, *expectare possis* idem. | 17. postea B; post *cod. rec. et ed. vet.* | 20. P. Sempronio *Sigonius, cf. XXIX, 13, 1;* t. sempronio *cod. et ed. vet.* | tredecim annis B, *ed. Basil. 1535;* tredecim annos M, tertiodecem annos *Lov. 2*, tertiodecimo anno *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 21. locauerat B. | dedecauit B. | 22. scaenicos B, *ed. Parm. 1480, cf. Georges Wortf. p. 620;* scenicos *cod. rec.* | Antias Valerius *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* Valerius Antias M, *Aldus.* | 24. C. Licinius *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* M. Licinius M, *Lov. 6.* |

Digitized by Google

eam sexdecim annis ante M. Livius consul, quo die Hasdrubalem exercitumque eius cecidit; idem censor eam faciendam locavit M. Cornelio P. Sempronio consulibus. huius quoque dedicandae causa ludi facti, et eo omnia cum maiore religione facta, quod novum cum Antiocho instabat bellum.

XXXVII. Principio eius anni, quo haec iam profecto ad bellum M'. Acilio, manente adhuc Romae P. Cornelio consule agebantur, boves duos domitos in Carinis per scalas pervenisse in tegulas aedificii proditum memoriae est. eos vivos comburi cineremque eorum deici in Tiberim haruspices iusserunt. Tarracinae et Amiterni nuntiatum est aliquotiens lapidibus pluvisse, Menturnis aedem Iovis et tabernas circa forum de caelo tactas esse, Volturni in ostio fluminis duas naves fulmine ictas conflagrasse. eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex senatus consulto decemviri cum adissent, renuntiaverunt: ieiunium instituendum Cereri esse, et id quinto quoque anno servandum; et ut novemdiale sacrum fieret et unum diem supplicatio esset; coronati supplicarent; et consul P. Cornelius, quibus diis quibusque hostiis edidissent decemviri, sacrificaret. placatis diis nunc votis rite solvendis nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiscitur consul, atque inde Cn. Domitium proconsulem dimisso exercitu Romam decedere iussit; ipse in agrum Boiorum legiones induxit.

XXXVIII. Sub idem fere tempus Ligures lege sacrata coacto exercitu nocte improviso castra Q. Minucii proconsulis aggressi sunt. Minucius usque ad lucem intra vallum militem instructum tenuit intentus, ne qua transcenderet hostis munimenta. prima luce duabus simul portis eruptionem fecit. nec primo impetu, quod speraverat, Ligures pulsi sunt; duas amplius horas dubium certamen sustinuere; postremo, cum alia atque alia agmina erumperent et integri fessis succederent ad pugnam, tandem Ligures, inter cetera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. caesa

---

1. eam ·VI· annis B. | 2. caecidit B. | 3. P. Sempronio *Sigonius;* t. sempronio *cod.* | 4. et eo omnia M?, *Gelenius;* & omnia *rel. cod.* (B). | maiori B? | 6. eius M, *cod. rec. (Lov. 2, Voss.) et ed. vet. quas vidi omnes;* enim B, *6 cod. rec.* | quo *om.* B. | haec iam M, *Aldus;* iam haec B, haec *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 7. m. acilio B. | 12. Menturnis B; minturnis *cod. rec. et ed. vet.* | 13. Volturni B; uulturni *cod. rec. et ed. vet.* | naues flumine B. | 14. sibullinos M, sibillinos B. | 16. cereris B, *Lov. 2.* | 21. c. domitium B. | 23. duxit B. | 30. alia atq; agmina B. |

Digitized by Google

supra quattuor milia hostium; ex Romanis sociisque minus trecenti perierunt. duobus fere post mensibus P. Cornelius consul cum Boiorum exercitu signis collatis egregie pugnavit. duodetriginta milia hostium occisa Antias Valerius scribit, capta tria milia et quadringentos, signa militaria centum viginti quattuor, equos mille ducentos triginta, carpenta ducenta quadraginta septem; ex victoribus mille quadringentos octoginta quattuor cecidisse. ubi ut in numero scriptori parum fidei sit, quia in augendo eo non alius intemperantior est, magnam tamen victoriam fuisse apparet, quod et castra capta sunt et Boi post eam pugnam extemplo dediderunt sese, et quod supplicatio eius victoriae causa decreta ab senatu victimaeque maiores caesae.

XXXIX. Per eosdem dies M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hispania ovans urbem est ingressus. argenti transtulit duodecim milia pondo, bigati argenti centum triginta, auri centum viginti septem pondo.

P. Cornelius consul, obsidibus a Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multavit, quo, si vellet, populus Romanus colonias mittere posset. inde Romam ut ad triumphum haud dubium decedens exercitum dimisit et adesse Romae ad diem triumphi iussit. ipse postero die, quam venit, senatu in aedem Bellonae vocato cum de rebus ab se gestis disseruisset, postulavit, ut sibi triumphanti liceret urbem invehi. P. Sempronius Blaesus tribunus plebis non negandum Scipioni, sed differendum honorem triumphi censebat: bella Ligurum Gallicis semper iuncta fuisse; eas inter se gentes mutua ex propinquo ferre auxilia. si P. Scipio devictis acie Bois aut ipse cum victore exercitu in agrum Ligurum transisset, aut partem copiarum

---

1. supra quattuor milia nonaginta hostium M, sup. .IIII. hostium B, super quattuor milia hostium *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 2. fere *om.* B. | 5. quadringentos M *et cod. rec.*; CCC B. | equos — quadraginta septem M, *Aldus; om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | 7. quattuor M; III B, VI *cod. rec.* | 8. ubi ut M S? *(„exemplaria“ Gelenii), ed. Basil. 1535;* ubi B *et cod. rec.*, ut *ed. antiquiss.* | scriptori M *et cod. rec. (Lov. 2, Voss.);* scriptoris B, *al. rec. et ed. antiquiss.* | 9. intemperatior B. | 14. est *om.* B. | duodecim milia M; decem milia *cod. rec. et ed. vet.*, X ∞ ∞ B. | 16. septem M *et rec.;* VIII B, VI *et vet.* | 21. ipse M, *Mogunt.;* ille B?, *cod. rec. et ed. antiquiss.*, illo *Lov. 2*, ibi *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 27. fere auxilia B. | devictis *cod. Mead. 1 in marg., ed. vet. quas vidi omnes;* deductis B *et cod. rec.* |

Digitized by Google

Q. Minucio misisset, qui iam tertium ibi annum dubio detineretur bello, debellari cum Liguribus potuisse; nunc ad triumphum fre- 8
quentandum deductos esse milites, qui egregiam navare operam rei publicae potuissent, possent etiam, si senatus, quod festina- tione triumphi praetermissum esset, id restituere differendo triumpho vellet. iuberent consulem cum legionibus redire in provin- 9
ciam, dare operam, ut Ligures subigantur. nisi illi cogantur in ius iudiciumque populi Romani, ne Boios quidem quieturos; aut pacem aut bellum utrobique habenda. devictis Liguribus, paucos 10
post menses proconsulem P. Cornelium multorum exemplo, qui in magistratu non triumphaverunt, triumphaturum esse. XL. Ad 1
ea consul neque se Ligures provinciam sortitum esse ait, neque cum Liguribus bellum gessisse, neque triumphum de iis postulare. Q. Minucium confidere brevi subactis iis meritum trium- 2
phum postulaturum atque impetraturum esse; se de Gallis Bois 3
postulare triumphum, quos acie vicerit, castris exuerit, quorum gentem biduo post pugnam totam acceperit in deditionem, a quibus obsides abduxerit, pacis futurae pignus. verum enimvero 4
illud multo maius esse, quod tantum numerum Gallorum occiderit in acie, quot cum milibus certe Boiorum nemo ante se imperator pugnaverit. plus partem dimidiam ex quinquaginta milibus ho- 5
minum caesam, multa milia capta; senes puerosque Bois superesse. itaque id quemquam mirari posse, cur victor exercitus, 6
cum hostem in provincia neminem reliquisset, Romam venerit ad celebrandum consulis triumphum? quorum militum si et in 7
alia provincia opera uti senatus velit, utro tandem modo promptiores ad aliud periculum novumque laborem ituros credat, si persoluta eis sine detractatione prioris periculi laborisque merces sit, an si spem pro re ferentes dimittant, iam semel in prima spe deceptos? nam quod ad se attineat, sibi gloriae in omnem 8

---

1. iam iam B. | tertium annum ibi M. | 4. etiamnum *coni. Vossius*, etiam tum *Weissenborn l. l.* | 9. utrubiq; B. | 10. p. cornelio B. | 11. triumphaverint *coni. Crevier, sed cf. M. Mueller praef. p. V.* | 14. meritum *ed. Basil. 1535;* merito *cod. rec. et ed. antiquiss.*, meritis (mertus?) B. | 16. exuerit *om.* B. | 20. quot cum *Lov. 3, Rubenius, cf. Madvig Em. L. p. 527;* quod cum tot *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 21. parte dimidia *Lov. 6, I. F. Gronovius.* | 22. caesum *I. F. Gronovius*, caesi *Lov. 6.* | 27. credant *Lov. 6, del. Crevier.* | 29. pro re ferentes M S? *(„exemplaria" Gelenii);* praeferentes *Lov. 2*, pro re ferentibus B, *cod. rec. et ed. antiquiss., cf. ephem. Austr. 1892.* | dimittant *cod. et ed.;* eo mittant. *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* |

Digitized by Google

vitam illo die satis quaesitum esse, quo se virum optimum iudi-
9 catum ad accipiendam matrem Idaeam misisset senatus. hoc
titulo, etsi nec consulatus nec triumphus addatur, satis honestam
10 honoratamque P. Scipionis Nasicae imaginem fore. universus
senatus non ipse modo ad decernendum triumphum consensit,
sed etiam tribunum plebis auctoritate sua compulit ad remitten-
11 dam intercessionem. P. Cornelius consul triumphavit de Bois.
in eo triumpho Gallicis carpentis arma signaque et spolia omnis
generis travexit et vasa aenea Gallica et cum captivis nobilibus
12 equorum quoque captorum gregem traduxit. aureos torques
transtulit mille quadringentos septuaginta unum, ad hoc auri
pondo ducenta quadraginta septem, argenti infecti factique in
Gallicis vasis, non infabre suo more factis, duo milia trecenta
quadraginta pondo, bigatorum nummorum ducenta triginta quat-
13 tuor. militibus, qui currum secuti sunt, centenos vicenos quinos
14 asses divisit, duplex centurioni, triplex equiti. postero die con-
tione advocata de rebus ab se gestis et de iniuria tribuni bello
alieno se illigantis, ut suae victoriae fructu se fraudaret, cum
disseruisset, milites exauctoratos dimisit.

1 XLI. Dum haec in Italia geruntur, Antiochus Ephesi se-
curus admodum de bello Romano erat tamquam non transituris
in Asiam Romanis; quam securitatem ei magna pars amicorum
2 aut per errorem aut adsentando faciebat. Hannibal unus, cuius
eo tempore vel maxima apud regem auctoritas erat, magis mi-
rari se aiebat, quod non iam in Asia essent Romani, quam ven-
3 turos dubitare; propius esse ex Graecia in Asiam quam ex Italia
in Graeciam traicere, et multo maiorem causam Antiochum quam
Aetolos esse; nec denique mari minus quam terra pollere Romana
4 arma. iam pridem classem circa Maleam esse. audire sese

---

3. & sine consulatu ne triumphus addatur B. | 4. honorataque B?, oneratamque *cod. Voss.*, ornatamque *coni. I. F. Gronovius.* | nasicae hinc imaginem M. | 10. grege B. | 11. unum M; *om. rel. cod.* (B). | 12. pondo M; *om. rel. cod.* (B). | quadraginta B *et rec.;* sexaginta quinquaginta M. | 15. militibus diuisit qui currum secuti sunt uiginti quinque asses diuisit M. | 20. securos B. | 21. transituri sint asiã romanis (romani *Lov. 2, Voss.*) B, *Lov. 2, Voss.* | 24. vel maxima *2 cod. rec., ed. Camp., I. F. Gronovius;* ut maxima *cod.* (B) *et ed. vet.,* maxima *Lov. 1, ed. Par. 1510, Basil. 1535 et seq.* | 26. dubitare *ed. Basil. 1535;* dubitabat *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 28. nec denique *scripsi, cf. ephem. Austr. 1892;* neque enim *cod.* (B), neque *ed. Camp., Vossius, M. Mueller,* neque etiam *I. F. Gronovius.* | 29. maleũ B. |

Digitized by Google

nuper novas naves novumque imperatorem rei gerendae causa ex Italia venisse; itaque desineret Antiochus pacem sibi ipse spe vana facere. in Asia et de ipsa Asia brevi terra marique dimicandum ei cum Romanis esse, et aut imperium adimendum orbem terrarum affectantibus, aut ipsi regnum amittendum. unus vera et providere et fideliter praedicere visus; itaque ipse rex navibus, quae paratae instructaeque erant, Chersonesum petit, ut ea loca, si forte terra venirent Romani, praesidiis firmaret; ceteram classem Polyxenidam parare et deducere iussit; speculatorias naves ad omnia exploranda circa insulas dimisit.

XLII. C. Livius praefectus Romanae classis, cum quinquaginta navibus tectis profectus ab Roma Neapolim, quo ab sociis eius orae convenire iusserat apertas naves, quae ex foedere debebantur, Siciliam inde petit fretoque Messanam praetervectus, cum sex Punicas naves ad auxilium missas accepisset et ab Reginis Locrisque et eiusdem iuris sociis debitas exegisset naves, lustrata classe ad Lacinium, altum petit. Corcyram, quam primam Graeciae civitatium adiit, cum venisset, percunctatus de statu belli — necdum enim omnia in Graecia perpacata erant — et ubi classis Romana esset, postquam audivit circa Thermopylarum saltum in statione consulem ac regem esse, classem Piraei stare, maturandum ratus omnium rerum causa, pergit protinus navigare Peloponnesum. Samen Zacynthumque, quia partis Aetolorum maluerant esse, protinus depopulatus Maleam petit; et prospera navigatione usus paucis diebus Piraeum ad veterem classem pervenit. ad Scyllaeum Eumenes rex cum tribus navibus occurrit, cum Aeginae diu incertus consilii fuisset, utrum ad tuendum rediret regnum — audiebat enim Antiochum Ephesi navales terrestresque parare copias —, an nusquam abscederet ab Romanis, ex quorum fortuna sua penderet. a Piraeo A. Atilius, traditis successori quinque et viginti navibus tectis, Ro-

1. nuper *om.* B. | 3. dimicandũ & cum B. | 7. chersonensum B. | 9. polyxenidẽ B. | 13. quae *om.* B. | 15. & ab B; ab *cod. rec. et ed. vet.* | 17. primam M, *Aldus;* primũ *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 18. adiit M, *Lov. 6;* adit *rel. cod.* (B). | 21. pyraei B. | 22. maturandum ratus omnium M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 23. peloponensum B. | Samen *Sigonius;* samum M, *Aldus,* tamen *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | Zacynthumque M, *cod. Harl., Aldus;* zacynthum *ed. Par. 1510,* saguntũq; *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 24. maleum petiit B. | 25. et prospera *ed. Basil. 1535* (*ex* M?); prospera *cod.* (B) *et ed. vet.* | 29. terrestrisq; B. |

Digitized by Google

8 mam profectus est. Livius una et octoginta constratis navibus,
multis praeterea minoribus, quae aut apertae rostratae aut sine
1 rostris speculatoriae erant, Delum traiecit. XLIII. Eo fere tem-
pore consul Acilius Naupactum oppugnabat. Livium Deli per
aliquot dies — et est ventosissima regio inter Cycladas fretis
alias maioribus alias minoribus divisas — adversi venti tenuerunt.
2 Polyxenidas certior per dispositas speculatorias naves factus Deli
3 stare Romanam classem, nuntios ad regem misit. qui omissis,
quae in Hellesponto agebat, cum rostratis navibus, quantum ac-
celerare poterat, Ephesum redit et consilium extemplo habuit,
4 faciendumne periculum navalis certaminis foret. Polyxenidas
negabat cessandum et utique prius confligendum quam classis
5 Eumenis et Rhodiae naves coniungerentur Romanis; ita numero
non ferme impares futuros se, ceteris omnibus superiores, et ce-
6 leritate navium et varietate auxiliorum. nam Romanas naves
cum ipsas inscite factas immobiles esse, tum etiam, ut quae in
7 terram hostium veniant, oneratas commeatu venire; suas autem,

---

1. profectus est B; est profectus *rel. cod. et ed. vet.* | constratis *Duker;* prostratis B, rostratis *cod. rec. et ed. vet.* | 3. fere M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.*, forte *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 4. Deli per aliquot dies M? S? *(„antiqua lectio“ Gelen.), ed. Basil. 1535;* deliberanti qđ dies B, deliberantem aliquot dies *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.*, deliberantem quot dies *al. cod. rec. (Voss.)* | 5. et est *cod. rec. (Voss.), ed. Basil. 1535;* ethen *cod. rec.*, etenim est *Lov. 2,* ẽ B, ut est *ed. vet.* 6. alias maioribus alias minoribus M, *Aldus;* alias maioribus B, alias minoribus *cod. rec.*, aliis minoribus *ed. vet.* | 7. Polyxenidas *ed. vet. quas vidi omnes;* polyxenides *cod.* (B) *et sic in seq.* | 10. poterat *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss., cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888, p. 7;* potuit M, *Aldus, Madvig,* potuerat *ed. Par. 1510, Mogunt.* | redit B, *cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.;* rediit M?, *rec. (Lov. 2), Aldus.* | 12. nagabat B. | classi se eumenis B. | 14. non M S? *(„vetusta scriptura“ Gelen.), ed. Basil. 1535; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* haud *coni. Weissenborn.* | se M S? *(eadem „vetusta scriptura“), ed. Basil. 1535;* ipse B, ipsum *cod. rec. et ed. vet.* | superiores *(sic „vet. script.“)* et *ed. Basil. 1535;* superior esset B, superiorem esse et M *teste Mog.*, superiorem esse *cod. rec. et ed. antiquiss. (ceterum cf. de h. l. Weissenborn ed. Weidm. p. 154 et M. Mueller progr. Stendal 1871 p. 2).* | 16. cum *om.* B, tum *cod. rec. plerique (Voss., Lov. 2).* | in terram hostium B, *ed. vet. quas vidi omnes;* in hosticum *I. F. Gronovius,* hosticum *cod. rec. (Lov. 2),* hosticon *al. rec. (Voss.).* |

Digitized by Google

ut pacata omnia circa se relinquentes, nihil praeter militem atque arma habituras. multum etiam adiuturam notitiam maris terrarumque et ventorum, quae omnia ignaros turbatura hostes essent. movit omnes auctor consilii, qui et re consilium exse- 8
cuturus erat. biduum in apparatu morati tertio die centum navibus, quarum septuaginta tectae, ceterae apertae, minoris omnes formae erant, profecti Phocaeam petierunt. inde, cum au- 9
disset appropinquare iam Romanam classem, rex, quia non interfuturus navali certamini erat, Magnesiam, quae ad Sipylum est, concessit ad terrestres copias comparandas. classis ad Cissuntem 10
portum Erythraeorum, tamquam ibi aptius expectatura hostem, contendit. Romani, ubi primum aquilones — ii namque per 11
aliquot dies tenuerant — ceciderunt, ab Delo Phanas, portum Chiorum in Aegaeum mare versum, petunt; inde ad urbem circumegere naves, commeatuque sumpto Phocaeam traiciunt. Eu- 12
menes Elaeam ad suam classem profectus, paucis post inde diebus cum quattuor et viginti navibus tectis, apertis pluribus paulo Phocaeam ad Romanos parantes instruentesque se ad navale certamen rediit. inde centum quinque tectis navibus, apertis 13
ferme quinquaginta profecti, primo aquilonibus transversis cum urgerentur in terram, cogebantur tenui agmine prope in ordinem singulae naves ire; deinde, ut lenita paulum vis venti est, ad Corycum portum, qui super Cissuntem est, conati sunt traicere.
XLIV. Polyxenidas, ut appropinquare hostes allatum est, occa- 1
sione pugnandi laetus sinistrum ipse cornu in altum extendit, dextrum cornu praefectos navium ad terram explicare iubet, et

---

1. se *del. I. F. Gronovius.* | relinquentis B. | 4. omnis B. | 7. phoceã B. | 9. sypilũ B. | 10. terrestris B. | 11. aerytheorum B. | 12. hi namq; B, duo (II) namque *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 13. tenuerant — ceciderunt *Drakenborch in adn.;* tenuerant cecidere *ed. Basil. 1535,* ceciderant tenuerant B *et cod. rec.* | ad bellophonas B. | 14. aegeũ B. | 18. Phocaeam *Lov. 6 m. 2, Duker;* a phocaea *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.,* ad Phocaeam *Lov. 3, ed. Basil. 1531.* | parantis instruentisque se *cod. Harl.,* paratis instructisq; se B *et cod. rec. (Lov. 2).* | 19. quinque *Iac. Gronovius;* quinquaginta (l B) *cod. et ed. vet.* | 22. paullulum *un. cod. rec. (Pal. 1),* paulolũ B, paullum *rel. cod. et ed. vet.* | 23. coricum B. | 24. polyxenida B. | hostis B. | 25. sinistrum ipse cornu in altum extendit *ed. vet. quas vidi omnes;* sinistro ipse cornu impetum extendit B *et rec. (Lov. 2),* sinistro ipse cornu praefectos *mediis omissis Voss. et Lov. 1 („aliud atque* in altum *videtur latere" Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX; an voces complures interciderunt?)* |

Digitized by Google

2 aequa fronte ad pugnam procedebat. quod ubi vidit Romanus,
vela contrahit malosque inclinat et simul armamenta componens
3 opperitur insequentes naves. iam ferme triginta in fronte erant,
quibus ut aequaret laevum cornu, dolonibus erectis altum petere
intendit, iussis qui sequebantur adversus dextrum cornu prope
4 terram proras derigere. Eumenes agmen cogebat; ceterum, ut
demendis armamentis tumultuari primum coeptum est, et ipse,
quanta maxime celeritate potest, concitat naves. iam omnibus
5 in conspectu erant. duae Punicae naves antecedebant Romanam
6 classem, quibus obviae tres fuerunt regiae naves; et, ut in nu-
mero impari, duae regiae unam circumsistunt, et primum ab
utroque latere remos detergunt, deinde transcendunt armati et
7 deiectis caesisque propugnatoribus navem capiunt. una, quae
pari Marte concurrerat, postquam captam alteram navem vidit,
priusquam ab tribus simul circumveniretur, retro ad classem re-
8 fugit. Livius indignatione accensus praetoria nave in hostes
tendit. adversus quam eadem spe duae, quae Punicam unam
navem circumvenerant, cum inferrentur, demittere remos in
aquam ab utroque latere remiges stabiliendae navis causa iussit,
et in advenientes hostium naves ferreas manus inicere et, ubi
9 pugnam pedestri similem fecissent, meminisse Romanae virtutis
nec pro viris ducere regia mancipia. haud paulo facilius quam
10 ante duae unam, tunc una duas naves expugnavit cepitque. et
iam classes quoque undique concurrerant, et passim permixtis

---

3. insequentis nauis B. | ferme M, *Aldus;* fere *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 4 et 5. cornũ B. | 5. dextrum hostium cornu *coni. Heusinger.* | 8. maximae B?, maxima *ed. Par. 1510.* | iam *om.* B. | omnibus *cod.* (B, M, *rec.*), Aldus; omnes *ed. antiquiss. probante Iac. Perizonio.* | 12. detergunt M S?, *Gelenius, ed. Basil. 1535 ex usu Liv.;* defringunt B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | deinde *om.* B. | 13. quae pari Marte *ed. antiquiss.;* cũ pari marte B *et cod. rec. plerique (Voss.), Drakenborch in adn.,* compari marte *Lov. 2,* quae compari Marte *Gelenius, ed. Basil. 1535,* quae Marte aequo *vel* quae cum pari Marte aequo *coni. M. Mueller praef. p. V, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 167.* | 14. concurreret *ed. Parm., Drakenborch in adn.* | 15. ad tribus B. | 17. quam *ed. Ven. 1495, Par. 1510;* quẽ *cod.* (B) *et ed. vet.* | 20. aduenientis B. | 21. fecissent B, *I. F. Gronovius;* fecisset *cod. rec. et ed. vet.* | 23. unam *om.* B *et nonnull. cod. rec. (Voss.).* | 24. quoque undique *Gelenius* (M? S?); undique quoque *cod. plerique (B, Lov. 2),* undique *3 cod. rec. (Voss.),* undequaque *ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

navibus pugnabatur. Eumenes, qui commisso certamine adve- 11
nerat, ut animadvertit laevum cornu hostium ab Livio turbatum,
dextrum ipse, ubi aequa pugna erat, invadit. XLV. Neque ita 1
multo post primum ab laevo cornu fuga coepit. Polyxenidas
enim ut virtute militum haud dubie se superari vidit, sublatis
dolonibus effuse fugere intendit; mox idem et qui prope terram
cum Eumene contraxerant certamen fecerunt. Romani et Eu- 2
menes, quoad sufficere remiges potuerunt et in spe erant ex-
tremi agminis vexandi, satis pertinaciter secuti sunt. postquam 3
celeritate navium, utpote levium, suas commeatu onustas eludi
frustra tendentes viderunt, tandem abstiterunt, tredecim captis
navibus cum milite ac remige, decem demersis. Romanae clas- 4
sis una Punica navis, in primo certamine ab duabus circum-
venta, periit. Polyxenidas non prius quam in portu Ephesi fu-
gae finem fecit. Romani eo die, unde egressa regia classis erat, 5
manserunt; postero die hostem persequi intenderunt. medio
fere in cursu obviae fuere iis quinque et viginti tectae Rhodiae
naves cum Pausistrato praefecto classis. his adiunctis Ephesum 6
hostem persecuti ante ostium portus acie instructa steterunt.
postquam confessionem victis satis expresserunt, Rhodii et Eu-
menes domos dimissi; Romani Chium petentes, Phoenicuntem 7
primum portum Erythraeae terrae praetervecti, nocte ancoris
iactis, postero die in insulam ad ipsam urbem traiecerunt. ubi
paucos dies remige maxime reficiendo morati Phocaeam tramit-
tunt. ibi relictis ad praesidium urbis quattuor quinqueremibus, 8
ad Canas classis venit; et cum iam hiems appeteret, fossa val-
loque circumdatis naves subductae.

---

1. qui extremus commisso certamine M, *Aldus;* „extremus *glossema esse videtur*“ *cf. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX, ed. Weidm. p. 157, M. Mueller p. V.* | 2. cornũ B. | 4. fuga coepit *ed. vet. quas vidi omnes;* fugã fecit *cod.* (B), fuga incepit *coni. Drakenborch in adn.* | 11. tendentis B. | substiterunt *Gelenius, ed. Basil. 1535, Madvig, sed cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 7.* | 13. una pugna nauis B. | ab duobus circumuecta B. | 14. fugae finem cepit *Lov. 3.* | 15. eo die Cyssunte, unde *coni. Crevier.* | 17. his quĩq. & xxx . tectae B. | 18. his B; iis *cod. rec.* | 20. rhodi B. | 21. Phoenicuntem *ed. Basil. 1535;* poenicunte *cod.* (B) *et ed. vet.* | 22. portum Erythraeae terrae praetervecti *ed. Basil. 1535, Lugd. 1537;* portu erythreo (rithreo B) praeteruecti *cod. et ed. antiquiss.* | anchoris B, *ed. vet.* | 23. die insulã B. | 25. quatuor B. | 26. Canas *(Lov. 2?) Mogunt.;* cannas *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | hiemps B.

Digitized by Google

9 Exitu anni comitia Romae habita, quibus creati sunt consules L. Cornelius Scipio et C. Laelius — Africanum intuentibus cunctis — ad finiendum cum Antiocho bellum. postero die praetores creati M. Tuccius L. Aurunculeius Cn. Fulvius L. Aemilius P. Iunius C. Atinius Labeo.

T. LIVI

AB URBE CONDITA

LIBER XXXVII.

1 I. L. Cornelio Scipione C. Laelio consulibus nulla prius secundum religiones acta in senatu res est quam de Aetolis. et legati eorum institerunt, quia brevem indutiarum diem habebant, et ab T. Quinctio, qui tum Romam ex Graecia redierat, adiuti 2 sunt. Aetoli, ut quibus plus in misericordia senatus quam in causa spei esset, suppliciter egerunt, veteribus benefactis nova 3 pensantes maleficia. ceterum et praesentes interrogationibus undique senatorum, confessionem magis noxae quam responsa experimentium, fatigati sunt, et excedere curia iussi magnum cer-

---

1. sunt M, *Mogunt.; om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | 2. Africanum (affricanum B) B, *Mead. 2, de interpunctione et sententia cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 8, de sententia etiam Madvig Em. L. p. 527;* africanus (africanus legatus *Lov. 2*) *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.*, Africani duo legatos *coni. Heusinger, om. Mogunt., I. F. Gronovius* (Africanum intuentibus cunctis ad⟨iutorem futurum ad⟩ finiendum *coni. M. Mueller l. l. p. 8, si cui interpunctio illa non satisfaceret; sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1889 p. 25. — Quaedam intercidisse Weissenbornius quoque in ed. Teubn. statuerat).* | et ruentibus cunctis *pauci cod. rec. (Voss.)*, intentis cunctis *I. F. Gronovius.* | 4. Tuccius *Gelenius;* tutius *Lov. 2,* tullius *cod. plerique* (B). | 5. labaeo B. |

Titi Livi ab urbe condita liber XXXVI explicit. Incipit liber XXXVII. B. |

11. institerunt B; institere *cod. rec. et ed. vet.*, insistere M *et 3 cod. rec. (Voss.)* | 16. experimentum B. |

Digitized by Google

tamen praebuerunt. plus ira quam misericordia in causa eorum valebat, quia non ut hostibus modo, sed tamquam indomitae et insociabili genti suscensebant. per aliquot dies cum certatum esset, postremo neque dari neque negari pacem placuit. duae condiciones iis latae sunt: vel senatui liberum arbitrium de se permitterent, vel mille talentum darent eosdemque amicos atque inimicos haberent. exprimere cupientibus, quarum rerum in se arbitrium senatui permitterent, nihil certi responsum est. ita infecta pace dimissi urbe eodem die, Italia intra quindecim dies excedere iussi.

Tum de consulum provinciis coeptum agi est. ambo Graeciam cupiebant. multum Laelius in senatu poterat. is, cum senatus aut sortiri aut comparare inter se provincias consules iussisset, elegantius facturos dixit, si iudicio patrum quam si sorti eam rem permisissent. Scipio responso ad hoc dato, cogitaturum, quid sibi faciendum esset, cum fratre uno locutus iussusque ab eo permittere audacter senatui, renuntiat collegae facturum se, quod is censeret. cum res aut nova aut vetustate exemplorum memoriae iam exoletae relata expectatione certaminis senatum erexisset, P. Scipio Africanus dixit, si L. Scipioni fratri suo provinciam Graeciam decrevissent, se legatum iturum. haec vox magno adsensu audita sustulit certamen. experiri libebat, utrum plus regi Antiocho in Hannibale victo an in victore Africano consuli legionibusque Romanis auxilii foret; ac prope omnes Scipioni Graeciam, Laelio Italiam decreverunt. II. Praetores inde provincias sortiti sunt, L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fulvius peregrinam, L. Aemilius Regillus classem, P. Iunius Brutus Tuscos, M. Tuccius Apuliam et Bruttios, C. Atinius Siciliam.

---

1. praebuerunt B; praebuere *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes.* | 2. ut hostes B. | 5. his B. | arbitrium *om.* B. | 6. eosdemque *ed. Par. 1513;* eosq; *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 8. incerta pace M. | 11. coeptum agi est *cod. plerique* (B, *Voss.*) *et ed. antiquiss., cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 9;* coeptum est agi M, *3 cod. rec. (Lov. 2), Aldus.* | 13. inter se *om.* B. | 14. facturos iussit si B. | 21. Graeciam *om.* B. | se ei legatum iturum *coni. Duker,* se legatum ei iturum *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX cl. XXXVIII, 58, 8.* | 23. regia Antiocho B. | 26. Cn. Fulvius *ed. Basil. 1535;* m. fuluius *cod.* (B M) *et ed. antiquiss.* | 27. peregrinam aemilius B. | 28. M. Tuccius *ed. Basil. 1535;* m. tutius M, m. bruttius B *et sic vel* brutius *(Lov. 2) vel* bruccius *(Voss.) cod. rec.* | C. Atinius *ed. Basil. 1535;* c. acilius B, c. atilius (attilius) *cod. rec.* |

Digitized by Google

consuli deinde, cui Graecia provincia decreta erat, ad eum exercitum, quem a M'. Acilio — duae autem legiones erant — accepturus esset, in supplementum addita peditum civium Romanorum tria milia, equites centum, et socium Latini nominis quinque milia, equites ducenti; et adiectum, ut, cum in provinciam venisset, si e re publica videretur esse, exercitum in Asiam traiceret. alteri consuli totus novus exercitus decretus, duae legiones Romanae et socium Latini nominis quindecim milia peditum, equites sexcenti. exercitum ex Liguribus Q. Minucius — iam enim confectam provinciam scripserat et Ligurum omne nomen in deditionem venisse — traducere in Boios et P. Cornelio proconsuli tradere iussus ex agro, quo victos bello multaverat, Boios deducenti. duae urbanae legiones, quae priore anno conscriptae erant, M. Tuccio praetori datae et socium ac Latini nominis peditum quindecim milia et equites sexcenti ad Apuliam Bruttiosque obtinendos. A. Cornelio superioris anni praetori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum, si ita consuli videretur, ut legiones in Aetoliam traiectas M'. Acilio traderet, si is manere ibi vellet; si Acilius redire Romam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Aetolia remaneret. C. Atinium Labeonem provinciam Siciliam exercitumque a M. Aemilio accipere placuit et in supplementum scribere ex ipsa provincia, si vellet, peditum duo milia et centum equites. P. Iunius Brutus in Tuscos exercitum novum, legionem unam Romanam et decem milia socium ac Latini nominis scribere et quadringentos equites; L. Aemilius, cui maritima provincia erat, viginti naves longas et socios navales a M. Iunio praetore superioris anni accipere

---

2. a m. acilio B. | 3. additi M. | Romanorum *om.* B, *Lov. 3.* | 4. tria milium B, trecenti M. | equitum B. | quinque milia B, *cod. rec. et ed. vet.;* octoginta M, octo milia *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 9. Minucius *om.* B. | 11. uenisset B. | traducere B, *cod. rec. et ed. vet.;* deducere M. | 12. tradere iussus ex agro, quo victos bello multaverat, Boios deducenti. duae urbanae *Madvig Em. L. p. 528;* tradere iussus. ex agro, quo (quo hic *coni. Duker*) victos (uictus B) bello multaverat Boios, deducendae urbanae *vulg.* | 13. quae *om.* B. | 15. milia & equites B; milia, equites *cod. rec. et ed. vet.* | 16. a. c. cornelio B. | 18. m. acilio B. | 20. remanere B. | c. atilium B. | 21. a M. Aemilio *Aldus;* ab l. aemilio *cod. et ed. antiquiss.* | 23. Brutus in Tuscos M, *Aldus;* brutus cos. B, brutus consul *vel* consulis *cod. rec., cf. de huius erroris origine G. Heraeus quaest. crit. Liv. Berol. 1885 p. 44.* | 24. romana B. | 27. naualis B. | accipere est iussus M. |

Digitized by Google

iussus et scribere ipse mille navales socios, duo milia peditum; cum iis navibus militibusque in Asiam proficisci et classem a C. Livio accipere. duas Hispanias Sardiniamque obtinentibus pro- 11
rogatum in annum imperium est et idem exercitus decreti. Si- 12
ciliae Sardiniaeque binae aeque *ac* proximo anno decumae frumenti imperatae; Siculum omne frumentum in Aetoliam ad exercitum portari iussum; ex Sardinia pars Romam pars in Aetoliam, eodem quo Siculum.

III. Priusquam consules in provincias proficiscerentur, pro- 1
digia per pontifices procurari placuit. Romae Iunonis Lucinae 2
templum de caelo tactum erat ita, ut fastigium valvaeque deformarentur. Puteolis pluribus locis murus et porta fulmine icta et duo homines exanimati. Nursiae sereno satis constabat nim- 3
bum ortum; ibi quoque duos liberos homines exanimatos. terra
apud se pluvisse Tusculani nuntiabant, et Reatini mulam in agro suo peperisse. ea procurata, Latinaeque instauratae, quod 4
Laurentibus carnis, quae dari debet, data non fuerat. supplica- 5
tio quoque earum religionum causa fuit quibus diis decemviri ex libris ut fieret ediderunt. decem ingenui, decem virgines, 6
patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhibiti; et de- 7
cemviri nocte lactentibus rem divinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus, priusquam proficisceretur, fornicem in Capitolio adversus viam, qua in Capitolium escenditur, cum signis septem auratis et equis duobus et marmorea duo labra ante fornicem posuit.

Per eosdem dies principes Aetolorum tres et quadraginta, 8
inter quos Damocritus et frater eius erant, ab duabus cohortibus missis a M'. Acilio Romam deducti et in Lautumias coniecti sunt. cohortes inde ad exercitum redire L. Cornelius consul iussit. le- 9
gati ab Ptolomaeo et Cleopatra regibus Aegypti gratulantes, quod M'. Acilius consul Antiochum regem Graecia expulisset,

---

1. naualis B. | 5. binae aeque ac proximo anno *Madvig Em. L. p. 528;* binae eaeque proximae M, binae eo anno *rel. cod.* (B) *et ed. vet.*, binae eo quoque anno *dubitanter Weissenborn ed. Weidm. p. 163.* | 7. pars eodem *(om.* in Aetoliam) *Crevier, cf. Weissenborn l. l.* | 9. in provincias M, *cod. rec. (Lov. 2, Voss.), Aldus;* in prouinciã B, *al. rec. et ed. antiquiss.* | 15. tuscula nuntiabant B. | 17. carnis (carinis B) *cod. et ed. vet., cf. F. Neue Formenl. I, 165, F. Stolz, Formenl. p. 327;* pars carnis *Madvig Em. L. p. 529.* | 18. quibus diis fieret, decemviri ex libris ediderunt *coni. Crevier.* | 21. lactantibus M. | 26. eosdem *cod. rec. et vet.;* eos B. | 28. a m. acilio B. |

Digitized by Google

venerunt adhortantesque, ut in Asiam exercitum traicerent: omnia perculsa metu non in Asia modo sed etiam in Syria esse; reges Aegypti ad ea, quae censuisset senatus, paratos fore. gratiae regibus actae; legatis munera dari iussa, in singulos quaternum milium aeris.

1 IV. L. Cornelius consul peractis, quae Romae agenda erant, pro contione edixit, ut milites, quos ipse in supplementum scripsisset quique in Bruttiis cum A. Cornelio propraetore essent, 2 ut hi omnes idibus Quinctilibus Brundisium convenirent. item tres legatos nominavit, Sex. Digitium L. Apustium C. Fabricium Luscinum, qui ex ora maritima undique naves Brundisium contraherent; et omnibus iam paratis paludatus ab urbe est pro- 3 fectus. ad quinque milia voluntariorum, Romani sociique, qui emerita stipendia sub imperatore P. Africano habebant, praesto 4 fuere exeunti consuli et nomina dederunt. per eos dies, quibus est profectus ad bellum consul, ludis Apollinaribus, ante diem quintum idus Quinctiles, caelo sereno interdiu obscurata lux est, 5 cum luna sub orbem solis subisset. et L. Aemilius Regillus, cui navalis provincia evenerat, eodem tempore profectus est. L. Aurunculeio negotium ab senatu datum est, ut triginta quinqueremes, viginti triremes faceret, quia fama erat Antiochum post proelium navale maiorem classem aliquanto reparare.

6 Aetoli, postquam legati ab Roma rettulerunt nullam spem pacis esse, quamquam omnis ora maritima eorum, quae in Pelo- 7 ponnesum versa est, depopulata ab Achaeis erat, periculi magis quam damni memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem occupaverunt montem; neque enim dubitabant ad oppugnationem 8 Naupacti eos principio veris redituros esse. Acilio, quia id expectari sciebat, satius visum est necopinatam aggredi rem et 9 Lamiam oppugnare; nam et a Philippo prope ad excidium adductos esse, et tunc eo ipso, quod nihil tale timerent, opprimi

---

2. in siria B. | 3. aegipti B. | 9. ut hi omnes BM, *Aldus;* ut biduo omnes *cod. rec. plerique (Voss., Lov. 2.), et ed. antiquiss.,* ut ii omnes *Drakenborch in adn.* | 11. nauis B. | 12. paludatis B. | 13. Romani sociique B; ex romanis sociisque *cod. rec. et ed. vet.* | 15. per eosdem dies *cod. Voss.* | 16. ad quintum B *et cod. rec. plerique.* | 18. sub urbe (urbe *ex* orbe?) solis B. | 20. . xxxv . remes B. | 21. viginti triremes M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 23. retulerunt B. | 28. qui id *ed. Basil. 1535, Bekker.* | 29. necopinatam *scripsi, cf. ephem. Austr. 1892;* opinatam B, *Lov. 2, Voss.,* inopinatam *al. rec. et ed. vet.* | 30. nam & philippo B. |

Digitized by Google

incautos posse. profectus ab Elatia primum in hostium terra circa Spercheum amnem posuit castra; inde nocte motis signis, prima luce corona moenia est aggressus. V. Magnus pavor ac tumultus, ut in re improvisa, fuit. constantius tamen, quam quis facturos crederet, in tam subito periculo, cum viri propugnarent, feminae tela omnis generis saxaque in muros gererent, iam multifariam scalis appositis urbem eo die defenderunt. Acilius signo receptui dato suos in castra medio ferme die reduxit; et tunc cibo et quiete refectis corporibus, priusquam praetorium dimitteret, denuntiavit, ut ante lucem armati paratique essent: nisi expugnata urbe se eos in castra non reducturum. eodem tempore, quo pridie, pluribus locis aggressus, cum oppidanos iam vires, iam tela, iam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit. ibi partim divendita partim divisa praeda, consilium habitum, quid deinde faceret. nemini ad Naupactum iri placuit occupato ad Coracem ab Aetolis saltu. ne tamen segnia aestiva essent et Aetoli non impetratam pacem ab senatu nihilo minus per suam cunctationem haberent, oppugnare Acilius Amphissam statuit. ab Heraclea per Oetam exercitus eo deductus. cum ad moenia castra posuisset, non corona, sicut Lamiam, sed operibus oppugnare urbem est adortus. pluribus simul locis aries admovebatur, et cum quaterentur muri, nihil adversus tale machinationis genus parare aut comminisci oppidani conabantur. omnis spes in armis et audacia erat; eruptionibus crebris et stationes hostium et eos ipsos, qui circa opera et machinas erant, turbabant. VI. Multis tamen locis decussus murus erat, cum allatum est successorem Apolloniae exposito exercitu per Epirum

---

1. aelatia B. | 6. gererent M, *cod. rec. et ed. vet.;* ingererent B, congererent *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | iam M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 8. dato *om.* B. | diei *ed. Basil. 1535, Lugd. 1537.* | et tunc cibo M, *Aldus;* et cibo *Lov. 2,* & quidem cibo *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* et tunc quidem cibo *coni. Weissenborn, sed cf. ephem. Austr. 1892.* | 12. q̄ pridie B. | multis locis M. | 13. deficerent *cod. Voss.* | 15. ire M. | 18. habebant B, habeant *dubitanter Weissenborn ed. Teubn. praef. XIX.* | amplisam B. | 19. deductus B *et cod. rec. (Voss.);* ductus *al. rec. (Lov. 2) et ed. vet.* | 23. comminisci *spat. rel. om.* B, eminisci *cod. rec. (Voss.).* | 25. machinas *ed. vet. quas vidi omnes;* machinationes *cod.* (B, *Voss., Lov. 2).* | 26. turbabantur B. | decussus murus B *et ed. antiquiss.;* murus decussus *cod. rec.? et ed. post Basil.* | erat *om.* B. |

Digitized by Google

2 ac Thessaliam venire. cum tredecim milibus peditum et quingentis equitibus consul veniebat — iam enim in sinu Maliaco erat —; et praemissis Hypatam, qui tradere urbem iuberent, postquam nihil responsum est nisi ex communi Aetolorum decreto facturos, ne teneret se oppugnatio Hypatae nondum Am-
3 phissa recepta, praemisso fratre Africano Amphissam ducit. sub adventum eorum oppidani relicta urbe — iam enim magna ex parte moenibus nudata erat — in arcem, quam inexpugnabilem habent, omnes armati atque inermes concessere.

4 Consul sex milia fere passuum inde posuit castra. eo legati Athenienses primum ad P. Scipionem praegressum agmen, sicut ante dictum est, deinde ad consulem venerunt, deprecantes
5 pro Aetolis. clementius responsum ab Africano tulerunt, qui causam relinquendi honeste Aetolici belli quaerens Asiam et regem Antiochum spectabat, iusseratque Athenienses non Romanis solum, ut pacem bello praeferrent, sed etiam Aetolis persuadere.
6 celeriter auctoribus Atheniensibus frequens ab Hypata legatio Aetolorum venit; et spem pacis eis sermo etiam Africani, quem priorem adierunt, auxit, commemorantis multas gentes populosque in Hispania prius, deinde in Africa in fidem suam venisse: in omnibus se maiora clementiae benignitatisque quam virtutis
7 bellicae monumenta reliquisse. perfecta videbatur res, cum aditus consul idem illud responsum rettulit, quo fugati ab senatu erant. eo tamquam novo cum icti Aetoli essent — nihil enim

---

1. tredecim *Sigonius;* tribus *cod.* (B) *et ed. vet.* | 2. iam enim B; iam *cod. rec. et ed. vet.* | in sinu Maliaco erat *coni. Weissenborn ed. Weidm. p. 167 adn.;* in sinum Maliacum venerat *ed. Par. 1510 et seq.,* in sinumaliaco uenerat *cod.* (B) *et ed. antiquiss., cf. ephem. Austr. 1892.* | 3. hipatã B. | iuberet B. | 4. nichil *(sic)* responsum est B, responsum est nihil *cod. rec. et ed. vet.* | 5. amphisa B. | 6. affricano B. | Amphissam ducit *ed. Basil. 1535;* amplissimam ducit B, amplissimum agmen ducit *cod. rec. et ed. vet.* | 8. moenibus nudata B; nudata moenibus *cod. rec. et ed. vet.* | 10. consul M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | sex milia B *et ed. vet., cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 9;* ab sex milibus M, *Hertz, Madvig,* in sex milia *cod. rec. (Lov. 2, Voss.),* septem milia *coni. Weissenborn ed. Weidm. p. 168 adn.* | 17. ab Hypata M, *Aldus;* ad hypatam *cod. rec. et ed. antiquiss., om.* B. | 18. Aetolorum *om.* M? | 19. populosque et in hispania M. | 22. perfecta uirtutis uidebatur res B. | 23. rettulit (retulit B) *cod. et ed. vet.;* reddidit *Iac. Gronovius* (cum adito consule idem responsum retulerunt *coni. Vossius*). |

Digitized by Google

nec legatione Atheniensium nec placido Africani responso profectum videbant —, referre ad suos dixerunt velle. VII. Reditum inde Hypatam est, nec consilium expediebatur; nam neque, unde mille talentum daretur, erat, et permisso libero arbitrio, ne in corpora sua saeviretur, metuebant. redire itaque eosdem legatos ad consulem et Africanum iusserunt et petere, ut, si dare vere pacem, non tantum ostendere, frustrantes spem miserorum, vellent, aut ex summa pecuniae demerent aut permissionem extra civium corpora fieri iuberent. nihil impetratum ut mutaret consul; et ea quoque irrita legatio dimissa est. secuti et Athenienses sunt; et princeps legationis eorum Echedemus fatigatos tot repulsis Aetolos et complorantes inutili lamentatione fortunam gentis ad spem revocavit auctor indutias sex mensium petendi, ut legatos mittere Romam possent: dilationem nihil ad praesentia mala, quippe quae ultima essent, adiecturam; levari per multos casus tempore interposito praesentes clades posse. auctore Echedemo idem missi; prius P. Scipione convento, per eum indutias temporis eius, quod petebant, ab consule impetraverunt. et soluta obsidione Amphissae M'. Acilius, tradito consuli exercitu, provincia decessit; et consul ab Amphissa Thessaliam repetit, ut per Macedoniam Thraeciamque duceret in Asiam.

Tum Africanus fratri „iter, quod insistis, L. Scipio, ego quoque approbo; sed totum id vertitur in voluntate Philippi, qui si imperio nostro fidus est, et iter et commeatus et omnia, quae in longo itinere exercitus alunt iuvantque, nobis suppeditabit; si is destituat, nihil per Thraeciam satis tutum habebis. itaque prius regis animum explorari placet. optime explorabitur,

2. refere B. | 4. libero arbitrio metuebant redire ne in corpora sua saeuiretur itaque M. | 5. redire *h. l. ed. Basil. 1535 (cf.* M *§ 1);* uenire *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 11. Echedemus M, *ed. Basil. 1535;* echidemus *cod. plerique* (B, *Lov. 2*) *et sic in seq.* | 12. complorantis B. | 14. mittere Romam B; romam mittere *cod. rec. et ed. vet.* | 15. adiectum B. | 16. praesentis B. | 17. item missi B *et rec. complures (Lov. 2).* | 18. ab cons. B *et cod. rec. (Lov. 2, Voss.) cf. Fuegner Lex. Liv. p. 12;* a cons. *al. rec. et ed. vet.* | 19. amphisae m. acilius B. | 21. thraeciamq; B. | 25. fidus *cod.* (B) *et ed. vet.;* fidelis M, *Madvig, Hertz, sed cf. M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 10.* | 27. destituat *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*), *cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 170;* destituit *4 cod. rec., M. Mueller.* | 28. explorari optime placet explorabitur M. |

Digitized by Google

11 si nihil ex praeparato agentem opprimet qui mittetur.“ Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuvenum, ad id delectus per dispositos equos prope incredibili celeritate ab Amphissa — 12 inde enim est dimissus — die tertio Pellam pervenit. in convivio rex erat et in multum vini processerat; ea ipsa remissio 13 animi suspicionem dempsit novare eum quicquam velle. et tum quidem comiter acceptus hospes, postero die commeatus exercitui paratos benigne, pontes in fluminibus factos, vias, ubi trans- 14 itus difficiles erant, munitas vidit. haec referens eadem, qua ierat, celeritate Thaumacis occurrit consuli. inde certiore et maiore spe laetus exercitus ad praeparata omnia in Macedoniam 15 pervenit. venientes regio apparatu et accepit et prosecutus est rex. multa in eo et dexteritas et humanitas visa, quae commendabilia apud Africanum erant, virum sicut ad cetera egregium, ita a comitate, quae sine luxuria esset, non aversum. 16 inde non per Macedoniam modo sed etiam Thraeciam prosequente et praeparante omnia Philippo ad Hellespontum perventum est.

1 VIII. Antiochus post navalem ad Corycum pugnam cum totam hiemem liberam in apparatus terrestres maritimosque habuisset, classi maxime reparandae, ne tota maris possessione 2 pelleretur, intentus fuerat. succurrebat superatum se, cum classis afuisset Rhodiorum; quodsi ea quoque — nec commissuros Rhodios, ut iterum morarentur — certamini adesset, magno sibi navium numero opus fore, ut viribus et magnitudine classem 3 hostium aequaret. itaque et Hannibalem in Syriam miserat ad Phoenicum accersendas naves, et Polyxenidam, quo minus prospere res gesta erat, eo enixius et eas, quae erant, reficere et 4 alias parare naves iussit. ipse in Phrygia hibernavit, undique auxilia accersens. etiam in Gallograeciam miserat; bellicosiores

---

1. mitteretur M, *Lov. 3.* | 6. noua re eũ B. | quicquam velle *om.* B. | 8. ubi *om.* B. | 9. qua uenerat *cod. Harl.* | 12. uenientis B. | et accepit M; accepit *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | et prosecutus est M, *cod. rec. plerique;* & ipsos secutus est B, et ipse prosecutus est *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 14. egregium B, S? *(„vetust. codd.“ Gelen.), cod. rec. et nonnull. ed. vet. post Ven. 1498;* regium M?, *ed. antiquiss., Par. 1510, Mogunt.* | 18. Corycum *Sabellicus, ed. Par. 1510;* corycẽ B, coricem *cod. rec. plerique.* | 19. terrestris B. | 20. classi maxume parandae M. | 22. affuisset B. | 24. fore *cod. rec. et ed. vet.;* esse *(„ex* adesset *n. f. ortum“ Hertz)* B. | et magnitudine *nonnulli cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes;* ut magnitudine B *et rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | 25. ad phaenicum accersandas B. | 28. phrigia B. |

Digitized by Google

ea tempestate erant, Gallicos adhuc, nondum exoleta stirpe gentis, servantes animos. filium Seleucum in Aeolide reliquerat cum exercitu ad maritimas continendas urbes, quas illinc a Pergamo Eumenes, hinc a Phocaea Erythrisque Romani sollicitabant. clas- sis Romana, sicut ante dictum est, ad Canas hibernabat. eo media ferme hieme rex Eumenes cum duobus milibus peditum, equitibus quingentis venit. is cum magnam praedam agi posse dixisset ex agro hostium, qui circa Thyatiram esset, hortando perpulit Livium, ut quinque milia militum secum mitteret. missi ingentem praedam intra paucos dies averterunt. IX. Inter haec Phocaeae seditio orta quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus. gravia hiberna navium erant, grave tributum, quod togae quingentae imperatae erant cum quingentis tunicis; gravis etiam inopia frumenti, propter quam naves quoque et praesidium Romanum excessit. tum vero liberata metu factio erat, quae plebem in contionibus ad Antiochum trahebat; senatus et optimates in Romana societate perstandum censebant; defectionis auctores plus apud multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis cessatum priore aestate erat, eo maturius aequinoctio verno eundem Pausistratum classis praefectum cum sex et triginta navibus miserunt. iam Livius a Canis cum triginta navibus *suis* et septem quadriremibus, quas secum Eumenes rex adduxerat, Hellespontum petebat, ut ad transitum exercitus, quem terra venturum opinabatur, praepararet, quae opus essent. in portum, quem vocant Achaeorum, classem primum advertit; inde Ilium escendit sacrificioque Minervae facto legationes finitimas ab Elaeunte et Dardano et Rhoeteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit; inde ad Hellesponti fauces navigat et decem navibus in statione contra Abydum relictis cetera classe in Europam ad Sestum oppugnandam traiecit. iam subeuntibus

2. in hetolide B. | 3. obtinendas B. | 4. erytrisq; B. | 5. Canas M, *Mogunt.*; cannas *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 6. duobus *ed. vet. quas vidi omnes;* xx *cod. plerique* (B M, *Lov. 2*), x *cod. Voss.* | 7. equitibusque M. | quingentis BM; centum *cod. rec. et ed. vet.* | 8. Thyatiram M; hyratirā (hiratiram *Lov. 2*) B *et rec.*, Thyatira *ed. Basil. 1535.* | 9. liuius B. | 16. ad *om.* B. | 18. rhodi B. | 20. pasistratum B. | 21. a cannis B. | suis *add. Madvig Em. L. p. 529.* | 26. ab aeleunte & dardano & rhetio B. | 27. tradentis B. | ciuitatis B. | 29. Abydum *cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet. quas vidi omnes;* abyde B *et cod. rec. (Voss.)*, abydon *3 cod. rec., Hertz.* | 30. Sestum B *et cod. rec. (Voss.?);* seston M?, *ed. Basil. 1535,* sexton *ed. antiquiss.* | oppugnan-

Digitized by Google

armatis muros fanatici Galli primum cum sollemni habitu ante portam occurrunt; iussu se matris deum famulos deae venire memorant ad precandum Romanum, ut parceret moenibus urbique. nemo eorum violatus est. mox universus senatus cum magistratibus ad dedendam urbem processit. inde Abydum traiecta classis. ubi cum temptatis per colloquia animis nihil pacati responderetur, ad oppugnationem sese expediebant.

X. Dum haec in Hellesponto geruntur, Polyxenidas regius praefectus — erat autem exsul Rhodius — cum audisset profectam ab domo popularium suorum classem, et Pausistratum praefectum superbe quaedam et contemptim in se contionantem dixisse, praecipuo certamine animi adversus eum sumpto nihil aliud dies noctesque agitabat animo, quam ut verba magnifica eius rebus confutaret. mittit ad eum hominem et illi notum, qui diceret et se Pausistrato patriaeque suae magno usui, si liceat, fore, et a Pausistrato se restitui in patriam posse. cum, quonam modo ea fieri possent, mirabundus Pausistratus percunctaretur, fidem petenti dedit agendae communiter rei aut tegendae silentio. tum internuntius: regiam classem aut totam aut maiorem eius partem Polyxenidam traditurum ei; pretium tanti meriti nullum aliud pacisci quam reditum in patriam. magnitudo rei nec ut crederet nec ut aspernaretur dicta effecit. Panhormum Samiae terrae petit, ibique ad explorandam rem, quae oblata erat, substitit. ultro citroque nuntii cursare; nec fides ante Pausistrato facta est, quam coram nuntio eius Polyxenidas sua manu scripsit se ea, quae pollicitus esset, facturum signoque suo impressas tabellas misit. eo vero pignore velut aucto-

---

dam M, *cod. rec. (Voss.?), ed. post Basil.;* oppugnandũ B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 1. armatis M, *Aldus; om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | 6. ubi cũ tẽpestatis p B. | 8. polyxenida B. | 12. animi *cod. et ed. vet.;* unum *coni. I. F. Gronovius.* | 17. haec fieri B. | 18. aut tegende silentio B, aut silentio tegendae *ed. vet. quas vidi omnes,* aut agendae silentio *cod. rec.,* ac tegendae silentio *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 19. internuntius aperit regiam M?, *Madvig, Hertz, sed cf. M. Müller progr. Stendal. 1888 p. 11.* | 20. eius *om.* M. | 22. efficit B, *nonnull. rec. et ed. Camp.* | panhornũ B. | 23. ibique *cod.* (B) *et ed. vet.;* ibi quum M. | 26. se ea *cod.* (B) *et ed. vet.;* interea M. | facturum esse signoq; B, *sed cf. ephem. Austr. 1892.* | 27. eo vero M, *2 cod. rec.?;* & uero *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

ratum sibi proditorem ratus est: neque enim eum, qui sub rege viveret, commissurum fuisse, ut adversus semet ipsum indicia manu sua testata daret. inde ratio simulatae proditionis composita. omnium se rerum apparatum omissurum Polyxenidas dicere; non remigem, non socios navales ad classem frequentes habiturum; subducturum per simulationem reficiendi quasdam naves, alias in propinquos portus dimissurum; paucas ante portum Ephesi in salo habiturum, quas, si exire res cogeret, obiecturus certamini foret. quam neglegentiam Polyxenidam in classe sua habiturum Pausistratus audivit, eam ipse extemplo habuit. partem navium ad commeatus accersendos Halicarnassum, partem Samum ad urbem misit, *ipse ad Panhormum mansit,* ut paratus esset, cum signum aggrediendi a proditore accepisset. Polyxenidas augere simulando errorem: subducit quasdam naves, alias velut subducturus esset, navalia reficit; remiges ex hibernis non Ephesum accersit, sed Magnesiam occulte cogit. XI. Forte quidam Antiochi miles, cum Samum rei privatae causa venisset, pro speculatore deprehensus deducitur Panhormum ad praefectum. is percunctanti, quid Ephesi ageretur, incertum metu an erga suos haud sincera fide, omnia aperit: classem instructam paratamque in portu stare; remigium omne Magnesiam [ad Sipylum] missum; perpaucas naves subductas esse et navalia detegi; numquam intentius rem navalem administratam esse. haec ne pro veris audirentur, animus errore et spe vana praeoccupatus fecit. Polyxenidas satis omnibus comparatis, nocte remige a Magnesia accersito, deductisque raptim, quae subductae erant, navibus, cum diem non tam apparatu absumpsisset, quam quod

---

1. eum *om.* B. | 5. naualis B. | frequentis B. | 11. halicarnassũ cũ partẽ B, Halicarnassum cum ** partem *Weissenborn ed. Teubn.* | 12. ipse ad Panhormum mansit *add. M. Mueller l. c. p. 11, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1889 p. 25, 1891 p. 167 et quae dixi Berl. Wochenschr. 1891 p. 1038;* ipse Panormi substitit *add. Crevier, Madvig, Hertz,* ipse cum reliquis substitit *Weissenborn ed. Weidm. p. 175 adn.* | 21. in portũ B. | Magnesiam missum *Crevier;* magnesiam ad sipylum (sypilum B) missum *cod.* (B) *et ed. vet.,* magnesiam missum ad sipulum M, *Mogunt.,* Magnesiam ac Sipylum missum *coni. Douiatius.* | 22. detegi *Weissenborn;* tegi *cod.* (B) *et ed. vet.,* regi *nonnull. cod. rec. (Voss.),* refici *coni. Drakenborch in adn.* | 27. tam in apparatu *ed. Mediol. 1505, Madvig, sed cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 175 et M. Mueller progr. Stendal. 1888 p. 12.* | assumpsisset B *et nonull. cod. rec. (Voss.).* |

Digitized by Google

conspici proficiscentem classem nolebat, post solis occasum profectus septuaginta navibus tectis, vento adverso, ante lucem Pygela portum tenuit. ibi cum interdiu ob eandem causam quies-
6 set, nocte in proxima Samiae terrae traiecit. hinc Nicandro quodam archipirata quinque navibus tectis Palinurum iusso petere, atque inde armatos, qua proximum per agros iter esset, Panhormum ad tergum hostium ducere, ipse interim classe divisa, ut ex utraque parte fauces portus teneret, Panhormum
7 petit. Pausistratus primo, ut in re necopinata, turbatus parumper, deinde vetus miles celeriter collecto animo, terra melius arceri quam mari hostes posse ratus, armatos duobus agminibus
8 ad promunturia, quae cornibus obiectis ab alto portum faciunt, ducit, inde facile ex *tuto telis* ancipitibus hostem summoturus. id inceptum eius Nicander a terra visus cum turbasset, repente
9 mutato consilio naves conscendere omnes iubet. tum vero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, et velut fuga in naves fieri, cum se mari terraque simul cernerent circumven-
10 tos. Pausistratus unam viam salutis esse ratus, si vim facere per fauces portus atque erumpere in mare apertum posset, postquam conscendisse suos vidit, sequi ceteris iussis princeps ipse
11 concitata nave remis ad ostium portus tendit. superantem iam fauces navem eius Polyxenidas tribus quinqueremibus circum-
12 sistit. navis rostris icta supprimitur; telis obruuntur propugnatores, inter quos et Pausistratus impigre pugnans interficitur.
13 navium reliquarum ante portum aliae, aliae in portu deprensae; quaedam a Nicandro, dum moliuntur a terra, captae; quinque tantum Rhodiae naves cum duabus Cois effugerunt, terrore flam-

---

2. pigela B. | 4. hic nicandro M. | 5. quinque *cod.* (B) *et ed. antiquiss.*; cum quînque M, *Aldus, Hertz.* | 7. phanormũ B. | classẽ B. | 8. ut M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | ex utraque parte M, *cod. rec.?, Aldus;* ex utraque classe *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | teneret M, *Aldus;* tenere *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | panhornũ B. | 12. ab alto profundũ faciunt B. | 13. ex tuto telis ancipitibus *coni. Weissenborn ed. Weidm. p. 176 adn. (cf. XXII, 12, 10; 15, 5; XXVI, 38, 6; XXX, 11, 6);* ex ancipitibus *cod.* (B) *et ed. vet.*, telis ancipitibus *ed. Par. 1513,* ex loco superiore telis ancipitibus *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX probante Hertzio,* ex ancipiti missilibus *coni. M. Mueller praef. p. VI, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 108.* | 15. omnis B. | 19. portus *om.* B. | 20. conscendisset B. | 22. fauces naues B. | 25. ante portum aliae in portu B *et nonnull. cod. rec. (Voss.)* | 27. duabus Cois S? *(„vetus lectio" Gelen.);* cois duabus M *teste Mogunt.*,

Digitized by Google

mae micantis via sibi inter confertas naves facta; contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem prae se portabant. Erythraeae triremes cum haud procul 14
a Samo Rhodiis navibus, quibus ut essent praesidio veniebant, obviae fugientibus fuissent, in Hellespontum ad Romanos cursum averterunt. sub idem tempus Seleucus proditam Phocaeam, 15
porta una per custodes aperta, recepit; et Cyme aliaeque eiusdem orae urbes ad eum metu defecerunt.

XII. Dum haec in Aeolide geruntur, Abydus cum per ali- 1
quot dies obsidionem tolerasset praesidio regio tutante moenia, iam omnibus fessis, Philota quoque praefecto praesidii permit- 2
tente, magistratus eorum cum Livio de condicionibus tradendae urbis agebant. rem distinebat, quod, utrum armati an inermes emitterentur regii, parum conveniebat. haec agentibus cum in- 3
tervenisset nuntius Rhodiorum cladis, emissa de manibus res est; metuens enim Livius, ne successu tantae rei inflatus Polyxenidas 4
classem, quae ad Canas erat, opprimeret, Abydi obsidione custodiaque Hellesponti extemplo relicta naves, quae subductae Canis erant, deduxit; et Eumenes Elaeam venit. Livius omni 5
classe, cui adiunxerat duas triremes Mitylenaeas, Phocaeam petit. quam cum teneri valido regio praesidio audisset nec procul Seleuci castra esse, depopulatus maritimam oram, et praeda ma- 6
xime hominum raptim in naves imposita tantum moratus, dum Eumenes cum classe adsequeretur, Samum petere intendit. Rho- 7
diis primo audita clades simul pavorem simul luctum ingentem fecit; nam praeter navium militumque iacturam, quod floris, quod roboris in iuventute fuerat, amiserant, multis nobilibus se- 8
cutis inter cetera auctoritatem Pausistrati, quae inter suos merito maxima erat; deinde, quod fraude capti, quod a cive potissimum suo forent, in iram luctus vertit. decem extemplo naves, 9

---

duabus copiis *rel. cod.* (B), duabus Cypriis *ed. vet.* | 2. bini B. | 3. erythre triremes B. | procul a samo rhodis B, procul ab rhodiis M? | 6. aduerterunt B, *cod. Voss.* | phoceam B. | 7. cimae liaeq; B. | 10. regio ut ante B. | 11. praesidi B *et 3 rec.* | 13. destinabat B, *cod. Voss.* | 14. regi B. | conueniebant B *et cod. rec. (Lov. 2).* | 15. emissa *2 cod. rec.? (Voss.?), Aldus;* omissa *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 16. inflatus B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* elatus M, *Aldus, cf. M. Mueller p. VI.* | 17. cannas B. | 20. mitylenas B. | 21. Seleuci *2 cod. rec.?, Aldus;* seleucia *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 24. in classe B. | rhodi B. | 25. clade B. | 27. fuerat *om.* B. | 28. auctoritate B. |

Digitized by Google

et diebus post paucis decem alias praefecto omnium Eudamo miserunt, quem aliis virtutibus bellicis haudquaquam Pausistrato parem, cautiorem, quo minus animi erat, ducem futurum credebant. Romani et Eumenes rex in Erythraeam primum classem applicuerunt. ibi noctem unam morati postero die Corycum [Pelorum] promunturium tenuerunt. inde cum in proxima Samiae vellent traicere, non expectato solis ortu, ex quo statum caeli notare gubernatores possent, in incertam tempestatem miserunt. medio in cursu, aquilone in septentrionem verso, exasperato fluctibus mari iactari coeperunt. XIII. Polyxenidas Samum petituros ratus hostes, ut se Rhodiae classi coniungerent, ab Epheso profectus primo ad Myonnesum stetit; inde ad Macrin, quam vocant, insulam traiecit, ut praetervehentis classis si quas aberrantes ex agmine naves posset, aut postremum agmen opportune adoriretur. postquam sparsam tempestate classem vidit, occasionem primo aggrediendi ratus, paulo post increbrescente vento et maiores iam volvente fluctus, quia pervenire se ad eos videbat non posse, ad Aethaliam insulam traiecit, ut inde postero die Samum ex alto petentes naves aggrederetur. Romani, pars exigua, primis tenebris portum desertum Samiae tenuerunt, classis cetera nocte tota in alto iactata in eundem portum decurrit. ibi ex agrestibus cognito hostium naves ad Aethaliam stare, consilium habitum, utrum extemplo decernerent, an Rhodiam expectarent classem. dilata re — ita enim placuit — Corycum, unde venerant, traiecerunt. Polyxenidas quoque, cum frustra

---

1. Eudamo *ed. Basil. 1535;* eudemo *cod.* (B) *et ed. prior.* | 4. in Erythraeam *ed. vet.;* in erythrea *cod. et ed. usque ad Parm. 1480.* | 6. Pelorum *inclus. Weissenborn,* Teiorum *ed. Mediol. 1505, sed cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 179.* | 8. in incertam BM, *2 rec.;* incertam *cod. rec.* | miserunt *cod. et ed. vet.;* ierunt *coni. Madvig Em. L. p. 529,* moverunt *dubitanter M. Mueller p. VI,* transmiserunt *Koch,* immiserunt *vel* se immiserunt *Seyffert.* | 9. exaspera fluctibus maris *cod. Voss.,* exasperati fluctibus maris *coni. Drakenborch in adn.* | 11. hostis B. | 12. myonesũ B. | macri B *et nonnull. rec. (Lov. 2).* | 13. praetervehentis classis si quas S?, *Gelenius, ed. Basil. 1535;* praeteruehemtis classis quas B, praeteruehentes (praeteruenientes *Voss.*) quas *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.,* praeteruehens si quas M?, *Aldus,* praeteruehenti classi si quas *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | aberrantis ex asmine B. | 15. adoreretur *Lov. 4, Bekker.* | 18. aethaleam B. | 19. petentis nauis B. | 21. noctem totam *ed. Basil. 1535, Madvig, Hertz.* | decurrit M, *Aldus;* currit *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 22. ad aetoliam B. |

Digitized by Google

stetisset, Ephesum rediit. tum Romanae naves vacuo ab hostibus mari Samum traiecerunt. eodem et Rhodia classis post dies 7
paucos venit. quam ut expectatam esse appareret, profecti extemplo sunt Ephesum, ut aut decernerent navali certamine, aut,
si detractaret hostis pugnam, quod plurimum intererat ad animos civitatium, timoris confessionem exprimerent. contra fauces 8
portus instructa in frontem navium acie stetere. postquam nemo adversus ibat, classe divisa pars in salo ad ostium portus in ancoris stetit, pars in terram milites exposuit. in eos iam in- 9
gentem praedam late depopulato agro agentes Andronicus Macedo, qui in praesidio Ephesi erat, iam moenibus adpropinquantes eruptionem fecit, exutosque magna parte praedae ad mare ac naves redegit. postero die insidiis medio ferme viae positis ad 10
eliciendum extra moenia Macedonem Romani ad urbem agmine iere; inde, cum ea ipsa suspicio, ne quis exiret, deterruisset, redierunt ad naves; et terra marique fugientibus certamen hosti- 11
bus Samum, unde venerat, classis repetit. inde duas sociorum ex Italia, duas Rhodias triremes cum praefecto Epicrate Rhodio ad fretum Cephallaniae tuendum praetor misit. infestum id la- 12
trocinio Lacedaemonius Hybristas cum iuventute Cephallanum faciebat, clausumque iam mare commeatibus Italicis erat.

XIV. Piraei L. Aemilio Regillo succedenti ad navale im- 1
perium Epicrates occurrit; qui audita clade Rhodiorum, cum 2
ipse duas tantum quinqueremes haberet, Epicratem cum quattuor navibus in Asiam secum reduxit. prosecutae etiam apertae Atheniensium naves sunt. Aegaeo mari traiecit *Chium*. eodem 3
Timasicrates Rhodius cum duabus quadriremibus ab Samo nocte intempesta venit, deductusque ad Aemilium praesidii causa se missum ait, quod eam oram maris infestam onerariis regiae na-

---

6. fauces portũ B. | 8. in anchoris B. | 9. iam ingentem *cod.* (B) *et ed. vet.*; [iam] ingentem *Crevier, Madvig, M. Mueller, an* inde (iñ) ingentem? *cf. ephem. Austr. 1892.* | 10. agentis B. | 11. iam moenibus M, *Aldus*; in moenibus *nonnull. cod. rec. (Voss.)*, moenibus *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | adppinquantis B. | 12. exsutosq; B. | 14. macedonũ B. | 15. inde M, *Lov. 4, Aldus*; unde *rel. cod.* (B?) *et ed. antiquiss.* | 16. et *om.* B. | 18. Rhodio *Iac. Perizonius*; rhodiorum *cod. et ed. vet.* | 19. cephalaniae *cod. plerique* (B, *Voss., Lov. 2*), Cephaleniae *ed. vet.*, Cephalleniae *Sigonius.* | 20. hibristas B. | cephalanũ B. | 22. phirei B. | 26. Chium *h. l. add. Duker, ante* traiecit *Crevier.* | 27. dimasicrates B. | nocte intempestate B, *cod. Voss.* | 29. oneraris B. |

Digitized by Google

ves excursionibus crebris ab Hellesponto atque Abydo facerent. traicienti Aemilio a Chio Samum duae Rhodiae quadriremes, missae obviam ab Livio, et rex Eumenes cum duabus quinqueremibus occurrit. Samum postquam ventum est, accepta ab Livio classe et sacrificio, ut adsolet, rite facto Aemilius consilium advocavit. ibi C. Livius — is enim est primus rogatus sententiam — neminem fidelius posse dare consilium dixit quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit: se in animo habuisse tota classe Ephesum petere et onerarias ducere multa saburra gravatas, atque eas in faucibus portus supprimere. et eo minoris molimenti ea claustra esse, quod in fluminis modum longum et angustum et vadosum ostium portus sit. ita adempturum se maris usum hostibus fuisse inutilemque classem facturum. XV. Nulli ea placere sententia. Eumenes rex quaesivit, quid tandem? ubi demersis navibus frenassent claustra maris, utrum libera sua classe abscessuri inde forent ad opem ferendam sociis terroremque hostibus praebendum, an nihilo minus tota classe portum obsessuri? sive enim abscedant, cui dubium esse, quin hostes extracturi demersas moles sint et minore molimento aperturi portum quam obstruatur? sin autem manendum ibi nihilominus sit, quid attinere claudi portum? quin contra illos, tutissimo portu, opulentissima urbe fruentes, omnia Asia praebente, quieta aestiva acturos; Romanos aperto in mari fluctibus tempestatibusque obiectos, omnium inopes, in adsidua statione futuros, ipsos magis alligatos impeditosque, ne quid eorum, quae agenda sint, possint agere, quam ut hostes clausos habeant. Eudamus praefectus Rhodiae classis magis eam sibi displicere sententiam ostendit, quam ipse, quid censeret faciendum, dixit. Epicrates Rhodius omissa in praesentia Epheso mittendam navium partem in Lyciam censuit, et Patara, caput gentis, in societatem adiungenda. in duas magnas res id usui fore: et Rhodios, pacatis contra insulam suam

---

1. crebris *om.* B. | ad hellesponto B. | 3. misso B. | 5. ut *om.* B. | 10. reducere M, deducere *Drakenborch in adn.* | 18. portu B. | si enim *duo cod. rec., Sigonius.* | abscendant B. | 19. extracturi M, *Aldus;* detracturi *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 20. obstruatur *ed. Camp., Par. 1513;* instruatur *cod.* | 21. nichilominus B. | sit, quid *ed. vet. quas vidi omnes;* quid (quit B) *cod., Hertz.* | 22. fruentis B. | 26. possent M. | 27. hostis B. | habebant B. 31. Patara B, *ed. Basil. 1535;* pataram *cod. rec. et ed. vet.* | adiungenda *I. F. Gronovius;* adiungendă B, *cod. rec. et ed. vet.* | 32. contra B, *ed. Basil.*

Digitized by Google

terris, totis viribus incumbere in unius belli, quod adversus Antiochum sit, curam posse, et eam classem, quae in Cilicia compararetur, intercludi, ne Polyxenidae coniungatur. haec maxime movit sententia. placuit tamen Regillum classe tota evehi ad portum Ephesi ad inferendum hostibus terrorem. XVI. C. Livius cum duabus quinqueremibus Romanis et quattuor quadriremibus Rhodiis et duabus apertis Zmyrnaeis in Lyciam est missus, Rhodum prius iussus adire et omnia cum iis communicare consilia. civitates, quas praetervectus est, Miletus Myndus Halicarnassus Cous Cnidus, imperata enixe fecerunt. Rhodum ut ventum est, simul et, ad quam rem missus esset, iis exposuit et consuluit eos. approbantibus cunctis et ad eam, quam habebat classem, adsumptis tribus quadriremibus navigat Patara. primo secundus ventus ad ipsam urbem ferebat eos; sperabant- que subito terrore aliquid moturos. postquam circumagente se vento fluctibus dubiis volvi coeptum est mare, pervicerunt quidem remis, ut tenerent terram; sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante ostium portus in salo stare poterant aspero mari et nocte imminente. praetervecti moenia portum Phoenicunta, minus duum milium spatio inde distantem, petiere, navibus a maritima vi tutum; sed altae insuper imminebant rupes, quas celeriter oppidani adsumptis regiis militibus, quos in praesidio habebant, ceperunt. adversus quos Livius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca, Issaeos auxiliares et Zmyrnaeorum expeditos iuvenes misit. hi, dum missilibus primo et adversus paucos levibus excursionibus lacessebatur magis quam

---

1535; circa *cod. rec. (Voss., Lov. 2) et ed. antiquiss.* | 3. haec M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.*, ea *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX.* | 4. sententiã B, *cod. Voss.* | 5. C. Livius *cod. rec. (Lov. 2, Voss.?), Mogunt.;* l. liuius *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 7. zmirneis B. | 9. Halicarnassus Cous Cnidus *Heusinger;* halicarnassus cnidus cous M, *Aldus, om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 10. imperatę nixe B. | 16. pervicerunt—aspero mari *om.* B. | 19. Phoenicunta M, *Aldus;* poeni cuncta B, phoenicum *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 21. sed alię B. | 22. regis militibus B. | 23. coeperunt B. | 24. isseos B. | 25. zmirneorum B. | hi B; ii M, *cod. rec.* | 26. levibus excursionibus *ed. Basil. 1535 et seq.;* leuibus et excursionibus M, leuibus *rel. cod.* (B), levibus armis *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XIX, an* levis armaturae excursionibus? *cf. ephem. Austr. 1892.* | magis quam conserebatur M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

10 conserebatur pugna, sustinuerunt certamen; postquam plures ex urbe affluebant et iam omnis multitudo effundebatur, timor incessit Livium, ne et auxiliares circumvenirentur et navibus etiam
11 ab terra periculum esset. ita non milites solum sed navales etiam socios, remigum turbam, quibus quisque poterat telis, ar-
12 matos in proelium eduxit. tum quoque anceps pugna fuit, neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario proelio cecidit. postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii atque in urbem compulsi; et Romani cum haud incruenta victoria ad naves
13 redierunt. inde in Telmessicum profecti sinum, qui latere uno Cariam altero Lyciam contingit, omissa *spe* Patara amplius temp-
14 tandi Rhodii domum dimissi sunt, Livius praetervectus Asiam in Graeciam transmisit, ut conventis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant, in Italiam traiceret.

1 XVII. Aemilius postquam omissas in Lycia res et Livium profectum in Italiam cognovit, cum ipse ab Epheso tempestate
2 repulsus irrito incepto Samum revertisset, turpe ratus temptata frustra Patara esse, proficisci eo tota classe et summa vi aggredi
3 urbem statuit. Miletum et ceteram oram sociorum praetervecti in Bargylietico sinu escensionem ad Iasum fecerunt. urbem regium tenebat praesidium; agrum circa Romani hostiliter depopu-
4 lati sunt. missis deinde, qui per colloquia principum et magistratuum temptarent animos, postquam nihil in potestate sua re-

---

1. ex urbe B; ab urbe *cod. rec. et ed. vet.*, ad urbem *cod. Voss.* | 3. Livium *om.* B. | 4. navales (naualis B) etiam *cod. plerique* (B, *Voss., Lov. 2*) *et ed. antiquiss.;* etiam nauales M, *Aldus.* | 5. remigum turbam M *et cod. rec. (Voss.), Aldus;* naualium remigum turbam B *et ed. antiquiss.*, nauium remigum turbam *cod. rec. (Lov. 2).* | 6. neque MS? *(„vetusta lectio“ Gelen.), ed. Basil. 1535;* non quod *cod. plerique* (B, *Voss.*) *et ed. vet.*, non quidem *Lov. 2.* | 8. atque in M, *Aldus;* ad B *et cod. rec. (Voss.),* et ad *al. rec. (Lov. 2) et ed. vet.* | 10. inde in *cod. rec. et ed. vet.;* in B. | Telmessicum *ed. Par. 1513 et Mogunt.;* tellessicum B, tellesicum *(Voss.) vel* telesicum *cod. rec. et ed. vet.* | 11. omissa spe Patara amplius temptandi *Drakenborch in adn., cf. V, 43, 4;* omisso patara (*vel* patarã) amplius temptandi *cod. rec. et ed. antiquiss.*, patarã amplius temptandi B, omisso conatu Pataram amplius temptandi *ed. Par. 1513, Madvig,* omisso consilio Patara amplius temptandi *Weissenborn, M. Mueller,* omissa Patara amplius temptandi spe *ed. Basil. 1535.* | 14. in Italiam *om.* B. | 20. Bargylietico sinu *I. F. Gronovius;* Bargylletico sinu *Gelen.* (MS?), barcylia & icosõ B. | descensionem B. | ad Iasum *ed. Mediol. 1505;* ad iacum *cod. plerique* (B). | 23. respondebant M. |

Digitized by Google

sponderunt esse, ad urbem oppugnandam ducit. erant Iasensium exsules cum Romanis; ii frequentes Rhodios orare institerunt, ne urbem et vicinam sibi et cognatam innoxiam perire sinerent; sibi exsilii nullam aliam causam esse quam fidem erga Romanos; eadem vi regiorum, qua ipsi pulsi sint, teneri eos, qui in urbe maneant; omnium Iasensium unam mentem esse, ut servitutem regiam effugerent. Rhodii moti precibus, Eumene etiam rege adsumpto, simul suas necessitudines commemorando, simul obsessae regio praesidio urbis casum miserando pervicerunt, ut oppugnatione absisteretur. profecti inde pacatis ceteris cum oram Asiae legerent, Loryma — portus adversus Rhodum est — pervenerunt. ibi in principiis sermo primo inter tribunos militum secretus oritur, deinde ad aures ipsius Aemilii pervenit, abduci classem ab Epheso, ab suo bello, ut ab tergo liber relictus hostis in tot propinquas sociorum urbes omnia impune conari posset. movere ea Aemilium; vocatosque Rhodios cum percontatus esset, an Pataris universa classis in portu stare posset, cum respondissent non posse, causam nactus omittendae rei Samum naves reduxit.

XVIII. Per idem tempus Seleucus Antiochi filius, cum per omne hibernorum tempus exercitum in Aeolide continuisset par-

---

2. ii *ed. Basil. 1535;* ibi M, *Aldus, om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | instituerunt M, *Lov. 1, Mogunt.* | 3. perire sinerent M, *Aldus;* perisse liceret *cod. plerique* (B) *et ed. vet.,* perire liceret *Lov. 3, Gaertn.,* perisse vellent *dubitanter Weissenborn.* | 5. ui religionum B. | pulsi sint *ed. Basil. 1535;* pulsi sunt *cod.* (B) *et ed. prior.* | 7. effugerent *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* effugere uellent M, *Aldus, Hertz,* effugere velint *Madvig Em. L. p. 529.* | 8. suas M, *Mogunt.;* duas *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 10. absisteretur B, *cod. rec. et ed. antiquiss.;* abstineretur M, *Aldus.* | pacatis ceteris M, *Aldus;* pacati . ceterum *cod. rec. et ed. prior.,* coeterũ B. | 13. inde B. | 14. ab suo bello *cod.* (B) *et ed. vet.;* ab suo bello ad regiam classem M, ab suo bello, ab classe regia *Modius,* ab suo bello, ab regia classe *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XX, Madvig, Hertz, sed cf. M. Mueller p. VI.* | 16. ea M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 17. an . . . . . stare posset *coni. M. Mueller p. VI, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168;* utrũ nã . . . . . stare posset *cod.* (B) *et ed. vet.,* utrumne . . . . . stare posset *Hand. Tursell. IV, 21, Draeger hist. Synt. II, 161, sed cf. H. I. Mueller l. c.,* num . . . . . stare posset *Weissenborn,* possetne . . . . . stare M, *Aldus, Madvig, Bekker, Hertz.* | 18. non posse *om.* B. |

Digitized by Google

2 tim sociis ferendo opem, partim, quos in societatem perlicere
non poterat, depopulandis, transire in fines regni Eumenis, dum
is procul ab domo cum Romanis et Rhodiis Lyciae maritima
3 oppugnaret, statuit. ad Elaeam primo infestis signis accessit;
deinde omissa oppugnatione urbis agros hostiliter depopulatus
4 ad caput arcemque regni Pergamum ducit oppugnandam. Atta-
lus primo stationibus ante urbem positis et excursionibus equitum
levisque armaturae magis lacessebat quam sustinebat hostem;
5 postremo cum per levia certamina expertus nulla parte virium
se parem esse intra moenia se recepisset, obsideri urbs coepta
6 est. eodem ferme tempore et Antiochus ab Apamea profectus
Sardibus primum, deinde haud procul Seleuci castris ad caput
Caici amnis stativa habuit cum magno exercitu mixto variis ex
7 gentibus. plurimum terroris in Gallorum mercede conductis
quattuor milibus erat. hos paucis *Syris* admixtis ad pervastan-
8 dum passim Pergamenum agrum [milites] emisit. quae post-
quam Samum nuntiata sunt, primo Eumenes avocatus domestico
bello cum classe Elaeam petit; inde, cum praesto fuissent equites
peditumque expediti, praesidio eorum tutus, priusquam hostes
9 sentirent aut moverentur, Pergamum contendit. ibi rursus levia
per excursiones proelia fieri coepta, Eumene summae rei discri-
men haud dubie detractante. paucos post dies Romana Rhodia-

---

1. socios B. | 2. in *om.* B. | 3. is *om.* B *et 3 cod. rec. (Lov. 2).* | 4. oppugnare M, *Lov. 3,* oppugnat *Drakenborch in adn.* | eleam B. | 6. oppugnandam B *et rec. (Lov. 2);* oppugnandum M, *3 rec. (Voss.) et ed. antiquiss.* | 7. excursionibus M, *Aldus;* excursione B, *pauci rec. et ed. antiquiss.*, excursatione *cod. rec. plerique (Voss., Lov.2).* | equitũ & leuis B. | 11. ferme tempore *ed. vet., ut videtur, omnes;* tempore ferme *cod. plerique* (B, *Voss., Lov.2).* | 14. in M? S? *(„sincera lectio" Gelen.), ed. Basil. 1535; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 15. erat *om.* B. | paucis Syris admixtis *temptavi, cf. ephem. Austr. 1892;* paucis admixtis *cod. Voss.?, ed. vet. quas vidi omnes,* paucis admixtos *cod. plerique* (B), paucis * admixtis *M. Mueller,* Dahis admixtis *dubitanter Weissenborn ed. Weidm. p. 188 adn.* | 16. milites *del. Gelenius.* | emisit *cod. plerique* (B, *Voss., Lov. 2*); misit *2 cod. rec. et ed. vet.* | 17. nuntiata sunt B; sunt nuntiata *cod. rec. et ed. vet.* | 18. eleam B. | cum praesto fuissent M, *Aldus;* cum profectus fuisset *cod. plerique* (B) *et ed. prior.,* profecto cum praesto fuissent *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XX.* | equites BM, *Aldus;* equitum *cod. rec. et ed. prior.* | 19. expediti M, *Aldus;* expeditis *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. moverent *coni. Roëllius.* | ibi rursus *cod. rec. et ed. vet.;* ubi B. | 21. summa rei B. | 22. detractante *cod. rec.;* detrectante

Digitized by Google

que classis, ut regi opem ferrent, Elaeam ab Samo moverunt. quos ubi exposuisse copias Elaeae et tot classes in unum convenisse portum Antiocho allatum est, et sub idem tempus audivit consulem cum exercitu iam in Macedonia esse pararique, quae ad transitum Hellesponti opus essent, tempus venisse ratus, priusquam terra marique simul urgeretur, agendi de pace, tumulum quendam adversus Elaeam castris cepit; ibi peditum omnibus copiis relictis cum equitatu — erant autem sex milia equitum — in campos sub ipsa Elaeae moenia descendit misso caduceatore ad Aemilium, velle se de pace agere. XIX. Aemilius Eumene a Pergamo accito et adhibitis Rhodiis consilium habuit. Rhodii haud aspernari pacem; Eumenes nec honestum dicere esse eo tempore de pace agi, nec exitum rei imponi posse: „qui enim“ inquit „aut honeste, inclusi moenibus et obsessi, velut leges pacis accipiemus? aut cui rata ista pax erit, quam sine consule, non ex auctoritate senatus, non iussu populi Romani pepigerimus? quaero enim pace per te facta rediturusne extemplo in Italiam sis, classem exercitumque deducturus, an expectaturus, quid de ea re consuli placeat, quid senatus censeat aut populus iubeat? restat ergo, ut maneas in Asia, et rursus in hiberna copiae reductae omisso bello exhauriant commeatibus praebendis socios; deinde, si ita visum iis sit, penes quos potestas fuerit, instauremus novum de integro bellum, quod pos-

---

ed. Par. 1510 et seq., retractante *cod. plerique* (B, *Voss., Lov. 2*) *et ed. antiquiss.* | 1. ab Samo M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | moverunt *cod.* (B) *et ed. vet.;* uenerunt M, *ed. pr. Andr., Aldus.* | 2. eleae *et sic fere semper* B. | 3. allatum est sub idem B. | 4. in macedoniã B. | 6. agendi de pace *Mogunt.;* agendi de pace esse *cod. plerique* (B, *Lov. 2*) *et ed. antiquiss.,* agendum de pace esse *4 cod. rec. (Voss.), „in quo aliquid latet“ Weissenborn ed. Teubn. l. l.* | 8. copiis *om.* B. | septem milia M. | 11. et adhibitis Rhodiis *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168;* adhibitis et rhodiis (rhodis B) *cod. plerique,* adhibitisque rhodiis M, *Aldus,* adhibitis rhodiis *Lov. 1 et ed. antiquiss.,* adhibitisque et Rhodiis *M. Mueller p. VII.* | consilium habuit. Rhodii M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 12. haut B. | 13. dicere esse B; esse dicere *cod. rec. et ed. vet.* | 14. moenibus *om.* B. | 16. non iussu M, *Aldus;* iussu *cod. plerique* (B), iniussu *ed. antiquiss., I. F. Gronovius, de usu Liv. cf. M. Mueller p. VII.* | 17. pepigerimus M, *3 cod. rec.;* peregerimus *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* peragamus *ed. Par. 1510.* | 19. qui de ea re B. | 21. exauriant commeantibus B. | 22. deinde *om.* B. | iis sit *5 cod. rec. (Lov. 2);* his sit B, sit iis *rel. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

sumus, si ex hoc impetu rerum nihil prolatando remittitur, ante
6 hiemem diis volentibus perfecisse." haec sententia vicit, respon-
sumque Antiocho est ante consulis adventum de pace agi non
7 posse. Antiochus pace nequiquam temptata, evastatis Elaeen-
sium primum, deinde Pergamenorum agris, relicto ibi Seleuco
filio, Adramytteum hostiliter itinere facto petit agrum opulentum,
8 quem vocant Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum; ne-
que alio ullo loco Asiae maior regiis militibus parta est praeda.
eodem Adramytteum, ut urbi praesidio essent, navibus circum-
vecti Aemilius et Eumenes venerunt.

1 XX. Per eosdem forte dies Elaeam ex Achaia mille pe-
dites cum centum equitibus, Diophane omnibus iis copiis prae-
posito, accesserunt, quos egressos navibus obviam missi ab At-
2 talo nocte Pergamum deduxerunt. veterani omnes et periti belli
erant, et ipse dux Philopoemenis, summi tum omnium Graecorum
imperatoris, discipulus. qui biduum simul ad quietem hominum
equorumque et ad visendas hostium stationes, quibus locis tem-
3 poribusque accederent reciperentque sese, sumpserunt. ad ra-
dices fere collis, in quo posita urbs est, regii succedebant; ita
libera ab tergo populatio erat. nullo ab urbe, ne in stationes
4 quidem *qui* procul iacularetur, excurrente, postquam semel, com-
pulsi metu, se moenibus incluserunt, contemptus eorum et inde
neglegentia apud regios oritur. non stratos, non infrenatos ma-
5 gna pars habebant equos. paucis ad arma et ordines relictis
dilapsi ceteri sparserant se toto passim campo, pars in iuvenales
lusus lasciviamque versi, pars vescentes sub umbra, quidam
6 somno etiam strati. haec Diophanes ex alta urbe Pergamo con-

---

4. evastatis *Modius;* uastatis *3 cod. rec. (Voss.), Aldus,* euastandis B? M, uastandis *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. antiquiss.* | elensiũ B. | 6. ad dramytheũ B. | 7. nobilitatae *Lov. 1, I. F. Gronovius, Bekker, sed cf. M. Mueller p. VII (cf. Hom. Il. VI, 97, Scala ephem. Austr. 1892 p. 108).* | 8. regis B. | 9. adramytheũ B, *om. Sigonius, del. Crevier, Duker.* | 12. diapherie B. | 15. philopoemenes B. | 16. q; ui biduũ B. | 17. aequorumq; B. | temporibusque M, *Mogunt.;* stationibusq; *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 18. sumserant M. | 19. *de interpunctione cf. Madvig Em. L. p. 529.* | 20. ne ut in *Lov. 2.* | 21. quidem qui procul *ed. vet. quas vidi omnes;* quidem procul *cod., cf. ephem. Austr. 1892.* | postquam M, *Aldus;* quicquam B, ne quicquam *rel. cod. et ed. prior.* | 25. pars *om.* B. | iubenales B. | 26. versi M, *Mead. 1, Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 27. diaphanes B. |

Digitized by Google

templatus arma suos capere et ad portam praesto esse iubet; ipse Attalum adit et in animo sibi esse dixit hostium stationem temptare. aegre id permittente Attalo, quippe qui centum equitibus adversus sescentos, mille peditibus cum quattuor milibus pugnaturum cerneret, porta egressus haud procul statione hostium, occasionem opperiens, consedit. et qui Pergami erant amentiam magis quam audaciam credere esse, et hostes paulisper in eos versi, ut nihil moveri viderunt, nec ipsi quicquam ex solita neglegentia, insuper etiam eludentes paucitatem, mutarunt. Diophanes quietos aliquamdiu suos, velut ad spectaculum modo eductos, continuit; postquam dilapsos ab ordinibus hostes vidit, peditibus, quantum accelerare possent, sequi iussis, ipse princeps inter equites cum turma sua, quam potest effusissimis habenis, clamore ab omni simul pedite atque equite sublato, stationem hostium improviso invadit. non homines solum, sed equi etiam territi, cum vincula abrupissent, trepidationem et tumultum inter suos fecerunt. pauci stabant impavidi equi; eos ipsos non sternere, non infrenare aut escendere facile poterant, multo maiorem quam pro numero equitum terrorem Achaeis inferentibus. pedites vero ordinati et praeparati sparsos per neglegentiam et semisomnos prope adorti sunt. caedes passim fugaque per campos facta est. Diophanes secutus effusos, quoad tutum fuit, magno decore genti Achaeorum parto — spectaverant enim e moenibus Pergami non viri modo sed feminae etiam — in praesidium urbis redit. XXI. Postero die regiae magis compositae et ordinatae stationes quingentis passibus longius ab urbe posuerunt castra; et Achaei eodem ferme tempore atque in eundem locum processerunt. per multas horas intenti utrimque velut iam futurum impetum expectavere; postquam haud procul occasu

1. ad portam *cod.* (B) *et ed. vet.;* ad iussa M, *Madvig, Hertz, sed cf. Mueller p. VII.* | 2. adiit M, *Mogunt.* | 4. sexcentos (sescentos B) *cod. plerique et ed. antiquiss.*; ducentos M, trecentos *ed. Basil. 1535.* | 6. sconsedit *(sic) ed. Par. 1510,* considet *cod.* (B) *et ed. antiquiss.*, cõsidit *ed. Lugd. 1538.* | 7. paulisper *om.* B. | 8. nec ipsi quicquam M, *Aldus;* nec quicquam B, *cod. rec. (Voss.) et ed. vet.,* nequicquam *al. rec. (Lov. 2).* | 9. diaphenes B. | 10. quietus B?, *cod. rec. plerique (Voss.).* | 13. quam potest *Weissenborn ed. Weidm. p. 191;* quam posset *cod.* (B), quam possent *ed. antiquiss.*, quantum potuit M, *Aldus.* | 20. uero pedites B. | 22. diaphenes *et sic fere semper* B. | 25. rediit M, *Lov. 2, Mogunt.* | 29. expectavere *cod. rec. et ed. vet.;* expectare B, *Bekker,* expectauerant M, *Madvig, Hertz.* | occasus B. |

Digitized by Google

solis redeundi in castra tempus erat, regii signis collatis abire
3 agmine ad iter magis quam ad pugnam composito coepere. quievit Diophanes, dum in conspectu erant; deinde eodem, quo pridie, impetu in postremum agmen incurrit, tantumque rursus pavoris ac tumultus incussit, ut, cum terga caederentur, nemo pugnandi causa restiterit; trepidantesque et vix ordinem agminis
4 servantes in castra compulsi sunt. haec Achaeorum audacia Seleucum ex agro Pergameno movere castra coegit.

Antiochus postquam Romanos ad tuendum Adramytteum venisse audivit, ea quidem urbe abstinuit; depopulatus agros
5 Peraeam inde, coloniam Mitylenaeorum, expugnavit. Cotton et Corylenus et Aphrodisias et Prinne primo impetu captae sunt.
6 inde per Thyatiram Sardes rediit. Seleucus in ora maritima permanens aliis terrori erat, aliis praesidio. classis Romana cum Eumene Rhodiisque Mitylenen primo, inde retro, unde profecta
7 erat, Elaeam redit. inde Phocaeam petentes ad insulam, quam Bacchium vocant — imminet urbi Phocaeensium —, appulerunt et, quibus ante abstinuerant templis signisque — egregie autem exornata insula erat —, cum hostiliter diripuissent, ad ipsam
8 urbem transmiserunt. eam divisis inter se partibus cum oppugnarent, et videretur sine operibus, armis scalisque capi posse, missum ab Antiocho praesidium trium milium armatorum cum
9 intrasset urbem, extemplo oppugnatione omissa classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium
1 agro. XXII. Inde placuit Eumenen domum dimitti et praeparare

---

1. redeunt B. | regiis B. | 3. dum M, *Aldus;* cum *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | deinde eo quo B. | 9. Romanos & ad *ed. Parm. 1480,* Romanos et Eumenem ad *ed. vet. seq.* | 10. venisse *om.* B. | 11. Peraeam *ed. Basil. 1535;* pheream *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | mitylineorum B. | 12. et Prinne *cod. rec.,* et prinnę B, et prime *cod. rec. plerique (Voss., Lov. 2),* et priennae (*vel* prienne) *ed. antiquiss.,* crene M? S? *(„vetus lectio“ Gelen.),* et Crene *ed. post Basil.,* et Carine *vel* Germe *dubitanter Weissenborn ed. Weidm. p. 193, „fort. in* Prinne *vel* Crene *non urbis, sed regionis nomen latet, quo haec Aphrodisias ab aliis eiusdem nominis urbibus distingueretur“ M. Mueller p. VII.* | 13. Thyatiram *cod. Voss. et Lov. 2;* tyatira B, Thyatiras M, *cf. M. Mueller l. l.* | sardiis B, sardeis M. | 16. rediit *cod. rec. et ed. vet.* | phoceam B. | petens M, *2 cod. rec. et ed. Parm.* | 17. Phocaeensium *ed. Basil. 1535;* phocensium *cod. et ed. prior.* | 21. videretur .... capi posse B; uiderent .... capi non posse *cod. rec. et ed. vet.* | 25. et *om.* B. | praeparare *pauci cod. rec., ed. Basil. 1535;* praeparari *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* |

Digitized by Google

consuli atque exercitui, quae ad transitum Hellesponti opus essent, Romanam Rhodiamque classem redire Samum atque ibi in statione esse, ne Polyxenidas ab Epheso moveret. rex Elaeam, Romani ac Rhodii Samum redierunt. ibi M. Aemilius frater prae- 2
toris decessit. Rhodii celebratis exsequiis, adversus classem, quam fama erat ex Syria venire, tredecim suis navibus et una Coa quinqueremi, altera Cnidia, Rhodum, ut ibi in statione essent, profecti sunt. biduo ante, quam Eudamus cum classe ab 3
Samo veniret, tredecim ab Rhodo naves cum Pamphilida praefecto adversus eandem Syriacam classem missae, adsumptis quattuor navibus, quae Cariae praesidio erant, oppugnantibus regiis Daedala et quaedam alia Peraeae castella obsidione exemerunt. Eudamum confestim exire placuit. additae huic quoque 4
sunt ad eam classem, quam habebat, sex apertae naves. pro- 5
fectus cum, quantum accelerare poterat, maturasset, ad portum, quem Megisten vocant, praegressos consequitur. inde uno agmine Phaselidem cum venissent, optimum visum est ibi hostem opperiri. XXIII. In confinio Lyciae et Pamphyliae Phaselis est; 1
prominet penitus in altum conspiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus et procul navium praebet prospectum. eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est. ceterum, quod non providerunt, et loco gravi et tempore anni 2
— medium enim aestatis erat —, ad hoc insolito odore ingruere morbi vulgo, maxime in remiges, coeperunt. cuius pestilentiae 3
metu profecti cum praeterveherentur Pamphylium sinum, ad Eurymedontem amnem appulsa classe audiunt ab Aspendiis ad Sidam hostes esse. tardius navigaverant regii adverso tempore 4
Etesiarum, quod velut statum Favoniis ventis est. Rhodiorum duae et triginta quadriremes et quattuor triremes fuere; regia 5
classis septem et triginta maioris formae navium erat; in quibus

---

4. marcius aemilius B. | 8. eudanus B. | 10. quattuor *om.* B. | 12. dedala B. | Peraeae *Iac. Gronovius;* p ea (B) *vel* perea *vel* perrea *cod.*, parua *ed. vet.* | 14. sex *cod. rec. et ed. vet.;* tres BM, *cf. Drakenborch adn.* | 16. quẽ quẽ megysten B. | 17. est sibi hostem B. | 21. in obvio B, *Gelen.* (MS?); obuii *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 22. providerant *Madvig.* | 25. pamphilium B. | 26. ab Aspendiis M(S?), *Lov. 3, ed. Par. 1510, ed. Basil. 1535;* ad aspendiis B, *Lov. 2 et ed. antiquiss.* | ad Sidam M *teste Modio;* ad Sidam iam „*manu scripti*“ *Gelen., ed. Basil. 1535,* iam *rel. cod.* (B) *et ed. prior., cf. ephem. Austr. 1892.* | 27. hostis B. | isse *Perizonius.* | 28. fauonis B. | est B; esset M *et sic vel* essent *cod. rec.* | 29. et quattuor M; .IIII. *cod. plerique* (B). | 30. maioris ferme nauium erant B. |

Digitized by Google

tres hepteres, quattuor hexeres habebat. praeter has decem triremes erant. et hi adesse hostes ex specula quadam cognoverunt. utraque classis postero die luce prima, tamquam eo die pugnatura, e portu movit; et postquam superavere Rhodii promunturium, quod ab Sida prominet in altum, extemplo et conspecti ab hostibus sunt et ipsi eos viderunt. ab regiis sinistro cornu, quod ab alto obiectum erat, Hannibal, dextro Apollonius, purpuratorum unus, praeerat; et iam in frontem derectas habebant naves. Rhodii longo agmine veniebant. prima praetoria navis Eudami erat; cogebat agmen Chariclitus; Pamphilidas mediae classi praeerat. Eudamus postquam hostium aciem instructam et paratam ad concurrendum vidit, et ipse in altum evehitur, et deinceps quae sequebantur servantes ordinem in frontem derigere iubet. ea res primo tumultum praebuit; nam nec sic in altum evectus erat, ut ordo omnium navium ad terram explicari posset, et festinans ipse praepropere cum quinque solis navibus Hannibali occurrit; ceteri quia in frontem derigere iussi erant, non sequebantur. extremo agmini loci nihil ad terram relictum erat; trepidantibusque iis inter se iam in dextro cornu adversus Hannibalem pugnabatur. XXIV. Sed momento temporis et navium virtus et usus maritimae rei terrorem omnem Rhodiis dempsit. nam et in altum celeriter evectae naves locum post se quaeque venienti ad terram dedere, et si qua concurrerat rostro cum hostium nave, aut proram lacerabat, aut re-

---

1. exheres B. | habebat *del. I. F. Gronovius, Bekker, Weissenborn in ed. Weidm.* | 2. & hii B. | hostis B. | cognoverunt B; cognouere *cod. rec. et ed. vet.* | 4. pugnaturę portu B, pugnatura portu *Lov. 2,* pugnatura portum *cod. Voss.* | mouit postquam B. | 6. ab regiis M, *teste Modio, I. F. Gronovius;* ab regis B, ab regio *cod. rec. et ed. vet.* | 8. decretas B. | 10. agmen *om.* B. | 13. servantes *Lov. 1, Voss., ed. Par. 1513;* serentis B, ferentes *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 14. primum B. | nec sic in altum *Gelenius ex „manuscriptis“* (S?); nec in alto B, eudamus in altum M *test. Mogunt., 2 cod. rec.,* Eudemus in alto *ed. antiquiss.,* eumenes in altum (in alto *Voss.*) *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.),* sic *suspectum videtur Weissenbornio ed. Weidm. p. 196.* | 15. ut *om.* B. | 16. p̄pore B. | 17. derigere B, *Lov. 4;* dirigere *cod. rec. et ed. vet., cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1879 p. 157.* | 18. agmini *D. Heinsius;* agmine *cod.* (B) *et ed. vet.* | 19. relictum *coni. Weissenborn, H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168;* relicti *cod.* (B) *et ed. vet.,* reliqui *M. Mueller p. VII.* | his B. | 21. maritimae rei B; rei maritimae *cod. rec. et ed. vet.* | 24. rostro BM, *Aldus;* porro *cod. rec. et ed. prior.,* rostro *ante* proram *collocat Heusinger.* | naui M, *cod. Voss., Aldus.* |

Digitized by Google

mos detergebat, aut libero inter ordines discursu praetervecta in puppim impetum dabat. maxime exterruit hepteris regia a multo minore Rhodia nave uno ictu demersa. itaque iam haud dubie dextrum cornu hostium in fugam inclinabat. Eudamum in alto multitudine navium maxime Hannibal, ceteris omnibus longe praestantem, urgebat; et circumvenisset, ni signo sublato ex praetoria nave, quo dispersam classem in unum colligi mos erat, omnes quae in dextro cornu vicerant naves ad opem ferendam suis concurrissent. tum et Hannibal quaeque circa eum naves erant capessunt fugam; nec insequi Rhodii ex magna parte aegris et ob id celerius fessis remigibus potuerunt. cum in alto, ubi substiterant, cibo reficerent vires, contemplatus Eudamus hostes claudas mutilatasque naves apertis navibus remulco trahentes, viginti paulo amplius integras abscedentes, e turri praetoriae navis silentio facto „exsurgite“, inquit „et egregium spectaculum capessite oculis“. consurrexere omnes, contemplatique trepidationem fugamque hostium, *alacri* ac prope una voce omnes ut sequerentur exclamaverunt. ipsius Eudami multis ictibus vulnerata navis erat; Pamphilidam et Chariclitum insequi, quoad putarent tutum, iussit. aliquamdiu secuti sunt; postquam terrae appropinquabat Hannibal, veriti, ne includerentur vento in hostium ora, ad Eudamum revecti hepterem captam, quae primo concursu icta erat, aegre Phaselidem pertraxerunt. inde Rhodum non tam victoria laeti, quam alius alium accusantes, quod, cum potuisset, non omnis submersa aut capta classis hostium

3. itaq; haut dubie B. | 4. declinabat B. | 6. praestantem M, *nonnulli cod. rec. (Voss.?), Aldus;* praestanter *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 8. in dextro cornu *cod. et ed.;* in altero cornu *coni. Perizonius,* dextrum cornu *Drakenborch in adn.,* in laevo cornu *Crevier.* | 9. naves erant *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*); erant naues *nonnulli cod. rec. et ed. vet.* | 10. rhodi B. | 12. reficerent vires *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes, cf. II, 65, 5, Verg. Georg. III, 235;* reficerentur uires M?, reficerentur B, *quod non improbat Weissenborn ed. Weidm. p. 198 adn. cl. XXII, 9, 4.* | 13. hostis B. | trahentis B. | 14. abscedentis B. | 17. trepidationem M, *Aldus;* expugnationem *rel. cod.* (B) *et ed. prior.,* exsternationem *coni. Iac. Gronovius.* | alacri ac prope *temptavi, cf. VI, 24, 8 et ephem. Austr. 1892;* ac prope B M, prope *cod. rec. et ed. vet., quaedam intercidisse susp. Weissenborn l. l. p. 198 (in ed. Teubn. Weissenborn* ac prope *receperat his verbis in praef. p. XX additis* „videtur contemplatique *sunt* intelligi.“). | 19. cariclitum B, *Lov. 2.* | 25. potuisset *cod. Voss.?, ed. Basil. 1535;* potuissent *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

11 foret, redierunt. Hannibal, ictus uno proelio adverso, ne tum
quidem praetervehi Lyciam audebat, cum coniungi veteri regiae
12 classi quam primum cuperet. et ne id ei facere liberum esset,
Rhodii Chariclitum cum viginti navibus rostratis ad Patara et
13 Megisten portum miserunt. Eudamum cum septem navibus ma-
ximis ex ea classe, cui praefuerat, Samum redire ad Romanos
iusserunt, ut, quantum consilio, quantum auctoritate valeret, com-
pelleret Romanos ad Patara expugnanda.

1 XXV. Magnam Romanis laetitiam prius victoriae nuntius,
2 deinde adventus attulit Rhodiorum; et apparebat, si Rhodiis ea
cura dempta fuisset, vacuos eos tuta eius regionis maria prae-
staturos. sed profectio Antiochi ab Sardibus *metusque*, ne op-
primerentur maritimae urbes, abscedere custodia Ioniae atque
3 Aeolidis prohibuerunt. Pamphilidam cum quattuor navibus tectis
4 ad eam classem, quae circa Patara erat, miserunt. Antiochus
non civitatium modo, quae circa se erant, contrahebat praesidia,
sed ad Prusiam Bithyniae regem legatos miserat litterasque,
5 quibus transitum in Asiam Romanorum increpabat: venire eos
ad omnia regna tollenda, ut nullum usquam *in* orbe terrarum
6 nisi Romanum imperium esset. Philippum, Nabim expugnatos;

---

1. ictus *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes;* uictus BM, inuictus *coni. Heusinger.* | 2. Lyciam audebat *cod. et ed. vet.;* Lyciam ** audebat *Weissenborn ed. Teubn. aliquid omissum esse suspicatus,* Lyciam ambigebat *Doering, Heusinger, sed cf. M. Mueller p. VII,* Lyciam desperabat *vel* desistebat *olim dubitanter Weissenborn, sed cf. nunc eundem ed. Weidm. p. 199.* | 3. et *om. Heusinger.* | 4. rhodi B. | 5. megysten B. | 7. ut M, *Mogunt.; om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | 8. ad Patara expugnanda B; ad Pataram expugnandam *ed. Parm. 1480, Par. 1510,* ad pataram oppugnandam *cod. rec. plerique et ed. vet.* | 9. laetitiam romanis iam prius nuntius uictoriae M, *Aldus.* | 10. rhodis B. | 12. metusque *add. Weissenborn;* metusque inde *M. Mueller, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168.* | 14. prohibuerunt *cod. plerique* (M? B) *et ed. vet.;* prohibuit *Lov. 3, Modius.* | 15. Patara *ed. Basil. 1535;* patarã *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 16. circa se *cod. plerique* (B) *et ed. vet., cf. M. Mueller p. VII;* se circa *2 cod. rec.,* circa *N. Heinsius, Heumann, Madvig (in* se *loci nomen corruptum esse olim putavit Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XX).* | 17. bithiniae B. | 19. usquam in orbe *Madvig Em. L. p. 529, cf. infr. § 10;* usquam orbis *cod. et ed. vet.,* usquam [orbis] *praeeunte Weissenbornio (cf. ed. Weidm. p. 200 adn.) M. Mueller.* | 20. Nabim (nauĩ B) *cod. plerique;* et nabĩ *nonnull. cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

se tertium peti; ut quisque proximus ab oppresso sit, per omnes velut continens incendium pervasurum; ab se gradum in Bithyniam fore, quando Eumenes in voluntariam servitutem concessisset. his motum Prusiam litterae Scipionis consulis, sed magis fratris eius Africani, ab suspicione tali averterunt; qui praeter consuetudinem perpetuam populi Romani augendi omni honore regum sociorum maiestatem, domesticis ipse exemplis Prusiam ad promerendam amicitiam suam compulit: regulos se acceptos in fidem in Hispania reges reliquisse; Masinissam non in patrio modo locasse regno, sed in Syphacis, a quo ante expulsus fuisset, regnum imposuisse; et esse eum non Africae modo regum longe opulentissimum, sed toto in orbe terrarum cuivis regum vel maiestate vel viribus parem; Philippum et Nabim, hostes et bello superatos ab T. Quinctio, tamen in regno relictos. Philippo quidem anno priore etiam stipendium remissum et filium obsidem redditum; et quasdam civitates extra Macedoniam patientibus Romanis imperatoribus recepisse eum. in eadem dignitate et Nabim futurum fuisse, nisi eum suus primum furor, deinde fraus Aetolorum absumpsisset. maxime confirmatus est animus regis, postquam ad eum C. Livius, qui praetor ante classi praefuerat, legatus ab Roma venit et edocuit, quanto et spes victoriae certior Romanis quam Antiocho et amicitia sanctior firmiorque apud Romanos futura esset.

XXVI. Antiochus postquam a spe societatis Prusiae decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quae per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam, magis quia terrestribus copiis exercitum Romanum et duos Scipiones imperatores videbat sustineri non posse, quam quod res navalis ipsa per se aut temptata sibi umquam feliciter aut tunc magnae et certae fiduciae esset. erat tamen momentum in praesentia spei, quod et magnam partem Rhodiae classis circa Patara esse et Eumenen regem cum omnibus navibus suis consuli obviam in Hellespontum profectum audierat; aliquid etiam inflabat animos classis Rhodia ad Samum per occasionem fraude praeparatam

---

1. omnis B. | 2. in bythiniam B. | 9. in Hispania reges MS? (*„ex manu scriptis" Gelen.);* hispaniae reges *cod. rec. et ed. vet.*, hispanię regem B. | 10. siphacis B. | 13. & nauĩ *et sic in seq.* B. | hostis B. | & bello *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*), *ed. Basil. 1535;* bello *nonnull. cod. rec. et ed. prior.* | 20. classis B. | 21. et edocuit M, *Aldus;* & docuit *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 29. sibi eũ quã B. | 31. pataras B. |

Digitized by Google

absumpta. his fretus, Polyxenida cum classe ad temptandam omni modo certaminis fortunam misso, ipse copias ad Notium ducit. id oppidum Colophonium, mari imminens, abest a vetere
6 Colophone duo ferme milia passuum. et ipsam urbem suae potestatis esse volebat, adeo propinquam Epheso, ut nihil terra marive ageret, quod non subiectum oculis Colophoniorum ac per
7 eos notum extemplo Romanis esset, et hos audita obsidione non dubitabat ad opem sociae urbi ferendam classem ab Samo mo-
8 turos; eam occasionem Polyxenidae ad rem gerendam fore. igitur operibus oppugnare urbem aggressus, ad mare partibus duabus pariter munitionibus deductis, utrimque vineas et aggerem
9 muro iniunxit et testudinibus arietes admovit. quibus territi malis Colophonii oratores Samum ad L. Aemilium, fidem praeto-
10 toris populique Romani implorantes, miserunt. Aemilium et Sami segnis diu mora offendebat, nihil minus opinantem quam Polyxenidam, bis nequiquam ab se provocatum, potestatem pugnae
11 facturum esse; et turpe existimabat Eumenis classem adiuvare consulem ad traiciendas in Asiam legiones, se Colophonis ob-
12 sessae auxilio, incertam finem habituro, alligari. Eudamus Rhodius, qui et *ante* tenuerat eum Sami cupientem proficisci in
13 Hellespontum, cunctique instare et dicere, quanto satius esse vel socios obsidione eximere vel victam iam semel classem iterum vincere et totam maris possessionem hosti eripere, quam desertis sociis, tradita Antiocho Asia terra marique in Hellespontum, ubi satis esset Eumenis classis, ab sua parte belli discedere. XXVII.
1 Profecti ab Samo ad petendos commeatus, consumptis iam omnibus, Chium parabant traicere; id erat horreum Romanis, eoque
2 omnes ex Italia missae onerariae derigebant cursum. circumvecti ab urbe ad aversa insulae — obiecta aquiloni ad Chium et Erythras sunt — cum pararent traicere, litteris certior fit

---

3. abest auertere B. | 5. Epheso *om.* B. | nichil B. | 7. et hos *Madvig Em. L. p. 530;* quos *cod. et ed. vet.* | 8. urbis B. | 9. polyxenidē B. | 10. ad mare B; et ad mare *cod. rec., ed. vet., Hertz.* | 13. coloni oratores B. | 15. offendebat *cod.* (B) *et ed. vet.;* detinebat M *teste Modio.* | 20. qui et ante tenuerat *Otto;* quiete innuerat *cod. Voss.,* qui et tenuerat *cod. plerique* (B) *et ed. vet.* | 21. et dicere, quanto *cod. et ed. vet., cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168;* et [dicere]: quanto *M. Mueller fort. recte,* ut duceret: quanto *Madvig Em. L. p. 530, sed cf. M. Mueller p. VIII.* | 23. hosti *add. ed. Basil. 1535.* | 28. derigebant B, *Lov. 4;* dirigebant *cod. rec. et ed. vet.* | 29. quae obiecta M. |

Digitized by Google

praetor frumenti vim magnam Chium ex Italia venisse, vinum portantes naves tempestatibus retentas esse. simul allatum est Teios regiae classi commeatus benigne praebuisse, quinque milia vasorum vini pollicitos esse. Teum ex medio cursu classem repente avertit, aut volentibus iis usurus commeatu parato hostibus, aut ipsos pro hostibus habiturus. cum derexissent ad terram proras, quindecim ferme eis naves circa Myonnesum apparuerunt, quas primo ex classe regia praetor esse ratus institit sequi; apparuit deinde piraticos celoces et lembos esse. Chiorum maritimam oram depopulati cum omnis generis praeda revertentes postquam videre ex alto classem, in fugam verterunt. et celeritate superabant levioribus et ad id fabrefactis navigiis, et propiores terrae erant; itaque priusquam appropinquaret classis, Myonnesum perfugerunt, unde se e portu ratus abstracturum naves, ignarus loci sequebatur praetor. Myonnesus promunturium inter Teum Samumque est. ipse collis est in modum metae in acutum cacumen a fundo satis lato fastigatus; a continenti artae semitae aditum habet, a mari exesae fluctibus rupes claudunt, ita ut quibusdam locis superpendentia saxa plus in altum, quam quae in statione sunt naves, promineant. circa ea appropinquare non ausae naves, ne sub ictu superstantium rupibus piratarum essent, diem trivere. tandem sub noctem vano incepto cum abstitissent, Teum postero die accessere; et in portu, qui ab tergo urbis est — Geraesticum ipsi appellant —, navibus constitutis praetor ad depopulandum circa urbem agrum emisit milites. XXVIII. Teii, cum in oculis populatio esset, oratores cum infulis et velamentis ad Romanum miserunt. quibus purgantibus civitatem omnis facti dictique hostilis adversus Romanos, et iuvisse eos commeatu classem hostium arguit, et quantum vini

3. commeatus benigne B; benigne commeatus *cod. rec. et ed. vet.* | 4. esse pollicitos M, *Aldus.* | Teum *Sigonius;* teium B, theium *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | 5. his usurũ B. | 6. derexissent B, *Lov. 4;* direxissent *cod. rec. et ed. vet.* | 8. prime B. | instituit B, *Lov. 6.* | 9. piraticos *cod., cf. XXI, 17, 3;* piraticas *ed. vet., Hertz.* | 12. ad id M, *Mogunt.;* ob id (ob it B) *rel. cod. et ed. antiquiss.* | 14. profugerunt B. | 15. myonnesũ B. | 16. Samumque *cod. et ed.;* Lebedumque *coni. Glareanus, Douiatius.* | 17. lato castigatus a continentia arte B. | 18. habent B. | 19. superimpendentia *coni. Kreyssig fort. recte.* | 20. promineant *om.* B. | 21. ne subiectu B. | 24. geresticum B. | 26. tei B. | in oculis *cod.* (B) *et ed. vet.;* in agris M. | 29. commeatu *cod. Voss., Lov. 1, ed. Basil. 1535;* omni commeatu *rel. cod.* (B) *et ed.*

Digitized by Google

Polyxenidae promisissent; quae si eadem Romanae classi darent,
revocaturum se a populatione militem; si minus, pro hostibus
3 eos habiturum. hoc tam triste responsum cum rettulissent legati,
vocatur in contionem a magistratibus populus, ut, quid agerent,
4 consultarent. eo forte die Polyxenidas cum regia classe a Co-
lophone profectus postquam movisse a Samo Romanos audivit
et ad Myonnesum piratas persecutos Teiorum agrum depopulari,
5 naves in Geraestico portu stare, ipse adversus Myonnesum in
insula — Macrin nautici vocant — ancoras portu occulto iecit.
6 inde ex propinquo explorans, quid hostes agerent, primo in ma-
gna spe fuit, quem ad modum Rhodiam classem ad Samum cir-
cumsessis ad exitum faucibus portus expugnasset, sic et Roma-
7 nam expugnaturum. nec est dissimilis natura loci: promunturiis
coeuntibus inter se ita clauditur portus, ut vix duae simul inde
8 naves possint exire. [inde] nocte occupare fauces Polyxenidas
in animo habebat, et denis navibus ad promunturia stantibus,
quae ab utroque cornu in latera exeuntium navium pugnarent,
ex cetera classe, sicut ad Panhormum fecerat, armatis in littora
9 expositis terra marique simul hostes opprimere. quod non va-
num ei consilium fuisset, ni, cum Teii facturos se imperata pro-
misissent, ad accipiendos commeatus aptius visum esset Romanis
10 in eum portum, qui ante urbem est, classem transire. dicitur
et Eudamus Rhodius vitium alterius portus ostendisse, cum forte
11 duae naves in arto ostio implicitos remos fregissent; et inter
alia id quoque movit praetorem, ut traduceret classem, quod ab
terra periculum erat, haud procul inde Antiocho stativa habente.
1 XXIX. Traducta classe ad urbem, ignaris omnibus egressi milites
nautaeque sunt ad commeatus et vinum maxime dividendum in
2 naves, cum medio forte diei agrestis quidam ad praetorem ad-
ductus nuntiat alterum iam diem classem stare ad insulam Ma-
crin, et paulo ante visas quasdam moveri tamquam ad profec-
3 tionem naves. re subita perculsus praetor tubicines canere iubet,
ut, si qui per agros palati essent, redirent; tribunos in urbem
4 mittit ad cogendos milites nautasque in naves. haud secus quam

---

antiquiss., cf. M. Mueller p. VIII. | 3. retulissent B. | 7. & amyonnesum B. | telorum agrum B. | 8. in gerestio B. | 9. insulã acri nautici B. | anchoras B. | 12. portus *om.* B. | 14. portus *om.* B. | 15. nocte *ed. Basil. 1535* (M?); inde nocte *cod. et ed. antiquiss., cf. M. Mueller p. VIII.* | 18. panhornum B. | 19. hostis opprimeret B. | 20. tei B. | 30. ad insulam M, *Aldus;* ante insulam *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* |

Digitized by Google

in repentino incendio aut capta urbe trepidatur, aliis in urbem currentibus ad suos revocandos, aliis ex urbe naves cursu repetentibus, incertisque clamoribus, quibus ipsis tubae obstreperent, turbatis imperiis tandem concursum ad naves est. vix suas quisque noscere aut adire prae tumultu poterat; trepidatumque cum periculo et in mari et in terra foret, ni partibus divisis Aemilius cum praetoria nave primus e portu in altum evectus, excipiens insequentes, suo quamque ordine in frontem instruxisset, Eudamus Rhodiaque classis substitissent ad terram, ut et sine trepidatione conscenderent et, ut quaeque parata esset, exiret navis. ita et explicuere ordinem primae in conspectu praetoris, et coactum agmen ab Rhodiis est; instructaque acies, velut cernerent regios, in altum processit. inter Myonnesum et Corycum promunturium erant, cum hostem conspexere. et regia classis, binis in ordinem navibus longo agmine veniens, et ipsa aciem adversam explicuit laevo tantum evecta cornu, ut amplecti et circuire dextrum cornu Romanorum posset. quod ubi Eudamus, qui cogebat agmen, vidit, non posse aequare ordinem Romanos et tantum non iam circuiri ab dextro cornu, concitat naves — et erant naves Rhodiae longe omnium celerrimae tota classe —, aequatoque cornu praetoriae navi, in qua Polyxenidas erat, suam obiecit. XXX. Iam totis simul classibus ab omni parte pugna conserta erat. ab Romanis octoginta naves pugnabant, ex quibus Rhodiae duae et viginti erant; hostium classis undenonaginta navium fuit; maximae formae naves tres hexeres habebat, duas hepteres. robore navium et virtute militum Romani longe praestabant, Rhodiae naves agilitate et arte gubernatorum et scientia

3. incertis clamorib. B. | 4. naues & uix B. | suas *cod.* (B); suã *ed. vet. quas vidi omnes.* | 8. insequentis B. | in fronte M, *cod. Gaertn.* | 9. substitisset M, *Harl.* | ad *cod. rec. et ed. vet.;* in B. | 10. conscenderet M, conscenderetur *coni. Drakenborch in adn.* | 12. rhodis B. | cernerent *cod. plerique* (B); cerneret *nonnull. cod. rec. (Lov. 2?) et ed. vet.* | 14. erant M *(et 2 rec.?), Mogunt.;* erat *cod. plerique* (B) *et ed. prior.,* est *Lov. 2, Harl.* | 16. euecto B. | 20. celerrima B. | 22. totis simul classibus *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* totis classibus simul *ed. Basil. 1535.* | 24. quinque et viginti *Sigonius, sed cf. Drakenborch in adn.* | 25. fuit et maximae *nonnull. cod. rec. (Lov. 1) et ed. vet.* | *vox* naves *insiticia videbatur I. F. Gronovio.* | exeres B. | 26. longe praestabant *Madvig Em. L. p. 531;* longe rhodios (lodios B?) praestabant *cod. et ed. antiquiss.,* longe regias praestabant *ed. Mediol. 1480, Par. 1510,* longe regios praestabant *Iac. Perizonius.* |

Digitized by Google

remigum; maximo tamen terrori hostibus fuere, quae ignes prae se portabant; et quod unum iis ad Panhormum circumventis saluti fuerat, id tum maximum momentum ad victoriam fuit. nam metu ignis adversi regiae naves, ne prorae concurrerent, cum declinassent, neque ipsae ferire rostro hostem poterant, et obliquas se ipsae ad ictus praebebant, et si qua concurrerat, obruebatur infuso igni, magisque ad incendium quam ad proelium trepidabant. plurimum tamen, quae solet, militum virtus in bello valuit. mediam namque aciem hostium Romani cum rupissent, circumvecti ab tergo pugnantibus adversus Rhodios regiis sese obiecere; momentoque temporis et media acies Antiochi et laevo cornu circumventae naves mergebantur. dextera pars integra sociorum magis clade quam suo periculo terrebatur. ceterum, postquam alias circumventas, praetoriam navem Polyxenidae relictis sociis vela dantem videre, sublatis raptim dolonibus — et erat secundus petentibus Ephesum ventus — capessunt fugam quadraginta duabus navibus in ea pugna amissis, quarum decem tres captae in potestatem hostium venerunt, ceterae incensae aut demersae. Romanorum duae naves fractae sunt, vulneratae aliquot; Rhodia una capta memorabili casu. nam cum rostro percussisset Sidoniam navem, ancora, ictu ipso excussa e nave sua, unco dente, velut ferrea manu iniecta, alligavit alterius proram; inde tumultu iniecto cum divellere se ab hoste

---

2. unus is ad B, *Voss.* | circumventis *cod. rec. et ed. vet.;* circumuectis B *et cod. rec. complur. (Voss., Lov.2.)* | 4. aduersae *cod. Voss., Aldus,* auersae *Lov. 5, Gaertn.,* aduersas *coni. I. F. Gronovius.* | prorae *Crevier;* prora M, *Aldus,* prope *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 6. qua concurrerat M, *Aldus;* quae (quę B) concurrerant (occurrerant *ed. vet.*) *rel. cod. et ed. vet.* | 7. obruebatur M, *Aldus;* obruebantur *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 11. regii sese B. | obiecerunt M. | 12. laeuo in cornu *ed. Par. 1513, Bekker.* | circumventae *cod. rec. et ed. vet.;* circumuectae *cod. plerique* (B). | 13. periculo, M *Aldus;* proelio *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | terrebatur M, *Lov. 2, Voss. et ed. vet.;* terrebantur B *et 7 cod. rec.* | 16. et erat secundus petentibus Ephesum ventus M, *Aldus;* ephesum *rel. cod.* (B) *et ed. prior.,* et erat secundus ventus petentibus Ephesum *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XX.* | capessunt fugam B M, *Aldus;* petunt fuga *cod. rec. plerique (Voss. Lov. 2) et ed. prior.,* petunt fugam *pauci cod. rec.* | 17. pugna missis B. | quarum tredecim M, *Mogunt.* | 21. ancora *ed. Basil. 1531;* in ancora (in anchora B, *ed. Parm.*) *rel. cod. et ed. antiquiss.* | excussa e nave *ed. Basil. 1535;* excussę naue B, excussa naue *cod. rec. et ed. prior.* |

Digitized by Google

cupientes inhiberent Rhodii, tractum ancorale et implicitum remis latus alterum detersit; debilitatam ea ipsa, quae icta cohaeserat, navis cepit. hoc maxime modo ad Myonnesum navali proelio pugnatum est.

XXXI. Quo territus Antiochus, quia possessione maris pul- 1
sus longinqua tueri diffidebat se posse, praesidium ab Lysimachia, ne opprimeretur ibi ab Romanis, deduci pravo, ut res ipsa postea docuit, consilio iussit. non enim tueri solum Lysimachiam 2
a primo impetu Romanorum facile erat, sed obsidionem etiam tota hieme tolerare et obsidentes quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus et interim spem pacis per occasionem temptare. nec Lysimachiam tantum hostibus tradidit post 3
adversam navalem pugnam, sed etiam Colophonis obsidione abscessit et Sardes recepit se; atque inde in Cappadociam ad Aria- 4
rathen, qui auxilia accerserent, et quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in unum iam consilium, ut acie dimicaret, intentus misit.

Regillus Aemilius post victoriam navalem profectus Ephe- 5
sum, derectis ante portum navibus, cum confessionem ultimam concessi maris hosti expressisset, Chium, quo ante navale proelium cursum ab Samo intenderat, navigat. ibi naves in proelio 6
quassatas cum refecisset, L. Aemilium Scaurum cum triginta navibus Hellespontum ad exercitum traiciendum misit, Rhodios parte praedae et spoliis navalibus decoratos domum redire iubet. Rhodii impigre praevertere ad traiciendas copias consulis ire; 7
atque eo quoque functi officio, tum demum Rhodum rediere.

---

1. tractum ancorale *ed. Basil. 1535;* tractu (tractatu *cod. Voss.*) ancorali (anchorali B) *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*) *et ed. antiquiss.* | 2. debilitatam *ed. Basil. 1535;* debilitate *cod. et ed. antiquiss.* | 7. pravo *om.* B. | 10. tota hieme *cod. plerique* (B) *et ed. vet., cf. XXXVII, 13, 4; XXIV, 15, 3;* per totam hiemem M, *Aldus.* | obsidentis B. | 11. occasionem B *et cod. rec. (Voss.);* occasiones *al. rec. et ed. vet.* | 12. nec Lysimachiam M, *Aldus;* non lysimachiam *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 14. sardis B. | inde in Cappadociam M, *Mogunt.;* inde cappadociam *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 15. auxilia *om.* B. | 19. derectis B; directis *cod. rec.* | 20. hosti B *et ed. vet.;* hostis *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.),* hostibus *Lov. 1.* | 21. cursu B. | 25. rhodi B. | ad traiciendas *cod.* (B), *Weissenborn, Madvig, Hertz, M. Mueller;* ad traiciendasque *ed. vet.* | ire *Madvig Em. L. p. 531 probante Hertzio;* iere *cod. et ed. vet., del. Weissenborn probante M. Muellero, cf. progr. Stendal 1866 p. 20.* |

Digitized by Google

8 classis Romana ab Chio Phocaeam traiecit. in sinu maris intimo posita haec urbs est, oblonga forma; duum milium et quingentorum passuum spatium murus amplectitur, coit deinde ex utraque parte in artiorem velut cuneum; Lamptera ipsi appellant.
9 mille et ducentos passus ibi latitudo patet; inde lingua in altum mille passuum excurrens medium fere sinum velut nota distinguit; ubi cohaeret faucibus angustis, duos in utramque regionem
10 versos portus tutissimos habet. qui in meridiem vergit, Naustathmon ab re appellant, quia ingentem vim navium capit; alter
1 prope ipsum Lamptera est. XXXII. Hos portus tutissimos cum occupasset Romana classis, priusquam aut scalis aut operibus moenia aggrederetur, mittendos censuit praetor, qui principum magistratuumque animos temptarent. postquam obstinatos vidit,
2 duobus simul locis oppugnare est adortus. altera pars infrequens aedificiis erat; templa deum aliquantum tenebant loci; ea prius
3 ariete admoto quatere muros turresque coepit; dein cum eo multitudo occurreret ad defendendum, altera quoque parte admotus
4 aries; et iam utrimque sternebantur muri. ad quorum casum cum impetum Romani milites per ipsam stragem ruinarum fa-
5 cerent, alii scalis etiam ascensum in muros temptarent, adeo obstinate restitere oppidani, ut facile appareret plus in armis et
6 virtute quam in moenibus auxilii esse. coactus ergo periculo militum praetor receptui cani iussit, ne obiceret incautos furen-
7 tibus desperatione ac rabie. dirempto proelio, ne tum quidem ad quietem versi, sed undique omnes ad munienda et obmolienda,
8 quae ruinis strata erant, concurrerunt. huic operi intentis supervenit Q. Antonius, a praetore missus, qui castigata pertinacia eorum maiorem curam Romanis quam illis ostenderet esse, ne
9 in perniciem urbis pugnaretur; si absistere furore vellent, potestatem iis dari eadem condicione, qua prius C. Livii in fidem
10 venissent, se tradendi. haec cum audissent, quinque dierum spatio ad deliberandum sumpto, temptata interim spe auxilii ab Antiocho, postquam legati missi ad regem nihil in eo praesidii esse retulerant, tum portas aperuerunt, pacti, ne quid hostile

---

1. phoceam B. | 3. passus B. | 7. ubi „*antiqua scriptura*“ *Gelen.* (M? S?); urbs *cod. plerique* (B, *Voss, Lov. 2*) *et ed. antiquiss.*, urbi *2 cod. rec.* | 8. nausiathomon ab re appellant B, ab re appellant naustathmon M. | 11. aut scalis *om.* B. | 13. opstinatos B. | 21. resistere B. | 30. dari B, *Iac. Perizonius;* dare *rel. cod. et ed. vet.* | 33. ad regem *ed. vet. quas vidi omnes;* ab rege *cod.* (B) | nihil *om.* B. | 34. hostile M *(cod. Voss.?), Aldus;* hostiliter

Digitized by Google

paterentur. cum signa in urbem inferrentur et pronuntiasset praetor parci se deditis velle, clamor undique est sublatus, indignum facinus esse, Phocaeenses, numquam fidos socios, semper infestos hostes, impune eludere. ab hac voce velut signo a praetore dato ad diripiendam urbem passim discurrunt. Aemilius primo resistere et revocare dicendo captas, non deditas diripi urbes, et in iis tamen imperatoris, non militum arbitrium esse. postquam ira et avaritia imperio potentiora erant, praeconibus per urbem missis liberos omnes in forum ad se convenire iubet, ne violarentur; et in omnibus, quae ipsius potestatis fuerunt, fides constitit praetoris. urbem agrosque et suas leges iis restituit; et quia hiems iam appetebat, Phocaeae portus ad hibernandum classi delegit.

XXXIII. Per idem fere tempus consuli, transgresso Aeniorum Maronitarumque fines, nuntiatur victam regiam classem ad Myonnesum relictamque a praesidio Lysimachiam esse. id multo quam de navali victoria laetius fuit, utique postquam eo venerunt, refertaque urbs omnium rerum commeatibus velut in adventum exercitus praeparatis eos excepit, ubi inopiam ultimam laboremque in obsidenda urbe proposuerant sibi. ibi paucos dies stativa habuere, impedimenta aegrique ut consequerentur, qui passim per omnia Thraciae castella, fessi morbis ac longitudine viae, relicti erant. receptis omnibus ingressi rursus iter per Chersonesum Hellespontum perveniunt. ubi omnibus cura regis Eumenis ad traiciendum praeparatis velut in pacata littora, nullo prohibente, aliis alio delatis navibus, sine tumultu traiecere. ea vero res Romanis auxit animos, concessum sibi transitum cernentibus in Asiam, quam rem magni certaminis futuram cre-

---

rel. cod. (B) *et ed. antiquiss.* | 3. phocensis B. | 4. hostis B. | 7. in iis B; in his *rel. cod. et ed. vet.* | 8. imperio opulentiora M. | 9. omnis B. | 11. leges his B. | 12. hiemps iam B. | 15. maronitanūq; finis B. | 16. mionnesum B. | 19. eos excit B. | ubi *cod. et ed.;* ubi sibi *Hertz.* | 20. proposuerant sibi. ibi paucos *Bekker, Weissenborn ed. Weidm.;* sibi proposuerant. ibi paucos *ed. Basil. 1535,* proposuerant sibi. paucos B, *Madvig, M. Mueller,* proposuerant. ibi paucos *cod. rec., ed. antiquiss., Hertz,* proposuerant animis. ibi paucos *Weissenborn ed. Teubn.* | 21. ut impedimenta aegrique consequerentur M, *Lov. 2.* | 24. cherronensum B. | 26. aliis alio *ed. Mediol. 1505, Par. 1513 et seq.;* alii alio B *et ed. antiquiss.,* alio *cod. rec. (Lov. 2).* | 27. concessum sibi transitum cernentibus in Asiam *ed. vet.;* concessum sibi transire cernentibus tum in asiam *cod.* (B), *de erroris origine cf. M. Mueller p. VIII.* |

Digitized by Google

6 diderant. stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt,
quia dies forte, quibus ancilia moventur, religiosi ad iter incide-
7 rant. idem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia sa-
lius erat, diiunxerant ab exercitu; causaque et is ipse morae
erat, dum consequeretur.

1 XXXIV. Per eos forte dies legatus ab Antiocho in castra
2 venerat Byzantius Heraclides, de pace adferens mandata; quam
impetrabilem fore magnam ei spem attulit mora et cunctatio
Romanorum, quos, simul Asiam attigissent, effuso agmine ad
3 castra regia ituros crediderat. statuit tamen non prius consulem
adire quam P. Scipionem; et ita mandatum ab rege erat. in eo
maximam spem habebat, praeterquam quod et magnitudo animi
4 et satietas gloriae placabilem eum maxime faciebat, notumque
erat gentibus, qui victor ille in Hispania, qui deinde in Africa
5 fuisset, etiam quod filius eius captus in potestate regis erat. is
ubi et quando et quo casu captus sit, sicut pleraque alia, parum
inter auctores constat. alii principio belli, a Chalcide Oreum
6 petentem, circumventum ab regiis navibus tradunt; alii, post-
quam transitum in Asiam est, cum turma Fregellana missum
exploratum ad regia castra, effuso obviam equitatu cum reci-
peret sese, delapsum in eo tumultu ex equo, cum duobus equi-
7 tibus oppressum, ita ad regem deductum esse. illud satis con-
stat, si pax cum populo Romano maneret hospitiumque privatim
regi cum Scipionibus esset, neque liberalius neque benignius
8 haberi colique adulescentem, quam cultus est, potuisse. ob haec
cum adventum P. Scipionis legatus expectasset, ubi is venit,
1 consulem adit petitque, ut mandata audiret. XXXV. Advocato
2 frequenti consilio legati verba sunt audita. is, multis ante le-
gationibus ultro citroque nequiquam de pace missis, eam ipsam

---

4. erat *om.* B. | diiunxerant *I. F. Gronovius;* disiunxerant M, *Aldus,* deiunxerat *aut* deuinxerat B *et sim. cod. rec.* | 6. ab antonio B. | 7. bizantius B. | 8. impetrabilem M, *Aldus;* inprẹstabilem B, praestabilem *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 11. mandatus a rege B, *sed cf. ad XXXVI, 2, 10.* | 17. Oreum *Glareanus, ed. Basil. 1531 et seq.;* oricum *cod.* (B) *et ed. antiquiss., cf. de h. l. Mommsen Roem. Forsch. II, 515.* | 20. ab regia castra B. | 21. delapsum in eo tumultu ex equo *scripsi;* delapsum equo B, in eo delapsum tumultu ex equo M, in eo tumultu delapso equo *cod. rec. et ed. vet.,* in eo tumultu delapsum ex equo *Kreyssig, cf. ephem. Austr. 1892.* | 22. illud satis *om.* B. | 23. si pax cum praetore maneret B. | 24. regium scipionibus B. | 29. ultro citroque nequiquam B; nequiquam ultro citroque *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

fiduciam impetrandi sibi esse dixit, quod priores legati nihil impetrassent; Zmyrnam enim et Lampsacum et Alexandriam Troadem et Lysimachiam in Europa iactatas in illis disceptationibus esse; quarum Lysimachia iam cessisse regem, ne quid habere 3
eum in Europa dicerent; eas quae in Asia sint civitates tradere paratum esse, et si quas alias Romani, quod suarum partium fuerint, vindicare ab imperio regio velint; impensae quoque in 4
bellum factae partem dimidiam regem praestaturum populo Romano. hae condiciones erant pacis; reliqua oratio fuit, ut me- 5
mores rerum humanarum et suae fortunae moderarentur et alienam ne urgerent. finirent Europa imperium; id quoque immensum 6
esse; et parari singula adquirendo facilius potuisse quam universa teneri posse; quodsi Asiae quoque partem aliquam abstrahere velint, dummodo non dubiis regionibus finiant, vinci 7
suam temperantiam Romana cupiditate pacis et concordiae causa regem passurum. ea, quae legato magna ad pacem impetrandam videbantur, parva Romanis visa: nam et impensam, quae in 8
bellum facta esset, omnem praestare regem aequum censebant, cuius culpa bellum excitatum esset; et non Ionia modo atque 9
Aeolide deduci debere regia praesidia, sed sicut Graecia omnis liberata esset, ita, quae in Asia sint, omnes liberari urbes. id 10
aliter fieri non posse, quam ut cis Taurum montem possessione Asiae Antiochus cedat.

XXXVI. Legatus postquam nihil aequi in consilio impe- 1
trare se censebat, privatim — sic enim imperatum erat — P. Scipionis temptare animum est conatus. omnium primum filium 2
ei sine pretio redditurum regem dixit; deinde ignarus et animi Scipionis et moris Romani, auri pondus ingens *est* pollicitus, et nomine tantum regio excepto societatem omnis regni, si per eum
pacem impetrasset. ad ea Scipio „quod Romanos omnes, quod 3

2. zmirnã B. | 4. Lysimachia iam *ed. Basil. 1535;* lysimachiam B, Lysimachia *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 6. quod suarum partium fuerint B, *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. vet.;* quae suarum partium fuerint *nonnull. cod. rec. (Voss.),* quas suarum partium ediderant M, quas suarum partium ediderint *Madvig Em. L. p. 532, Hertz.* | 11. europę B. | 17. nam M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 20. sed *cod. rec. et ed. vet.;* & B. | 24. postquam legatus nichil B. | 28. ingens est pollicitus *Aldus, M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1888 p. 101, 1891 p. 168;* ingens pollicitus *cod.* (B) *et ed. antiquiss.,* ingens pollicitus est *Weissenborn.* | 29. regio & excepto B. | 30. omnis B. |

Digitized by Google

me, ad quem missus es, ignoras, minus miror, cum te fortunam
4 eius, a quo venis, ignorare cernam. Lysimachia tenenda erat,
ne Chersonesum intraremus, aut ad Hellespontum obsistendum,
ne in Asiam traiceremus, si pacem tamquam ab sollicitis de
5 belli eventu petituri eratis; concesso vero in Asiam transitu et
non solum frenis sed etiam iugo accepto, quae disceptatio ex
6 aequo, cum imperium patiendum sit, relicta est? ego ex muni-
ficentia regia maximum donum filium habebo; aliis, deos precor,
7 ne umquam fortuna egeat mea; animus certe non egebit. pro
tanto in me munere gratum me in se esse sentiet, si privatam
gratiam pro privato beneficio desiderabit: publice nec habebo
8 quicquam ab illo nec dabo. quod in praesentia dare possim,
fidele consilium est. abi, nuntia meis verbis, bello absistat, pa-
9 cis condicionem nullam recuset." nihil ea moverunt regem, tu-
tam fore belli aleam ratum, quando perinde ac victo iam sibi
leges dicerentur. omissa igitur in praesentia mentione pacis to-
tam curam in belli apparatum intendit.

1 XXXVII. Consul omnibus praeparatis ad proposita exse-
quenda cum ex stativis movisset, Dardanum primum, deinde
2 Rhoeteum, utraque civitate obviam effusa, venit. inde Ilium
processit, castrisque in campo, qui est subiectus moenibus, po-
sitis in urbem arcemque cum escendisset, sacrificavit Minervae
3 praesidi arcis, et Iliensibus in omni rerum verborumque honore
ab se oriundos Romanos praeferentibus et Romanis laetis origine
sua. inde profecti sextis castris ad caput Caici amnis pervene-
4 runt. eo et Eumenes rex, primo conatus ab Hellesponto redu-
cere classem in hiberna Elaeam, adversis deinde ventis cum
aliquot diebus superare Lecton promunturium non potuisset, in

---

3. chersonessum B. | 4. tamquam M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 11. desiderabit: publice *ed. Basil. 1535;* desiderabit publici B, desiderabit sed publice M, *Aldus*, desiderat sed publice (publici *Lov. 2*) *cod. rec. et ed. antiquiss.* | habeo B, *nonnull. cod. rec. (Voss.) et ed. ante Aldum.* | 13. est—nuntia *om.* B *lac. rel.* | 15. ac uictoriam sibi B. | 19. primum de indro & eum utrãq; ciuitatẽ obuiam effusã B. | 21. obiectus B. | 23. *fort.* [in] omni *Duker, Crevier.* | 25. pfectis B, profectus *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | peruenit *2 cod. rec. (Lov. 1, 6).* | 26. eo et Eumenes rex *ed. Basil. 1531;* eo & omnes eumenes rex B, *Lov. 2*, eo et omnes (omnis *Voss.*) rex eumenes *al. cod. rec.*, eo et omnes et rex Eumenes *ed. antiquiss.*, eo et omissis rebus Eumenes *coni. Drakenborch in adn.* | 28. aliquot *Aldus* (M?); aliquot deinde *cod. plerique* (B), aliquot deinceps *coni.*

Digitized by Google

terram egressus, ne deesset principiis rerum, qua proximum fuit, in castra Romana cum parva manu contendit. ex castris Pergamum remissus ad commeatus expediendos, tradito frumento quibus iusserat consul, in eadem stativa rediit. inde plurium dierum praeparatis cibariis consilium erat ire ad hostem, priusquam hiems opprimeret.

Regia castra circa Thyatiram erant. ubi cum audisset Antiochus P. Scipionem aegrum Elaeam delatum, legatos, qui filium ad eum reducerent, misit. non animo solum patrio gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit; satiatusque tandem complexu filii „renuntiate“ inquit „gratias regi me agere: referre aliam gratiam nunc non posse, quam ut suadeam, ne ante in aciem descendat, quam in castra me redisse audierit.“ quamquam sexaginta milia peditum, plus duodecim milia equitum animos interdum ad spem certaminis faciebant, motus tamen Antiochus tanti auctoritate viri, in quo ad incertos belli eventus omnis fortunae posuerat subsidia, recepit se et transgressus Phrygium amnem circa Magnesiam, quae ad Sipylum est, posuit castra; et ne, si extrahere tempus vellet, munimenta Romani temptarent, fossam sex cubita altam, duodecim latam cum duxisset, extra duplex vallum fossae circumdedit, interiore labro murum cum turribus crebris obiecit, unde facile arceri transitu fossae hostis posset.

XXXVIII. Consul circa Thyatiram esse regem ratus, continuis itineribus quinto die ad Hyrcanium campum descendit. inde cum profectum audisset, secutus vestigia citra Phrygium amnem, quattuor milia ab hoste, posuit castra. eo mille ferme equites — maxima pars Gallograeci erant, et Dahae quidam

---

Weissenborn ed. Teubn. p. XX. | Lecton M, *Aldus;* lecto in B. | 2. cum *om.* B. | 6. hiemps *ex* hiepms *corr.* B. | 7. tiatirã B. | 13. quam in B; quam ut in *cod. rec. et ed. vet.*, quam ubi in *coni. Heusinger.* | 14. LX milia *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* sexaginta duo milia M. | 17. recepit se *pauci cod. rec., ed. Par. 1510 et seq.;* recepit B, recepisse *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | & transgressus B; transgressus *cod. rec. et ed. vet.*, trans *I. F. Gronovius.* | 18. circa *Lov. 2;* circaq; *rel. cod.* (B) *et ed. vet., I. F. Gronovius.* | sypilũ B. | 19. ne, si *Gelenius, ed. Basil. 1535;* nisi M, ne B, ne dum *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 24. tyatirã B. | 25. hyrcaniũ B *(Drakenborchi coniecturam confirmans, cf. Strab. XIII, 4, 13* τὸ Ὑρκάνιον πεδίον*);* hyrcaneum *vel* hyrcamum *nonnull. cod. rec. et ed. ant.*, Hyrcanum *rec. plerique.* | 26. circa phrygium B. |

Digitized by Google

aliarumque gentium sagittarii equites intermixti — tumultuose amni traiecto in stationes impetum fecerunt. primo turbaverunt
4 incompositos; dein, cum longius certamen fieret *et* Romanorum ex propinquis castris facili subsidio cresceret numerus, regii, fessi iam et plures non sustinentes, recipere se conati circa ri- 5
pam amnis, priusquam flumen ingrederentur, ab instantibus tergo
5 aliquot interfecti sunt. biduum deinde silentium fuit neutris transgredientibus amnem; tertio post die Romani simul omnes transgressi sunt et duo milia fere et quingentos passus ab hoste
6 posuerunt castra. metantibus et muniendo occupatis tria milia 10 delecta equitum peditumque regiorum magno terrore ac tumultu
7 advenere. aliquanto pauciores in statione erant; hi tamen per se, nullo *a* munimento castrorum milite avocato, et primo aequum proelium sustinuerunt, et crescente certamine pepulerunt
8 hostes centum ex iis occisis, centum ferme captis. per quadri- 15 duum insequens instructae utrimque acies pro vallo stetere; quinto
9 die Romani processere in medium campi; Antiochus nihil promovit signa, ita ut extremi minus mille pedes a vallo abessent.

1 XXXIX. Consul postquam detractari certamen vidit, postero die in consilium advocavit, quid sibi faciendum esset, si Antio- 20
2 chus pugnandi copiam non faceret? instare hiemem: aut sub pellibus habendos milites fore, aut, si concedere in hiberna vellet,
3 differendum esse in aestatem bellum. nullum umquam hostem Romani aeque contempserunt. conclamatum undique est, duce-
4 ret extemplo et uteretur ardore militum, qui, tamquam non pu- 25 gnandum cum tot milibus hostium sed par numerus pecorum trucidandus esset, per fossas, per vallum castra invadere parati
5 erant, si in proelium hostis non exiret. Cn. Domitius ad explorandum iter, et qua parte adiri hostium vallum posset, missus, postquam omnia certa rettulit, postero die propius admoveri 30 castra placuit; tertio signa in medium campi prolata et instrui

---

3. dein B; deinde *cod. rec. et ed. vet.* | et Romanorum *Duker;* Romanorum *cod. et ed. vet,* Romanorumque *Lov. 3, Glareanus.* | 4. ex propinquis castris facili *Gelenius;* ex propinquis castris facile *Lov. 6,* ex propinquo castris facile *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 5. pluris B. | 7. biduum *om.* B. | 12. alii quanto B. | in statione B, *cod. rec. et ed. vet.;* qui in statione *al. cod. rec. (Voss.).* | hi tamen B; duo tamen milia *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.,* duo tantum milia *Glareanus,* et tamen *Gelenius, ed. Basil. 1535 et seq.* | 13. a *pauci cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.; om. cod. plerique* (B). | 15. hostis B. | 17. campum M. | 22. fore *om.* B, *Weissenborn ed. Teubn.* | 28. sic in B. |

Digitized by Google

acies coepta est. nec Antiochus ultra tergiversandum ratus, ne 6
et suorum animos minueret detractando certamen et hostium spem
augeret, et ipse copias eduxit, tantum progressus a castris, ut
dimicaturum appareret.

Romana acies unius prope formae fuit et hominum et ar- 7
morum genere. duae legiones Romanae, duae *alae* socium ac
Latini nominis erant; quina milia et quadringenos singulae ha-
bebant. Romani mediam aciem, cornua Latini tenuerunt; hasta- 8
torum prima signa, dein principum erant; triarii postremos
claudebant. extra hanc velut iustam aciem a parte dextra con- 9
sul Achaeorum caetratis immixtos auxiliares Eumenis, tria milia
ferme peditum, aequata fronte instruxit; ultra eos equitum minus
tria milia opposuit, ex quibus Eumenis octingenti, reliquus om-
nis Romanus equitatus erat; extremos Tralles et Cretenses — 10
quingentorum utrique numerum explebant — statuit. laevum 11
cornu non egere videbatur obiectis talibus auxiliis, quia flumen
ab ea parte ripaeque deruptae claudebant; quattuor tamen inde
turmae equitum oppositae. haec summa copiarum erat Romanis, 12
et duo milia mixtorum Macedonum Thracumque, qui voluntate
secuti erant; hi praesidio castris relicti sunt. sedecim elephan-
tos post triarios in subsidio locaverunt. nam praeterquam quod 13
multitudinem regiorum elephantorum — erant autem quattuor
et quinquaginta — sustinere non videbantur posse, ne pari qui-
dem numero Indicis Africi resistunt, sive quia magnitudine —
longe enim illi praestant — sive robore animorum vincuntur.

XL. Regia acies varia magis multis gentibus, dissimilitudine 1
armorum auxiliorumque erat. decem et sex milia peditum more

---

2. detrectando *h. l.* B. | 6. alae *add. Crevier.* | 7. quadringenos *ed. Basil. 1535;* quadrigenos B *et cod. rec. plerique,* quadringentos M *et pauci rec.,* quadragenos *ed. ant.,* ducenos *coni. Duker.* | 8. media B. | 9. deinde *cod. rec. plerique.* | triari B. | 10. velut B *et 4 cod. rec. (Lov. 2);* veluti *cod. rec. plerique.* | 11. eumenes B. | 14. trallis & cretensis B. | 15. laeuo M. | 16. non egere videbatur obiectis talibus *M. Mueller, cf. praef. p. VIII (l.* non egere videbatur *iam Alschefskius margini collationis cod.* B *adscripserat, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 168);* ñ uerebatur obiectis talibus B, *rec. complur. et ed. antiquiss.,* non uidebatur egere talibus M, *Aldus,* non egere rebantur talibus *I. F. Gronovius,* non egere rebatur adiectis talibus *Otto.* | 20. hi M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Aldum.* | relicti sunt castris M. | 21. in subsidio *om.* B. | nam M *et nonnull. cod. rec. (Voss.);* nec *cod. plerique* (B) *et ed. ante Mogunt.* | 22. quatuor B. | 25. uincentur B. |

Digitized by Google

Macedonum armati fuere, qui phalangitae appellabantur. haec
2 media acies fuit, in fronte in decem partes divisa; partes eas
interpositis binis elephantis distinguebat. a fronte introrsus in
3 duos et triginta ordines armatorum acies patebat. hoc et ro-
boris in regiis copiis erat, et perinde cum alia specie tum emi-
nentibus tantum inter armatos elephantis magnum terrorem prae-
4 bebat. ingentes ipsi erant; addebant speciem frontalia et cristae
et tergo impositae turres turribusque superstantes praeter recto-
5 rem quaterni armati. ad latus dextrum phalangitarum mille et
quingentos Gallograecorum pedites opposuit. his tria milia equi-
tum loricatorum — cataphractos ipsi appellant — adiunxit.
6 addita his ala mille ferme equitum; agema eam vocabant; Medi
erant, lecti viri, et eiusdem regionis mixti multarum gentium
equites. continens his grex sedecim elephantorum est oppositus
7 in subsidiis. ab eadem parte, paulum producto cornu, regia
cohors erat; argyraspides a genere armorum appellabantur.
8 Dahae deinde, equites sagittarii, mille et ducenti. tum levis ar-
matura, trium milium, pari ferme numero, pars Cretenses, pars
Tralles. duo milia et quingenti Mysi sagittarii his adiuncti erant.
9 extremum cornu claudebant quattuor milia, mixti Cyrtii funditores
10 et Elymaei sagittarii. ab laevo cornu phalangitis adiuncti erant
Gallograeci pedites mille et quingenti et similiter his armati duo
11 milia Cappadocum — ab Ariarathe missi erant regi —; inde

---

3. interpositi bini elephanti distinguebant *coni. Crevier.* | introrsus inter duos BM. | 6. tantum *om.* B. | 7. fronte alia B. | 10. gallos graecorum B. | pedites *cod.* (B) *et ed. vet.;* equites *coni. Sigonius, sed cf. Weissenborn ed. Weidm. adn.* | equitum *Sigonius;* peditum *cod.* (B) *et ed. vet.* | 12. agema eam *„vetus scriptura" Gelen.* (S?); hęgemeã B, ageam eam M, haec gemeam (gemena *Lov. 2*) *cod. rec.* | 14. his B. | 15. paulum *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* paululum M, *3 cod. rec. (Voss.), Aldus.* producto M, *Aldus;* p̃rupto B, prorupto *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 16. erat *om.* B. | 17. equites sagittarii *Lov. 3, ed. Basil. 1535;* equites sagittariorum *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 18. cretenses pastrales B. | 19. Mysi *ed. Basil. 1531;* missi *cod.* (B) *et ed. prior.* | sagittarii his B; sagittariis *cod. rec. et ed. vet.,* sagittarii *Lov. 6 m. 2, Sigonius.* | 20. .iiii. milia B; & quattuor milia *cod. rec. et ed. ante Mogunt.,* mille octoginta M. | misti M, *om.* B. | Cyrtii *Weissenborn;* cyrthei B, *om.* M? | 21. elymei B. | cornũ B. | 22. Gallograeci equites *coni. Sigonius.* | et similiter *ed. Basil. 1535;* similiter *cod.* (B) *et ed. prior.* | 23. ariarethe B. | regi *cod. rec. (Voss., Lov. 2) et ed. antiquiss.;* regii B, *Lov. 6, ed. Par. 1510,* rege *„vetus scriptura" Gelen.* (ab Ariarathe missi rege), *ed. Basil. 1535.* |

Digitized by Google

auxiliares mixti omnium generum, duo milia septingenti, et tria milia cataphractorum equitum, et mille alii equites, regia ala levioribus tegumentis suis equorumque, alio haud dissimili habitu: Syri plerique erant Phrygibus et Lydis immixti. ante hunc 12
equitatum falcatae quadrigae et cameli, quos appellant dromadas. his insidebant Arabes sagittarii, gladios tenues habentes, longos quaterna cubita, ut ex tanta altitudine contingere hostem possent. inde alia multitudo, par ei, quae in dextro cornu erat: primi Tarentini, deinde Gallograecorum equitum duo milia et quingenti, 13
inde Neocretes mille et eodem armatu Cares et Cilices mille et quingenti et totidem Tralles et quattuor milia caetratorum: Pisidae erant et Pamphylii et Lycii; tum Cyrtiorum et Elymaeorum paria in dextro cornu locatis auxilia, et sedecim elephanti 14
modico intervallo distantes. XLI. Rex ipse in dextro cornu erat; 1
Seleucum filium et Antipatrum fratris filium in laevo praeposuit; media acies tribus permissa, Minnioni et Zeuxidi et Philippo, magistro elephantorum.

Nebula matutina, crescente die levata in nubes, caliginem 2
dedit; umor inde ab austro velut *pluvialis* perfudit omnia. quae 3
nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regiis erant; nam et obscuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conspectum, et umor toto fere gravi armatu nihil gladios aut pila hebetabat; regii tam lata acie ne ex me- 4
dio quidem cornua sua conspicere poterant, nedum extremi inter se conspicerentur, et umor arcus fundasque et iaculorum amenta emollierat. falcatae quoque quadrigae, quibus se perturbaturum 5

---

5. quadrigię & camelli B. | dromodas B. | 6. tenuis B. | 8. erant B. | 9. duo milia et quingenti *cod.* (B) *et ed. vet.;* quingenti et septem M. | 10. neocrites B. | 11. & .IIII. cetratorum B, et tria milia caetratorum *cod. rec. et ed. vet.*, et duo millia cetratorum M. | Pisidae hi erant M. | 12. cyrthiorum B. | 13. & quindecim *4 cod. rec.*, & VII B. | 14. cornu erat *om.* B. | 15. proposuit B. | 16. ynnioni & zeyxidi & philyppo B. | 18. in nubes caliginem dedit *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* in nubibus dedit caliginem M, in nubibus sedit. caliginem *Madvig.* | 19. ab austro velut pluvialis *temptavi, cf. ephem. Austr. 1892;* ab austro uelut *cod. et ed. vet.*, ab austro secutus *Madvig*, ab austro invectus *Weissenborn ed. Teubn. praef. p. XXI*, ab austro velut imber *Weissenborn ed. Weidm. p. 227 adn.*, ab austro velut * *M. Mueller, cf. praef. p. VIII.* | 22. omnis B. | 23. hebetebat B. | 24. conspicere *Lov. 2 et Harl., cf. Madvig Em. L. p. 532;* circumspicere *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* |

Digitized by Google

hostium aciem Antiochus crediderat, in suos terrorem verterunt.
6 armatae autem in hunc maxime modum erant: cuspides circa
temonem ab iugo decem cubita exstantes velut cornua habebant,
7 quibus, quidquid obvium daretur, transfigerent; et in extremis
iugis binae circa eminebant falces, altera aequata iugo, altera
inferior in terram devexa, illa ut, quidquid ab latere obiceretur,
abscideret, haec ut prolapsos subeuntesque contingeret; item ab
axibus rotarum utrimque binae eodem modo diversae deligabantur
8 falces. sic armatas quadrigas, quia, si in extremo aut in medio
locatae forent, per suos agendae erant, in prima acie, ut ante
9 dictum est, locaverat rex. quod ubi Eumenes vidit, haud ignarus,
quam anceps esset pugnae et auxilii genus, si quis pavorem
magis equis iniceret, quam iusta adoriretur pugna, Cretenses sa-
gittarios funditoresque et iaculatores *cum aliquot turmis* equitum
non confertos, sed quam maxime possent dispersos excurrere
10 iubet et ex omnibus simul partibus tela ingerere. haec velut
procella partim vulneribus missilium undique coniectorum partim
clamoribus dissonis ita consternavit equos, ut repente velut effre-
11 nati passim incerto cursu ferrentur; quorum impetus et levis
armatura et expediti funditores et velox Cretensis momento de-
clinabant; et eques insequendo tumultum ac pavorem equis ca-
melisque, et ipsis simul consternatis, augebat, clamore et ab
12 alia circumstantium turba multiplici adiecto. ita medio inter

---

2. cuspides duas circa temonem ab iugo duo item cubita *coni. Heusinger* (ab iugo duo *vel* bina cubita *iam Drakenborch in adn.*). | 3. cubito *coni. Scheffer.* | exstantis B. | 5. altera aequata iugo *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes;* aequata iugo B, aequata iugo altera *Kreyssig.* | 7. subeuntisque B. | contereret *Lov. 6,* configeret *coni. Koch.* | 9. quia si *cod. rec. (Voss.) et ed. vet.;* quasi B, *Lov. 2.* | 11. haud ignarus, quam anceps esset pugnae et auxilii genus *Fuegner, cf. M. Mueller praef. p. IX et H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169;* haud ignarus pugnae quam anceps esset et auxilii gens *(sic)* B, haud ignarus pugnae et quam anceps esset auxilii genus *rel. cod. et ed. vet.* | 13. quam ut iusta M. | 14. cum aliquot turmis equitum *coni Crevier;* equitum *cod. et ed. vet.,* ** equitum *Weissenborn,* cum parte suorum equitum *dubitanter M. Mueller praef. p. IX.* | 16. et ex omnibus simul *Bekker;* ex omnibus simul *cod. plerique* (B, *Voss.*), et omnibus simul *Lov. 2,* exque omnibus simul *ed. antiquiss.,* simul omnibus *ed. Basil. 1535.* | 17. partim vulneribus missilium undique coniectorum M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 19. impetus M *(Lov. 2?), Aldus;* impetū *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* |

Digitized by Google

duas acies campo exiguntur quadrigae; amotoque inani ludibrio, tum demum ad iustum proelium signo utrimque dato concursum est. XLII. Ceterum vana illa res verae mox cladis causa fuit. 1 auxilia enim subsidiaria, quae proxima locata erant, pavore et consternatione quadrigarum territa et ipsa in fugam versa nudarunt omnia usque ad cataphractos equites. ad quos cum dissipatis subsidiis pervenisset equitatus Romanus, ne primum quidem impetum sustinuerunt: pars eorum fusi sunt, alii propter gravitatem tegumentorum armorumque oppressi [sunt]. totum deinde 3 laevum cornu inclinavit; et turbatis auxiliaribus, qui inter equitem et quos appellant phalangitas erant, usque ad mediam aciem terror pervenit. ibi simul perturbati ordines et impeditus intercursu suorum usus praelongarum hastarum — sarisas Macedones vocant —, intulere signa Romanae legiones et pila in perturbatos coniecere. ne interpositi quidem elephanti militem Romanum deterrebant, assuetum iam ab Africis bellis et vitare impetum beluae et ex transverso aut pilis incessere aut, si propius subire posset, gladio nervos incidere. iam media acies fere 6 omnis a fronte prostrata erat, et subsidia circumita ab tergo caedebantur, cum in parte alia fugam suorum et prope iam ad ipsa castra clamorem paventium accepere. namque Antiochus a 7 dextro cornu, cum ibi fiducia fluminis nulla subsidia cerneret praeter quattuor turmas equitum, et eas, dum applicant se suis, ripam nudantes, impetum in eam partem cum auxiliis et cataphracto equitatu fecit; nec a fronte tantum instabat, sed circum- 8 ito a flumine cornu iam ab latere urgebat, donec fugati equites primum, dein proximi peditum effuso cursu ad castra compulsi sunt. XLIII. Praeerat castris M. Aemilius tribunus militum, M. 1

---

4. subsidiaria quae M, *ed. Basil. 1535;* subsidiaq; B, subsidiaque quae *cod. rec. et ed. prior.* | proxime M, *2 cod. rec. (Voss.)*, proximo *Lov. 2.* 8. impetum sustinuerunt: pars eorum fusi sunt *Madvig Em. L. p. 532;* impetum pars eorum sustinuerunt: alii fusi sunt *cod. et ed. vet. (de vocibus* pars eorum *delendis cogitaverat Crevier).* | 9. tegimentorum B. | pressi B. | sunt *inter lin. add.* B, *del. I. F. Gronovius.* | 10. declinauit B. | quia inter B *et nonnull. cod. rec. (Voss.).* | equitẽ B, *ed. Basil. 1535* (M?); equites *cod. rec. et ed. prior.* | 11. et quos *Gelenius* (M?), *ed. Basil. 1535;* quos *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | aciem terror *om.* B. | 12. ibi simul *cod. plerique* (B) *et ed. vet., cf. Weissenborn ed. Weidm. adn. p. 230;* ubi semel M, *Hertz, Fuegner.* | 14. intulere *cod. et ed. vet.;* ·Intulere *Sigonius,* simul intulere *Fuegner.* | 24. nudantis B. | 27. dein B; deinde *cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

Lepidi filius, qui post paucos annos pontifex maximus factus est.
2 is qua fugam cernebat suorum, cum praesidio omni occurrit et
stare primo, deinde redire in pugnam iubebat pavorem et tur-
3 pem fugam increpans; minae exinde erant, in perniciem suam
caecos ruere, ni dicto parerent; postremo dat suis signum, ut
primos fugientium caedant, turbam insequentium ferro et vulne-
4 ribus in hostem redigant. hic maior timor minorem vicit. an-
cipiti coacti metu primo constiterunt; deinde et ipsi rediere in
pugnam, et Aemilius cum suo praesidio — erant autem duo
milia virorum fortium — effuse sequenti regi acriter obstitit;
5 et Attalus, Eumenis frater, ab dextro cornu, quo laevum hostium
primo impetu fugatum fuerat, *ut* ab sinistro fugam suorum et
tumultum circa castra vidit, in tempore cum ducentis equitibus
6 advenit. Antiochus postquam et eos, quorum terga modo viderat,
repetentes pugnam et aliam et a castris et ex acie adfluentem
7 turbam conspexit, in fugam vertit equum. ita utroque cornu
victores Romani per acervos corporum, quos in media maxime
acie cumulaverant, ubi et robur fortissimorum virorum et arma
gravitate fugam impedierant, pergunt ad castra diripienda.
8 equites primi omnium Eumenis, deinde et alius equitatus toto
passim campo sequuntur hostem et postremos, ut quosque adepti
9 sunt, caedunt. ceterum fugientibus maior pestis, intermixtis
quadrigis elephantisque et camelis, erat sua ipsorum turba, cum
solutis ordinibus velut caeci super alios alii ruerent et incursu
10 beluarum obtererentur. in castris quoque ingens et maior prope
quam in acie caedes est edita; nam et primorum fuga in castra

---

1. post paucos dies M. | 2. is qua *ed. vet. quas vidi omnes, Gelenius* (M?); qua *cod.* (B). | omni *Lov. 2, ed. vet.;* omnium *cod. plerique* (B). | 4. exinde erant *cod.* (B) *et ed. vet.;* non deerant M. | 5. ut primo B. | 8. redierunt M, *Aldus*, redire *3 cod. rec.* | 9. autem *om.* B. | 10. sequenti regi *ed. Basil. 1535;* sequente rege *cod.* (B) *et ed. prior.* | restitit M, *Aldus.* | 12. ut ab *ed. Basil. 1531;* ab *cod.* (B) *et ed. prior.* | 15. repetentis B. | 16. ita ut utroque M, itaq; utroque *cod. Gaertn. et ed. antiquiss.*, ita in utroque *coni. Drakenborch.* | 19. impediebant M. | 21. secuntur B. | 22. intermixtis M, *Aldus;* inpmixtis *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.*, ab intermixtis *coni. Crevier.* | 23. et camellis B. | erat sua *Heusinger, cf. Madvig Em. L. p. 533;* erat et sua *cod.* (B) *et ed. vet.* | ipsius B. | 24. ruerent et incursu *Pal. 2, ed. Basil. 1535, cf. Madvig l. l.;* ruerent incursu B, *cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.*, ruerent et cursu *2 cod. rec.*, ruentes incursu *cod. rec. plerique (Lov. 2), ed. Mediol. 1490, Par. 1510, Bekker.* | 26. priorum fuga M. |

Digitized by Google

maxime inclinavit, et huius fiducia multitudinis, qui in praesidio erant, pertinacius pro vallo pugnarunt. retenti in portis valloque, quae se impetu ipso capturos crediderant, Romani, postquam tandem perruperunt, ab ira graviorem ediderunt caedem. XLIV. Ad quinquaginta milia peditum caesa eo die dicuntur, equitum tria milia; mille et quadringenti capti, et quindecim cum rectoribus elephanti. Romanorum aliquot vulnerati sunt; ceciderunt non plus trecenti pedites, quattuor et viginti equites et de Eumenis exercitu quinque et viginti.

Et illo quidem die victores direptis hostium castris cum magna praeda in sua reverterunt; postero die spoliabant caesorum corpora et captivos contrahebant. legati ab Thyatira et Magnesia ad Sipylum ad dedendas urbes venerunt. Antiochus cum paucis fugiens, in ipso itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum media ferme nocte Sardes concessit. inde, cum audisset Seleucum filium et quosdam amicorum Apameam progressos, et ipse quarta vigilia cum coniuge ac filia petit Apameam, Xenoni tradita custodia urbis, Timone Lydiae praeposito; quibus spretis consensu oppidanorum et militum, qui in arce erant, legati ad consulem missi sunt. XLV. Sub idem fere tempus et ab Trallibus et Magnesia, quae super Maeandrum est, et ab Epheso ad dedendas urbes venerunt. reliquerat Ephesum Polyxenidas audita pugna, et classi usque ad Patara Lyciae pervectus, metu stationis Rhodiarum navium, quae ad Megisten erant, in terram egressus cum paucis itinere pedestri Syriam petit. Asiae civitates in fidem consulis dicio-

1. declinauit B. | qui ... erant *2 cod. rec. (Harl.), Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* quae ... erat *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 5. caesae eo B. | tria ∞ B, quatuor milia M, *Aldus.* | 6. mille *om.* B. | 11. postera M. | 12. ad tyatira B. | 12. et Magnesia ad Sipylum *Weissenborn ed. Teubn., cf. praef. p. XXI et quae adiunxi ephem. Austr. 1892;* et magnesia ab sipylo (sypilo B) *cod. plerique* (B, *Voss.*), et magnesia et sipylo *Lov. 2,* et a Magnesia ad Sipylum *ed. Basil. 1531,* et Magnesia et ab Sipylo *ed. prior.,* et a Magnesia ab Sipylo *cum Spanhemio coni. Drakenborch,* et a Magnesia sub Sipylo *I. F. Gronovius.* | 15. sardis B, sardeis M. | concessit *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* contendit M, *cf. M. Mueller praef. p. IX.* | 17. praegressos *cod. rec. plerique (Lov. 2) et ed. vet.* | et ipse M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 18. zenoni *cod. rec. et ed. vet.* | 21. et Magnesia B; et ab magnesia *cod. rec. plerique,* ab magnesia *Lov. 2.* | 22. ab Epheso legati ad dedendas *ed. vet.* | 24. navium *om.* B. | 25. megysten B. | 26. petiit *ed. Basil. 1531.* |

Digitized by Google

nemque populi Romani sese tradebant. Sardibus iam consul erat; eo et P. Scipio ab Elaea, cum primum pati laborem viae potuit, venit.

4 Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem a consule petit impetravitque, ut oratores mittere liceret 5
5 regi. paucos post dies Zeuxis, qui praefectus Lydiae fuerat, et
6 Antipater, fratris filius, venerunt. prius Eumene convento, quem propter vetera certamina aversum maxime a pace credebant esse, et placatiore eo et sua et regis spe invento, tum P. Sci-
7 pionem et per eum consulem adierunt; praebitoque iis petentibus 10 frequenti consilio ad mandata edenda, „non tam, quid ipsi dicamus, habemus“ inquit Zeuxis „quam, ut a vobis quaeramus, *adsumus*, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem ve-
8 niamque impetrare a victoribus possimus. maximo semper animo victis regibus populisque ignovistis; quanto id maiore et placa- 15
9 tiore animo decet vos facere in hac victoria, quae vos dominos orbis terrarum fecit? positis iam adversus omnes mortales certaminibus haud secus quam deos consulere et parcere vos generi
10 humano oportet.“ iam antequam legati venirent, decretum erat,
11 quid responderetur. respondere Africanum placuit. is in hunc 20 modum locutus fertur. „Romani ex iis, quae in deum immor-
12 talium potestate erant, ea habemus, quae dii dederunt; animos, qui nostrae mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus gerimusque, neque eos secundae res extulerunt nec adversae minuerunt. eius rei, ut alios omittam, Hannibalem vestrum vobis testem darem, 25
13 nisi vos ipsos dare possem. postquam traiecimus Hellespontum, priusquam castra regia, priusquam aciem videremus, cum com-

---

4. P. M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 5. petiit *ed. Basil. 1531.* | 6. xeuxis B. | Lydiae erat B, Lydiae tum erat *Lov. 6.* | 7. *ad* fratris filius *Weissenborn supplendum censet* regis. | prius *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* hi prius *ed. Basil. 1535,* is prius M. | 8. certamina uersum B. | 9. et sua M, *Aldus;* sua *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 11. non tam, quid ipsi dicamus, habemus M, *Mogunt., Madvig, H. I. Mueller;* non tam quid ipsi dicamus *rel. cod.* (B) *et ed. prior.,* non tam habemus, quid dicamus *Drakenborch in adn.,* non tam, quid ipsi dicamus, mandatum habemus *Weissenborn in adn. Weidm.,* non tam, quid ipsi dicamus, habentes venimus *M. Mueller.* | 12. quam, ut a vobis quaeramus, adsumus *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169;* quam, ut a vobis quaeramus *cod. et ed. vet., Drakenborch, Weissenborn, M. Mueller,* quam a vobis quaerimus *Madvig Em. L. p. 533.* | 14. animo *om.* B. | 20. quod responderetur B. | 21. ex his B. | mortaliũ B. |

Digitized by Google

munis Mars et incertus belli eventus esset, de pace vobis agentibus quas pares paribus ferebamus condiciones, easdem nunc victores victis ferimus: Europa abstinete; Asia omni, quae cis Taurum montem est, decedite. pro impensis deinde in bellum factis quindecim milia talentum Euboicorum dabitis, quingenta praesentia, duo milia et quingenta, cum senatus populusque Romanus pacem comprobaverint; *milia* deinde talentum per duodecim annos. Eumeni quoque reddi quadringenta talenta et quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum est, placet. haec cum pepigerimus, facturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, si obsides viginti nostro arbitratu dabitis; sed numquam satis liquebit nobis ibi pacem esse populo Romano, ubi Hannibal erit; eum ante omnia deposcimus. Thoantem quoque Aetolum, concitorem Aetolici belli, qui et illorum fiducia vos et vestra illos in nos armavit, dedetis et cum eo Mnasilochum Acarnana et Chalcidenses Philonem et Eubulidam. in deteriore sua fortuna pacem faciet rex, quia serius facit, quam facere potuit. si nunc moratus fuerit, sciat regum maiestatem difficilius ab summo fastigio ad medium detrahi quam a mediis ad ima praecipitari." cum iis mandatis ab rege missi erant legati, ut omnem pacis condicionem acciperent; itaque Romam mitti legatos placuit. consul in hiberna exercitum Magnesiam ad Maeandrum et Tralles Ephesumque divisit. Ephesum ad consulem paucos post dies obsides ab rege adducti sunt, et legati, qui Romam irent, venerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus est Romam, quo legati regis. secutae eos sunt legationes omnium Asiae populorum.

XLVI. Dum haec in Asia geruntur, duo fere sub idem tempus cum triumphi spe proconsules de provinciis Romam red-

---

2. quã pares B. | 7. milia deinde *Gruter;* deinde mille *Lov. 3,* mille deinde *ed. vet.*, deinde *rel. cod.* (B). | 8. .XL. talenta B. | 11. opsides B. | 13. cum ante B. | 16. Mnasilochum *Ursinus, Crevier;* mnasiemacum B, Mnasimachum *ed. Basil. 1531.* | chalcidiensis B. | Eubulidam *ed. Basil. 1535;* eubulum M, eubolum *cod. plerique* (B). | 21. condicionem *om.* B. | 23. thrallis B. | Ephesumque *ed. vet. quas vidi omnes;* et ephesum *Lov. 2, Harl.*, ephesum *cod. plerique* (B). | 29. cum triumphi spe proconsules de provinciis *ed. Basil. 1535;* cum triumphis pede prouintiis B, cum triumphis proconsules de prouinciis *cod. rec. (Lov. 2),* cum triumphi spe praetores de prouinciis *al. cod. rec. et ed. antiquiss.,* cum triumphi spe de provinciis proconsules *coni. Hertz.* |

Digitized by Google

2 ierunt, Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Aetolia. auditis utriusque rebus gestis Minucio negatus triumphus, Acilio magno consensu decretus; isque triumphans de rege Antiocho
3 et Aetolis urbem est invectus. praelata in eo triumpho sunt signa militaria ducenta triginta, et argenti infecti tria milia pondo, signati tetrachmum Atticum centum decem tria milia, cistophori ducenta undequinquaginta, vasa argentea caelata multa magnique
4 ponderis; tulit et supellectilem regiam argenteam ac vestem magnificam; coronas aureas, dona sociarum civitatium, quadraginta quinque; spolia omnis generis. captivos nobiles, Aetolos et re-
5 gios duces, sex et triginta duxit. Damocritus, Aetolorum dux, paucos ante dies, cum e carcere noctu effugisset, in ripa Tiberis consecutis custodibus, priusquam comprehenderetur, gladio se
6 transfixit. milites tantum, qui sequerentur currum, defuerunt; alioqui magnificus et spectaculo et fama rerum triumphus fuit.
7 Huius triumphi minuit laetitiam nuntius ex Hispania tristis, adversa pugna in Bastetanis ductu L. Aemilii proconsulis apud oppidum Lyconem cum Lusitanis sex milia de Romano exercitu
8 cecidisse, ceteros paventes intra vallum compulsos aegre castra defendisse et ad modum fugientium magnis itineribus in agrum
9 pacatum reductos. haec ex Hispania nuntiata. ex Gallia legatos Placentinorum et Cremonensium L. Aurunculeius praetor in
10 senatum introduxit. iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo absumptis, quosdam taedio accolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit senatus, uti C. Laelius consul, si ei videretur, sex milia familiarum conscriberet, quae in eas colonias dividerentur, et ut L. Aurunculeius praetor trium-
11 viros crearet ad eos colonos deducendos. creati M. Atilius Ser-
1 ranus L. Valerius P. F. Flaccus L. Valerius C. F. Tappo. XLVII. Haud ita multo post, cum iam consularium comitiorum appeteret
2 tempus, C. Laelius consul ex Gallia Romam rediit. is non solum ex facto absente se senatus consulto in supplementum Cremonae et Placentiae colonos scripsit, sed, ut novae coloniae

---

1. m. acilius B. | 5. infecti *om.* B. | 6. tetrachmum *Bekker;* tetracmum B. | cisthofori B, cistophorum *coni. Glareanus.* | 8. suppellectilem B. | 17. Bastetanis *2 cod. rec.;* uastetanis *cod. plerique* (B). | L. *om.* B. | propraetoris *coni. Glareanus.* | 18. septem milia M. | 19. pauentis B. | 20. ad modum *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* in modum M. | 23. alii belli casibus alii B. | 26. septem milia M. | conscriberet *om.* B. | 29. faccus B. | 31. callia B. | rediit *cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.;* redit B *et al. rec. (Voss.).* |

Digitized by Google

duae in agrum, qui Boiorum fuisset, deducerentur, et rettulit et auctore eo patres censuerunt.

Eodem tempore litterae L. Aemilii praetoris allatae de navali pugna ad Myonnesum facta, et L. Scipionem consulem in Asiam exercitum traiecisse. victoriae navalis ergo in diem unum supplicatio decreta est; in alterum diem, quod exercitus Romanus tum primum in Asia posuisset castra, ut ea res prospera et laeta eveniret. vicenis maioribus hostiis in singulas supplicationes sacrificare consul est iussus. inde consularia comitia magna contentione habita. M. Aemilius Lepidus petebat adversa omnium fama, quod provinciam Siciliam petendi causa non consulto senatu, ut sibi id facere liceret, reliquisset. petebant cum eo M. Fulvius Nobilior Cn. Manlius *Vulso* M. Valerius Messalla. Fulvius consul unus creatur, cum ceteri centurias non explessent; isque postero die Cn. Manlium Lepido deiecto — nam Messalla iacuit — collegam dixit. praetores exinde facti duo Q. Fabii, Labeo et Pictor — Pictor flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat —, M. Sempronius Tuditanus Sp. Postumius Albinus L. Plautius Hypsaeus L. Baebius Dives.

XLVIII. M. Fulvio Nobiliore et Cn. Manlio Vulsone consulibus Valerius Antias auctor est rumorem celebrem Romae fuisse et paene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adulescentis causa consulem L. Scipionem et cum eo P. Africanum in colloquium evocatos regis et ipsos comprehensos esse, et ducibus captis confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata et deletas omnes copias Romanorum esse. ob haec Aetolos sustulisse animos et abnuisse imperata facere, principes-

---

1. fuissent B. | deducerentur M, *Lov. 1, 3, Aldus;* ducerentur *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | & retulit B. | 2. censuerant B. | 3. literae B. | 8. uicinis B. | 10. adversa omnium fama *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* adversa fama hominum *ed. Basil. 1535, cf. M. Mueller praef. p. IX.* | 12. senatus B. | reqsisset B. | 13. Vulso (*vel* Volso) *add. ed. Mediol. 1480, Par. 1510 et seq.* | 15. nam *om.* B. | messala B. | 16. iacuit *cod. plerique* (B, *Voss.*) *et ed. antiquiss., cf. Madvig Em. L. p. 534;* tacuit *nonnull. cod. rec., ed. Ven. 1498.* | collegam duxit B *et cod. rec. plerique.* | 17. Pictor—Pictor B?, *Weissenborn, cf. ed. Teubn. praef. p. XXI;* pictor *cod. rec. et ed. vet.,* Pictor—hic *coni. Crevier.* | 18. Sp. *pauci cod. rec. (Lov. 2), ed. Basil. 1535; l. cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | postimius B. | L. Plautius Hypsaeus *om.* B *et nonnull. cod. rec. (Voss.).* | 19. baeuius B. | 20. uolsone B. | 26. omnis B. | 27. imperata M, *Aldus;* imperia (imperta B?) *rel. cod. et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

que eorum in Macedoniam et in Dardanos et in Thraeciam ad
5 conducenda mercede auxilia profectos. haec qui nuntiarent Ro-
mam, A. Terentium Varronem et M. Claudium Lepidum ab A.
6 Cornelio propraetore ex Aetolia missos esse. subtexit deinde
fabulae huic legatos Aetolos in senatu inter cetera hoc quoque
interrogatos esse, unde audissent imperatores Romanos in Asia
7 captos ab Antiocho rege et exercitum deletum esse; Aetolos re-
spondisse ab suis legatis se, qui cum consule fuerint, certiores
factos. rumoris huius quia neminem alium auctorem habeo, ne-
que affirmata res mea opinione sit nec pro vana praetermissa.
1 XLIX. Aetoli legati in senatum introducti, cum et causa
eos sua et fortuna hortaretur, ut confitendo seu culpae seu er-
2 rori veniam supplices peterent, orsi a beneficiis in populum Ro-
manum et prope exprobrantes virtutem suam in Philippi bello
3 et offenderunt aures insolentia sermonis et eo, vetera et oblitte-
rata repetendo, rem adduxerunt, ut haud paulo plurium malefi-
ciorum gentis quam beneficiorum memoria subiret animos patrum,
4 et quibus misericordia opus erat, iram et odium irritarent. in-
terrogati ab uno senatore, permitterentne arbitrium de se populo
Romano, deinde ab altero, habiturine eosdem quos populus Ro-
manus socios et hostes essent, nihil ad ea respondentes egredi
5 templo iussi sunt. conclamatum deinde prope ab universo se-
natu est totos adhuc Antiochi Aetolos esse et ex unica ea spe
pendere animos eorum. itaque bellum cum haud dubiis hosti-
6 bus gerendum perdomandosque feroces animos esse. illa etiam
res accendit, quod eo ipso tempore, quo pacem ab Romanis pe-
7 tebant, Dolopiae atque Athamaniae bellum inferebant. senatus
consultum in M'. Acilii sententiam, qui Antiochum Aetolosque
devicerat, factum est, ut Aetoli eo die iuberentur proficisci ab
8 urbe et intra quintum decimum diem Italia excedere. A. Teren-
tius Varro ad custodiendum iter eorum missus, denuntiatumque,
si qua deinde legatio ex Aetolis, nisi permissu imperatoris, qui
eam provinciam obtineret, et cum legato Romano venisset Ro-
mam, pro hostibus omnes futuros. ita dimissi Aetoli.

---

1. tardanos B. | 4. subtexit *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* adiecit M, *cf. Madvig Em. L. p. 445.* | 5. in senatū B, *cod. rec. plerique et ed. vet. ante Basil. 1351.* | 7. delectu *(sic) supr. scr.* B. | 12. se culpae B. | 19. permitterent B *et nonnull. cod. rec.,* an permitterent *al. rec. (Voss.).* | 20. habiturosne B. | 21. hostus B. | 25. perdomandos M *et 3 cod. rec. (Lov. 2).* | animos feroces M. | 27. athamathię B. | 28. m. acili B. | 31. nuntiatumq; B. | 34. omnis B. |

Digitized by Google

L. De provinciis deinde consules rettulerunt; sortiri eos 1
Aetoliam et Asiam placuit; qui Asiam sortitus esset, exercitus 2
ei, quem L. Scipio haberet, est decretus et in eum supplementum 3
quattuor milia peditum Romanorum, ducenti equites, et sociorum
ac Latini nominis octo milia peditum, quadringenti equites;
his copiis ut bellum cum Antiocho gereret. alteri consuli exer- 4
citus, qui erat in Aetolia, est decretus, et ut in supplementum
scriberet permissum civium sociorumque eundem numerum, quem
collega. naves quoque idem consul, quae priore anno paratae 5
erant, ornare iussus ac ducere secum; nec cum Aetolis solum
bellum gerere, sed etiam in Cephallaniam insulam traicere. man- 6
datum eidem, ut, si per commodum rei publicae facere posset,
ut ad comitia Romam veniret; nam, praeterquam quod magi- 7
stratus annui subrogandi essent, censores quoque placere creari.
si qua res eum teneret, senatum certiorem faceret se ad comi-
tiorum tempus occurrere non posse. Aetolia M. Fulvio, Asia 8
Cn. Manlio sorte evenit. praetores deinde sortiti sunt, Sp. Postu-
mius Albinus urbanam et inter peregrinos, M. Sempronius Tudi-
tanus Siciliam, Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, Sardiniam,
Q. Fabius Labeo classem, L. Plautius Hypsaeus Hispaniam cite-
riorem, L. Baebius Dives Hispaniam ulteriorem. Siciliae legio 9
una et classis, quae in ea provincia erat, decreta, et ut duas
decumas frumenti novus praetor imperaret Siculis; earum alte-
ram in Asiam, alteram in Aetoliam mitteret. idem ab Sardis 10
exigi atque ad eosdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum,
deportari iussum. L. Baebio supplementum in Hispaniam datum 11
mille Romani pedites, equites quinquaginta, et sex milia peditum

---

1. retulerunt B. | 2. placuit M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | et qui Asiam *nonnulli cod. rec.* (B *sec. Alschefskii coll.* qui asiam, *ut etiam ed. ret.*), ei, qui Asiam *coni. Ussing, cf. Madvig Em. L. p. 533, ubi ea, quae de lectione cod.* B *dicuntur* („B placuit et qui Asiam, *quamquam postea* et *inductum est*“) *suspicionem movent;* placuit *certe non extat in* B. | exercitus ei, quem *cod.* (B) *et ed. vet.;* exercitus, quem *Ussing.* | 5. octo milia M, *Aldus;* sex milia *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | 6. ut M, *Aldus; om. rel. cod. et ed. ant.* | 7. ut in *cod. rec. (Lov. 2), ed. Parm. 1480;* ut B *et al. rec.* | 8. eundem numerum *om.* B. | 11. cephelanniã B. | 12. rei publicae *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* populi Romani (p. R.) M *et pauci cod. rec. (Voss.).* | 13. veniret *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* rediret M, *Aldus, cf. M. Mueller praef. p. IX.* | 15. facere B. | 20. hypseus B. | 23. novus M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 24. idẽ idẽ ab B, idem et ab *cod. Gaertn.* |

Digitized by Google

12 Latini nominis, ducenti equites; Plautio Hypsaeo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites, duo milia socium Latini nominis et ducenti equites; cum his supplementis ut singulas
13 legiones duae Hispaniae haberent. prioris anni magistratibus, C. Laelio cum suo exercitu prorogatum in annum imperium est; prorogatum et P. Iunio propraetori in Etruria cum eo exercitu, qui in provincia esset, et M. Tuccio propraetori in Bruttiis et Apulia.

1 LI. Priusquam in provincias praetores irent, certamen inter P. Licinium pontificem maximum fuit et Q. Fabium Pictorem flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter L. Metellum
2 et Postumium Albinum fuerat. consulem illum cum C. Lutatio collega in Siciliam ad classem proficiscentem ad sacra retinue-
3 rat Metellus, pontifex maximus; praetorem hunc, ne in Sardiniam proficisceretur, P. Licinius tenuit. et in senatu et ad po-
4 pulum magnis contentionibus certatum est, et imperia inhibita ultro citroque, et pignera capta, et multae dictae, et tribuni ap-
5 pellati, et provocatum ad populum est. religio ad postremum vicit et dicto audiens esse flamen pontifici iussus; et multa iussu
6 populi ei remissa. ira provinciae ereptae praetorem magistratu abdicare se conantem patres auctoritate sua deterruerunt et, ut
7 ius inter peregrinos diceret, decreverunt. dilectibus deinde intra paucos dies — neque enim multi milites legendi erant — per-
8 fectis consules praetoresque in provincias proficiscuntur. fama dein de rebus in Asia gestis temere vulgata sine auctore, et post dies paucos nuntii certi litteraeque imperatoris Romam al-
9 latae, quae non tantum gaudium ab recenti metu attulerunt — desierant enim victum in Aetolia *Antiochum* metuere — quam

---

1. ducenti M; & ducenti *cod. plerique* (B). | Plautio Hypsaeo — et ducenti equites *om. cod. rec. et ed. ante Aldum.* | 5. in annum *om.* B *et 2 cod. rec. (Voss.).* | 7. brutiis B. | 10. fabium p̃torẽ B *et cod. rec. plerique.* | 16. est et *cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet. quas vidi omnes;* et B, *Voss.* | 18. religio postremum B. | 19. et ... esse ... iussus *ed. Basil. 1535* (M?), *cf. Madvig Em. L. p. 534;* ut ... esset (essent B[1]) ... iussus *cod.*, ut ... esset ... (*om.* iussus) *ed. antiquiss.* | et *cod. et ed. vet., cf. M. Mueller praef. p. IX;* set *Hertz*, est; *Madvig l.l.* | multa iussu populi ei remissa M; multę ex iussu populi remissae *rel. cod.* (B) *et ed. vet. (fort.* multa ei iussu populi remissa, *sic* M *teste Modio!).* | 21. sed ut ius inter peregrinos dicere B. | 25. dein de *Drakenborch in adn.;* deinde *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*), deinde de *ed. vet.* | 28. victum in Aetolia Antiochum metuere *Madvig Em. L. p. 534;* uictum in aetolia metuere (metue-

Digitized by Google

a vetere fama, quod ineuntibus id bellum gravis hostis et suis viribus, et quod Hannibalem rectorem militiae haberet, visus fuerat. nihil tamen aut de consule mittendo in Asiam mutandum aut minuendas eius copias censuerunt metu, ne cum Gallis foret bellandum.

LII. Haud multo post M. Aurelius Cotta legatus L. Scipionis cum Antiochi regis legatis et Eumenes rex Rhodiique Romam venerunt. Cotta in senatu primum, deinde in contione iussu patrum, quae acta in Asia essent, exposuit. supplicatio inde in triduum decreta est, et quadraginta maiores hostiae immolari iussae. tum omnium primum Eumeni senatus datus est. is cum breviter et egisset gratias patribus, quod obsidione se ac fratrem exemissent regnumque ab iniuriis Antiochi vindicassent, et gratulatus esset, quod terra marique res prospere gessissent, quodque regem Antiochum fusum fugatumque et exutum castris prius Europa, post et Asia, quae cis Taurum montem est, expulissent, sua deinde merita malle eos ex imperatoribus suis legatisque quam se commemorante cognoscere dixit. haec approbantibus cunctis iubentibusque dicere ipsum, omissa in id verecundia, quid sibi ab senatu populoque Romano tribui aequum censeret; propensius cumulatiusque, si quo possit, prout eius merita sint, senatum facturum: ad ea rex, si ab aliis sibi praemiorum optio deferretur, libenter, data modo facultate consulendi senatum Romanum, consilio amplissimi ordinis usurum fuisse, ne quid aut immoderate cupisse aut petisse parum modeste videri posset; verum enimvero cum ipsi daturi sint, multo magis munificentiam eorum in se fratresque suos ipsorum arbitrii debere esse. nihil hac oratione eius patres conscripti deterriti sunt,

---

runt B1?) *cod.* (B), uictam Aetoliam metuere *Lov. 3, Gelenius,* victum in Aetolia regem metuere *altera Madvigii coniectura,* victum in Aetolia metuere regem *M. Mueller praef. p. IX, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169.* | 1. a vetere fama *Rubenius;* auerterunt fama B *et pauci rec.,* auerterunt famam *al. cod. rec. et ed. vet., de origine erroris cf. G. Heraeus quaest. crit. p. 80.* | 6. L. M, *Aldus; om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | 7. rhodiq; B. | 8. in contentione B. | 11. tum M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 16. post et *cod. rec. (Lov. 2, Voss.), Aldus;* & B, postea M, post *Harl. et ed. antiquiss.* | 18. cognoscere *Lov. 2, ed. Basil. 1535;* cognosci *rel. cod.* (B) *et ed. prior.,* cognosse *coni. I. F. Gronovius, fort.* cognosci *legendum et supra* eos *tollendum esse susp. Weissenborn ed. Teubn. p. XXI.* | 25. immoderate *cod. rec. (Lov. 2);* immoderata B, *al. rec. et ed. antiquiss.* | 26. possit M. |

Digitized by Google

quo minus dicere ipsum iuberent; et, cum aliquamdiu hinc indulgentia hinc modestia inter permittentes in vicem non magis mutua quam inexplicabili facilitate certatum esset, Eumenes ex templo excessit. senatus in eadem perstare sententia, ut absurdum esse diceret ignorare regem, quid sperans aut petens venerit; quae accommodata regno suo sint, ipsum optime scire; Asiam longe melius quam senatum nosse; revocandum igitur et cogendum, quae vellet quaeque sentiret, expromere. LIII. Reductus a praetore in templum rex et dicere iussus „perseverassem“ inquit „tacere, patres conscripti, nisi Rhodiorum legationem mox vocaturos vos scirem, et illis auditis mihi necessitatem fore dicendi. quae quidem eo difficilior oratio erit, quod ea postulata eorum futura sunt, ut non solum nihil, quod contra me sit, sed ne quod ad ipsos quidem proprie pertineat, petere videantur. agent enim causam civitatium Graecarum, et liberari eas dicent debere. quo impetrato, cui dubium est, quin et a nobis aversuri sint non eas modo civitates, quae liberabuntur, sed etiam veteres stipendiarias nostras, ipsi autem tanto obligatos beneficio verbo socios, re vera subiectos imperio et obnoxios habituri sint? et, si dis placet, cum has tantas opes affectabunt, dissimulabunt ulla parte id ad se pertinere; vos modo id decere et conveniens esse ante factis dicent. haec vos ne decipiat oratio, providendum vobis erit, neve non solum inaequaliter alios nimium deprimatis ex sociis vestris, alios praeter modum extollatis, sed etiam ne, qui adversus vos arma tulerint, in meliore statu sint, quam socii et amici vestri. quod ad me attinet, in aliis rebus cessisse intra finem iuris mei cuilibet videri malim, quam nimis pertinaciter in obtinendo eo tetendisse; in certamine autem amicitiae vestrae, benevolentiae erga vos, honoris, qui a vobis habebitur, minime aequo animo vinci possum. hanc ego ma-

2. pmittentis B. | 3. ex templo B; templo *cod. rec. et ed. vet.* | 4. ut absurdum esse dicere *Lov. 3,* et absurdum esse dicere *Iac. Gronovius.* | 5. rege B. | 12. quod ea M, *Aldus;* quod *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | 13. futura sint M. | 14. & ne quod B. | 16. a uobis B. | 18. ipsi *Gelenius, ed. Basil. 1535* (M? *Lov. 2*?); sibi *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.,* si *Lov. 6.* | 25. tulerunt *Lov. 3, Crevier.* | in B M, *Aldus; om. cod. rec. et ed. antiquiss., I. F. Gronovius.* | 26. et amici *Aldus;* aut amici *cod.* (B) *et ed. prior.* | in aliis M, *Aldus;* in his (B) *aut* in hiis *rel. cod. et ed. antiquiss.* | 27. mallem M. | 28. eos tendisse B. | 29. amicitiae nostrae M. | 30. minime a quoquam aequo animo *Lov. 1.* | possim *3 cod. rec. (Voss.)* |

Digitized by Google

ximam hereditatem a patre accepi, qui primus omnium Asiam Graeciamque incolentium in amicitiam venit vestram eamque perpetua et constanti fide ad extremum vitae finem perduxit; nec animum dumtaxat vobis fidelem ac bonum praestitit, sed 9
omnibus interfuit bellis, quae in Graecia gessistis, terrestribus navalibus, omni genere commeatuum, ita ut nemo sociorum vestrorum ulla parte aequari posset, vos adiuvit; postremo, cum 10
Boeotos ad societatem vestram hortaretur, in ipsa contione intermortuus haud multo post exspiravit. huius ego vestigia ingres- 11
sus voluntati quidem et studio in colendis vobis adicere — etenim inexsuperabilia haec erant — nihil potui: rebus ipsis meri- 12
tisque et impensis officiorum ut superare possem, fortuna tempora Antiochus et bellum in Asia gestum praebuerunt materiam. rex Asiae et partis Europae Antiochus filiam suam in matrimo- 13
nium mihi dabat; restituebat extemplo civitates, quae defecerant a nobis; spem magnam in posterum amplificandi regni faciebat, si secum bellum adversus vos gessissem. non gloriabor eo, 14
quod nihil in vos deliquerim; illa potius, quae vetustissima domus nostrae vobiscum amicitia digna sunt, referam. pedestri- 15
bus navalibusque copiis, ut nemo sociorum vestrorum me aequiperare posset, imperatores vestros adiuvi; commeatus terra marique suppeditavi; navalibus proeliis, quae multis locis facta sunt, omnibus adfui; nec labori meo nec periculo usquam peperci. quod miserrimum est in bello, obsidionem passus sum, Pergami 16
inclusus cum discrimine ultimo simul vitae regnique. liberatus 17
deinde obsidione, cum alia parte Antiochus alia Seleucus circa arcem regni mei castra haberent, relictis meis rebus tota classe ad Hellespontum L. Scipioni consuli vestro occurri, ut eum in traiciendo exercitu adiuvarem. posteaquam in Asiam exercitus 18
vester est transgressus, numquam a consule abscessi; nemo miles Romanus magis assiduus in castris fuit vestris quam ego fra-

---

3. perpetuã B. | 4. nec animum dumtaxat vobis fidelem ac bonum *cod. plerique* (B); nec animum dumtaxat in vos fidelem ac bonum M. | 7. possit *complur. cod. rec. (Lov. 2) et ed. ante Aldum.* | 10. voluntati *ed. Basil. 1531;* uoluntate *cod. plerique et ed. prior.*, uolunte B. | 12. ut superare possem *om.* B. | 16. amplificandi regni M, *Aldus;* ampliandi regna *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 18. domus urę B. | 20. aut nemo B, ita ut nemo *coni. Kreyssig.* | 27. meis *om. 2 cod. rec. et I. F. Gronovius.* | 29. posteaquam B *et ed. antiquiss.;* postquam *cod. rec. et ed. post Basil.* | 30. ab consule *cod. Voss.* |

Digitized by Google

tresque mei; nulla expeditio, nullum equestre proelium sine me
19 factum est; in acie ibi steti, eam partem sum tutatus, in qua
me consul esse voluit. non sum hoc dicturus, patres conscripti:
20 quis hoc bello meritis erga vos mecum comparari potest? ego
nulli omnium neque populorum neque regum, quos in magno
21 honore habetis, non ausim me comparare. Masinissa hostis vo-
bis ante quam socius fuit, nec incolumi regno cum auxiliis suis,
sed extorris, expulsus, amissis omnibus copiis, cum turma equi-
22 tum in castra confugit vestra; tamen eum, quia in Africa ad-
versus Syphacem et Carthaginienses fideliter atque impigre vo-
biscum stetit, non in patrium solum regnum restituistis, sed
adiecta opulentissima parte Syphacis regni praepotentem inter
23 Africae reges fecistis. quo tandem igitur nos praemio atque
honore digni apud vos sumus, qui numquam hostes, semper
24 socii fuimus? pater, ego, fratres mei non in Asia tantum, sed
etiam procul ab domo in Peloponneso in Boeotia in Aetolia,
Philippi Antiochi Aetolico bello, terra marique pro vobis arma
25 tulimus. quid ergo postulas? dicat aliquis. ego, patres con-
scripti, quoniam dicere utique volentibus vobis parendum est,
si vos ea mente ultra Tauri iuga Antiochum emostis, ut ipsi
teneretis eas terras, nullos accolas nec finitimos habere quam
26 vos malo, nec ulla re alia tutius stabiliusque regnum meum fu-
27 turum spero. sed si vobis decedere inde atque deducere exer-
citus in animo est, neminem digniorem esse ex sociis vestris,
28 qui bello a vobis parta possideat, quam me dicere ausim. at
enim magnificum est liberare civitates servas. ita opinor, si ni-
hil hostile adversus vos fecerunt; sin autem Antiochi partis fue-
runt, quanto est vestra prudentia et aequitate dignius sociis
bene meritis quam hostibus vos consulere?"

1 LIV. Grata oratio regis patribus fuit; et facile apparebat
2 munifice omnia et propenso animo facturos. interposita Smyr-
naeorum brevis legatio est, quia non aderat quidam Rhodiorum.
collaudatis egregie Smyrnaeis, quod omnia ultima pati quam se
3 regi tradere maluissent, introducti Rhodii sunt. quorum princeps

---

2. sum *om.* B. | 6. hostis masinissa ante uobis quam M. | 9. q̄ in affrica B. | 10. carthaginiensis B. | 16. peloponenso B. | boetia B. | 19. quō dicere B. | 20. emostis antiochum M. | 21. nullo accolas B. | 25. q̄ in bello B. | 27. fuerint *coni. D. Heinsius.* | 32. aderat *Walch Em. L. p. 49;* aderant *cod.* (B) *et ed. vet.* |

Digitized by Google

legationis, expositis initiis amicitiae cum populo Romano meritisque Rhodiorum Philippi prius, deinde Antiochi bello, „nihil“ inquit „nobis tota nostra actione, patres conscripti, neque difficilius neque molestius est, quam quod cum Eumene nobis disceptatio est, cum quo uno maxime regum et privatim singulis et, quod magis nos movet, publicum civitati nostrae hospitium est. ceterum non animi nostri, patres conscripti, nos, sed rerum natura, quae potentissima est, disiungit, ut nos liberi etiam aliorum libertatis causam agamus, reges serva omnia et subiecta imperio suo esse velint. utcumque tamen res sese habet, magis verecundia nostra adversus regem nobis obstat, quam ipsa disceptatio aut nobis impedita est aut vobis perplexam deliberationem praebitura videtur. nam si aliter socio atque amico regi et bene merito hoc ipso in bello, de cuius praemiis agitur, honos haberi nullus posset, nisi liberas civitates in servitutem traderetis ei, esset deliberatio anceps, ne aut regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis instituto vestro gloriamque Philippi bello partam nunc servitute tot civitatium deformaretis; sed ab hac necessitate aut gratiae in amicum minuendae aut gloriae vestrae egregie vos fortuna vindicat. est enim deum benignitate non gloriosa magis quam dives victoria vestra, quae vos facile isto velut aere alieno exsolvat. nam et Lycaonia et Phrygia utraque et Pisidia omnis et Chersonesus, quaeque circumiacent Europae, in vestra sunt potestate; quarum una quaelibet regi adiecta multiplicare regnum Eumenis potest, omnes vero datae maximis eum regibus aequare. licet ergo vobis et praemiis belli ditare socios et non decedere instituto vestro et meminisse, quem titulum praetenderitis prius adversus Philippum, nunc adversus Antiochum belli, quid feceritis Philippo victo, quid nunc a vobis, non magis quia fecistis, quam quia id vos facere decet, desideretur atque expectetur. alia enim aliis et honesta et probabilis est causa armorum; illi agrum, hi vicos,

1. meritis B. | 3. patres conscripti *om.* B. | 5. privatim B, *Lov. 6;* priuatis *cod. Voss.*, priuatũ *cod. rec. et ed. vet.* | 6. hospicium B. | 10. sese *cod. plerique* (B?) *et ed. antiquiss.;* se M, *ed. Basil. 1535, cf. M. Mueller praef. p. IX.* | 15. civitates in servitutem traderetis ei B; ciuitates ei in seruitutem traderetis M, *Aldus,* ciuitates traderetis ei *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 16. rege B. | 17. gloriamque B; et gloriam *ed. Par. 1513,* gloriam *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 22. licaonia B. | 23. chersonensus B. | 25. regi *cod.* (B) *et ed. vet.;* regio *coni. Koch.* | 29. nunc antiochũ B. | 31. et honesta est et pro-

Digitized by Google

hi oppida, hi portus oramque aliquam maris ut possideant; vos
nec cupistis haec antequam haberetis, nec nunc, cum orbis ter-
16 rarum in dicione vestra sit, cupere potestis. pro dignitate et
gloria apud omne humanum genus, quod vestrum nomen impe-
riumque iuxta ac deos immortales iam pridem intuetur, pugna-
stis. quae parare et quaerere arduum fuit, nescio an tueri dif-
17 ficilius sit. gentis vetustissimae nobilissimaeque vel fama rerum
gestarum vel omni commendatione humanitatis doctrinarumque
tuendam ab servitio regio libertatem suscepistis; hoc patrocinium
receptae in fidem et clientelam vestram universae gentis perpe-
18 tuum vos praestare decet. non, quae in solo illo antiquo sunt,
Graecae magis urbes sunt quam coloniae earum, illinc quondam
profectae in Asiam; nec terra mutata mutavit genus aut mores.
19 certare pio certamine cuiuslibet bonae artis ac virtutis ausi su-
20 mus cum parentibus quaeque civitas et conditoribus suis. ad-
istis Graeciae, adistis Asiae urbes plerique; nisi quod longius a
21 vobis absumus, nulla vincimur alia re. Massilienses, quos, si
natura insita velut ingenio terrae vinci posset, iam pridem effe-
rassent tot indomitae circumfusae gentes, in eo honore, in ea
merito dignitate audimus apud vos esse, ac si medium umbili-
22 cum Graeciae incolerent. non enim sonum modo linguae vesti-
tumque et habitum, sed ante omnia mores et leges et ingenium
23 sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt. ter-
minus est nunc imperii vestri mons Taurus; quidquid intra eum
cardinem est, nihil longinquum vobis debet videri; quo arma
24 vestra pervenerunt, eodem ius hinc profectum perveniat. bar-
bari, quibus pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quo
gaudent, reges habeant: Graeci suam fortunam, vestros animos

---

babilis causa M. | 1. horãq; B. | 4. genus humanum *ed. Mogunt.* | numen *coni. Freinsheimius.* | 5. iuxta deos *coni. Crevier.* | pugnastis M, *Aldus;* pugnatis *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 9. ad libertatem B. | 10. et in clientelam M. | gentis BM, *Aldus; om. cod. rec. et ed. antiquiss.*, genti *coni. Bauer.* | 11. illo *scripsi;* modo (mõ) *cod. et ed. vet., del. Crevier, cf. ephem. Austr. 1892.* | antiquo *cod. et ed.;* Attico *Ursinus.* | 12. graeciae magis B *et complur. cod. rec.* | illinc *lac. rel. om.* B. | 14. ac *cod. et ed.;* et *Prisc. XVII, 165.* | ausi simus B. | 15. et conditoribus *om. Prisc. l. l.* | adistis Graeciae M, *ed. Mogunt.;* additis graeciae B, *om. cod. rec. et ed. antiquiss.* | 16. ad istas asię B. | 17. massiliensis B. | 18. posset & iã B. | 20. audiuimus B *et complur. cod. rec. (Voss.).* | 23. a *om.* B. | 24. Taurus et quidquid *coni. T. Faber.* | 25. uideri debet *cod. rec. et ed. vet.*, videri decet *T. Faber.* | 28. regis B.

Digitized by Google

gerunt. domesticis quondam viribus etiam imperium amplectebantur: nunc imperium, ubi est, ibi ut sit perpetuum, optant; libertatem vestris tueri armis satis habent, quoniam suis non possunt. at enim quaedam civitates cum Antiocho senserunt et aliae prius cum Philippo, et cum Pyrrho Tarentini; ne alios populos enumerem, Carthago libera cum suis legibus est. huic vestro exemplo quantum debeatis, videte, patres conscripti; inducetis in animum negare Eumenis cupiditati, quod iustissimae irae vestrae negastis. Rhodii *et in hoc* et in omnibus bellis, quae in illa ora gessistis, quam forti fidelique vos opera adiuverimus, vestro iudicio relinquimus. nunc in pace consilium id afferimus, quod si comprobaritis, magnificentius vos victoria usos esse quam vicisse omnes existimaturi sint." apta magnitudini Romanae oratio visa est. 25 26 27 28

LV. Post Rhodios Antiochi legati vocati sunt. ii, vulgato petentium veniam more, errorem fassi regis obtestati sunt patres conscriptos, ut suae potius clementiae quam regis culpae, qui satis superque poenarum dedisset, memores consulerent; postremo pacem datam a L. Scipione imperatore, quibus legibus dedisset, confirmarent auctoritate sua. et senatus eam pacem servandam censuit, et paucos post dies populus iussit. foedus in Capitolio cum Antipatro principe legationis et eodem fratris filio regis Antiochi est ictum. 1 2 3

Auditae deinde et aliae legationes ex Asia sunt. quibus omnibus datum est responsum decem legatos more maiorum senatum missurum ad res Asiae disceptandas componendasque; summam tamen hanc fore, ut cis Taurum montem, quae intra regni Antiochi fines fuissent, Eumeni attribuerentur praeter Lyciam Cariamque usque ad Maeandrum amnem; ea ut civitatis Rhodiorum essent; ceterae civitates Asiae, quae Attali stipendia- 4 5 6

1. gerunt *om.* B. | 9. et in hoc *ed. vet. quas vidi omnes; om. cod.* (B.). | 10. hora B. | quam *om.* B. | 12. comprobaritis *cod. rec. plerique (Lov. 2), cf. Georges Lex. d. Wortf. p. 156;* comprobaueritis M, *2 cod. rec., ed. Parm. 1480, Aldus,* probabitis B. | 16. obtestati sunt patres conscriptos M, *Aldus;* obtestati p. c. *cod. plerique* (B) *et ed. vet.,* obtestari p. c. *2 cod. rec. (Voss.) et ed. Camp.,* obtestati patres conscriptos sunt *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XXI.* | 18. dedissent B. | 21. censuit *om.* B. | 25. est *om.* B. | 27. fore *om.* B. | montemque regni antiochi B. | 29. ea ut B; ea „*vetus lectio*" *Gelen.* (M? S?), eae *vel* aut *(Voss.) cod. rec. et ed. antiquiss.* | ciuitates *nonnull. cod. rec. et ed. antiquiss.* | 30. que attalis B. |

Digitized by Google

riae fuissent, eaedem vectigal Eumeni penderent; quae vectigales
7 Antiochi fuissent, eae liberae atque immunes essent. decem
legatos hos decreverunt: Q. Minucium Rufum L. Furium Purpu-
rionem Q. Minucium Thermum Ap. Claudium Neronem Cn. Cor-
nelium Merulam M. Iunium Brutum L. Aurunculeium L. Aemilium
1 Paulum P. Cornelium Lentulum P. Aelium Tuberonem. LVI. His,
quae praesentis disceptationis essent, libera mandata; de summa
2 rerum senatus constituit. Lycaoniam omnem et Phrygiam utram-
que et Mysiam regiam et Milyas et Lydiae Ioniaeque oppida
extra ea, quae libera fuissent, quo die cum rege Antiocho pu-
3 gnatum est, et nominatim Magnesiam ad Sipylum, et Cariam,
quae Hydrela appellatur, agrumque Hydrelitanum ad Phrygiam
vergentem, et castella vicosque ad Maeandrum amnem et oppida,
4 nisi quae libera ante bellum fuissent, Telmessum item nomina-
tim et castra Telmessium, praeter agrum, qui Ptolemaei Tel-
messii fuisset —: haec omnia, quae supra sunt scripta, regi
5 Eumeni iussa dari. Rhodiis Lycia data extra eundem Telmes-
sum et castra Telmessium et agrum, qui Ptolemaei Telmessii
6 fuisset. hic et ab Eumene et Rhodiis exceptus. ea quoque iis
pars Cariae data, quae propior Rhodum insulam trans Maean-
drum amnem est, oppida, vici, castella, agri, qui ad Pisidiam

---

1. eadẽ B. | 5. Merulam *cod. et ed. vet.;* Merendam *coni. Duker.* | arunculeiũ B. | 8. licaoniã B. | 9. et Mysiam regiam et Milyas et Lydiae Ioniaeque *Madvig Em. L. p. 536;* et mysiam *(sic* M, et misias B, et mysias *vel* myssias *cod. rec.)* regias siluas et lydiae ioniaeque *cod.*, et Mysiam, quam Prusia rex ademerat, restituit regi et Milyas et Lydiam·Ioniamque *M. Mueller, fort.* et Mysiam ad Rhyndacum sitam et Milyas et Lydiae Ioniaeque *cf. ephem. Austr. 1892.* | oppida extra ea *Ruperti, Madvig l. l.;* extra ea oppida M, *Aldus, M. Mueller,* extra oppida *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 10. oppugnatum est B, pugnatum esset *Vossius, Madvig.* | 11. ad Sipylum *ed. Basil. 1531;* & asypilum B, *cod. plerique,* et Sipylum (Sypilum *Parm.*) *ed. antiquiss.* | 12. hidraela B. | appelletur *Vossius.* | Hydrelitanum *ed. Camp.;* hidraeletanum B. | 13. ad *cod.* (B) *et ed. vet., cf. Madvig Em. L. p. 536;* trans M. | et oppida M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 14. telmesson *h. l.* B. | nominati B. | 15. Telmessium praeter—et castra *om.* B. | 17. iussi dari *Lov. 2,* iussi dare *coni. Drakenborch in adn.* | 18. & agrum q̃ ptolmei telmessi B. | 19. hic *Ruperti;* haec *cod.* (B) *et ed. vet.* | & rhodis B. | exceptus *Ruperti;* excepta *cod. et ed. vet.* (hic ab Eumene et Rhodiis, illa ab Rhodiis excepta *olim coni. Heusinger.* |

Digitized by Google

vergunt, nisi quae eorum oppida in libertate fuissent pridie, quam cum Antiocho rege in Asia pugnatum est.

Pro his cum gratias egissent Rhodii, de Solis urbe, quae 7
in Cilicia est, egerunt: Argis et illos, sicut sese, oriundos esse; ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse; petere hoc extraordinarium munus, ut eam civitatem ex servitute regia eximerent. vocati sunt legati regis Antiochi, actumque cum iis 8
est nec quicquam impetratum testante foedera Antipatro, adversus quae ab Rhodiis non Solos, sed Ciliciam peti et iuga Tauri transcendi. revocatis in senatum Rhodiis, cum quanto opere 9
tenderet legatus regius, exposuissent, adiecerunt, si utique eam rem ad civitatis suae dignitatem pertinere censerent Rhodii, senatum omni modo expugnaturum pertinaciam legatorum. tum 10
vero impensius quam ante Rhodii gratias egerunt, cessurosque sese potius arrogantiae Antipatri, quam causam turbandae pacis praebituros dixerunt. ita nihil de Solis mutatum est.

LVII. Per eos dies, quibus haec gesta sunt, legati Massi- 1
liensium nuntiarunt L. Baebium praetorem in provinciam Hispaniam proficiscentem ab Liguribus circumventum, magna parte 2
comitum caesa vulneratum ipsum cum paucis sine lictoribus Massiliam perfugisse et intra triduum exspirasse. senatus ea re au- 3
dita decrevit, uti P. Iunius Brutus, qui propraetor in Etruria esset, provincia exercituque traditis uni, cui videretur, ex legatis, ipse in ulteriorem Hispaniam proficisceretur, eaque ei provincia esset. hoc senatus consultum litteraeque a Sp. Postumio prae- 4
tore in Etruriam missae sunt; profectusque in Hispaniam est P. Iunius propraetor. in qua provincia prius aliquanto, quam 5
successor veniret, L. Aemilius Paulus, qui postea regem Persea magna gloria vicit, cum priore anno haud prospere rem gessisset, tumultuario exercitu collecto, signis collatis cum Lusitanis pugnavit; fusi fugatique hostes, caesa decem octo milia armatorum; duo milia trecenti capti et castra expugnata. huius victoriae fama tranquilliores in Hispania res fecit. 6

---

2. pugnatum esset *Vossius.* | 4. in lycia B. | 5. cum his B. | caritatem *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* gratiam M. | 7. cum his est ne quicquam B. | 8. foedere B. | 9. rhodis B. | 11. tenderent B. | exposuissent patres, adiecerunt *Aldus.* | 15. causam M, *Lov. 2, Aldus;* causas *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | turbandas paucis B. | 23. traditis *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.) et ed. vet.;* tradito B et *2 cod. rec.* | 28. uenit & l. aemilius B. | 29. gessisset & tumultuario B. | 32. tria milia *cod. rec.* | 33. in hispaniã rec epit B. |

Digitized by Google

7 Eodem anno ante diem tertium Kal. Ianuarias Bononiam
Latinam coloniam ex senatus consulto L. Valerius Flaccus M.
8 Atilius Serranus L. Valerius Tappo triumviri deduxerunt. tria
milia hominum sunt deducta; equitibus septuagena iugera, ce-
teris colonis quinquagena sunt data. ager captus de Gallis Bois
fuerat; Galli Tuscos expulerant.
9 Eodem anno censuram multi et clari viri petierunt. quae
res, tamquam in se parum magni certaminis causam haberet,
10 aliam contentionem multo maiorem excitavit. petebant T. Quinc-
tius Flamininus P. Cornelius Cn. F. Scipio L. Valerius Flaccus
M. Porcius Cato M. Claudius Marcellus M'. Acilius Glabrio, qui
11 Antiochum ad Thermopylas Aetolosque devicerat. in hunc ma-
xime, quod multa congiaria dederat, quibus magnam partem
12 hominum obligarat, favor populi se inclinabat. id cum aegre
paterentur tot nobiles, novum sibi hominem tantum praeferri,
P. Sempronius Gracchus et C. Sempronius Rutilus, *tribuni plebis*,
ei diem dixerunt, quod pecuniae regiae praedaeque aliquantum
captae in Antiochi castris neque in triumpho tulisset, neque in
13 aerarium rettulisset. varia testimonia legatorum tribunorumque
militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur; cuius
auctoritatem perpetuo tenore vitae partam toga candida elevabat.
14 is testis, quae vasa aurea atque argentea castris captis inter
aliam praedam regiam vidisset, ea se in triumpho negabat vi-
15 disse. postremo in huius maxime invidiam desistere se petitione
Glabrio dixit, quando, quod taciti indignarentur nobiles homi-
nes, id aeque novus competitor intestabili periurio incesseret.
1 LVIII. Centum milium multa irrogata erat; bis de ea certatum

---

2. ex s. c. l. ualerius tappo .III. uiri B. | 4. septuaginta B. | 6. fuerant B. | 9. multo *om.* B. | 11. Marcellus *„vetus lectio“ Gelen.* (M?), *Lov. 2?;* gellius *cod. plerique* (B). | m. B. | 13. multa congiaria dederat *temptavi;* multa congiaria habuerat B, *„vet. cod.“ Gelen.* (M?), multa concilia *(vel* consilia *Voss.)* habuerat *cod. rec.*, multa congiaria exhibuerat *Ursinus,* multa congiaria distribuerat *M. Mueller,* multa e copia regia habuerat *Madvig, Em. L. p. 537.* | 14. obligauerat M, *Lov. 3.* | 16. graccus B. | Rutilus *Sigonius;* rutilius *cod.* (B) *et ed. vet.* | tribuni plebis (tr. pl.) *ed. vet. quas vidi omnes; om. cod.* (B). | 18. neque in aerarium rettulisset *om.* B (retulisset M; detulisset *cod. rec. et ed. vet.*) | 20. testis B. | 26. id nouus *Lov. 2,* ideoque nouus *cod. rec. plerique,* id neque *Vossius.* | intestabili B, *I. F. Gronovius;* inaestimabili *cod. rec.* | 27. de ea *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss., cf. M. Mueller praef. p. X;* de ea re M, *Aldus.* |

Digitized by Google

est; tertio, cum de petitione destitisset reus, nec populus de multa suffragium ferre voluit, et tribuni eo negotio destiterunt. censores T. Quinctius Flamininus M. Claudius Marcellus creati. 2

Per eos dies L. Aemilio Regillo, qui classe praefectum 3 Antiochi regis devicerat, extra urbem in aede Apollinis cum senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naves demersisset aut cepisset, magno consensu patrum triumphus navalis est decretus. triumphavit Kal. Februariis. in eo triumpho undequinquaginta coronae aureae translatae sunt, pecunia nequaquam [tanta] pro specie regii triumphi, tetrachma Attica triginta quattuor milia ducenta, cistophori centum triginta duo milia trecenti. supplicationes deinde fuerunt ex senatus consulto, quod L. Aemilius in Hispania prospere rem publicam gessisset. 4 5

Haud ita multo post L. Scipio ad urbem venit; qui ne cognomini fratris cederet, Asiaticum se appellari voluit. et in senatu et in contione de rebus ab se gestis disseruit. erant qui fama id maius bellum quam difficultate rei fuisse interpretarentur: uno memorabili proelio debellatum, gloriamque eius victoriae praefloratam ad Thermopylas esse. ceterum vere aestimanti Aetolicum magis ad Thermopylas bellum quam regium fuit; quota enim parte virium suarum ibi dimicavit Antiochus? in Asia totius Asiae steterunt vires ab ultimis Orientis terminis omnium gentium contractis auxiliis. LIX. Merito ergo et diis immortalibus, quantus maximus poterat, habitus est honos, quod 6 7 8 1

---

2. noluit B. | 4. eosdem dies *nonnull. cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet., fort. recte.* | 7. qđ inde B. | 10. aurę B. | pecunię B. | tanta *del. I. F. Gronovius, Crevier, cf. Madvig Em. L. p. 537;* tanta nec *coni. Seyffert.* | 11. tetrachma *Bekker;* tetracma B, tetradrachma *Budaeus,* tetracina *cod. rec. et ed. antiquiss.* | XXXIIII.CC. B, XXXIIII millia DCC *ed. Basil. 1535.* | 13. in Hispania *ed. vet.;* in graecia hispania *cod. rec. plerique,* in gręcia B. | 14. rem gessisset *Sigonius.* | 20. praefloratam M; defloratã *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | vere *om.* B. | 22. qđ enim partae B. | in Asia *cod. et ed. vet.;* Magnesiae *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XXI.* | 23. ab ultimis Orientis terminis *scripsi, cf. Berl. phil. Wochenschr. 1891 p. 1039;* ab ultimi (ultimis?) orientis in B, ab ultimis orientis *„sincera lectio" Gelen.* (M?), *cod. rec. (Lov. 2), ed. Basil. 1535,* ab ultimi orientis *al. cod. rec. (Voss.),* ab ultimi orientis partibus *ed. antiquiss.,* ab ultimi Orientis sinu *Madvig Em. L. p. 537,* ab ultimis oris *Seyffert, Hertz,* ab ultimis Orientis finibus *Weissenborn, M. Mueller.* |

Digitized by Google

ingentem victoriam facilem etiam fecissent, *et* imperatori triumphus est decretus. triumphavit mense intercalario pridie Kal. Martias. qui triumphus spectaculo oculorum maior quam Africani fratris eius fuit, recordatione rerum et aestimatione periculi certaminisque non magis comparandus, quam si imperatorem imperatori aut Antiochum ducem Hannibali conferres. tulit in triumpho signa militaria ducenta viginti quattuor, oppidorum simulacra centum triginta quattuor, eburneos dentes mille ducentos triginta unum, aureas coronas ducentas triginta quattuor, argenti pondo centum triginta septem milia quadringenta viginti, tetrachmum Atticorum ducenta viginti quattuor milia, cistophori trecenta viginti unum milia septuaginta, nummos aureos Philippeos centum quadraginta milia, vasorum argenteorum — omnia caelata erant — mille pondo et quadringenta viginti quattuor, aureorum mille pondo viginti tria. et duces regii, praefecti, purpurati duo et triginta ante currum ducti. militibus quini viceni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti; et stipendium militare et frumentum duplex post triumphum datum; *item* proelio in Asia facto duplex dederat. triumphavit anno fere post, quam consulatu abiit.

LX. Eodem fere tempore et Cn. Manlius consul in Asiam et Q. Fabius Labeo praetor ad classem venit. ceterum consuli non deerat cum Gallis belli materia; mare pacatum erat devicto Antiocho, cogitantique Fabio, cui rei potissimum insisteret, ne otiosam provinciam habuisse videri posset, optimum visum est in Cretam insulam traicere. Cydoniatae bellum adversus Gortynios Gnosiosque gerebant, et captivorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus in servitute esse per totam insulam dicebatur. classe ab Epheso profectus cum primum Cretae litus attigit, nuntios circa civitates misit, ut armis absisterent

---

1. et *add. ed. Basil. 1531.* | 3. affricanus fratris B. | 7. ducenta triginta quattuor M, *Aldus.* | 10. quadraginta septem M. | cccxx tetracmum B. | 11. ccxiiii cistophori B. | 13. *cf. de h. l. et de numeris Madvig. Em. L. p. 538 et Richter progr. Oldenb. 1880 p. 40.* | 15. et purpurati *cod. rec. et ed. vet.* | 18. *aut* frumentum triplex *aut infra* triplex dederat *Madvig Em. L. l. l.* | item proelio *Hertz;* proelio *cod. et ed. vet.,* iam proelio *Heusinger, M. Mueller (post* facto *excidisse* iam *vel* itidem *vel* quoque *coni. Crevier).* | 20. abit B. | 24. cogitantique (cogitantiq; B) *cod. plerique, cf. Harant Em. p. 191;* cogitanti Q. Fabio M. | 26. gydoniatę B. | cortynos gnosios B. | 28. per totã italiã dicebatur B. |

Digitized by Google

captivosque in suis quaeque urbibus agrisque conquisitos reducerent, et legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter Romanosque pertinentibus ageret. nihil magnopere ea Cretenses moverunt; captivos, praeter Gortynios, nulli reddiderunt. Valerius Antias ad quattuor milia captivorum, quia belli minas timuerint, ex tota insula reddita scripsit; eamque causam Fabio, cum rem nullam aliam gessisset, triumphi navalis impetrandi ab senatu fuisse. a Creta Ephesum Fabius redit; inde tribus navibus in Thraciae oram missis ab Aeno et Maronia praesidia Antiochi deduci iussit, ut in libertate eae civitates essent.

T. LIVI
AB URBE CONDITA
LIBER XXXVIII.

I. Dum in Asia bellum geritur, ne in Aetolia quidem res quietae fuerant, principio a gente Athamanum orto. Athamania ea tempestate pulso Amynandro sub praefectis Philippi regio tenebatur praesidio, qui superbo atque immodico imperio desiderium Amynandri fecerant. exulanti tum Amynandro in Aetolia litteris suorum, indicantium statum Athamaniae, spes recuperandi regni facta est. remissique ab eo nuntiant principibus Argitheam — id enim caput Athamaniae erat —, si popularium animos satis perspectos haberent, impetrato ab Aetolis auxilio in Athamaniam

---

2. cretensis B. | 4. cortynios B. | 6. timuerint *Bekker;* timuerunt *cod.* (B) *et ed. vet.* | redditas B. | 8. a Creta M, *Mogunt.;* ac (hac *Lov. 2*) *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | rediit *nonnull. cod. rec. et ed. vet.* |

Titi Livi ab urbe condita liber XXXVII explicit. Incipit liber XXXVIII. |

17. sub praefecto B. | tenebantur B. | 19. exulantiũ amynandro B *et 2 cod. rec.,* exulanti amynandro *al. cod. rec. (Lov. 2, Voss.).* | 21. remissique ab eo nuntiant principibus *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* remissique nuntii ab eo ad principes M, remissique ab eo nuntiant ad principes *coni. I. F. Gronovius.* | 23. haberent *nonnull. cod. rec. (Voss.), ed. vet. ante Mogunt., I. F. Gronovius, cf. Mueller praef. p. X, H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169;* haberet *cod. plerique* (B). |

Digitized by Google

se venturum *cum exercitu. agit deinde* cum delectis Aetolorum,
5 quod consilium est gentis, et Nicandro praetore. quos ubi ad omnia
paratos esse vidit, certiores suos *su*binde facit, quo die cum
6 exercitu Athamaniam ingressurus esset. quattuor primo fuerunt
coniurati adversus Macedonum praesidium. hi senos sibi adiu- 5
tores ad rem gerendam adsumpserunt; dein paucitate parum
freti, quae celandae rei quam agendae aptior erat, parem priori
7 numerum adiecerunt. ita duo et quinquaginta facti quadrifariam
se diviserunt: pars una Heracleam, altera Tetraphyliam petit,
ubi custodia regiae pecuniae esse solita erat, tertia Theudoriam, 10
8 quarta Argitheam. ita inter omnes convenit, ut primo quieti,
velut ad privatam rem agendam venissent, in foro obversarentur;
die certa multitudinem omnem convocarent ad praesidia Mace-
9 donum arcibus expellenda. ubi ea dies advenit et Amynander
cum mille Aetolis in finibus erat, ex composito quattuor simul 15
locis praesidia Macedonum expulsa, litteraeque in alias urbes
passim dimissae, ut vindicarent sese ab impotenti dominatione
Philippi et *regem* restituerent in patrium ac legitimum regnum.
10 undique Macedones expelluntur. Theium oppidum litteris a Xe-
none praefecto praesidii interceptis et arce ab regiis occupata 20
11 paucos dies obsidentibus restitit; deinde id quoque traditum
Amynandro est, et omnis Athamania in potestate erat praeter
1 Athenaeum castellum, finibus Macedoniae subiectum. II. Phi-

---

1. cum exercitu. agit deinde *add. H. I. Mueller l. l.;* agit deinde *add. Madvig Em. L. p. 539,* non diffidere sibi facile conventurum *add. M. Mueller,* deque ea re se acturum *Weissenborn ed. Weidm. p. 267 adn.* | cum delectis Aetolorum M; cum delectis *ed. Par. 1513,* delectis *rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 2. est *Madvig;* esset *cod.* | 3. paratos M, *cod. rec. (Lov. 2?), Aldus;* paratiores *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | suos subinde *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169;* subinde *cod. et ed. vet.,* suos deinde *Cobet,* suos inde *M. Mueller.* | 4. fuere *cod. rec., Hertz.* | 6. consumpserunt B. | 7. qđ celandae B. | prior in numerum B. | 9. heraclea B. | tetraphiliam B. | 10. custodiã B. | esse solita *om.* B. | 11. quarta Argitheam *om.* B. | prima quietẽ uelut B. | 13. omnem *nonnull. cod. rec. et ed. vet.;* oms̃ B, omnes *cod. rec. plerique (Voss., Lov. 2).* | 17. inpetenti B. | 18. regem restituerent *H. I. Mueller l. l.;* restituerent regem *M. Mueller praef. p. XI,* restituerent Amynandrum *ed. antiquiss.,* restituerent *cod.* (M? B), *ed. Basil. 1535 et seq., Lentz, Cobet, Fuegner.* | in patrium ac legitimum regnum *cod. et ed. vet.;* in patrium eum ac legitimum regnum *Lentz,* patrium ac legitimum regnum *Cobet,* in patriam legitimum regem *Fuegner.* | 19. telũ oppidum B. | 20. interseptis B. |

Digitized by Google

lippus audita defectione Athamaniae cum sex milibus armatorum profectus ingenti celeritate Gomphos pervenit. ibi relicta maiore parte exercitus — neque enim ad tanta itinera sufficerent — cum duobus milibus Athenaeum, quod unum a praesidio suo retentum fuerat, pervenit. inde proximis temptatis cum facile animadvertisset cetera hostilia esse, Gomphos regressus omnibus copiis simul in Athamaniam redit. Xenonem inde cum mille peditibus praemissum Aethopiam occupare iubet, opportune Argitheae imminentem; quem ubi teneri ab suis locum vidit, ipse circa templum Iovis Acraei posuit castra. ibi unum diem foeda tempestate retentus, postero die ducere ad Argitheam intendit. euntibus extemplo apparuere Athamanes in tumulos imminentes viae discurrentes. ad quorum conspectum constitere prima signa, totoque agmine pavor et trepidatio erat; et pro se quisque, quidnam futurum esset, cogitare, si in valles subiectas rupibus agmen foret demissum. haec tumultuatio regem cupientem, si se sequerentur, raptim evadere angustias, revocare primos et eadem, qua venerat, via referre coegit signa. Athamanes primo ex intervallo quieti sequebantur; postquam Aetoli se coniunxerunt, hos, ut ab tergo agmini instarent, reliquerunt, ipsi ab lateribus se circumfuderunt, quidam per notas calles breviore via praegressi transitus insedere; tantumque tumultus Macedonibus est iniectum, ut fugae magis effusae quam itineris ordinati modo multis armis virisque relictis flumen traiecerint. hic finis sequendi fuit. inde tuto Macedones Gomphos et a Gomphis in Macedoniam redierunt. Athamanes Aetolique Aethopiam ad Xenonem ac mille Macedonas opprimendos undique concurrerunt.

---

2. gonfos B. | 3. ad tanta itinera vires *Fuegner.* | suffecissent M, *Fuegner.* | 4. milibus *om.* B. | a *om.* B. | 7. inde Zenonem M. | 8. aethiopam B, Alopam *Madvig* (*ut infra § 12 ex* M). | iubet opportune argytię imminentem B, iubet tumulum Argitheae imminentem *Cobet*, iubet Argitheae imminentem tumulum (*vel* collem) *M. Mueller praef. p. XI, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169.* | 9. locum *del. Cobet.* | 10. iouis acrei posuit M, ioui sacra inposuit B, iouis sacra posuit *cod. rec. plerique*, Ioui sacrum posuit *ed. vet.* | 11. argiteam B. | 12. imminentis B. | 13. signa totoque *cod. rec. et ed. vet.*; signatoq; B, (signa?) concitatoque M. | 23. ut *om.* B. | 24. flumen *cod. rec. et ed. vet.; om.* B *(post* flumen *nomen fluminis excidisse susp. Crevier, Madvig Em. L. p. 540).* | traiecert B, traiicerent *nonnulli cod. rec. (Lov. 2).* | 26. eopã B *et nonnull. cod. rec. (Voss.)*, alopam M. |

Digitized by Google

13 Macedones parum loco freti ab Aethopia in altiorem deruptio-
14 remque undique tumulum concessere; quo pluribus ex locis aditu
invento expulere eos Athamanes, dispersosque et per invia at-
que ignotas rupes iter fugae non expedientes partim ceperunt
partim interfecerunt. multi pavore in derupta praecipitati; per-
pauci cum Xenone ad regem evaserunt. postea per indutias
sepeliendi caesos potestas facta est.

1 III. Amynander recuperato regno legatos et Romam ad
senatum et ad Scipiones in Asiam, Ephesi post magnum cum
2 Antiocho proelium morantes, misit. pacem petebat excusabat-
que sese, quod per Aetolos recuperasset paternum regnum; Phi-
3 lippum incusabat. Aetoli ex Athamania in Amphilochos pro-
fecti sunt et maioris partis voluntate in ius dicionemque totam
4 redegerunt gentem. Amphilochia recepta — nam fuerat quon-
dam Aetolorum — eadem spe in Aperantiam transcenderunt;
ea quoque magna ex parte sine certamine in deditionem venit.
5 Dolopes numquam Aetolorum fuerant, Philippi erant. hi primo
ad arma concurrerunt; ceterum postquam Amphilochos cum Ae-
tolis esse fugamque ex Athamania Philippi et caedem praesidii
6 eius accepere, et ipsi a Philippo ad Aetolos deficiunt. quibus
circumiectis gentibus iam undique se a Macedonibus tutos cre-
dentibus esse Aetolis fama affertur Antiochum in Asia victum
ab Romanis; nec ita multo post legati ab Roma rediere sine
spe pacis, Fulviumque consulem nuntiantes cum exercitu iam
7 traiecisse. his territi, prius ab Rhodo et Athenis legationibus
excitis, ut per auctoritatem earum civitatium suae preces nuper
repudiatae faciliorem aditum ad senatum haberent, principes
8 gentis ad temptandam spem ultimam Romam miserunt, nihil, ne
bellum haberent, priusquam paene in conspectu hostis erat, prae-
9 meditati. iam M. Fulvius Apolloniam exercitu traiecto cum Epi-
rotarum principibus consultabat, unde bellum inciperet. Epirotis
Ambraciam placebat aggredi, quae tum contribuerat se Aetolis:

---

1. parum *om.* B. | ab Aethopia *om.* B. | 4. expedientis B. | 6. postea *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* postera die M, postero die *ed. Par. 1573.* | 8. recuperando B. | 9. in asia B. | 13. uoluntatẽ in B. | 14. amphilocia B. | 15. Aetolorum *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* in aetolorum imperio M, aetolorum. inde *cod. Harl.* | in Aperantiam transcenderunt *om.* B. | 18. amphilocos B. | 23. rediere M, *cod. rec. plerique et ed. vet.;* redire B *et 3 rec.* | sine spe pacis *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* sine responso M. | 25. territis B. | 32. ambrachiam B. |

Digitized by Google

sive ad tuendam eam venirent Aetoli, apertos circa campos ad dimicandum esse; sive detractarent certamen, oppugnationem fore haud difficilem; nam et copiam in propinquo materiae ad aggeres excitandos et cetera opera esse, et Arethontem, navigabilem amnem, opportunum ad comportanda, quae usui sint, praeter ipsa moenia fluere, et aestatem aptam rei gerendae adesse. his persuaserunt, ut per Epirum duceret. IV. Consuli ad Ambraciam advenienti magni operis oppugnatio visa est. Ambracia tumulo aspero subiecta est; Perranthem incolae vocant. urbs, qua murus vergit in campos et flumen, occidentem, arx, quae imposita tumulo est, orientem spectat. amnis Aretho ex Athamania fluens cadit in sinum maris ab nomine propinquae urbis Ambracium appellatum. praeterquam quod hinc amnis munit, hinc tumuli, muro quoque firmo saepta erat, patente in circuitu paulo amplius quattuor milia passuum. Fulvius bina a campo castra, modico inter se distantia intervallo, unum castellum loco edito contra arcem obiecit. ea omnia vallo atque fossa ita iungere parat, ne exitus inclusis ab urbe neve aditus foris ad auxilia intromittenda esset. ad famam oppugnationis Ambraciae Stratum iam edicto Nicandri praetoris convenerant Aetoli. inde primo copiis omnibus ad prohibendam obsidionem venire in animo fuerat; dein, postquam urbem iam magna ex parte operibus saeptam viderunt, Epirotarum trans flumen loco plano castra posita esse, dividere copias placuit. cum mille expeditis Eupolemus Ambraciam profectus per nondum commissa inter se munimenta urbem intravit. Nicandro cum cetera manu primo

---

2. detrectarent B. | 4. Arethontem B *et ed. vet.;* Arachthum *coni. Ursinus,* Aratum *vel* Arratum *Weissenborn ed. Teubn. p. XXII („nomen fluvii hic et c. 4, 3 a Livione non recte scriptum an a librario depravatum fuerit, incertum est; nam* Arachthus *vel* Aratthus *significari videtur, ut XLIII, 21, 9" Madvig).* | 8. ambrachia B. | 11. imposita est tumulo M, posita tumulo est *cod. plerique* (B), posita in tumulo est *Lov. 2 et ed. vet., fort. recte.* | Aretho *cod.* (B); arethon *ed. vet.*, Arachthus *Ursinus, Vossius, cf. c. 3, 11.* | 12. Athamania *Palmerius;* acarnania *cod.* | 13. ambrachiam B. | quod *om.* B. | 15. .IIII. B, III milia *cod. rec. et ed. vet.*, m. *cod. Voss.* | 17. atque B; ac *cod. rec. et ed. vet.* | 18. ita *„ex archetypis" Gelen.* (M? S?); *om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 19. ambrachię B. | 20. conuenerunt B. | 21. opsidionem B. | 22. dein B *et 2 rec.;* deinde *rel. cod.* | 26. cum cetera manu M, *Aldus;* cum cetera (coetera B) B *et cod. rec. (Voss.),* cum ceteris *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

Epirotarum castra nocte aggredi consilium fuerat, haud facili ab
10 Romanis auxilio, quia flumen intererat; dein, periculosum inceptum ratus, ne qua sentirent Romani et regressus inde in tuto non esset, deterritus ab hoc consilio ad depopulandam Acarna-
1 niam iter convertit. V. Consul iam munimentis, quibus saepienda urbs erat, iam operibus, quae admovere muris parabat, perfectis
2 quinque simul locis moenia est aggressus. tria *opera* paribus intervallis, faciliore aditu a campo, adversus Pyrrheum, quod vocant, admovit, unum e regione Aesculapii, unum adversus ar-
3 cem. arietibus muros quatiebat, asseribus falcatis detergebat pinnas. oppidanos primo et ad speciem et ad ictus moenium
4 cum terribili sonitu editos pavor ac trepidatio cepit; deinde, ut praeter spem stare muros viderunt, collectis rursus animis in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum stipitesve robustos incutiebant; falces ancoris ferreis iniectis in interiorem
5 partem muri trahentes asserem praefringebant; ad hoc eruptionibus *et* nocturnis in custodias operum et diurnis in stationes ultro terrorem inferebant.

6 In hoc statu res ad Ambraciam cum essent, iam Aetoli a populatione Acarnaniae Stratum redierant. inde Nicander praetor spem nactus solvendae incepto forti obsidionis, Nicodamum
7 quendam cum Aetolis quingentis Ambraciam intromittit. noctem certam tempusque etiam noctis constituit, quo et illi ab urbe opera hostium, quae adversus Pyrrheum erant, aggrederentur, et ipse ad castra Romana terrorem faceret, posse ratus ancipiti
8 tumultu, et nocte augente pavorem, memorabilem rem geri. et Nicodamus intempesta nocte, cum alias custodias fefellisset, per alias impetu constanti perrupisset, superato brachio in urbem penetrat, animique aliquantum ad omnia audenda et spei ob-
9 sessis adiecit; et, simul constituta nox venit, ex composito repente opera est aggressus. id inceptum conatu quam effectu

---

2. dein B; deinde *cod. rec.* | 3. & p̄gressus B. | 5. saepienda *om.* B. | 7. opeŕa *add. Weissenborn (τρία μὲν ἔργα Polyb.).* | 8. faciliore *ed. vet.;* faciliora *cod.* (B). | 9. e regione Aesculapii, unum M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Aldum.* | 12. cum terribilis sonitu editus B. | 14. libromento B. | stipites robustos B. | 17. et nocturnis *ed. Basil. 1535;* nocturnis *cod.* (B) *et ed. prior.* | 19. a *om.* B. | 20. redierunt B. | praetor M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 21. solvendae *om.* B. | 24. hostium *om.* B. | aggredirentur B. | 27. & p̄ alias B *et 2 rec.* | 28. perrupisset *Crevier;* erupisset *cod.* (B) *et ed. vet.* | & superato B. | 29. aliquantulum B *et 2 rec.* |

Digitized by Google

gravius fuit, quia nulla ab exteriore parte vis admota est, seu metu deterrito praetore Aetolorum, seu quia potius visum est Amphilochis nuper receptis ferre opem, quos Perseus, Philippi filius, missus ad Dolopiam Amphilochosque recipiendos, summa vi oppugnabat. VI. Tribus locis, sicut ante dictum est, ad Pyrrheum opera Romana erant, quae omnia simul, sed nec apparatu nec vi simili, Aetoli aggressi sunt: alii cum ardentibus facibus, alii stuppam picemque et malleolos ferentes, tota collucente flammis acie, advenere. multos primo impetu custodes oppresserunt; dein, postquam clamor tumultusque in castra est perlatus datumque a consule signum, arma capiunt et omnibus portis ad opem ferendam effunduntur. ferro ignique gesta res; ab duobus *locis* irrito incepto, cum temptassent magis quam inissent certamen, Aetoli abscesserunt; atrox pugna in unum inclinaverat locum. ibi diversis partibus duo duces Eupolemus et Nicodamus pugnantes hortabantur et certam proponebant spem, iam Nicandrum ex composito adfore et terga hostium invasurum. haec res aliquamdiu animos pugnantium sustinuit; ceterum, postquam nullum ex composito signum a suis accipiebant et crescere numerum hostium cernebant, destituti segnius instare; postremo re omissa iam vix tuto receptu fugientes in urbem compelluntur, parte operum incensa et pluribus aliquanto, quam *ab* ipsis ceciderant, interfectis. quodsi ex composito acta res fuisset, haud dubium erat expugnari una utique parte opera cum magna caede hostium potuisse. Ambracienses quique intus erant Aetoli non ab eius solum noctis incepto recessere, sed in reliquum quoque tempus velut proditi ab suis segniores ad pericula erant. iam nemo eruptionibus, ut ante, in stationes hostium, sed dispositi per muros et turres ex tuto pugnabant.

---

2. est *om.* B. | 3. amphilocis B. | 4. amphilocosq; B. | recipiendos *om.* B. | 9. impetu *om.* B. | 12. effunduntur. ferro ignique B, *cf. Madvig Em. L. p. 540, H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 169;* effunduntur. uno in loco ferro ignique *cod. rec.,* effunduntur Romani. ad omnia opera ferro ignique *dubitanter M. Mueller praef. p. XI.* | ab duobus locis *H. I. Mueller l. l.;* ab duobus *cod.* (B), *M. Mueller,* ab duobus operibus *Madvig l. l.* | 14. pugna *om.* B. | 15. pugnantis B. | 16. certam proponebant spem *Ed. Wolff;* certam fovebant spem *M. Mueller l. l.,* certa fouebant spe *cod.* (B) *et ed. vet.* | 20. destitutis B. | 21. receptu *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* regressu M. | 22. ab ipsis *M. Mueller, cf. H. I. Mueller l. l.;* ipsi *cod. et ed. vet.,* ex ipsis *Cobet.* |

Digitized by Google

VII. Perseus ubi adesse Aetolos audivit, omissa obsidione urbis, quam oppugnabat, depopulatus tantum agros Amphilochia excessit atque in Macedoniam redit. et Aetolos inde avocavit populatio maritimae orae. Pleuratus, Illyriorum rex, cum sexaginta lembis Corinthium sinum invectus adiunctis Achaeorum quae Patris erant navibus maritima Aetoliae vastabat. adversus quos mille Aetoli missi, quacumque se classis circumegerat per litorum amfractus, brevioribus semitis occurrebant. et Romani ad Ambraciam pluribus locis quatiendo arietibus muros aliquantum urbis nudaverant, nec tamen penetrare in urbem poterant; nam et pari celeritate novus pro diruto murus obiciebatur, et armati ruinis superstantes instar munimenti erant. itaque cum aperta vi parum procederet consuli res, cuniculum occultum vineis ante contecto loco agere instituit; et aliquamdiu, cum dies noctesque in opere essent, non solum sub terra fodientes sed egerentes etiam humum fefellere hostem. cumulus repente terrae eminens index operis oppidanis fuit; pavidique, ne iam subrutis muris facta in urbem via esset, fossam intra murum e regione eius operis, quod vineis contectum erat, ducere instituunt. cuius ubi ad tantam altitudinem, quantae esse solum infimum cuniculi poterat, pervenerunt, silentio facto, pluribus locis aure admota sonitum fodientium captabant. quem ubi acceperunt, aperiunt rectam in cuniculum viam. nec fuit magni operis; momento enim ad inane, suspenso furculis ab hostibus muro, pervenerunt. ibi commissis operibus, cum e fossa in cuniculum pateret iter, primo ipsis ferramentis, quibus in opere usi erant, deinde celeriter armati etiam subeuntes occultam sub terra ediderunt pugnam; segnior deinde ea facta est intersaepientibus cuniculum, ubi vellent, nunc ciliciis praetentis nunc foribus raptim obiectis. nova etiam haud magni operis adversus eos, qui

1. adesse *om.* B. | 2. amphilocia B, amphilochiam M. | 3. excessit—Macedoniam B M, *Aldus; om. cod. rec. et ed. prior.* | rediit M?, *ed. principes.* | 4. popolatio B. | 5. adiunctis M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* 6. Patris B, *ed. Basil. 1535;* patras *Lov. 2, Harl.*, partis M, *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | uastabant B. | 8. amphractus B. | 10. potuerant *2 cod. rec. (Voss.),* potuerunt *coni. Drakenborch in adn.* | 14. agere statuit B. cum *om.* B. | 16. terrae M *et 2 cod. rec.;* terra *cod. plerique* (B). | 18. acta uia esset in urbem M. | 21. facto *om.* B. | 24. inanẽ B. | furculis *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* fulturis *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535, Madvig Em. L. p. 541, M. Mueller.* | 25. effossa B. |

Digitized by Google

in cuniculo erant, excogitata res. dolium a fundo pertusum, qua fistula modica inseri posset, et ferream fistulam operculumque dolii ferreum, et ipsum pluribus locis perforatum, fecerunt. hoc tenui pluma completum dolium ore in cuniculum verso posuerunt. per operculi foramina praelongae hastae, quas sarisas 12 vocant, ad summovendos hostes eminebant. scintillam levem ignis inditam plumae folle fabrili ad caput fistulae imposito flando accenderunt. inde non solum magna vis fumi, sed acrior 13 etiam foedo quodam odore ex adusta pluma, cum totum cuniculum complesset, vix durare quisquam intus poterat.

VIII. Cum in hoc statu ad Ambraciam res esset, legati ab 1 Aetolis Phaeneas et Damoteles cum liberis mandatis decreto gentis ad consulem venerunt. nam praetor eorum, cum alia parte Ambraciam oppugnari cerneret, alia infestam oram navi- 2 bus hostium esse, alia Amphilochos, Dolopiam a Macedonibus vastari, nec Aetolos ad tria simul diversa bella occursantes sufficere, convocato concilio Aetoliae principes, quid agendum esset, consuluit. omnium eo sententiae decurrerunt, ut pax, si posset, 3 aequis, si minus, tolerandis condicionibus peteretur. Antiochi fiducia bellum susceptum; Antiocho terra marique superato et 4 prope extra orbem terrae ultra iuga Tauri exacto quam spem esse sustinendi belli? Phaeneas et Damoteles quod e re Aetolorum, ut in tali casu, fideque sua esse censerent, agerent; quod 5 enim sibi consilium aut cuius rei electionem a fortuna relictam? cum his mandatis legati missi orare consulem, ut parceret urbi, 6 misereretur gentis quondam sociae, nolle dicere iniuriis, miseriis certe coactae insanire; non plus mali meritos Aetolos Antiochi 7 bello, quam boni ante, cum adversus Philippum bellatum sit, fecisse; nec tum large gratiam relatam sibi, nec nunc immodice poenam iniungi debere. ad ea consul respondit magis saepe quam vere umquam Aetolos pacem petere. imitarentur Antio-

2. quasi fistula B. | 3. dolium ferreum B. | 5. foramina bina *vel* II (*i. i.* bina) foramina *coni. Iac. Gronovius.* | 9. odore B^2, *cod. rec. plerique (Lov. 2);* modore B^1, more *nonnulli cod. rec. (Voss.),* nidore *ed. vet., cf. ephem. Austr. 1892.* | 10. adimplesset *vel* adimplessent *nonnull. cod. rec. (Voss.), fort.* implesset, *cf. quae dixi l. l.* | 12. domoteles B. | 15. dolophiam B, Dolopiamque *ed. vet.* | 16. occursantis B. | 17. Aetoliae *nonnull. cod. rec.;* aetoli B *et cod. rec. (Voss.),* aetolos *al. rec.* | 19. aequius B. | 22. quod de re B. | 26. iniuris B. | miseriis M; dicere miserę B, miserae *vel* miseria *cod. rec.* | 31. vere umquam *om.* B. |

Digitized by Google

8 chum in petenda pace, quem in bellum traxissent; non paucis
urbibus eum, de quarum libertate certatum sit, sed omni Asia
9 cis Taurum montem, opimo regno, excessisse. Aetolos nisi in-
ermes de pace agentes non auditurum se; arma illis prius equos-
10 que omnes tradendos esse, deinde mille talentum argenti populo
Romano dandum, cuius summae dimidium praesens numeretur,
si pacem habere vellent. ad ea adiecturum etiam in foedus
esse, ut eosdem quos populus Romanus amicos atque hostes ha-
1 beant. IX. Adversus quae legati, et quia gravia erant et quia
suorum animos indomitos ac mutabiles noverant, nullo reddito
responso domum regressi sunt, ut etiam atque etiam, quid agen-
2 dum esset, re integra praetorem et principes consulerent. cla-
more et iurgio excepti, quam diu rem traherent, qualemcumque
pacem referre iussi, cum redirent Ambraciam, Acarnanum insi-
diis prope viam positis, cum quibus bellum erat, circumventi
3 Thyrreum custodiendi deducuntur. haec mora iniecta est paci,
cum iam Atheniensium Rhodiorumque legati, qui ad deprecan-
4 dum pro iis venerant, apud consulem essent. Amynander quo-
que Athamanum rex fide accepta venerat in castra Romana,
magis pro Ambracia urbe, ubi maiorem partem temporis exsula-
5 verat, quam pro Aetolis sollicitus. per hos certior factus con-
sul de casu legatorum adduci eos a Thyrreo iussit; quorum post
6 adventum agi coeptum est de pace. Amynander, quod sui ma-
xime operis erat, impigre agebat, ut Ambracienses compelleret
7 ad deditionem. *ad* id cum per colloquia principum succedens
murum parum proficeret, postremo consulis permissu ingressus
urbem partim consilio partim precibus evicit, ut permitterent se
8 Romanis. et Aetolos C. Valerius, Laevini filius, qui cum ea gente
primum amicitiam pepigerat, consulis frater matre eadem genitus,
9 egregie adiuvit. Ambracienses prius pacti, ut Aetolorum auxiliares

---

3. regno excepisse B. | 5. omnis B. | argenti *om.* B *et 2 cod. rec. (Voss.), inclus. Weissenborn ed. Teubn.* | 6. numeraretur *ed. ante Basil. 1535.* | 8. hostis B. | 12. rei integra B. | 13. quam diu M, *cf. Madvig Em. L. p. 541;* quod (qđ B) *rel. cod.*, quod diu „*vet. lib.*“ *Sigon.*, quid *ed. antiquiss.*, quod tam diu *Weissenborn ed. Teubn.* | 16. tyrrheum B. | 17. *de interpunctione cf. Madvig Em. L. p. 541.* | 20. urbe M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 22. tyrrheo B. | 25. ad id *M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 170;* id *cod. et ed. vet.*, in id *coni. Drakenborch (Crevier vel* id *delendum vel* et *eius loco restituendum iudicabat).* | 26. promissu B. |

Digitized by Google

sine fraude emitterent, aperuerunt portas. dein *Aetolis condiciones pacis dictae:* quingenta Euboica ut darent talenta, ex quibus ducenta praesentia, trecenta per annos sex pensionibus aequis; captivos perfugasque redderent Romanis; urbem ne quam formulae sui iuris facerent, quae post id tempus, quo T. Quinctius traiecisset in Graeciam, aut vi capta ab Romanis esset aut voluntate in amicitiam venisset; Cephallania insula ut extra ius foederis esset. haec quamquam spe ipsorum aliquanto leviora essent, petentibus Aetolis, ut ad concilium referrent, permissum est. parva disceptatio de urbibus tenuit, quae cum sui iuris aliquando fuissent, avelli velut a corpore suo aegre patiebantur; ad unum omnes tamen accipi pacem iusserunt. Ambracienses coronam auream consuli centum et quinquaginta pondo dederunt. signa aenea marmoreaque et tabulae pictae, quibus ornatior Ambracia, quia regia ibi Pyrrhi fuerat, quam ceterae regionis eius urbes erant, sublata omnia avectaque; nihil praeterea tactum violatumve.

X. Profectus ab Ambracia consul in mediterranea Aetoliae ad Argos Amphilochium — viginti duo milia ab Ambracia abest — castra posuit. eo tandem legati Aetoli mirante consule, quod morarentur, venerunt. inde, postquam approbasse pacem concilium Aetolorum accepit, iussis proficisci Romam ad senatum permissoque, ut et Rhodii et Athenienses deprecatores irent, dato, qui simul cum iis proficisceretur, C. Valerio fratre ipse in Cephallaniam traiecit. praeoccupatas aures animosque principum Romae criminibus Philippi invenerunt, qui per legatos, per litteras Dolopas Amphilochosque et Athamaniam erepta sibi querens, praesidiaque sua, postremo filium etiam Persea ex Amphilochis pulsum, averterat senatum ab audiendis precibus eorum. Rhodii tamen et Athenienses cum silentio auditi sunt. Atheniensis legatus Leon Hicesiae filius eloquentia etiam dicitur movisse;

1. Aetolis condiciones pacis dictae *add. M. Mueller;* Aetoli *olim add. I. Perizonius.* | 8. esset *om.* B. | 9. essent *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* erant M, *Aldus, cf. XXXVI, 34, 6.* | 10. quas cum *coni. Muretus.* | 15. fuerant B. | 19. abest *(Voss.?), ed. Basil. 1531;* est *cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. quod moraretur B, quid morarentur *coni. I. F. Gronovius.* | 25. auris B. | 26. philyppi uenerunt B. | 27. erepta *2 cod. rec. (Lov. 2), Crevier;* ereptas *cod. plerique* (B), ereptam *Harl. et sic vel* ereptos *I. F. Gronovius.* | 30. rhodi B. | 31. Leon Hicesiae *Bekker;* Leon Icesiae *ed. vet.,* Leo Hicesiae *Hertz,* leochicensię B, leochiensiae *Lov. 2.* |

Digitized by Google

qui vulgata similitudine, mari tranquillo, quod ventis concitaretur, aequiperando multitudinem Aetolorum, usus, cum in fide Romanae societatis mansissent, insita gentis tranquillitate quiesse eos aiebat: postquam flare ab Asia Thoas et Dicaearchus, ab Europa Menestas et Damocritus coepissent, tum illam tempestatem coortam, quae ad Antiochum eos sicuti in scopulum intulisset. XI. Diu iactati Aetoli tandem, ut condiciones pacis convenirent, effecerunt. fuerunt autem hae: „imperium maiestatemque populi Romani gens Aetolorum conservato sine dolo malo. ne quem exercitum, qui adversus socios amicosque eorum ducetur, per fines suos transire sinito, neve ulla ope iuvato. hostes eosdem habeto quos populus Romanus, armaque in eos ferto, bellumque pariter gerito. perfugas fugitivos captivos reddito Romanis sociisque, praeterquam si qui capti, cum domos redissent, iterum capti sunt, aut si qui eo tempore ex iis capti sunt, qui tum hostes erant Romanis, cum intra praesidia Romana Aetoli essent; aliorum qui comparebunt, intra dies centum Corcyraeorum magistratibus sine dolo malo tradantur; qui non comparebunt, quando quisque eorum primum inventus erit, reddatur. obsides quadraginta arbitratu consulis Romanis dato ne minores duodecim annorum neu maiores quadraginta, obses ne esto praetor, praefectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante obses fuit apud Romanos. Cephallania extra pacis leges esto.“ de pecuniae summa, quam penderent, pensionibusque eius nihil ex eo, quod cum consule convenerat, mutatum; pro argento si aurum dare mallent, darent, convenit, dum pro argenteis decem aureus unus valeret. „quae urbes, qui agri, qui homines Aetolorum iuris aliquando fuerunt, qui eorum T. Quinctio Cn. Domitio consulibus postve eos consules aut armis subacti aut voluntate in dicionem populi Romani venerunt, ne quem eorum Aetoli rece-

1. concitarentur B. | 2. dum in fide *I. F. Gronovius.* | 4. aiebant B. | ab Asia *om.* B. | 6. ad Antiochum eos sicuti in M; apud antiochum eos sicuti *cod. plerique* (B), eos apud Antiochum sicuti ad *ed. ante Aldum.* | intulissent B. | 7. ut *Gelenius, ed. Basil. 1535;* ut ad *cod.* (B) *et ed. prior.* | 8. haec B. | 10. adversus ipsos, socios *coni. Tillmans.* | 11. hostis eodem B. | 12. armatq; B. | 15. ex his B. | 18. traduntor *coni. I. F. Gronovius.* | 19. reddantur *nonnull. cod. rec.*, redduntor *coni. I. F. Gronovius.* | 20. romanis dando B. | 22. fuit B; fuerit *cod. rec. et ed. vet.* | 26. darent *om.* B. | 28. t. quinctius B. | 30. ne quem eorum *„antiqua lectio“ Gelen., ed. Basil. 1535;* neq; eorum *cod. plerique* (B). | recepisse velint. Aeniadae (Oeniadae *corr. Sigon.*)

Digitized by Google

pisse velint. Oeniadae cum urbe agrisque Acarnanum sunto." his legibus foedus ictum cum Aetolis est.

XII. Eadem non aestate solum, sed etiam iisdem prope 1
diebus, quibus haec a M. Fulvio consule in Aetolia gesta sunt,
consul alter Cn. Manlius in Gallograecia bellum gessit, quod nunc
ordiri pergam. vere primo Ephesum consul venit, acceptisque 2
copiis ab L. Scipione et exercitu lustrato contionem apud milites
habuit, qua collaudata virtute eorum, quod cum Antiocho uno 3
proelio debellassent, adhortatus eos *ad* novum cum Gallis susci-
piendum bellum, qui et auxiliis iuvissent Antiochum et adeo in- 4
domita haberent ingenia, ut nequiquam Antiochus emotus ultra
iuga Tauri montis esset, nisi frangerentur opes Gallorum, de se
quoque pauca, nec falsa nec immodica, adiecit. laeti milites 5
cum frequenti assensu consulem audiverunt, partem virium An-
tiochi fuisse Gallos credentes; rege superato nullum momentum
in solis per se Gallorum copiis fore. Eumenen haud in tem- 6
pore abesse — Romae tum erat — credere consul, gnarum lo-
corum hominumque, et cuius interesset frangi Gallorum opes.
Attalum igitur fratrem eius accersit a Pergamo, hortatusque ad 7
capessendum secum bellum pollicentem suam suorumque operam
domum ad comparandum dimittit. paucos post dies profecto ab 8
Epheso consuli ad Magnesiam occurrit Attalus cum mille pediti-
bus, equitibus quingentis, Athenaeo fratre iusso cum ceteris co-
piis subsequi, commendata iis custodia Pergami, quos fratri re-
gnoque fidos credebat. consul collaudato iuvene cum omnibus 9
copiis ad Maeandrum progressus castra posuit, quia vado super-
rari amnis non poterat et contrahendae naves erant ad exer-

---

cum urbe agrisque „*antiqua lectio*" *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* recepissent uel in aetolia x urbes agrosque B *et cod. rec. plerique.* | 3. prope M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 9. ad *ed. Basil. 1531;* cũ B, *om. rel. cod. et ed. prior.* | 10. auxiliis M, *Aldus;* auxilio *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | adeo *pauci cod. rec. et ed. vet. omnes;* ante *cod. plerique* (B), tam *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XXII.* | 11. semotus B, amotus M. | 13. pauca M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | adicit. laeti *Weissenborn l. l.,* acciti M. | 14. audierunt *Harl.,* adierunt M. | 18. & cũ ius inter ẽ frangi B. | 21. ab Epheso M, *Mogunt., Aldus;* epheso *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 23. equitibusque quingentis M, equitibus B, equitibusque *cod. rec. plerique,* equitibusque cc *Harl.,* equitibus cc *ed. vet.* | athene fratre eius iusso B. | 24. his B. | regnoque eius fidos B. | 26. qua uado B. |

Digitized by Google

citum traiciendum. transgressi Maeandrum ad Hieran Comen
1 pervenerunt. XIII. Fanum ibi augustum Apollinis et oraculum;
2 sortes versibus haud inconditis dare vates dicuntur. hinc alteris
castris ad Harpasum flumen ventum est; quo legati ab Alabandis
venerunt, ut castellum, quod ab ipsis nuper descisset, aut auc-
3 toritate aut armis cogeret iura antiqua pati. eodem et Athe-
naeus, Eumenis et Attali frater, cum Cretensi Leuso et Corrago
Macedone venit; mille pedites mixtarum gentium et trecentos
4 equites secum adduxerunt. consul tribuno militum misso cum
modica manu castellum vi cepit, captum Alabandensibus reddit.
ipse nihil via degressus ad Antiochiam super Maeandrum amnem
5 posuit castra. huius amnis fontes Celaenis oriuntur. Celaenae
urbs caput quondam Phrygiae fuit; migratum inde haud procul
veteribus Celaenis, novaeque urbi Apameae nomen inditum ab
6 Apama sorore Seleuci regis. et Marsyas amnis, haud procul a
Maeandri fontibus oriens, in Maeandrum cadit, famaque ita tenet,
7 Celaenis Marsyan cum Apolline tibiarum cantu certasse. Mae-
ander ex arce summa Celaenarum ortus, media urbe decurrens,
per Caras primum, deinde Ionas in sinum maris editur, qui inter
8 Prienen et Miletum est. ad Antiochiam in castra consulis Se-
leucus, Antiochi filius, ex foedere icto cum Scipione ad frumen-
9 tum exercitui dandum venit. parva disceptatio de Attali auxi-
liaribus orta est, quod Romano tantum militi pactum Antiochum
10 ut daretur frumentum Seleucus dicebat. discussa ea quoque est

---

1. Hieran *ed. Basil. 1531;* phileram M, *Aldus, om. rel. cod. et ed. antiquiss.* | comenen B, *nonnull. cod. rec. et ed. antiquiss.* | 3. dicunt B. | 4. peruentum M. | 5. ut castellum quod M, *Lov. 6;* ut quod castellum *Lov. 2, Weissenborn ed. Teubn.,* quod castellum *cod. plerique* (B) *et ed. ante Mogunt.* | 6. armis *om.* B. | 7. cretense lento B. | 9. misso castellum cum modica manu B. | 10. ui caepit captum B, ui captum *cod. rec. plerique,* captum M, ui receptum *Lov. 2 et ed. vet.* | alabȧndensibus redit B. | 11. degresus *(sic)* B, digressus *pauci cod. rec., ed. Par. 1510 et seq.* | ad antiochia B. | 12. caelenis *et sic in seq.* B. | caelena urbs B. | 14. ab Apama *Lov. 6;* ab aphama B, ab apamea (*vel* apamia) *cod. rec. et ed. vet.* (ab Apame uxore Seleuci *coni. Salmasius*). | 15. procul amynandri B. | 17. tibuarum B. | 18. summa caele atrum ortus B. | 19. edituri quod inter B. | 21. antiochi frater B *et 2 cod. rec. (Voss.),* Antiochi *Drakenborch in adn.* | 24. ut daretur frumentum ut seleucus ducebat B. | discussa M, *ed. Basil. 1531;* decussa *rel. cod. et ed. prior.* | quoque *aut recidendum aut immutandum esse existim. Crevier, an* utique? *cf. ephem. Austr. 1892.* |

Digitized by Google

constantia consulis, qui misso tribuno edixit, ne Romani milites acciperent, priusquam Attali auxilia accepissent. inde ad Gordiutichos quod vocant processum est. ex eo loco ad Tabas tertiis castris perventum. in finibus Pisidarum posita urbs est, in ea parte, quae vergit ad Pamphylium mare. integris viribus regionis eius feroces ad bellandum habebat viros. tum quoque equites in agmen Romanum eruptione facta haud modice primo impetu turbavere; deinde ut apparuit nec numero se nec virtute pares esse, in urbem compulsi veniam erroris petebant, dedere urbem parati. quinque et viginti talenta argenti et decem milia medimnum tritici imperata. ita in deditionem accepti.

XIV. Tertio inde die ad Casum amnem perventum; inde profecti Erizam urbem primo impetu ceperunt. ad Thabusion castellum imminens flumini Indo ventum est, cui fecerat nomen Indus ab elephanto deiectus. haud procul ab Cibyra aberant, nec legatio ulla a Moagete, tyranno civitatis eius, homine ad omnia infido atque importuno, veniebat. ad temptandum eius animum C. Helvium cum quattuor milibus peditum et quingentis equitibus consul praemittit. huic agmini iam fines ingredienti legati occurrerunt nuntiantes paratum esse tyrannum imperata facere; orabant, ut pacatus fines iniret cohiberetque a populatione agri militem; et in corona aurea quindecim talenta afferebant. Helvius integros a populatione agros servaturum pollicitus ire ad consulem legatos iussit. quibus eadem referentibus consul „neque Romani“ inquit „bonae voluntatis ullum signum erga nos tyranni habemus, et ipsum talem esse inter omnes constat,

1. qđ misso B, qui dimisso *complur. cod. rec.* | 2. Gordiutichos *ed. Basil. 1531;* cordiuticos *cod. plerique* (B). | 3. quod *ed. Basil. 1531;* quos *cod.* (B) *et ed. prior.* | ad tabaszertis castris B. | 5. integris urbibus B. | 7. equites agmen *coni. I. F. Gronovius.* | modico B *et rec. complur.* | 8. se *om.* B. | 9. in urbem *cod. rec. et ed. vet.;* deinde B. | 11. modium M. | 13. uerizam B. | ab tabusion B. | 14. cui fecerat—deiectus *num a Livio sint, dub. Weissenborn ed. Teubn. p. XXII.* | 16. a meagete B. | 18. Helvium *(et infra § 6 Helvius) ed. Basil. 1535;* muluium (muluius) *cod.* (B), manlium *nonnull. cod. rec. et ed. prior.* | & .x. equitibus B. | 19. fines ingredienti legati M, *Aldus;* primis ingredientibus *rel. cod.* (B) *et ed. prior.,* primos fines ingredienti legati *coni. Koch.* | 20. tyranni B. | 21. finis B. | 22. in corona aurea quindecim talenta *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* coronam auream quindecim talentum *pauci cod. rec., Aldus,* in coronam auream quindecim talenta *ed. Basil. 1535.* | 23. integros *om.* B. |

Digitized by Google

ut de poena eius magis quam de amicitia nobis cogitandum sit.“
8 perturbati hac voce legati nihil aliud petere, quam ut coronam
acciperet veniendique ad eum tyranno potestatem et copiam lo-
9 quendi ac purgandi se faceret. permissu consulis postero die
in castra tyrannus venit, vestitus comitatusque vix ad privati
modice locupletis habitum; et oratio fuit summissa et infracta,
extenuantis opes suas urbiumque suae dicionis egestatem que-
10 rentis. erant autem sub eo praeter Cibyram Sylleum et ad Lim-
nen *quae* appellatur. ex his, ut se suosque spoliaret, quinque et
viginti talenta se confecturum, prope ut diffidens, pollicebatur.
11 „enimvero“ inquit consul „ferri iam ludificatio ista non potest.
parum est non erubuisse absentem, cum per legatos frustrareris
12 nos: praesens quoque in eadem perstas impudentia. quinque
et viginti talenta tyrannidem tuam exhaurient? quingenta ergo
talenta nisi triduo numeras, populationem in agris, obsidionem
13 in urbe expecta.“ hac denuntiatione conterritus perstare tamen
14 in pertinaci simulatione inopiae. et paulatim illiberali adiectione
nunc per cavillationem, nunc precibus et simulatis lacrimis ad
centum talenta est perductus. adiecta decem milia medimnum
frumenti. haec omnia intra sex dies exacta.

1 XV. A Cibyra per agros Sindensium exercitus ductus,
transgressusque Caularem amnem posuit castra. postero die est
2 praeter Caralitin paludem agmen ductum; ad Madamprum man-
serunt. inde progredientibus ab Lago, proxima urbe, metu in-

---

1. nobis *om.* B. | 2. nichil petere B. | 3. et copiam M, *Mogunt.;* copiam B, ac copiam *cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.* | 8. sub eo *om.* B, *post* Cibyram *collocant complur. cod. rec. (Voss.)* | cybera B. | et Syleum M, mullaeũ B, mulleum *vel* muleum *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | ad Limnen *Tillmans;* allymnẽ B, allimnen M, alimne *vel* alimnem *cod. rec. plerique et ed. vet.* | 10. confecturum „archetypa“ *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1355;* collecturum *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 13. nos M; nunc *cod. plerique* (B). | in eadem impudentia persistas (persistis *Drakenborch*) M, *Drakenborch.* | 16. pterritus instare B. | 19. modium M *et 2 cod. rec. (Harl.).* | 21. Sindensium *Sigonius;* idensium (B) *vel* indensium *cod.* | 22. est *ed. Basil. 1535;* et (& B) *cod. et ed. antiquiss., om. Kreyssig,* profecti *vel sim. voc. intercidisse susp. Weissenborn ed. Teubn. p. XXII.* | 23. carallitẽ B. | madãprũ B, mandrupyum „exemplaria“ *Gelen.* (M?), mandamprum *sim. cod. rec.,* Mandropolin *coni. Gelenius, Sigonius.* | 24. ab Lago *cod. rec. et ed. antiquiss.;* ab laco B, ad Lagon *ed. Basil. 1535.* | proximam urbem *ed. Basil. 1535.* | metu uincula effugerunt B. |

Digitized by Google

colae fugerunt; vacuum hominibus et refertum rerum omnium 3
copia oppidum diripuerunt. inde ad Lysis fluminis fontes, postero die ad Cobulatum amnem progressi. Termessenses eo 4
tempore Isiondensium arcem urbe capta oppugnabant. inclusi,
cum alia spes auxilii nulla esset, legatos ad consulem orantes
opem miserunt: cum coniugibus ac liberis in arce inclusos se 5
mortem in dies, aut ferro aut fame patiendam, expectare. volenti consuli causa in Pamphyliam devertendi oblata est. ad- 6
veniens obsidione Isiondenses exemit; Termesso pacem dedit
quinquaginta talentis argenti acceptis; item Aspendiis ceterisque
Pamphyliae populis. ex Pamphylia rediens ad fluvium Taurum 7
primo die, postero ad Xylinen quam vocant Comen posuit castra.
profectus inde continentibus itineribus ad Cormasa urbem pervenit. Darsa proxima urbs erat; eam metu incolarum desertam, 8
plenam omnium rerum copia invenit. progredienti praeter pa- 9
ludes legati ab Lysinoe dedentes civitatem venerunt. inde in
agrum Sagalassenum, uberem fertilemque omni genere frugum,
ventum est. colunt Pisidae, longe optimi bello regionis eius.
cum ea res animos fecit, tum agri fecunditas et multitudo hominum et situs inter paucas munitae urbis. consul, quia nulla 10
legatio ad finem praesto fuerat, praedatum in agros misit. tum
demum fracta pertinacia est, ut ferri agique res suas viderunt;
legatis missis pacti quinquaginta talentis et viginti milibus me- 11
dimnum tritici, viginti hordei, pacem impetraverunt. progressus 12
inde ad Rhocrinos fontes, ad vicum, quem Acoridos Comen vo-

---

1. et refertum—copia M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 2. ad Lysis *ed. Basil. 1531;* ab lysis *cod.* (B) *et ed. prior.* | fontes B; fonte *rel. cod. et ed. antiquiss.,* fontem *ed. Basil. 1531.* | 3. ad coriatum M. | Termessenses *ed. Basil. 1535;* Termesenses „exemplaria" *Gelen.,* telmẽses B, telmenses *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 4. Isiondensium *nonnull. ed. vet. post 1480;* isiodẽ B, isiondem *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 6. in arce M, *Aldus;* in arcẽ *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 7. ferro *om.* B. | 8. devertendi *Drakenborch;* diuertendi M, *Aldus,* reuertendi *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 9. isiondensis B. | Termesso *Gelenius;* telmesso *cod. plerique* (B). | 10. aspendis B. | 12. Xylinen M, *Gelenius;* sylenen (B) *vel* silenen *cod. plerique.* | 17. Sagalassenum *ed. Basil. 1531;* acalassenum B, agalassenum (agalasenum *Lov. 2*) *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | 19. fecit *Lov. 6, cf. Madvig Em. L. p. 541;* facit *rel. cod. rec. et ed. vet., om.* B. | 23. modium M *et 2 cod. rec. (Harl.).* | 25. Rhocrinos *cod. Harl., Ramsay hist. geogr. of Asia p. 142;* rotrinos B, *Lov. 2,* rhotrinos *cod. rec. plerique,* Obrimae *Glareanus, Cobet Mnemos. 1877 p. 91.* | Acoridos B; aporidos M, *Aldus,* aporides *Lov. 2 et ed. antiquiss.,*

Digitized by Google

cant, posuit castra. eo Seleucus ab Apamea postero die venit.
13 aegros inde et inutilia impedimenta cum Apameam dimisisset,
ducibus itinerum ab Seleuco acceptis profectus eo die in Metro-
14 politanum campum, postero die Dynias Phrygiae processit. inde
Synnada venit, metu omnibus circa oppidis desertis. quorum
praeda iam grave agmen trahens vix quinque milium die toto
15 itinere perfecto ad Beudos, quod vetus appellant, pervenit. ad
Anabura inde, et altero die ad Alandri fontes, tertio ad Abbas-
sium posuit castra. ibi plures dies stativa habuit, quia perven-
tum erat ad Tolostobogiorum fines.

1 XVI. Galli, magna hominum vis, seu inopia agri seu prae-
dae spe, nullam gentem, per quas ituri essent, parem armis rati,
2 Brenno duce in Dardanos pervenerunt. ibi seditio orta est;
ad viginti milia hominum cum Lonorio ac Lutario regulis secess-
3 sione facta a Brenno in Thraeciam iter avertunt. ubi cum re-
sistentibus pugnando, pacem petentibus stipendium imponendo
Byzantium cum pervenissent, aliquamdiu oram Propontidis, vec-
4 tigales habendo regionis eius urbes, obtinuerunt. cupido inde
eos in Asiam transeundi, audientes ex propinquo, quanta ubertas
eius terrae esset, cepit; et Lysimachia fraude capta Chersone-
5 soque omni armis possessa ad Hellespontum descenderunt. ibi
vero exiguo divisam freto cernentibus Asiam multo magis animi
ad transeundum accensi; nuntiosque ad Antipatrum praefectum
eius orae de transitu mittebant. quae res cum lentius spe ipso-
rum traheretur, alia rursus nova inter regulos seditio orta est.
6 Lonorius retro, unde venerat, cum maiore parte hominum repetit
Byzantium; Lutarius Macedonibus per speciem legationis ab
Antipatro ad speculandum missis duas tectas naves et tres lem-

---

Acaridos *Iac. Gronovius,* Adonidos *Wesseling.* | 2. apamea B. | 4. Dynias B; dinias *cod. rec. plerique et ed. Basil. 1535,* Dymas *ed. antiquiss.,* Celaenas *Cobet l. l.* | 5. quorum praeda *om.* B. | 8. Alandri *Sigonius;* alexandri *cod. et ed. vet.* | ad abbasium B, ad abassium *Lov. 2,* ad brassium M. | 10. Tolostobogiorum *cod. rec. (Lov. 2);* tobostoboiorum B, tolostoboiorum *al. cod. rec., cf. cap. 16, 11, Flor. II, 11, 5 et Koehler qua rat. T. Livi ann. usi sint hist. Lat. atq. Gr. p. 85.* | 11. hi galli M. | 12. quas B?, *ed. Basil. 1535* (M?); quam *cod. rec. et ed. prior.* | 13. orta est ad ·xx· hominum B, orta et ad uiginti milia hominum *cod. rec. et ed. vet.* | 15. facta ab rheno B. | auerterunt *Aldus.* | 17. bizantium B. | vectigales (uectigalis B) B *et complur. cod. rec. (Lov. 2, Voss.), cf. Madvig Em. L. p. 542;* uectigalem *al. cod. rec. et ed. vet.* | 19. audientis B. | 22. diuisis B. | 26. lonnorius B. | 28. tris B. |

Digitized by Google

bos adimit. iis alios atque alios dies noctesque travehendo intra paucos dies omnes copias traiecit. haud ita multo post Lonorius 7
adiuvante Nicomede, Bithyniae rege, a Byzantio transmisit. co- 8
eunt deinde in unum rursus Galli et auxilia Nicomedi dant ad-
versus Ziboetam, tenentem partem Bithyniae, gerenti bellum.
atque eorum maxime opera devictus Ziboeta est, Bithyniaque 9
omnis in dicionem Nicomedis concessit. profecti ex Bithynia
in Asiam processerunt. non plus ex viginti milibus hominum
quam decem armata erant. tamen tantum terroris omnibus, 10
quae cis Taurum incolunt, gentibus iniecerunt, ut quas adissent
quasque non adissent, pariter ultimae propinquis, imperio pare-
rent. postremo cum tres essent gentes, Tolostobogii Trocmi 11
Tectosages, in tres partes, qua cuique populorum suorum vecti-
galis Asia esset, diviserunt. Trocmis Hellesponti ora data; To- 12
lostobogii Aeolida atque Ioniam, Tectosages mediterranea Asiae
sortiti sunt. et stipendium tota cis Taurum Asia exigebant,
sedem autem ipsi sibi circa Halyn flumen cepere. tantusque 13
terror eorum nominis erat, multitudine etiam magna subole aucta,
ut Syriae quoque ad postremum reges stipendium dare non ab-
nuerent. primus Asiam incolentium abnuit Attalus, pater regis 14
Eumenis; audacique incepto praeter opinionem omnium affuit
fortuna, et signis collatis superior fuit. non tamen ita infregit
animos eorum, ut absisterent imperio. eaedem opes usque ad 15
bellum Antiochi cum Romanis manserunt. tum quoque, pulso
Antiocho, magnam spem habuerunt, quia procul mari incolerent,
Romanum exercitum ad se non perventurum.

XVII. Cum hoc hoste, tam terribili omnibus regionis eius, 1
quia bellum gerendum erat, pro contione milites in hunc ma-
xime modum allocutus est consul. „non me praeterit, milites, 2

---

1. dies noctẽq; trahendo B. | 2. omnis B. | traicit *Weissenborn ed. Weidm., M. Mueller.* | multo *om.* B? | Lonnorius B. | 5. Ziboetam M?, *I. F. Gronovius;* ziboeã B. | 6. zaboetes est B. | 7. concessit M, *Aldus;* decessit *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 8. non plus ex uiginti milibus quam decem hominum milia M *teste Mod.,* non plus ex uiginti milibus hominum quam decem milia hominum M *test. Mogunt.* | 12. tolostobogii *recte h. l.* B. | 13. tris partis B. | 14. hora B. | 15. ionia B. | 17. halin B. | cepere B; ceperunt *cod. rec. et ed. vet.* | 22. fortuna unde et M, fortunam et *Harl.* | 23. ut abstinerent M, *Lov. 6, ed. Camp., Rom. 1472, Parm. 1480.* | aedẽ ophesusq; B. | 26. ad se non *cod. rec. et ed. vet.;* ad senatũ B, *cf. G. Heraeus Quaest. crit. Liv. p. 44.* | 27. cum hoc iam hoste M. |

Digitized by Google

omnium, quae Asiam colunt, gentium Gallos fama belli praestare.
3 inter mitissimum genus hominum ferox natio, pervagata bello
prope orbem terrarum, sedem cepit. procera corpora, promissae
4 et rutilatae comae, vasta scuta, praelongi gladii; ad hoc cantus
ineuntium proelium et ululatus et tripudia, et quatientium scuta
in patrium quendam modum horrendus armorum crepitus, om-
5 nia de industria composita ad terrorem. sed haec, quibus in-
solita atque insueta sunt, Graeci et Phryges et Cares timeant:
Romanis Gallici tumultus assueti, etiam vanitates notae sunt.
6 semel primo congressu ad Aliam eos olim fugerunt maiores no-
stri; ex eo tempore per ducentos iam annos pecorum in modum
consternatos caedunt fugantque; et plures prope de Gallis triumphi
7 quam de toto orbe terrarum acti sunt. iam usu hoc cognitum
est: si primum impetum, quem fervido ingenio et caeca ira ef-
fundunt, sustinueris, fluunt sudore et lassitudine membra, labant
arma; mollia corpora, molles, ubi ira consedit, animos sol pulvis
8 sitis, ut ferrum non admoveas, prosternunt. non legionibus le-
giones eorum solum experti sumus, sed vir unus cum viro con-
grediendo, T. Manlius, M. Valerius, quantum Gallicam rabiem
9 vinceret Romana virtus, docuerunt. iam M. Manlius unus agmine
scandentes in Capitolium detrusit Gallos. et illis maioribus
nostris cum haud dubiis Gallis, in sua terra genitis, res erat;
hi iam degeneres sunt, mixti, et Gallograeci vere, quod appel-
10 lantur; sicut in frugibus pecudibusque non tantum semina ad
servandam indolem valent, quantum terrae proprietas caelique,
11 sub quo aluntur, mutat. Macedones, qui Alexandriam in Ae-
gypto, qui Seleuciam ac Babyloniam, quique alias sparsas per
orbem terrarum colonias habent, in Syros Parthos Aegyptios
12 degenerarunt. Massilia, inter Gallos sita, traxit aliquantum ab
accolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana dura illa et hor-

---

5. ineuntium M, *un. cod. rec.;* inchoantium *rel. cod.* (B) *et ed. vet., cf. Madvig Em. L. p. 543, M. Mueller praef. p. XII.* | 6. omnia deinde industria B. | 8. phriges B. | 9. assueti B; assuetis *cod. rec. et ed. vet., cf. Madvig Em. L. l. l.* (Gallico tumultu adsuetis *coni. Seyffert*). | 10. ad Aliam eos olim fugerunt maiores nostri *Modius;* ad alliam eos olim fuderunt maiores uestri M, ad alias olim fugerunt maiores nostros B, ad alliam olim fuderunt maiores nostros *cod. rec.* | 13. usu M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. vinceret *om.* B. | 21. scandentis B. | 26. mutant B. | 29. inter gallos ita M. | ab accolis *om.* M? | 30. Tarentinis quid M, *ed. Basil. 1535;* in his qđ B, nisi quid *vel* nisi quod *cod. rec. et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

rida disciplina mansit? generosius in sua quidque sede gignitur: 13
insitum alienae terrae in id, quo alitur, natura vertente se, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oneratos armis, sicut in acie Antiochi cecidistis, victos victores, caedetis. magis vereor, ne 14
parum inde gloriae, quam ne nimium belli sit. Attalus eos rex saepe fudit fugavitque. nolite existimare beluas tantum recens 15
captas feritatem illam silvestrem primo servare, dein, cum diu manibus humanis aluntur, mitescere, in hominum feritate mulcenda non eandem naturam esse: — eosdemne hos creditis 16
esse, qui patres eorum avique fuerunt? extorres inopia agrorum profecti domo per asperrimam Illyrici oram, Paeoniam inde et Thraeciam pugnando cum ferocissimis gentibus emensi, has terras ceperunt. duratos eos tot malis exasperatosque accepit terra, 17
quae copia omnium rerum saginaret. uberrimo agro, mitissimo caelo, clementibus accolarum ingeniis omnis illa, cum qua venerant, mansuefacta est feritas. vobis mehercule, Martiis viris, 18
cavenda ac fugienda quam primum amoenitas est Asiae: tantum hae peregrinae voluptates ad extinguendum vigorem animorum possunt: tantum contagio disciplinae morisque accolarum valet.
hoc tamen feliciter evenit, quod sicut vim adversus vos nequa- 19
quam, ita famam apud Graecos parem illi antiquae obtinent, cum qua venerunt; bellique gloriam victores eandem inter so- 20
cios habebitis, quam si servantes anticum specimen animorum Gallos vicissetis."

XVIII. Contione dimissa missisque ad Eposognatum legatis, 1
qui unus ex regulis et in Eumenis manserat amicitia et negaverat Antiocho adversus Romanos auxilia, castra movit. primo die ad Alandrum flumen, postero ad vicum, quem vocant Tyscon,

---

1. generosius *cod.* (B) *et ed. vet.;* generosius est *Wesenberg,* est generosius *M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 170.* | in sua *om.* B. | quidque *Lov. 2, Florebellus, Sigonius, I. F. Gronovius, cf. Madvig Em. L. p. 543;* quidquid (quicqd B) *rel. cod., Wesenberg, M. Mueller.* | 2. quo *ed. Paris. 1513;* quod (qđ B) *cod. et ed. prior.* | natã uertentes phrigas B. | 4. cedetis B. | 6. recens *ed. Paris. 1513;* recentes (recentis B) *cod. et ed. prior.* | 7. dein B; deinde *cod. rec. et ed. vet.* | 8. aluntur B; alantur *cod. rec. et ed. vet.* | 9. eosdemne hostes creditis esse B. | 12. emersi *coni. Freinshemius.* | 15. ingeniis ea cum qua M. | 16. Martiis *Freinshemius;* martis *cod.* (B) *et ed. vet.* | 19. tantum contagio *ed. Basil. 1535;* quantum contagio *cod.* (B) *et ed. prior.* | 23. seruantis anticũ B. | 25. esopognatum B. | 26. manserat inamicitia B. | 28. ad aladrum flumen *cod. plerique* (B), ad flumen alandrum

Digitized by Google

2 ventum. eo legati Oroandensium cum venissent amicitiam petentes, ducenta talenta his sunt imperata, precantibusque, ut do-
3 mum renuntiarent, potestas facta. ducere inde exercitum consul ad Pliten intendit; deinde ad Alyattos castra posita. eo missi ad Eposognatum redierunt, et legati reguli orantes, ne Tecto-
4 sagis bellum inferret; ipsum in eam gentem iturum Eposognatum persuasurumque, ut imperata faciant. data venia regulo, duci inde exercitus per Axylon quam vocant terram coeptus. ab re nomen habet: non ligni modo quicquam, sed ne spinas quidem aut ullum aliud alimentum fert ignis; fimo bubulo pro lignis
5 utuntur. Ad Cuballum, Gallograeciae castellum, castra habentibus Romanis apparuere cum magno tumultu hostium equites, nec turbarunt tantum Romanas stationes repente invecti, sed quos-
6 dam etiam occiderunt. qui tumultus cum in castra perlatus esset, effusus repente omnibus portis equitatus Romanus fudit fu-
7 gavitque Gallos et aliquot fugientes occidit. inde consul, ut qui iam ad hostes perventum cerneret, explorato deinde et cum cura coacto agmine procedebat. et continentibus itineribus cum ad Sangarium flumen venisset, pontem, quia vado nusquam trans-
8 itus erat, facere instituit. Sangarius ex Adoreo monte per Phrygiam fluens miscetur ad Bithyniam Tymbri fluvio; inde maior iam geminatis aquis per Bithyniam fertur et in Propontidem sese effundit, non tamen tam magnitudine memorabilis,
9 quam quod piscium accolis ingentem vim praebet. transgressis ponte perfecto flumen, praeter ripam euntibus Galli Matris Magnae a Pessinunte occurrere cum insignibus suis, vaticinantes fanatico carmine deam Romanis viam belli et victoriam dare
10 imperiumque eius regionis. accipere se omen cum dixisset con-
11 sul, castra eo ipso loco posuit. postero die ad Gordium per-

---

M. | Tyscon M; thisco B, tysco *cod. rec. et ed. ante Aldum.* | 1. Oroandensium *ed. antiquiss.;* orcandensium B, orcadensium *cod. rec. plerique.* | 2. his B; iis *cod. rec.* | precantibus B. | 4. ad Pliten intendit *Madvig Em. L. p. 543;* ad plitendum *cod. plerique* (B) *et ed. vet.* | Alyattos *cod. rec., ed. Mogunt.;* hyliattos B, Halyattos *ed. antiquiss.* | 5. Tectosagis *cod. et ed. vet.;* Tolistoboiis *coni. I. Perizonius, cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 300 adn.* | 6. inferret & ipsum B. | 7. puasurumq; B. | 12. aparuere B. | tumulto B^1. | 13. inuectis sed B. | 16. fugientis B. | 17. hostis B. | deinde cum cura B. | 21. Tymbri *ed. antiquiss.;* tibri B, timbri *cod. rec. (Lov. 2),* Tymbreti *ed. Basil. 1535* (M?) | 22. proponti dense se B, Pontum sese *coni. Cellarius, Drakenborch in adn.* | 25. magnae *om.* B. | 29. Gordium *ed. Mediol. 1505,*

Digitized by Google

venit. id haud magnum quidem oppidum est, sed plus quam mediterraneum celebre et frequens emporium. tria maria pari ferme distantia intervallo habet, *ad* Hellespontum, ad Sinopen, et alterius orae litora, qua Cilices maritimi colunt; multarum magnarumque praeterea gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxime locum mutui usus contraxere. id tum desertum fuga incolarum oppidum, refertum idem copia rerum omnium invenerunt. ibi stativa habentibus legati ab Eposognato venerunt, nuntiantes profectum eum ad regulos Gallorum nihil aequi impetrasse; ex campestribus vicis agrisque frequentes demigrare et cum coniugibus ac liberis, quae ferre atque agere possint, prae se agentes portantesque Olympum montem petere, ut inde armis locorumque situ sese tueantur. XIX. Certiora postea Oroandensium legati attulerunt, Tolostobogiorum civitatem Olympum montem cepisse; diversos Tectosagos alium montem, Magaba qui dicatur, petisse; Trocmos coniugibus ac liberis apud Tectosagos depositis armatorum agmine Tolostobogiis statuisse auxilium ferre. erant autem tunc trium populorum reguli Ortiago et Combolomarus et Gaulotus. iis haec maxime ratio belli sumendi fuerat, quod cum montes editissimos regionis eius tenerent, convectis omnibus, quae ad usum quamvis longi temporis sufficerent, taedio se fatigaturos hostem censebant: nam neque ausuros per tam ardua atque iniqua loca subire eos, et, si conarentur, vel parva manu prohiberi aut deturbari posse, nec quietos in radicibus montium gelidorum sedentes frigus aut inopiam

---

Paris. 1513 et seq.; cordium *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 3. ad Hellespontum, ad Sinopen *ed. vet. ante Basil. 1535;* hellespontum ad sinopen *cod.* (B) *et ed. Basil.*, Hellespontum, pontum ad Sinopen *coni. Freinshemius*, Hellespontium, ad Sinopen *I. Perizonius.* | 4. litore B. | 5. finis quarum commercium B. | 10. ex *om.* B. | demigrare M, *Aldus;* migrare *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 11. cum *om.* B. | 12. possint M, *Drakenborch;* possent *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | agentis portantisq; B. | 15. olympum cepisse B. | 16. Magaba *Freinshemius cl. Flor. I, 27 (II, 11);* agaua B, magaua *vel* magana *sim. cod. rec.* | trogmos B. | 17. agm̃ B. | 18. tunc M, *Aldus;* tum *cod. rec., om.* B *et al. rec.* | Ortiagon *Sigonius (Harl.?).* | 19. conbolomarus B, Comboiomarus *Glueck.* | Gaulotus M, *Aldus;* gaudotus *cod. rec. et ed. prior.*, gaudatus B. | 21. omnibus B. | 23. iniqua B. | conarentur B. | 24. parua B. | ꝑhiberi B. |

cunctis aspera studerent exigua
fari
dici

5 laturos. et cum ipsa altitudo locorum eos tutaretur, fossam quoque et alia munimenta verticibus iis, quos insederant, circum-
6 iecere. minima apparatus missilium telorum cura fuit, quod saxa affatim praebituram asperitatem ipsam locorum credebant.

1 XX. Consul quia non comminus pugnam sed procul locis oppugnandis futuram praeceperat animo, ingentem vim pilorum, velitarium hastarum, sagittarum glandisque et modicorum, qui
2 funda mitti possent, lapidum paraverat, instructusque missilium apparatu ad Olympum montem ducit et a quinque ferme mili-
3 bus castra locat. postero die cum quadringentis equitibus et Attalo progressum eum ad naturam montis situmque Gallicorum castrorum visendum equites hostium, duplex numerus, effusi e
4 castris, in fugam averterunt; occisi quoque pauci fugientium, vulnerati plures. tertio die cum omnibus ad loca exploranda profectus, quia nemo hostium extra munimenta processit, tuto circumvectus montem, animadvertit meridiana regione terrenos et placide acclives ad quendam finem colles esse, a septentrione
5 ardua et rectas prope rupes; atque omnibus ferme aliis inviis itinera tria esse, unum medio monte, qua terrena erant, duo difficilia ab hiberno solis ortu et ab aestivo occasu. haec contem-
6 platus eo die sub ipsis radicibus posuit castra; postero, sacrificio facto, cum primis hostiis litasset, trifariam exercitum divisum
7 ducere ad hostem pergit. ipse cum maxima parte copiarum, qua aequissimum aditum praebebat mons, ascendit; L. Manlium fratrem ab hiberno ortu, quoad loca patiantur et tuto possit, su-
8 bire iubet; si qua periculosa et praerupta occurrant, non pugnare cum iniquitate locorum neque inexsuperabilibus vim afferre, sed
9 obliquo monte ad se declinare et suo agmini coniungi; C. Helvium cum tertia parte circuire sensim per infima montis, deinde

---

1. ac cum B. | illos eos B. | scroba cripta fossam B. | 3. iaculorum telorum B. | 4. difficultatem asperitatem B. | 5. cõminus B. | 6. oppugnandis M, *Lov. 2, Aldus;* expugnandis *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 7. qui funda mitti possent, lapidum *Lov. 3, ed. Basil. 1535;* qui funda lapidum possent B, qui funda mitti lapidum possent *cod. rec.* | 12. effusi e *Kreyssig;* effusus e B, *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* (effusus *ed. Parm. 1480*), effusi *ed. Basil. 1535,* effusum se *2 cod. rec. (Voss.).* | 17. a septentrione B; ad septentrionem M, *Aldus,* septentrione *cod. rec. et ed. prior.* | 18. ardua et rectas B, *cf. cap. 2, 14;* arduas et rectas M, *Aldus,* ardue erectas *cod. rec. et ed. prior.* | aliis inuisas itinera B. | 21. postero die sacrificio *pauci cod. rec. et ed. vet.* |

Digitized by Google

ab occasu aestivo erigere agmen. et Attali auxilia trifariam aequo numero divisit, secum esse ipsum iuvenem iussit. equitatum cum elephantis in proxima tumulis planitie reliquit; edictum praefectis, ut intenti, quid ubique geratur, animadvertant opemque ferre, quo postulet res, possint. XXI. Galli ab duobus la- 1
teribus satis fidentes invia esse, ab ea parte, quae in meridiem vergeret, ut armis clauderent viam, quattuor milia fere armatorum ad tumulum imminentem viae minus mille passuum a castris occupandum mittunt, eo se rati veluti castello iter impedituros. quod ubi Romani viderunt, expediunt sese ad pugnam. 2
ante signa modico intervallo velites eunt et ab Attalo Cretenses sagittarii et funditores et Tralli *et* Thraeces; signa peditum, ut 3
per arduum, leni gradu ducuntur, ita prae se habentium scuta, ut missilia tantum vitarent, pede collato non viderentur pugnaturi. missilibus ex intervallo loci proelium commissum est, primo 4
par, Gallos loco adiuvante, Romanos varietate et copia telorum; procedente certamine nihil iam aequi erat. scuta longa, ceterum ad amplitudinem corporum parum lata, et ea ipsa plana, male tegebant Gallos. nec tela iam alia habebant praeter gladios, 5
quorum, cum manum hostis non consereret, nullus usus erat. saxis nec modicis, ut quae non praeparassent, sed quod cuique 6
temere trepidanti ad manum venisset, *et* ut insueti, nec arte nec viribus adiuvantes ictum, utebantur. sagittis glande iaculis in- 7
cauti [et] ab omni parte configebantur, nec, quid agerent, ira et pavore occaecatis animis cernebant; et erant deprensi genere pugnae, in quod minime apti sunt. nam quemadmodum comminus, ubi in vicem pati et inferre vulnera licet, accendit ira animos eorum, ita, ubi ex occulto et procul levibus telis vulnerantur, nec, quo ruant caeco impetu, habent, velut ferae transfixae in suos temere incurrunt. detegebat vulnera eorum, quod nudi 9

---

4. qđ ubique B. | 5. possent *Harl.*, properent *ed. vet. quas vidi omnes, Drakenborch, Weissenborn ed. Teubn.* | ab duobus *Lov. 2, ed. Mediol. 1505, Paris. 1513;* et ab duobus *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.*, et * ab duobus *Weissenborn*, et ab tergo et ab duobus *Hertz.* | 9. mittit B. | 12. sagitarii B. | Tralli et Thraces „*vet. lib.*“ *Sigon.*, trallis thręces B, tralles et thraces *Harl.*, Trallis et Thraeces *Hertz.* | 18. male *om.* B. | 20. manu B. | 22. temere M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | et ut *Crevier;* ut *cod.* | nec arte *om.* B. | 24. et *del. ed. Basil. 1535.* | conficiebantur B. | 26. cōminus subinuicē B. | 27. inferri B. | 29. habent *om.* B. | 30. detegebat *Lov. 2, ed. vet.;* detegebant *cod. plerique* (B), detegebantur *coni. Weissenborn ed. Teubn. praef.* |

Digitized by Google

pugnant, et sunt fusa et candida corpora, ut quae numquam nisi in pugna nudentur; ita et plus sanguinis ex multa carne fundebatur, et foediores patebant plagae, et candor corporum magis
10 sanguine atro maculabatur. sed non tam patentibus plagis moventur; interdum insecta cute, ubi latior quam altior plaga est,
11 etiam gloriosius se pugnare putant; iidem, cum aculeus sagittae aut glandis abditae introrsus tenui vulnere in speciem urit, et scrutantes, qua evellant, telum non sequitur, tum in rabiem et pudorem tam parvae perimentis versi pestis prosternunt corpora
12 humi. sic tum passim procubuere; alii ruentes in hostem undique configebantur et, cum comminus venerant, gladiis a veliti-
13 bus trucidabantur. hic miles tripedalem parmam habet et in dextera hastas, quibus eminus utitur; gladio Hispaniensi est cinctus. quodsi pede collato pugnandum est, translatis in lae-
14 vam hastis stringit gladium. pauci iam supererant Gallorum; qui, postquam ab levi armatura superatos se viderunt et instare legionum signa, effusa fuga castra repetunt pavoris et tumultus iam plena, ut ubi feminae puerique et alia imbellis turba per-
15 mixta esset. Romanos victores deserti fuga hostium acceperunt
1 tumuli. XXII. Sub idem tempus L. Manlius et C. Helvius, cum, quoad viam colles obliqui dederunt, escendissent, postquam ad
2 invia ventum est, flexere iter in partem montis, quae una habebat iter, et sequi consulis agmen modico uterque intervallo velut ex composito coeperunt, quod primo optimum factu fuisset,
3 in id necessitate ipsa compulsi; subsidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximo saepe usui fuerunt, ut primis forte

---

4. maculatur B. | 6. idem B. | 7. aut *om.* B. | 8. scrutantis B. | qua evellant *I. Perizonius;* quae uellant *cod. rec. plerique et ed. vet.,* quę uellent (uellet B[1]) B. | 9. prēmtis B. | 10. humi. sic tum passim procubuere; alii *Weissenborn, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 170;* humi sicut (*vel* sic ut) passim procumberent alii *cod. et ed. vet., cf. Walch Em. L. p. 265,* humi. sic cum passim procumberent, alii *Madvig Em. L. p. 544,* humi. sic ut passim procumbebant, alii *Hertz,* humi, sicut tum passim procubuerunt; alii *Bauer,* humi, sicut tum passim procumbebant; alii *M. Mueller.* | 14. est *om.* B. | 16. instare M, *Aldus;* stare *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. L. Manlius *om.* B. | 21. ad inuiã B. | 22. flexeř B. | 23. agmen l. manlius c. heluius modico uterq; B. | 24. factũ B *et complur. cod. rec. (Voss.).* | 26. maximo saepe usui M; maxime saepe suis B *et cod. rec.,* maxime (*vel* maximae) spei suis *ed. vet.* | fuerunt „*antiqua scriptura*" *Gelen.* (S?), *ed. Basil. 1535;* fuerant M *(test. Mogunt.),* B, *cod. rec. et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

deturbatis secundi et tegant pulsos et integri pugnam excipiant. consul, postquam ad tumulos ab levi armatura captos prima signa legionum pervenerunt, respirare et conquiescere paulisper militem iubet; simul strata per tumulos corpora Gallorum ostentat; et, cum levis armatura proelium tale ediderit, quid ab legionibus, quid ab iustis armis, quid ab animis fortissimorum militum expectari? castra illis capienda esse, in quae compulsus ab levi armatura hostis trepidet. praecedere tamen iubet levem armaturam, quae, cum staret agmen, colligendis per tumulos telis, ut missilia sufficerent, haud segne id ipsum tempus consumpserat. iam castris appropinquabant; et Galli, ne parum se munimenta sua tegerent, armati pro vallo constiterant. obruti deinde omni genere telorum, cum, quo plures atque densiores erant, eo minus vani quicquam intercideret teli, intra vallum momento temporis compelluntur stationibus tantum firmis ad ipsos aditus portarum relictis. in multitudinem compulsam in castra vis ingens missilium telorum coniciebatur; et vulnerari multos clamor permixtus mulierum atque puerorum ploratibus significabat. in eos, qui portas stationibus suis clauserant, legionum antesignani pila coniecerunt. iis vero non vulnerabantur, sed transverberatis scutis plerique inter se conserti haerebant; nec diutius impetum Romanorum sustinuerunt. XXIII. Patentibus iam portis, priusquam irrumperent victores, fuga e castris Gallorum in omnes partes facta est. ruunt caeci per vias, per invia; nulla praecipitia saxa, nullae rupes obstant; nihil praeter hostem metuunt. itaque plerique, praecipites per vastam altitudinem prolapsi, *contusi* ac debilitati exanimantur. consul captis castris direptione praedaque abstinet militem; sequi pro se quemque et instare et perculsis pavorem addere iubet. supervenit et alterum cum L. Manlio agmen; nec eos castra intrare sinit; protinus ad persequendos hostes mittit; et ipse paulo post tradita captivorum custodia tribunis militum sequitur, debellatum ratus,

3. uenerunt B. | 5. et *olim del. Madvig, cf. Em. L. p. 544,* et: *Hertz.* | 14. teli *om.* B. | 17. coiciebatur B. | 20. coiecerunt B. | iis B; hi *cod. rec. et ed. vet.* | 24. omnis B. | 25. obstant *om.* B. | 27. prolapsi, contusi ac debilitati *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 170;* prolapsi aut debilitati *cod.* (B) *et ed. vet.,* prolapsi *Harl.,* prolapsi, debilitati *Madvig Em. L. p. 545, Hertz,* prolapsi ac debilitati *Weissenborn,* prolapsi, contusi aut debilitati *M. Mueller.* | 28. praedaque M, *Lov. 3;* praeda q̄b; B, praeda quibusque *cod. rec. et ed. antiquiss.,* praedatibusque *I. F. Gronovius.* | 29. perculsi B. | 31. hostis B. |

Digitized by Google

4 si in illo pavore quam plurimi caesi forent aut capti. egresso consule C. Helvius cum tertio agmine advenit, nec continere suos ab direptione castrorum valuit; praedaque eorum, iniquissima sorte, qui pugnae non interfuerant, facta est. equites diu
5 ignari et pugnae et victoriae suorum steterunt; deinde et ipsi, quantum equis subire poterant, sparsos fuga Gallos circa radices
6 montis consectati cecidere aut cepere. numerus interfectorum haud facile iniri potuit, quia late per omnes amfractus montium
7 fugaque et caedes fuit, et magna pars rupibus inviis in profundae altitudinis convalles delapsa est, pars in silvis vepribusque
8 occisa. Claudius, qui bis pugnatum in Olympo monte scribit, ad quadraginta milia hominum auctor est caesa, Valerius Antias, qui magis immodicus in numero augendo esse solet, non plus de-
9 cem milia. numerus captivorum haud dubie milia quadraginta explevit, quia omnis generis aetatisque turbam secum traxerant,
10 demigrantium magis quam in bellum euntium modo. consul armis hostium in uno concrematis cumulo ceteram praedam conferre omnes iussit, et aut vendidit, quod eius in publicum redigendum erat, aut cum cura, ut quam aequissima esset, per mi-
11 lites divisit. laudati quoque pro contione omnes sunt, donatique pro merito quisque, ante omnes Attalus summo ceterorum assensu; nam singularis eius iuvenis cum virtus et industria in omnibus laboribus periculisque, tum modestia etiam fuerat.

1 XXIV. Superat bellum integrum cum Tectosagis. ad eos profectus consul tertiis castris Ancyram, nobilem in illis locis urbem, pervenit, unde hostes paulo plus decem milia aberant.
2 ubi cum stativa essent, facinus memorabile a captiva factum est. Orgiagontis reguli uxor forma eximia custodiebatur inter plures captivos; cui custodiae centurio praeerat et libidinis et
3 avaritiae militaris. is primo animum temptavit; quem cum ab-

---

2. ne continere B. | 4. facta est *om.* B. | 6. quantum equis M; quidem (B^1, *del.* B^2, *om. cod. rec.*) quantum equi in colles B *et cod. rec.* | 8. per omnes amfractus M, *Lov. 3*; romanis anfractus B, inter omnes anfractus *cod. rec. et ed. vet.* | 10. ualles B. | 13. magis *cod. et ed. vet.;* in aliis *coni. Cobet,* alias magis *M. Mueller praef. p. XII.* | immodicus M; *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Mogunt.* | 14. quadraginta *om.* B. | 17. in *del. Madvig Em. L. p. 545.* | 18. omnis B. | 19. per *cod. et ed. vet.;* inter *coni. Drakenborch in adn.* | 22. iuvenis M, *Aldus;* uires B, uiri *cod. rec. et ed. prior.* | 25. locis in urbem B (*an* locis tum [tũ] urbem?). | 28. orgyagontis B. | 29. captivos *om.* B, captiuas *2 cod. rec.* | 30. primo eius animum *Aldus.* |

Digitized by Google

horrentem a voluntario videret stupro, corpori, quod servum fortuna erat, vim fecit. deinde ad leniendam indignitatem iniuriae spem reditus ad suos mulieri facit, et ne eam quidem, ut amans, gratuitam. certo auri pondere pactus, ne quem suorum conscium haberet, ipsi permittit, ut, quem vellet, unum ex captivis nuntium ad suos mitteret. locum prope flumen constituit, quo duo, ne plus, necessarii captivae cum auro venirent nocte insequenti ad eam accipiendam. forte ipsius mulieris servus inter captivos eiusdem custodiae erat. hunc nuntium primis tenebris extra stationes centurio educit. nocte insequenti et duo necessarii mulieris ad constitutum locum et centurio cum captiva venit. ubi cum aurum ostenderent, quod summam talenti Attici — tanti enim pepigerat — expleret, mulier lingua sua, stringerent ferrum et centurionem pensantem aurum occiderent, imperavit. iugulati praecisum caput ipsa involutum veste ferens ad virum Orgiagontem, qui ab Olympo domum refugerat, pervenit; quem priusquam complecteretur, caput centurionis ante pedes eius abiecit, mirantique, cuiusnam id caput hominis aut quod id facinus haudquaquam muliebre esset, et iniuriam corporis et ultionem violatae per vim pudicitiae confessa viro est, aliaque, ut traditur, sanctitate et gravitate vitae huius matronalis facinoris decus ad ultimum conservavit.

XXV. Ad Ancyram in stativa oratores Tectosagum ad consulem venerunt petentes, ne ante [ab Ancyra] castra moveret, quam collocutus cum suis regibus esset: nullas condiciones pacis iis non bello fore potiores. tempus in posterum diem constituitur locusque, qui medius maxime inter castra Gallorum et Ancyram est visus. quo cum consul ad tempus cum praesidio quin-

1. corporis B. | fortuna fecerat *coni. I. F. Gronovius probante Crevierio.* | 3. ut avarus *coni. Koch.* | 4. cratuitam B. | 6. quo duo ne *lac. rel. om.* B. | 7. necessia B. | insequente *cod. plerique* (B). | 10. stationes M, *Aldus;* custodiam *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | insequenti *h. l. etiam* B. | 14. prensantem *coni. Kraffert.* | 16. orgysgontem B. | 17. prius complecteretur B. | 19. hautquaquam mulieris B. | et iniuriam corporis *om.* B. | 20. aliaque *cod. plerique* (B) *et ed. vet., cf. Walch Em. L. p. 216;* illaque *2 cod. rec.,* reliquaque *coni. Burmann.* | 23. ad Ancyram in stativa M, *ed. Basil. 1535;* ancyram ad statiua B, ancyram statiua *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.),* ancyram (angiram) in statiua *pauci cod. rec. et ed. antiquiss.* | 24. ante *cod.* (B) *et ed. antiquiss.;* ante ab Ancyra M, *Aldus.* | 26. foret B. | tempus *om.* B. | 27. locus qua equi medius B. | & anchyrę B. |

Digitized by Google

gentorum equitum venisset nec ullo Gallorum ibi viso regressus in castra esset, oratores idem redeunt, excusantes religione
4 obiecta venire reges non posse; principes gentis, per quos aeque res transigi posset, venturos. consul se quoque Attalum missu-
5 rum dixit. ad hoc colloquium utrimque ventum est. trecentos equites Attalus praesidii causa cum adduxisset, iactatae sunt
6 pacis condiciones; finis rei quia absentibus ducibus imponi non poterat, convenit, uti consul regesque eo loco postero die con-
7 grederentur. frustratio Gallorum eo spectabat, primum ut tererent tempus, donec res suas, quibus periclitari nolebant, cum coniugibus et liberis trans Halyn flumen traicerent; deinde quod ipsi consuli, parum cauto adversus colloquii fraudem, insidiaban-
8 tur. mille ad eam rem ex omni numero audaciae expertae delegerunt equites; et successisset fraudi, ni pro iure gentium,
9 cuius violandi consilium initum erat, stetisset fortuna. pabulatores lignatoresque Romani in eam partem, in qua colloquium futurum erat, ducti sunt, tutius id futurum tribunis ratis, quia consulis praesidium et ipsum pro statione habituri erant hosti
10 oppositum; suam tamen alteram stationem propius castra ses-
11 centorum equitum posuerunt. consul, affirmante Attalo venturos reges et transigi rem posse, profectus e castris, cum eodem quo antea praesidio equitum quinque milia fere processisset nec multum a constituto loco abesset, repente concitatis equis cum im-
12 petu hostili videt Gallos venientes. constituit agmen, et expedire tela animosque equitibus iussis primo constanter initium pugnae excepit nec cessit; dein, cum praegravaret multitudo,
13 cedere sensim nihil confusis turmarum ordinibus coepit; postremo, cum iam plus in mora periculi quam in ordinibus conservandis praesidii esset, omnes passim in fugam effusi sunt. tum vero instare dissipatis Galli et caedere; magnaque pars oppressa foret,
14 ni statio pabulatorum, sescenti equites, occurrissent. ii procul

---

6. iactatae *I. F. Gronovius;* iactae *cod. plerique* (B) *et ed. vet.*, actae M, *Aldus,* dictae *Sigonius.* | 7. pacis *om.* B. | 11. quod *del. I. F. Gronovius.* | 12. aduersus consilii fraudem B. | 13. elegerunt M. | 14. fraudi ni M; fraus ni *rel. cod.* (B) *et ed. usque ad Gronov. 1665.* | 15. quoius M. | 17. ducti sunt *om.* B. | 18. et ipsi *Lov. 6.* | 20. Attalo *om.* B. | 21. qđ antea B. | 24. uenientis B. | et *om.* B. | 25. eques iussus *coni. I. F. Gronovius.* | 26. excepit *A. Perizonius, cf. M. Mueller praef. p. XIII;* cepit B, accepit *cod. rec. et ed. vet.* | 28. conservandis *om.* B. | 30. Galli *om.* B. |

Digitized by Google

clamore pavido suorum audito cum tela equosque expedissent, integri profligatam pugnam acceperunt. itaque versa extemplo fortuna est, versus a victis in victores terror. et primo impetu fusi Galli sunt, et ex agris concurrebant pabulatores, et undique obvius hostis Gallis erat, ut ne fugam quidem tutam aut facilem haberent, quia recentibus equis Romani fessos sequebantur. pauci ergo effugerunt; captus est nemo; maior multo pars per fidem violati colloquii poenas morte luerunt. Romani ardentibus ira animis postero die omnibus copiis ad hostem perveniunt.

XXVI. Biduum natura montis per se ipsum exploranda, ne quid ignoti esset, absumpsit consul. tertio die, cum auspicio operam dedisset, deinde immolasset, in quattuor partes divisas copias educit, duas, ut medio monte duceret, duas ab lateribus, ut adversus cornua Gallorum erigeret. hostium quod roboris erat, Tectosagi et Trocmi, mediam tenebant aciem, milia hominum quinquaginta. equitatum, quia equorum nullus erat inter inaequales rupes usus, ad pedes deductum, decem milia hominum, ab dextro locaverant cornu. Ariarathis Cappadoces et Morzi auxiliares in laevo quattuor ferme milium numerum explebant. consul, sicut in Olympo monte, prima in acie locata levi armatura, telorum omnis generis ut aeque magna vis ad manum esset, curavit. ubi appropinquarunt, omnia eadem utrimque, quae fuerant in priore proelio, erant praeter animos et victoribus ab re secunda auctos et hostibus fractos, quia, etsi non ipsi victi erant, suae gentis hominum cladem pro sua ducebant. itaque a paribus initiis coepta res eundem exitum habuit. velut nubes levium telorum coniecta obruit aciem Gallorum. nec aut procurrere quisquam ab ordinibus suis, ne nudarent undique corpus ad ictus, audebant, et stantes, quo densiores erant, hoc plura, velut destinatum petentibus, vulnera accipiebant. consul iam per se turbatis si legionum signa ostendisset, versuros ex-

---

1. audito *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*) *et ed. antiquiss.;* exaudito *pauci cod. rec., Aldus.* | 7. perfide *Voss., Lov. 3, H. Grotius, A. Perizonius.* | 8. eloquii B. | 9. ira *Gelen.* (M?); *om. rel. cod.* (B) *et ed. ante Basil. 1535.* | 11. assumpsit B. | 15. & trogi B. | 16. inter aequales B *et complur. cod. rec.* | 18. locaverant *Madvig Em. L. p. 546;* locauerunt *cod.* | ariartis B. | capadoces B, Cappadocis *Madvig l. l.* | 19. Morzi B; morci *vel* morti *cod. rec.,* Morzii *Drakenborch in adn.* | 22. appro | (pinquarunt *om.*) B. | 24. fractos *om.* B *et complur. cod. rec.* | 28. nudaret B, *2 cod. rec. (Voss.) et ed. Mogunt.* | 29. audebat *2 cod. rec. (Voss.) et Mogunt.* |

Digitized by Google

templo in fugam omnes ratus receptis inter ordines velitibus et
1 alia turba auxiliorum aciem promovit. XXVII. Galli et memoria Tolostobogiorum cladis territi et inhaerentia corporibus gerentes tela fessique et stando et vulneribus ne primum quidem
2 impetum et clamorem Romanorum tulerunt. fuga ad castra inclinavit; sed pauci intra munimenta sese recepere: pars maior dextra laevaque praelati, qua quemque impetus tulit, fugerunt.
3 victores usque ad castra secuti ceciderunt terga; deinde in ca-
4 stris cupiditate praedae haeserunt, nec sequebatur quisquam. in cornibus Galli diutius steterunt, quia serius ad eos perventum est; ceterum ne primum quidem coniectum telorum tulerunt.
5 consul quia ingressos in castra ab direptione abstrahere non poterat, eos, qui in cornibus fuerant, protinus ad sequendos hostes
6 misit. per aliquantum spatium secuti non plus tamen octo milia hominum in fuga — nam pugna nulla fuit — ceciderunt; reli-
7 qui flumen Halyn traiecerunt. Romanorum pars magna ea nocte in hostium castris mansit; ceteros in sua castra consul reduxit. postero die captivos praedamque recensuit; quae tanta fuit, quantam avidissima rapiendi gens, cum cis montem Taurum omnia
8 armis per multos annos tenuisset, coacervare potuit. Galli ex dissipata passim fuga in unum locum congregati, magna pars saucii aut inermes, nudati omnibus rebus, oratores de pace ad
9 consulem miserunt. eos Manlius Ephesum venire iussit; ipse — iam enim medium autumni erat — locis gelidis propinquitate Tauri montis excedere properans victorem exercitum in hiberna maritimae orae reduxit.

1 XXVIII. Dum haec in Asia geruntur, in ceteris provinciis tranquillae res fuerunt. censores Romae T. Quinctius Flamininus
2 et M. Claudius Marcellus senatum legerunt; princeps in senatu tertium lectus P. Scipio Africanus; quattuor soli praeteriti sunt, nemo curuli usus honore. et in equitatu recensendo mitis ad-

---

1. omnis B. | 3. gerentis B. | 4. et stando uulneribus B *et nonnull. cod. rec.* | 7. fugerunt *cod. rec. (Lov. 2, Voss.);* fuerunt B *et nonnull. rec., del. I. F. Gronovius.* | 8. caeciderunt B. | deinde castris B. | 11. quidem *om.* B. | 12. quia B; qui *cod. rec. et ed. vet.* | 13. hostis B. | 14. secuti. non plus tamen *interp. Harant., cf. M. Mueller praef. p. XII.* | 18. quanta B *et complur. cod. rec.* | 22. saucii aut inermes *ed. Basil. 1535;* saucia ut inermes *cod.* (B) *et ed. prior.* | 28. quintius B. | 29. legerunt *Modius;* elegerunt M, perlegerunt *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 30. .III. solis B. | 31. & equitatu B. |

Digitized by Google

modum censura fuit. substructionem super Aequimelium in Capitolio et viam silice sternendam a porta Capena ad Martis locaverunt. Campani, ubi censerentur, senatum consuluerunt; decretum, uti Romae censerentur. aquae ingentes eo anno fuerunt; Tiberis duodeciens campum Martium planaque urbis inundavit.

Ab Cn. Manlio consule bello in Asia cum Gallis perfecto, alter consul M. Fulvius perdomitis Aetolis cum traiecisset in Cephallaniam, circa civitates insulae misit percontatum, utrum se dedere Romanis an belli fortunam experiri mallent. metus ad omnes valuit, ne deditionem recusarent. obsides inde imperatos pro viribus inopes populi, *quadraginta Pronnaei*, vicenos autem Cranii et Palenses et Samaei dederunt. insperata pax Cephallaniae affulserat, cum repente una civitas, incertum quam ob causam, Samaei desciverunt. quia opportuno loco urbs posita esset, timuisse se aiebant, ne demigrare cogerentur ab Romanis. ceterum ipsine sibi eum finxerint metum et timore vano quietum excitaverint malum, an iactata sermonibus res apud Romanos perlata ad eos sit, nihil comperti est, nisi quod datis iam obsidibus repente portas clauserunt et ne suorum quidem precibus — miserat enim sub muros consul ad temptandam misericordiam parentium populariumque — desistere ab incepto voluerunt. oppugnari deinde, postquam nihil pacati respondebatur, coepta urbs est. apparatum omnem tormentorum machinarumque travectum ab Ambraciae oppugnatione habebat; et opera, quae facienda erant, impigre milites perfecerunt. duobus igitur locis admoti arietes quatiebant muros. XXIX. Nec ab Samaeis

---

1. substrictionem B. | 4. aquae *cod.* (B) *et ed. vet.;* pluuiae M. | 10. recusarent M *et pauci cod. rec. (Lov. 2), Mogunt.;* excusarent *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | opsides B. | 11. inopes B, *ed. Basil. 1535, Madvig;* inopis *cod. rec. et ed. antiquiss.* | quadraginta Pronnaei *add. Madvig Em. L. p. 547, cf. Kiepert alt. Geograph. p. 296.* | autem *cod.* (B) *et ed. antiquiss., Madvig;* Nesiotae *ed. Basil. 1535,* Pronesiotae *Douiatius,* Pronaei *Drakenborch in adn.,* Pronesii *Crevier (cf. de h. l. etiam M. Mueller, praef. p. XIII, Stumpf ann. gymn. bavar. 1881 p. 60).* | 12. Cranii *Sigonius;* grannoni (B) *vel* granoni *(Lov. 2) cod. plerique,* Granonii *ed. antiquiss.,* Cranonii *ed. Paris. 1529.* | & tamei *h. l.* B, *sed infr. § 7* samei. | dederunt *om.* B. | 16. quietum excitaverint malum *ed. antiquiss.;* quietum excitauerunt malum *cod. plerique* (B), verum excitaverint malum *coni. Harant,* quietem exuerint *ed. Basil. 1535* (quietem exuerunt *Gelen.*). | 17. iactatos B. | aput B. | 21. voluerunt *om.* B. |

Digitized by Google

quicquam, quo aut opera aut hostis arceri posset, praetermissum
2 est. duabus tamen maxime resistebant rebus, una, interiorem
semper iuxta validum pro diruto novum obstruentes murum, al-
tera, eruptionibus subitis nunc in opera hostium nunc in stationes;
3 et plerumque his proeliis superiores erant. una ad coercendos
inventa, haud magna memoratu, res est. centum funditores ab
4 Aegio et Patris et Dymis acciti. a pueris ii more quodam gentis
saxis globosis, quibus ferme harenae immixtis strata litora sunt,
5 funda mare apertum incessentes exercebantur. itaque longius
certiore et validiore ictu quam Baliaris funditor eo telo usi sunt.
6 et est non simplicis habenae, ut Baliarica aliarumque gentium
funda, sed triplex scutale, crebris suturis duratum, ne fluxa ha-
bena volutetur in iactu glans, sed librata cum sederit, velut
7 nervo missa excutiatur. coronas modici circuli magno ex inter-
vallo loci assueti traicere non capita solum hostium vulnerabant,
8 sed quem locum destinassent oris. hae fundae Samaeos cohi-
buerunt, ne tam crebro neve tam audacter erumperent, adeo ut
precarentur ex muris Achaeos, ut parumper abscederent et se
9 cum Romanis stationibus pugnantes quiete spectarent. quattuor
menses obsidionem Same sustinuit. cum ex paucis cotidie ali-
qui eorum caderent aut vulnerarentur, et, qui supererant, fessi
10 et corporibus et animis essent, Romani nocte per arcem, quam
Cymatidem vocant — nam urbs in mare devexa in occidentem
11 vergit — muro superato in forum pervenerunt. Samaei post-
quam captam partem urbis ab hostibus senserunt, cum coniugi-
bus ac liberis in maiorem refugerunt arcem. inde postero die
dediti direpta urbe sub corona omnes venierunt.

1 XXX. Consul compositis rebus Cephallaniae, praesidio Sa-
mae imposito, in Peloponnesum iam diu accersentibus Aegiensibus

---

1. posset *pauci cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet. quas vidi omnes;* possit *cod. plerique* (B). | 2. unã B. | 6. haut B. | magna M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | memoratu BM, *Aldus;* memorata *cod. rec. et ed. prior.* | 7. hi B. | more quondam B. | 8. harenę B. | 9. longiore B^1. | 10. certiore *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.;* certiusque M, *Mogunt.* | 12. scuta lecebris B. | 17. nec tam audacter B *et 3 cod. rec. (Lov. 2).* | 18. ut parumper *cod. rec. et ed. vet.;* parumper B. | 19. pugnantis B. | 20. cottidie B. | 21. supererant MB^2, *nonnull. cod. rec. (Harl.), Aldus;* superarent *cod. rec. et ed. prior.*, superabant B^1. | 23. Cymatidem *coni. Weissenborn;* cyneatidem M, cyatidem B. | 28. cephalanię B. | Samae *ed. Basil. 1531;* same M, *Aldus, om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 29. peloponensum B. |

Digitized by Google

maxime ac Lacedaemoniis traiecit. Aegium a principio Achaici 2
concilii semper conventus gentis indicti sunt, seu dignitati urbis
id seu loci opportunitati datum est. hunc morem Philopoemen 3
eo primum anno labefactare conatus legem parabat ferre, ut in
omnibus civitatibus, quae Achaici concilii essent, in vicem con-
ventus agerentur. et sub adventum consulis damiurgis civita- 4
tium, qui summus est magistratus, Aegium evocantibus Philo-
poemen — praetor tum erat — Argos conventum edixit. quo 5
cum appareret omnes ferme conventuros, consul quoque, quam-
quam Aegiensium favebat causae, Argos venit; ubi cum disceptatio
fuisset et rem inclinatam cerneret, incepto destitit. Lacedaemonii 6
deinde eum in sua certamina averterunt. sollicitam eam civita-
tem exules maxime habebant, quorum magna pars in maritimis
Laconicae orae castellis *civitatibusque,* quae omnes ademptae
erant, habitabant. id aegre patientes Lacedaemonii, ut aliqua li- 7
berum ad mare haberent aditum, si quando Romam aliove quo
mitterent legatos, simul ut emporium et receptaculum peregrinis
mercibus ad necessarios usus esset, nocte adorti vicum mariti-
mum nomine Lan inproviso occupaverunt. vicani quique ibi ex- 8
ules habitabant primo inopinata re territi sunt; deinde sub lu-
cem congregati levi certamine expulerunt Lacedaemonios. terror 9
tamen omnem maritimam oram pervasit; legatosque communiter
et castella omnia vicique et exules, quibus ibi domicilia erant,
ad Achaeos miserunt. XXXI. Philopoemen praetor, iam inde ab 1
initio exulum causae amicus, et auctor semper Achaeis minuendi
opes et auctoritatem Lacedaemoniorum, concilium querentibus de-
dit, decretumque referente eo factum est, cum in fidem Achaeo- 2
rum tutelamque T. Quinctius et Romani Laconicae orae castella

---

1. lacedaemonis B. | 3. opportunitate B. | philopoemenen B. | 4. uti in B. | 6. damiorgus B. | 7. philopoemenes *et sic infra saepius* B. | 11. lacedaemoni B. | 14. castellis civitatibusque, quae omnes ademptae erant *Weissenborn ed. Weidm., cf. XXXIV, 36, 2; XXXV, 12, 7;* castellisq; oms ademptę erant B, castellis quae omnes adempti erant *Harl.,* castellis qui omnis adempti erant *Lov. 2,* castellis quae omnis (*vel* omnes) adepti erant *cod. rec. plerique,* castellis, quae omnis adempta erat *Gelen.* (M?), castellis, quae omnia adempta erant *Drakenborch in adn.,* castellis vicisque, qui omnes adempti erant *Weissenborn ed. Teubn.* | 15. lacedaemoni B. | 17. simul ut B; simulque ut *cod. rec. et ed. vet.,* simulque *Lov. 2,* simul id *I. F. Gronovius.* | empurium B. | 19. Lan *ed. Basil. 1535;* lamin *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | 21. Lacedaemonios *om.* B. | 25. amicus *ed. Basil. 1535;* et amicus *cod.* (B) *et ed. prior.* | 27. est ut in fidem B. |

Digitized by Google

et vicos tradidissent, et, cum abstinere iis ex foedere Lacedaemonii deberent, Las vicus oppugnatus esset caedesque ibi facta, qui eius rei auctores affinesque essent, nisi dederentur Achaeis,
3 violatum videri foedus. ad exposcendos eos legati extemplo Lacedaemonem missi sunt. id imperium adeo superbum et indignum Lacedaemoniis visum est, ut, si antiqua civitatis fortuna
4 esset, haud dubie arma extemplo capturi fuerint. maxime autem consternavit eos metus, si semel primis imperiis oboediendo iugum accepissent, ne, id quod iam diu moliretur Philopoemen,
5 exulibus Lacedaemonem traderet. furentes igitur ira triginta hominibus ex factione, cum qua consiliorum aliqua societas Philopoemeni atque exulibus erat, interfectis decreverunt renuntiandam societatem Achaeis legatosque extemplo Cephallaniam mittendos, qui consuli M. Fulvio quique Romanis Lacedaemonem dederent
6 orarentque eum, ut veniret in Peloponnesum ad urbem Lacedaemonem in fidem dicionemque populi Romani accipiendam.
1 XXXII. Id ubi legati ad Achaeos rettulerunt, omnium civitatium, quae eius concilii erant, consensu bellum Lacedaemoniis indictum
2 est. ne extemplo gereretur, hiems impediit; incursionibus tamen parvis, latrocinii magis quam belli modo, non terra tantum sed
3 etiam navibus a mari fines eorum vastati. hic tumultus consulem Peloponnesum adduxit; iussuque eius Elin concilio indicto
4 Lacedaemonii ad disceptandum acciti. magna ibi non disceptatio modo sed altercatio fuit, cui consul, cum alia satis ambitiose partem utramque fovendo incerta respondisset, una denuntiatione, ut bello abstinerent, donec Romam ad senatum legatos misis-
5 sent, finem imposuit. utrimque legatio missa Romam est. exules quoque Lacedaemoniorum suam causam legationemque Achaeis
6 iniunxerunt. Diophanes et Lycortas, Megalopolitani ambo, principes legationis Achaeorum fuerunt: qui, dissidentes in re publica, tum quoque minime inter se convenientes orationes habuerunt.
7 Diophanes senatui disceptationem omnium rerum permittebat: eos

---

1. et cum M, *nonnull. cod. rec. (Lov. 2), Mogunt.;* ut cum *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 2. Las *Gelen., ed. Basil. 1535*; lace B *et rec.,* lanum *Lov. 2.* | 6. lacedaemonis B. | est *om.* B. | 9. accepisset B. | tam diu M. | Philopoemen M; philopoemenes B. | 17. retulerunt B. | 18. lacedaemonis B. | 19. hiemps B. | 22. peloponensum B, in peloponnesum *Lov. 2, cf. XXXVI, 42, 4.* | elim B. | 23. exciti M, *cf. M. Müller praef. p. XIII.* | 26. misissent *om.* B. | 29. Diophanes *Sigonius;* diaphenes *cod. plerique* (B). | lycotas B. | 30. dissidendes in publica re B. | 31. conuenientis B. | 32. diaphenes B. |

Digitized by Google

optime controversias inter Achaeos ac Lacedaemonios finituros
esse; Lycortas ex praeceptis Philopoemenis postulabat, ut Achaeis 8
ex foedere ac legibus suis, quae decressent, agere liceret, liber-
tatemque sibi illibatam, cuius ipsi auctores essent, praestarent.
magnae auctoritatis apud Romanos tum gens Achaeorum erat; 9
novari tamen nihil de Lacedaemoniis placebat. ceterum respon-
sum ita perplexum fuit, ut et Achaei sibi de Lacedaemone per-
missum acciperent, et Lacedaemonii non omnia concessa iis in- 10
terpretarentur. hac potestate immodice Achaei ac superbe usi
sunt. XXXIII. Philopoemeni continuatur magistratus. qui veris 1
initio exercitu indicto castra in finibus Lacedaemoniorum posuit,
legatos deinde misit ad deposcendos auctores defectionis, et ci- 2
vitatem in pace futuram, si id fecisset, pollicentes, et illos nihil
indicta causa passuros. silentium prae metu ceterorum fuit; quos 3
nominatim depoposcerant, ipsi se ituros professi sunt, fide accepta
a legatis vim abfuturam, donec causam dixissent. ierunt etiam 4
alii illustres viri, et advocati privatis, et quia pertinere causam
eorum ad rem publicam censebant. numquam alias exules La- 5
cedaemoniorum Achaei secum adduxerant in fines, quia nihil
aeque alienaturum animos civitatis videbatur; tunc exercitus to-
tius prope antesignani exules erant. hi venientibus Lacedaemo- 6
niis ad portam castrorum agmine facto occurrerunt; et primo
lacessere iurgiis, deinde, altercatione orta, cum accenderentur irae,
ferocissimi exulum impetum in Lacedaemonios fecerunt. cum illi 7
deos et fidem legatorum testarentur, et legati et praetor summo-
vere turbas et protegere Lacedaemonios vinclaque iam quosdam
inicientes arcere. crescebat tumultu concitato turba; et Achaei 8
ad spectaculum primo concurrebant. deinde vociferantibus exuli- 9
bus, quae passi forent, et orantibus opem affirmantibusque simul

---

2 lychortas B. | 10. philopoemini continuantur B. | 13. fecissent *nonnull. cod. rec. (Lov. 2, Voss.)* | pollicentis B, pollicens *ed. vet.* | 15. depoposcerant *Lov. 6;* depoposcerat *rel. cod.* (B) *et ed. vet.* | 16. vim ab *lac. rel. om.* B. | 18. ad p. r. censebant B. | 19. finis B. | 23. ira B. | 25. summovere turbas (turbam M) et protegere B M *et cod. rec. plerique;* submouerent turbas et protegerent *Lov. 2, I. F. Gronovius,* submoveret turbas et protegeret *ed. vet.* | 27. arcere *Weissenborn;* arceret *cod. plerique* (B) *et ed. vet.,* arcerent *Lov. 2, I. F. Gronovius.* | tumultu concitato (concito *un. rec.*) turba *cod. plerique* (B); turba tumultu concitato M, tumultu concitata turba *2 cod. rec. (Lov. 2),* tumultu concita turba *I. F. Gronovius,* turba tumultu concitata *Fuegner.*

Digitized by Google

numquam talem occasionem habituros, si eam praetermisissent; foedus, quod in Capitolio, quod Olympiae, quod in arce Athenis
10 sacratum fuisset, irritum per illos esse; priusquam alio de integro foedere obligarentur, noxios puniendos esse: accensa his vocibus multitudo ad vocem unius, qui, ut ferirent, inclamavit, saxa coniecit. atque ita decem septem, quibus vincula per tu-
11 multum iniecta erant, interfecti sunt. sexaginta tres postero die comprehensi, a quibus praetor vim arcuerat, non quia salvos vellet, sed quia perire causa indicta nolebat, obiecti multitudini iratae, cum aversis auribus pauca locuti essent, damnati omnes 1
1 et traditi sunt ad supplicium. XXXIV. Hoc metu iniecto Lacedaemoniis imperatum primum, uti muros diruerent; deinde, ut omnes externi auxiliares, qui mercede apud tyrannos militassent,
2 terra Laconica excederent; tum uti quae servitia tyranni liberassent — ea magna multitudo erat — ante diem certam abirent; 1
qui ibi mansissent, eos prendendi abducendi vendendi Achaeis
3 ius esset; Lycurgi leges moresque abrogarent, Achaeorum assuescerent legibus institutisque: ita unius eos corporis fore et de
4 omnibus rebus facilius consensuros. nihil oboedientius fecerunt, quam ut muros diruerent, nec aegrius passi sunt quam exules 2
5 reduci. decretum Tegeae in concilio communi Achaeorum de re-
6 stituendis iis factum est; et mentione illata externos auxiliares dimissos ac Lacedaemoniis adscriptos — ita enim vocabant qui ab tyrannis liberati erant — urbe excessisse, in agros dilapsos, priusquam dimitteretur exercitus, ire praetorem cum expeditis et 2
comprehendere id genus hominum et vendere iure praedae pla-
7 cuit. multi comprehensi venierunt. porticus ex ea pecunia Megalopoli permissu Achaeorum refecta est, quam Lacedaemonii
8 diruerant. et ager Belbinates, quem iniuria tyranni Lacedaemoniorum possederant, restitutus eidem civitati ex decreto vetere 3
Achaeorum, quod factum erat Philippo Amyntae filio regnante.
9 per haec velut enervata civitas Lacedaemoniorum diu Achaeis obnoxia fuit; nulla tamen res tanto erat damno quam disciplina Lycurgi, cui per septingentos annos assuerant, sublata.

---

3. fuisset & irritum B. | 4. foedere integro M. | obligarentur M, *Aldus;* obligentur *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 8. arguerat B. | 9. obiecta B. | 10. aversis *ed. vet.;* aduersis *cod.* (B). | 21. redduci B. | 23. asscriptos B. | 24. et in agros *Ussing.* | dilapsus B. | 26. comprehendi M. | 28. psensu acheorum B, consensu Achaeorum *Kreyssig.* | 29. belbinatis B. | 31. amynante B. | 34. licurgi B. | septingentos *nonnulli cod. rec. (Harl.);* octingentos B *et ed.*

Digitized by Google

XXXV. A concilio, ubi ad consulem inter Achaeos Lacedaemoniosque disceptatum est, M. Fulvius, quia iam in exitu annus erat, comitiorum causa profectus Romam creavit consules M. Valerium Messalam et C. Livium Salinatorem, cum M. Aemilium Lepidum inimicum eo quoque anno petentem deiecisset. praetores inde creati Q. Marcius Philippus M. Claudius Marcellus C. Stertinius C. Atinius P. Claudius Pulcher L. Manlius Acidinus. comitiis perfectis consulem M. Fulvium in provinciam et ad exercitum redire placuit, eique et collegae Cn. Manlio imperium in annum prorogatum est. eo anno in aede Herculis signum dei ipsius ex decemvirorum responso, et seiuges in Capitolio aurati a P. Cornelio positi; consulem dedisse inscriptum est. et duodecim clipea aurata ab aedilibus curulibus P. Claudio Pulchro et Ser. Sulpicio Galba sunt posita ex pecunia, qua frumentarios ob annonam compressam damnarunt; et aedilis plebi Q. Fulvius Flaccus duo signa aurata uno reo damnato — nam separatim accusaverant — posuit; collega eius A. Caecilius neminem condemnavit. ludi Romani ter, plebei quinquiens toti instaurati.

M. Valerius Messala inde et C. Livius Salinator consulatum idibus Martiis cum inissent, de re publica deque provinciis et exercitibus senatum consuluerunt. de Aetolia et Asia nihil mutatum est; consulibus alteri Pisae cum Liguribus, alteri Gallia provincia decreta est. comparare inter se aut sortiri iussi et novos exercitus, binas legiones, scribere, et ut sociis Latini nominis quina dena milia peditum imperarent et mille et ducentos equites. Messalae Ligures, Salinatori obtigit Gallia. praetores inde sortiti sunt: M. Claudio urbana, P. Claudio peregrina iurisdictio

---

vet., septuaginta *Lov. 2,* LXX *cod. rec. plerique.* | assuerant B, *un. cod. rec.;* adsueuerant *cod. rec. plerique et ed. vet.,* adsueuerat *Lov. 2.* | 1. ad *cod. plerique* (B); apud M. | 3. consulē B. | 4. cum (quum) „*exemplaria*“ *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535; om. rel. cod.* (B). | 5. deiecisset „*exemplaria*“ *Gelen.* (M?), *ed. Basil.;* decessisset B, decessisse *cod. rec.* | 7. C. Atinius *Sigonius;* c. catinius *cod. plerique* (B) *et ed. vet.* | achidinus B. | 10. in aedem *cod. rec.* | signum *om.* B. | 12. a P. *Sigonius;* ab cn. *cod. plerique* (B). | 13. clypea B. | aurata *pauci cod. rec., Pighius;* aerata *cod. plerique* (B) *et ed. vet.* | Pulchro M; *om. rel. cod.* (B). | 14. Servio M; p. *rel. cod.* (B). | 16. accusaverant *Mogunt.;* accusauerunt M, accusati erant *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. martis B. | 24. socii B. | 25. quina dena *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* quina M, XV *Glareanus.* | et millenos et ducenos *coni. Drakenborch in adn.* | 26. salinator B. |

Digitized by Google

evenit; Q. Marcius Siciliam, C. Stertinius Sardiniam, L. Manlius
1 Hispaniam citeriorem, C. Atinius ulteriorem est sortitus. XXXVI.
De exercitibus ita placuit: ex Gallia legiones, quae sub C. Laelio
2 fuerant, ad M. Tuccium propraetorem in Bruttios traduci; et, qui
in Sicilia esset, dimitti exercitum; et classem, quae ibi esset,
3 Romam reduceret M. Sempronius propraetor. Hispaniis singulae
legiones, quae tum in iis provinciis erant, decretae, et ut terna
milia peditum, ducenos equites ambo praetores in supplementum
4 sociis imperarent secumque transportarent. priusquam in pro-
vincias novi magistratus proficiscerentur, supplicatio triduum pro 1
collegio decemvirorum imperata fuit in omnibus compitis, quod
luce inter horam tertiam ferme et quartam tenebrae obortae fue-
rant. et novemdiale sacrificium indictum est, quod in Aventino
lapidibus pluvisset.

5 Campani, cum eos ex senatus consulto, quod priore anno 1
factum erat, censores Romae coegissent censeri — nam antea
incertum fuerat, ubi censerentur, — petierunt, ut sibi cives Ro-
6 manas ducere uxores liceret, et, si qui prius duxissent, ut ha-
bere eas, et nati ante eam diem uti iusti sibi liberi heredesque
7 essent. utraque res impetrata. de Formianis Fundanisque mu- 2
nicipibus et Arpinatibus C. Valerius Tappo tribunus plebis pro-
mulgavit, ut iis suffragii latio — nam antea sine suffragio ha-
8 buerant civitatem — esset. huic rogationi quattuor tribuni plebis,
quia non ex auctoritate senatus ferretur, cum intercederent, edocti,
populi esse, non senatus ius suffragium, quibus velit, impertire, 2
9 destiterunt incepto. rogatio perlata est, ut in Aemilia tribu For-
miani et Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent; atque in his
10 tribubus tum primum ex Valerio plebiscito censi sunt. M. Clau-
dius Marcellus censor, sorte superato T. Quinctio, lustrum con-
didit. censa sunt civium capita ducenta quinquaginta octo milia 3

---

1. Q. Marcius Siciliam *nonnull. cod. rec. et ed. vet.;* q. marcius sicilia B, q. marcio sicilia *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | c. sterninius B. | 2. C. Atinius *Sigonius;* c. catinius *cod. plerique* (B). | 6. reduceret M. Sempronius propraetor B; reducere m. sempronium propraetorem *„antiquior lectio" Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535,* reduceret m. sempronius. pro *cod. rec. et ed. antiquiss.* | 7. in his B. | decreta B. | 10. triduum M; primum (p̄mū B) *rel. cod.,* in triduum *Aldus.* | 13. nouēdiale B. | 17. incertum erat B. | 18. prius dixissent B. | 19. haeredesq; B. | 21. appo B. | 22. habuerunt B. | 23. .ıın. tr̄. quia B. | 27. et Fundani in *om.* B *(ceterum cf. de h. l. Mommsen Staatsr. III p. 329 et 780).* | 28. tribus B. | 29. sorte *om.* B. |

Digitized by Google

trecenta decem et octo. lustro perfecto consules in provincias profecti sunt.

XXXVII. Hieme ea, qua haec Romae gesta sunt, ad Cn. Manlium consulem primum, deinde pro consule, hibernantem in Asia, legationes undique ex omnibus civitatibus gentibusque, quae cis Taurum montem incolunt, conveniebant. et ut clarior nobiliorque victoria Romanis de rege Antiocho fuit quam de Gallis, ita laetior sociis erat de Gallis quam de Antiocho. tolerabilior regia servitus fuerat quam feritas immanium barbarorum incertusque in dies terror, quo velut tempestas eos populantes inferret. itaque, ut quibus libertas Antiocho pulso, pax Gallis domitis data esset, non gratulatum modo venerant, sed coronas etiam aureas pro suis quaeque facultatibus attulerant. et ab Antiocho legati et ab ipsis Gallis, ut pacis leges dicerentur, et ab Ariarathe rege Cappadocum venerunt ad veniam petendam luendamque pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum iuvisset. huic sescenta talenta argenti sunt imperata; Gallis responsum, cum Eumenes rex venisset, tum daturum iis leges. civitatium legationes cum benignis responsis, laetiores etiam quam venerant, dimissae. Antiochi legati pecuniam in Pamphyliam frumentumque ex pacto cum L. Scipione foedere iussi advehere; eo se cum exercitu venturum. principio deinde veris lustrato exercitu profectus die octavo Apameam venit. ibi triduum stativis habitis, tertiis rursus ab Apamea castris in Pamphyliam, quo pecuniam frumentumque regios convehere iusserat, pervenit. *duo* milia et quingenta talenta argenti accepta Apameam deportantur; frumentum exercitui dividitur. inde ad Pergam ducit, quae una in iis locis regio tenebatur praesidio. appropinquanti praefectus praesidii obvius fuit, triginta dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda consuleret. dato tempore ad eam diem decessum praesidio est. a Perga L. Manlio fratre cum quattuor mili-

4. deinde in proconsule B, dein pro consule *2 cod. rec.* | 10. populantis inferent B. | 14. ab ariarte B. | 16. iuuissent B. | huic sexcenta M; his sescenta B, ei *(vel* et *vel* ex *vel om.)* ducenta *cod. rec.* | 18. his B. | leges *ed. Basil. 1535;* legē *cod.* (B) *et ed. prior.* | 20. pamphiliam B. | 25. duo milia et quingenta *A. Rubenius;* mille et quingenta *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.) et ed. antiquiss.*, mille & quinquaginta B *et nonnull. rec.* | 27. in his B. | 30. decessum praesidio est. a Perga *scripsi, cf. ephem. Austr. 1892;* decessit praesidio et a pga (pergamo *cod. rec. et ed. antiquiss.*) *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.*, praesidio decessum (a Perga?) M, praesidio decessum

Digitized by Google

bus militum Oroanda ad reliquum pecuniae ex eo, quod pepigerant, exigendum misso, ipse, quia Eumenem regem et decem legatos ab Roma Ephesum audierat venisse, iussis sequi Antiochi
1 legatis Apameam exercitum reduxit. XXXVIII. Ibi ex decem legatorum sententia foedus in haec verba fere cum Antiocho
2 conscriptum est. „amicitia regi Antiocho cum populo Romano his legibus et condicionibus esto: ne quem exercitum, qui cum populo Romano sociisve bellum gesturus erit, rex per fines regni sui eorumve, qui sub dicione eius erunt, transire sinito, neu com-
3 meatu neu qua alia ope iuvato; idem Romani sociique Antiocho et iis, qui sub imperio eius erunt, praestent. belli gerendi ius Antiocho ne esto cum illis, qui insulas colunt, neve in Europam
4 transeundi. excedito urbibus agris vicis castellis cis Taurum montem usque ad Halyn amnem, et a valle Tauri usque ad iuga,
5 qua in Lycaoniam vergit. ne qua *praeter* arma efferto ex iis oppidis agris castellisque, quibus excedat; si qua extulit, quo
6 quaeque oportebit, recte restituito. ne militem neu quem alium ex regno Eumenis recipito. si qui earum urbium cives, quae regno abscedunt, cum rege Antiocho intraque fines regni eius
7 sunt, Apameam omnes ante diem certam redeunto; qui ex regno Antiochi apud Romanos sociosque sunt, iis ius abeundi manendique esto; servos seu fugitivos seu bello captos, seu quis liber
8 captus aut transfuga erit, reddito Romanis sociisque. elephantos tradito omnes, neque alios parato. tradito et naves longas

---

est. a Perga *ed. Basil. 1535,* praesidio decessum. et a Perga *Weissenborn ed. Teubn. p. XXIII.* | 1. Oroanda *lac. rel. om.* B. | 5. fere M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | cum Antiocho *om.* B. | 6. Antiocho M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 9. nec commeatu nec qua alia B. | 11. praestant *un. cod. rec.,* praestanto *Muret.* | 12. cum iis *ed. Basil. 1535.* | 13. expedito urbibus B. | 14. ad Halyn amnem *Budaeus;* ad tanaim amnem B *et ed. vet.,* achanim amnem *sim. cod. rec.,* ad Taurum amnem *Th. Mommsen.* | et a valle *cod. rec. (Lov. 2), ed. Paris. 1516;* & ea ualle B, *4 cod. rec. et ed. antiquiss., Th. Mommsen.* | ab iuga B. | 15. in lycaonia B. | praeter *add. I. Perizonius, Boeclerus,* praeter militum *add. Drakenborch in adn.,* nisi *Tillmanns.* | & ferto B. | 16. quo quaeque *I. Perizonius, cf. Madvig Em. L. p. 549;* quae quoque *cod.* (B) *et ed. vet.* | 18. ciuesq; regno B. | 19. intraque vires *coni. Walch Em. L. p. 17, at cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 336.* | 20. redeunto B, *Muret;* redeunt *Lov. 1,* redeant *rel. cod. rec. et ed. vet.* | 21. sociosque nunc sunt M. | 22. seruos seu captiuos B. | 24. omnis B. |

Digitized by Google

armamentaque earum; neu plures quam decem naves *tectas neve plures quam * naves* actuarias, quarum nulla plus quam triginta remis agatur, habeto, neve monerem eius belli causa, quod ipse illaturus erit. ne navigato citra Calycadnum neu Sarpedonium promunturia, extra quam si qua navis pecuniam *in* stipendium aut legatos aut obsides portabit. milites mercede conducendi ex iis gentibus, quae sub dicione populi Romani sunt, Antiocho regi ius ne esto, ne voluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum sociorumve quae aedes aedificiaque intra fines regni Antiochi sunt, quo iure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum sociorumve sunto; si quae pecuniae debentur, earum exactio esto. si quid ablatum est, id conquirendi cognoscendi repetendique item ius esto. si quas urbes, quas tradi oportet, ii tenent, quibus Antiochus dedit, et ex iis praesidia deducito, utique recte tradantur, curato. argenti probi talenta Attica duodecim milia dato intra duodecim annos pensionibus aequis — talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat — et tritici quingenta quadraginta milia modium. Eumeni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato; et pro frumento, quod aestimatione fit, talenta centum viginti septem. obsides Romanis viginti dato et triennio mutato, ne minores octonum denum annorum, neu maiores quinum quadragenum. si qui sociorum populi Romani ultro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi ius esto, dum ne quam urbem aut belli iure teneat aut in amicitiam ac-

1. decem naves tectas neve plures quam * naves actuarias *Madvig Em. L. p. 548;* decem naues actuarias M, *Mead. 1, Aldus,* ·x· naues *rel. cod.* (B) *et ed. prior.*, decem naves tectas et quinquaginta actuarias *Meibomius,* decem naves tectas neve navem actuariam *Th. Mommsen.* | 2. quarum nulla *Scheffer, Madvig l. l.;* nulla quarum M, *Aldus,* nulla *rel. cod.* (B) *et ed. vet.,* ullam quae earum *Th. Mommsen.* | quam ī xxx B *et nonnull. cod. rec.* | 3. monerem eius *Madvig l. l.;* monerem ex *„antiqua lectio“ Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535* (minorem ex M *teste Mogunt.*), monerem ea *Lov. 4,* minorem ea *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.*, minore ea B, monerem [ex] *altera Madvig. coniectura l. l., Hertz, Weissenborn, M. Mueller.* | 4. Calycadnum *Glareanus;* calycandrum *cod. plerique* (B). | 5. pecunias B. | in *add. Madvig l. l.* | 6. ex his B. | 7. dicionē B. | 9. aedificia quę B. | 13. hi B. | 14. ex his B. | tradatur B. | 16. pondo *om.* B *et 2 cod. rec.* | 17. llxxx B. | 19. aestimatione fit *vel* sit (fiet *Lov. 2*) *cod. plerique, cf. Madvig Em. L. p. 549;* aestimatione fiat *ed. vet.*, aestimatum fuit *Drakenborch in adn.*, aestimatum est *Weissenborn, an* in aestimationem venit? | 23. inferrent B. |

Digitized by Google

cipiat. controversias inter se iure ac iudicio disceptanto, aut, si utrisque placebit, bello.“ de Hannibale Poeno et Aetolo Thoante et Mnasilocho Acarnane et Chalcidensibus Eubulida et Philone dedendis in hoc quoque foedere adscriptum est; et ut, si quid postea addi demi mutarive placuisset, ut id salvo foedere fieret.

XXXIX. Consul in hoc foedus iuravit; ab rege qui exigerent iusiurandum, profecti Q. Minucius Thermus et L. Manlius, qui tum forte ab Oroandis rediit. et Q. Fabio Labeoni, qui classi praeerat, scripsit, ut Patara extemplo proficisceretur, quaeque ibi naves regiae essent, concideret cremaretque. profectus ab Epheso quinquaginta tectas naves aut concidit aut incendit. Telmessum eadem expeditione territis subito adventu classis oppidanis recipit. ex Lycia protinus, iussis ab Epheso sequi, qui ibi relicti erant, per insulas in Graeciam traiecit. Athenis paucos moratus dies, dum Piraeum ab Epheso naves venirent, totam inde classem in Italiam reduxit.

Cn. Manlius cum inter cetera, quae accipienda ab Antiocho erant, elephantos quoque accepisset donoque Eumeni omnes dedisset, causas deinde civitatium, multis inter novas res turbatis, cognovit. et Ariarathes rex parte dimidia pecuniae imperatae beneficio Eumenis, cui desponderat per eos dies filiam, remissa in amicitiam est acceptus. civitatium autem cognitis causis decem legati aliam aliarum fecerunt condicionem. quae stipendiariae regi Antiocho fuerant et cum populo Romano senserant, iis immunitatem dederunt; quae partium Antiochi fuerant aut stipendiariae Attali regis, eas omnes vectigal pendere Eumeni iusserunt. nominatim praeterea Colophoniis, qui in Notio habitant, et Cymaeis et Mylasenis immunitatem concesserunt; Clazomeniis super immunitatem et Drymussam insulam dono dederunt, et

---

1. disceptanto *I. F. Gronovius;* disceptando *Lov. 2 et Harl.,* disceptanda *3 cod. rec.*, disceptent *cod. plerique* (B) *et ed. vet.* | 3. Mnasilocho *Drakenborch* (milunasymacho acharnane & calchidensibus eupulida & philophone B). | 4. asscriptum B. | 6. exigeret B. | 8. ab orandis B. | 9. praeerant B. | 12. recipit *cod. plerique* (B); recepit *nonnull. cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.* | 15. pireum B. | 18. omnis B. | 19. & causas deinde B. | 21. remissa „*antiquior lectio*“ *Gelen.* (M?); demissa *Lov. 1,* demissã B, dimissa *cod. plerique et ed. antiquiss.* | 24. his B. | 27. colophonis q̃ B. | Notio *ed. Basil. et seq.;* notpho B, notho (noto *Lov. 2*) *cod. plerique et ed. prior.* | 28. Mylasenis *I. F. Gronovius;* milesenis B. | 29. Drymussam *Ursinus;* Drymusam „*antiquior lectio*“ *Gelen.* (M?), dromysam B, dromissam *cod. rec. et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

Milesiis quem sacrum appellant agrum restituerunt, et Iliensibus Rhoeteum et Gergithum addiderunt, non tam ob recentia ulla merita quam originum memoria. eadem et Dardanum liberandi causa fuit. Chios quoque et Zmyrnaeos et Erythraeos pro singulari fide, quam eo bello praestiterunt, et agro donarunt et in omni praecipuo honore habuerunt. Phocaeensibus et ager, quem ante bellum habuerant, redditus, et ut legibus antiquis uterentur permissum. Rhodiis affirmata, quae data priore decreto erant; Lycia et Caria datae usque ad Maeandrum amnem praeter Telmessum. regi Eumeni Chersonesum in Europa et Lysimachiam, castella vicos agrum, quibus finibus tenuerat Antiochus, adiecerunt; in Asia Phrygiam utramque — alteram ad Hellespontum, maiorem alteram vocant — et Mysiam, quam Prusia rex ademerat, ei restituerunt, et Lycaoniam et Milyada et Lydiam et nominatim urbes Tralles atque Ephesum et Telmessum. de Pamphylia disceptatum inter Eumenem et Antiochi legatos cum esset, quia pars eius citra pars ultra Taurum est, *res* integra ad senatum reicitur.

XL. His foederibus decretisque datis Manlius cum decem legatis omnique exercitu ad Hellespontum profectus, evocatis eo regulis Gallorum, leges, quibus pacem cum Eumene servarent, dixit; denuntiavit, ut morem vagandi cum armis finirent agrorumque suorum terminis se continerent. contractis deinde ex omni ora navibus et Eumenis etiam classe per Athenaeum fretrem regis ab Elaea adducta copias omnes in Europam traiecit. inde per Chersonesum modicis itineribus grave praeda omnis generis agmen trahens Lysimachiae stativa habuit, ut quam maxime recentibus et integris iumentis Thraeciam, per quam iter

---

2. Rhoeteum *ed. Basil. 1535 et seq.;* rhoetiã B, rhoetium *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | gergitam B. | 4. ymirneos B. | 5. praestiterant *Clericus, Crevier.* | 6. Phocaeensibus *„antiquior lectio" Gelen.* (M?); phocensibus *cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 8. rhodis B. | 10. chersonensum B. | 11. agros M, agros eius *ed. Basil. 1535.* | 12. frigiam B. | 13. prysia B. | 14. & restituerunt B. | et Lycaoniam *Sabellicus, ed. Paris. 1510;* ut lucaniam B *et ed. antiquiss.* | miliadam B. | 15. traliis B. | 17. par lustrata taurum est B. | res integra ad senatum *scripsi, cf. Berl. phil. Wochenschr. 1891 p. 1038;* integra ad senatum *cod. plerique* (B, *Lov. 2*) *et ed. antiquiss.*, ad senatum integra *cod. rec. (Voss.),* integra res ad senatum *ed. Basil. et seq.*, integra ad senatum res *Hertz, Ussing.* | 22. mores B. | 24. classe iperatheneum B. | 26. chersonessum B. | modicis *om.* B. |

Digitized by Google

vulgo horrebant, ingrederetur. quo profectus est ab Lysimachia die, ad amnem Melana quem vocant, inde postero die Cypsela pervenit. a Cypselis via decem milium fere silvestris angusta confragosa excipiebat, propter cuius difficultatem itineris in duas partes divisus exercitus; et praecedere una iussa, altera magno intervallo cogere agmen, media impedimenta interposuit: plaustra cum pecunia publica erant pretiosaque alia praeda. ita cum per saltum iret, Thraecum decem haud amplius milia ex quattuor populis, Astii et Caeni et Maduateni et Coreli, ad ipsas angustias viam circumsederunt. opinio erat non sine Philippi Macedonum regis fraude id factum; eum scisse non alia quam per Thraeciam redituros Romanos, et quantam pecuniam secum portarent. in primo agmine imperator erat, sollicitus propter iniquitatem locorum. Thraeces nihil se moverunt, donec armati transirent. postquam primos superasse angustias viderunt, postremos nondum appropinquantes, impedimenta et sarcinas invadunt, caesisque custodibus partim ea, quae in plaustris erant, diripere, partim sub oneribus iumenta abstrahere. unde postquam clamor primum ad eos, qui iam ingressi saltum sequebantur, deinde etiam ad primum agmen est perlatus, utrimque in medium concurritur, et inordinatum pluribus simul locis proelium conseritur. Thraecas praeda ipsa impeditos oneribus et plerosque, ut ad rapiendum manus vacuas haberent, inermes ad caedem praebet; Romanos iniquitas locorum barbaris per calles notas occursantibus et latentibus interdum per cavas valles prodebat. ipsa etiam onera plaustraque, ut fors tulit, his aut illis incommode obiecta pugnantibus impedimento sunt. alibi praedo, alibi praedae vindex cadit. prout locus iniquus aequusve his aut illis, prout animus pugnantium est, prout numerus — alii enim pluribus, quam ipsi erant, alii paucioribus occurrerant —, varia fortuna pugnae est; multi utrimque cadunt. iam nox appetebat, cum proelio excedunt Thraeces, non fuga vulnerum aut mortis, sed quia satis

---

1. ad lysimachiam B. | 2. melena B, melanam *cod. rec. complur. (Lov. 2).* | Cypsela *ed. Basil. 1535;* gypseia B, gipseia *cod. rec. plerique.* | 3. Cypselis *ed. Basil. 1535;* gypseis *cod.* (B). | 7. itaque *nonnull. cod. rec. (Lov. 2).* | 9. asti M. | cęnei B. | mandatueni B. | Coreli M; cornelii (corneli B) *rel. cod.* | 15. postremos *cod. plerique et ed. vet.;* supremos B. | 16. appropinquantis B. | 19. primum *om.* B. | 23. p̃bent B. | 24. cales B. | 25. interdum & cauas B. | 28. ęquusq; B. | 29. enim M, *Aldus; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* |

Digitized by Google

praedae habebant. XLI. Romanorum primum agmen extra sal- 1
tum circa templum Bendidium castra loco aperto posuit; pars
altera ad custodiam impedimentorum medio in saltu, duplici cir-
cumdato vallo, mansit. postero die, prius explorato saltu, quam 2
moverent, primis se coniungunt. in eo proelio cum et impedi- 3
mentorum *custodes* et calonum pars et milites aliquot, cum
passim toto prope saltu pugnaretur, cecidissent, plurimum Q. Mi-
nucii Thermi morte damni est acceptum, fortis ac strenui viri.
eo die ad Hebrum flumen perventum est. inde Aeniorum fines 4
praeter Apollinis, Zerynthium quem vocant incolae, templum su-
perant. aliae angustiae circa Tempyra excipiunt — hoc loco 5
nomen est —, nec minus confragosae quam priores; sed, quia
nihil silvestre circa est, ne latebras quidem ad insidiandum prae-
bent. huc ad eandem spem praedae Thrausi, gens et ipsa 6
Thraecum, convenere. sed, quia nudae valles, procul ut conspi-
cerentur angustias obsidentes, efficiebant, minus terroris tumul-
tusque fuit apud Romanos; quippe etsi iniquo loco, proelio tamen
iusto, acie aperta, signis collatis dimicandum erat. conferti sub- 7
eunt et cum clamore impetu facto primum expulere loco hostes,
deinde avertere; fuga inde caedesque, suis ipsos impedientibus
angustiis, fieri coepta est. Romani victores ad vicum Maronita- 8
rum — Salen appellant — posuerunt castra. postero die patenti

---

2. Bendidium *ed. Basil. 1531;* mendidium (m̃didium B) *cod.* | 3. circumdata *pauci cod. rec. et ed. vet.* | 5. cum et *cod. plerique* (B); cum iam M. | impedimentorum custodes et calonum pars *M. Mueller, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 170;* impedimentorum et calonum pars *cod. plerique* (B), impedimentorum pars et calonum M *et ed. vet.*, impedimentorum pars amissa esset et calonum *Madvig Em. L. p. 549.* | 6. et milites *cod. rec. (Lov. 2, Voss.) et ed. vet.;* milites B, *4 cod. rec.* | 7. plurimum *„sincera lectio" Gelen.* (M?), *Mead. 1; om. rel. cod.* (B) *et ed. antiquiss.* | 8. damni *„sincera lectio" Gelen.* (M?); amissum *cod. plerique* (B), omissum *nonnull. cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.* (*an* damni plurimum?) | est acceptum B, *Mead. 1, Gelen.* (M?); est inceptum *cod. rec. et ed. antiquiss.* (plurimum Q. Minucio Thermo amisso damni est acceptum *coni. Weissenborn ed. Teubn. p. XXIII, sed in eo errabat, quod voc.* morte *a codd. abesse opinabatur*). | 9. finis B. | 10. Zeruntium B. | quem *del. Crevier.* | incolae *om. Lov. 2 non improb. Drakenborch.* | 14. hoc ad eandem B. | Thrausi *Glareanus;* transi *cod. plerique* (B). | 15. ut *om.* (B) *et cod. rec.* | 18. subeunt & cum B; subeuntes cum *cod. rec. et ed. vet.* | 19. hostis B. | 22. Salen *cod. Gaertn.;* salent *aut* salem B, salent *cod. rec. plerique,* salentũ *al. cod. rec. et ed. antiquiss.,*

Digitized by Google

itinere Priaticus campus eos excepit; triduumque ibi frumentum accipientes manserunt, partem ex agris Maronitarum, conferentibus ipsis, partem ex navibus suis, quae cum omnis generis commeatu sequebantur. ab stativis diei via Apolloniam fuit. hinc per Abderitarum agrum Neapolim perventum est. hoc omne per Graecorum colonias pacatum iter fuit; reliquum inde per medios Thraecas dies noctesque, etsi non infestum, tamen suspectum, donec in Macedoniam pervenerunt. mitiores Thraecas idem exercitus, cum a Scipione eadem via duceretur, habuerat, nullam ob aliam causam, quam quod praedae minus, quod peteretur, fuerat; quamquam tunc quoque Claudius auctor est ad quindecim milia Thraecum praecedenti ad exploranda loca agmen Muttini Numidae occurrisse. quadringentos equites fuisse Numidas, paucos elephantos; Muttinis filium per medios hostes cum centum quinquaginta delectis equitibus perrupisse; eundem mox, cum iam Muttines in medio elephantis locatis, in cornua equitibus dispositis manum cum hoste conseruisset, terrorem ab tergo praebuisse, atque inde turbatos equestri velut procella hostes ad peditum agmen non accessisse. Cn. Manlius per Macedoniam in Thessaliam exercitum traduxit. inde per Epirum Apolloniam cum pervenisset, nondum adeo hiberno contempto mari, ut traicere auderet, Apolloniae hibernavit.

XLII. Exitu prope anni M. Valerius consul ex Liguribus ad magistratus subrogandos Romam venit nulla memorabili in provincia gesta re, ut ea probabilis morae causa esset, quod solito serius ad comitia venisset. comitia consulibus rogandis fuerunt ante diem duodecimum Kal. Martias; creati M. Aemilius Lepidus C. Flaminius. postero die praetores facti Ap. Claudius Pulcher Ser. Sulpicius Galba Q. Terentius Culleo L. Terentius Massaliota Q. Fulvius Flaccus M. Furius Crassipes. comitiis per-

---

Saren *ed. Basil. 1535.* | posuerunt castra *om.* B. | 1. triaticus M, primaticus *Lov. 2.* | 5. adderitarum B. | 12. prȩcedentia ad B. | 14. hostes M, *Mead. 2?, Aldus;* hostium *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | centum quinquaginta *cod. rec. plerique (Lov. 2);* centum B *et 5 rec. (Voss.).* | 15. equitibus *ed. vet. quas vidi omnes;* peditibus *cod.* (B). | 16. muttinis B. | 17. conseruisse B. | 18. hostis B. | 20. epyrum B. | 21. adeo M, *Mogunt.;* ab eo B, ab *cod. rec. et ed. prior.* | 27. ad XII kal maĩt B. | 29. L. M, *2 cod. rec., Mogunt.;* q. *cod. plerique* (B) *et ed. prior.* | 30. massiliota M. | turius B. | Crassipes *ed. Basil. 1535;* grassus (B, *Voss.*) *vel* crassus *cod.* | comitiis ꝑsecutis B *et cod. rec.* |

Digitized by Google

fectis, quas provincias praetoribus esse placeret, rettulit ad senatum consul. decreverunt duas Romae iuris dicendi causa, duas extra Italiam, Siciliam ac Sardiniam, duas in Italia, Tarentum et Galliam; et extemplo, priusquam inirent magistratum, sortiri iussi. Ser. Sulpicius urbanam, Q. Terentius peregrinam est sortitus, L. Terentius Siciliam, Q. Fulvius Sardiniam, Ap. Claudius Tarentum, M. Furius Galliam. 6

Eo anno L. Minucius Myrtilus et L. Manlius, quod legatos Carthaginienses pulsasse dicebantur, iussu M. Claudii praetoris urbani per fetiales traditi sunt legatis et Carthaginem avecti. 7

In Liguribus magni belli et gliscentis in dies magis fama erat. itaque consulibus novis, quo die de provinciis et de re publica rettulerunt, senatus utrisque Ligures provinciam decrevit. huic senatus consulto Lepidus consul intercedebat, indignum esse praedicans consules ambos in valles Ligurum includi, M. Fulvium et Cn. Manlium biennium iam, alterum in Europa, alterum in Asia, velut pro Philippo atque Antiocho substitutos regnare. si exercitus in his terris esse placeat, consules iis potius quam privatos praeesse oportere. vagari eos cum belli terrore per nationes, quibus bellum indictum non sit, pacem pretio venditantes. si eas provincias exercitibus obtinere opus esset, sicut M'. Acilio L. Scipio consul, L. Scipioni M. Fulvius et Cn. Manlius successissent consules, ita Fulvio Manlioque C. Livium et M. Valerium consules debuisse succedere. nunc certe, perfecto Aetolico bello, recepta ab Antiocho Asia, devictis Gallis, aut consules ad exercitus consulares mitti aut reportari legiones inde reddique tandem rei publicae debere. senatus his auditis in sententia perseveravit, ut consulibus ambobus Ligures provincia esset; Manlium Fulviumque decedere de provinciis et exercitus inde deducere ac redire Romam placuit. 8 9 10 11 12 13

XLIII. Inimicitiae inter M. Fulvium et M. Aemilium consulem erant, et super cetera Aemilius serius biennio se consulem factum M. Fulvii opera ducebat. itaque ad invidiam ei faciundam legatos Ambracienses in senatum subornatos criminibus 1 2

---

1. retulit B. | 3. in italiã B. | 13. retulerunt B. | utrisque M; utrique *rel. cod.* (B?) *et ed. vet.* | 20. uenditantis B, uaendentes M, uendicantes *cod. rec.* | 21. optinere B. | M.' Acilio *Sigonius;* m. acilio B. | 23. M. Valerium *cod. rec. et ed. vet.;* c. ualerium B. | 29. fuluium B. | de provinciis — deducere *om.* B. | 34. ambraciensis B. |

Digitized by Google

introduxit, qui sibi, cum in pace essent imperataque prioribus consulibus fecissent et eadem oboedienter praestare M. Fulvio
3 parati essent, bellum illatum questi, agros primum depopulatos, terrorem direptionis et caedis urbi iniectum, ut eo metu claudere
4 cogerentur portas; obsessos deinde et oppugnatos se, et omnia exempla belli edita in se caedibus incendiis ruinis direptione urbis; coniuges liberos in servitium abstractos, bona adempta, et, quod se ante omnia moveat, templa tota urbe spoliata orna-
5 mentis; simulacra deum, deos immo ipsos, convulsos ex sedibus suis ablatos esse; parietes postesque nudatos, quos adorent, ad
6 quos precentur et supplicent, Ambraciensibus superesse —: haec querentes interrogando criminose ex composito consul ad plura,
7 velut non sua sponte dicenda, eliciebat. motis patribus alter consul C. Flaminius M. Fulvii causam excepit, qui veterem viam
8 et obsoletam ingressos Ambracienses dixit; sic M. Marcellum ab Syracusanis, sic Q. Fulvium a Campanis accusatos. quin eadem opera T. Quinctium a Philippo rege, M'. Acilium et L. Scipionem ab Antiocho, Cn. Manlium a Gallis, ipsum M. Fulvium ab
9 Aetolis et Cephallaniae populis accusari paterentur? „Ambraciam oppugnatam et captam et signa inde ornamentaque ablata et cetera facta, quae captis urbibus soleant, negaturum aut me pro
10 M. Fulvio aut ipsum M. Fulvium censetis, patres conscripti, qui ob has res gestas triumphum a vobis postulaturus sit, Ambraciam captam signaque, quae ablata criminantur, et cetera spolia
11 eius urbis ante currum laturus et fixurus in postibus suis? nihil est, quod se ab Aetolis separent; eadem Ambraciensium et Ae-
12 tolorum causa est. itaque collega meus vel in alia causa inimicitias exerceat, vel, si in hac utique mavult, retineat Ambracien-
13 ses suos in adventum M. Fulvii; ego nec de Ambraciensibus nec de Aetolis decerni quicquam absente M. Fulvio patiar.“
1 XLIV. Cum Aemilius callidam malitiam inimici velut notam omni-

---

1. imperata quę prioribus B, imperataque a prioribus *pauci cod. rec.* | 3. primum *om.* B. | 5. opsessos B. | 6. edita *ed. Paris. 1513;* habita *cod.* (B) *et ed. prior.* | 10. ablatos esse *inclus. Heraldus.* | 11. non superesse *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.), ed. ante Basil. 1535, Sigonius.* | 12. querentis B. | 15. Ambracienses M, *Mogunt.; om. rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 16. sicq; fuluium B. | qui in eadem B. | 17. M'. *Sigonius;* m. B. | 18. ipsum M. Fulvium M; ipsum fuluium *rel. cod.* (B). | 22. aut ipsum fuluium B. | 23. gestas res B. | postulaturus sit *cod. rec. et ed. vet.;* postulet B. | 28. utique *om.* B. | mavult *cod. plerique* (B) *et ed. vet.;* una uult M. | ambraciensis B |

Digitized by Google

bus insimularet et tempus eum morando extracturum diceret, ne consule inimico Romam veniret, certamine consulum biduum absumptum est; nec praesente Flaminio decerni quicquam videbatur posse. captata occasio est, cum aeger forte Flaminius abesset; et referente Aemilio senatus consultum factum est, ut Ambraciensibus suae res omnes redderentur; in libertate essent ac legibus suis uterentur; portoria, quae vellent, terra marique caperent, dum eorum immunes Romani ac socii nominis Latini essent; signa aliaque ornamenta, quae quererentur ex aedibus sacris sublata esse, de iis, cum M. Fulvius Romam revertisset, placere ad collegium pontificum referri, et quod ii censuissent, fieri. neque his contentus consul fuit, sed postea per infrequentiam adiecit senatus consultum, Ambraciam vi captam esse non videri.

Supplicatio inde ex decemvirorum decreto pro valetudine populi per triduum fuit, quia gravis pestilentia urbem atque agros vastabat. Latinae inde fuerunt. quibus religionibus liberati consules et dilectu perfecto — novis enim uterque maluit uti militibus —, in provinciam profecti sunt, veteresque omnes dimiserunt.

Post consulum profectionem Cn. Manlius proconsul Romam venit; cui cum ab Ser. Sulpicio praetore senatus ad aedem Bellonae datus esset, et ipse commemoratis rebus ab se gestis postulasset, ut ob eas diis immortalibus honos haberetur sibique triumphanti urbem invehi liceret, contradixerunt pars maior decem legatorum, qui cum eo fuerant, et ante alios L. Furius Purpurio et L. Aemilius Paulus. XLV. Legatos sese Cn. Manlio datos pacis cum Antiocho faciendae causa foederisque legum, quae cum L. Scipione inchoatae fuissent, perficiendarum. Cn. Manlium summa ope tetendisse, ut eam pacem turbaret, et Antiochum, si sui potestatem fecisset, insidiis exciperet; sed illum cognita fraude consulis, cum saepe colloquiis petitis captatus esset, non congressum modo sed conspectum etiam eius vitasse. cupientem transire Taurum aegre omnium legatorum precibus, ne carminibus Sibyllae praedictam superantibus terminos fatales cladem experiri vellet, retentum admosse tamen exercitum et prope *in* ipsis iugis ad divortia aquarum castra posuisse. cum

2. veniret M, *Aldus;* rediret *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | assumptum B. | 7. portoria quae *ed. Paris. 1513;* portoria ea quae *Mogunt.*, portari ea quae *cod.* (B) *et ed. prior.* | 10. de his B. | 14. ualitudine B. | 21. cũ memoratis B. | 25. sese *cod.;* esse *Bekker.* | 33. sybillę B. | fatalis B. | 35. in ipsis *Weissenborn ed. Teubn. p. XXIII;* ipsis *cod.* (B) *et ed. vet.* |

Digitized by Google

ibi nullam belli causam invenisset quiescentibus regiis, circum-
5 egisse exercitum ad Gallograecos; cui nationi non ex senatus
auctoritate, non populi iussu bellum illatum: quod quem umquam
de sua sententia facere ausum? Antiochi Philippi Hannibalis et
6 Poenorum recentissima bella esse: de omnibus his consultum
senatum, populum iussisse, per legatos ante res repetitas, po-
7 stremo, qui bellum indicerent, missos. „quid eorum, Cn. Manli,
factum est, ut istud publicum populi Romani bellum et non tuum
8 privatum latrocinium ducamus? at eo ipso contentus fuisti, recto
itinere exercitum duxisti ad eos, quos tibi hostes desumpseras: 1
9 an per omnes amfractus viarum, cum ad bivia consisteres, ut,
quo flexisset agmen Attalus, Eumenis frater, eo consul mercen-
narius cum exercitu Romano sequereris, Pisidiae Lycaoniaeque
et Phrygiae recessus omnes atque angulos peragrasti, stipem ab
tyrannis castellanisque deviis colligens? quid enim tibi cum Oroan- 1
10 dis? quid cum aliis aeque innoxiis populis? bellum autem ipsum,
cuius nomine triumphum petis, quo modo gessisti? loco aequo,
11 tempore tuo pugnasti? tu vero recte, ut diis immortalibus honos
habeatur, postulas, primum quod pro temeritate imperatoris, nullo
gentium iure bellum inferentis, poenas luere exercitum noluerunt; 2
1 deinde quod beluas, non hostes nobis obiecerunt.“ XLVI. „No-
lite nomen tantum existimare mixtum esse Gallograecorum; multo
2 ante et corpora et animi mixti ac vitiati sunt. an, si illi Galli
essent, cum quibus milliens vario eventu in Italia pugnatum est,
3 quantum in imperatore nostro fuit, nuntius illinc redisset? bis 2
cum iis pugnatum est, bis loco iniquo subiit, in valle inferiore
pedibus paene hostium aciem subiecit. ut non tela ex superiore

---

1. invenisset B; inueniret *cod. rec. et ed. vet.* | circumiecisse B. | 3. iussū B. | 4. facere *om.* B. | 6. iussisse *cod. rec. et ed. vet.;* fuisse B, scivisse *coni. Kreyssig.* | per legatos ante res repetitas *Madvig Em. L. p. 550;* saepe legatos ante res repetitas B, saepe legatos ante missos res repetitas *cod. rec. et ed. vet.* | 7. qđ eorum B. | manlii B. | 8. puplicum B. | 9. ducamus M, *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.);* dicamus B, *pauci cod. rec. et ed. vet.* | 9. adeo ipso B. | 10. hostis B. | desumpseras M, *Mead. 1?, Aldus;* assumpseras *cod. plerique* (B) *et ed. antiquiss.* | 11. anfractus B. | ad bivia *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* auia B, uia *cod. rec. et ed. prior.* | 14. omnis B. | 17. gesisti B. | 21. hostis B. | 22. mixtum *om.* B. | 23. vitiati M *(Gelen.) ed. Basil. 1535;* mutati *rel. cod.* (B) *et ed. prior.* | 24. cum *om.* B. | 25. nostro *cod. plerique* (B, *Lov. 2, Voss.*); uestro *pauci cod. rec. et ed. vet. usque ad annum 1480.* | fuit . . . . . credidisset B. | 26. cum his B. |

Digitized by Google

loco mitterent, sed corpora sua nuda inicerent, obruere nos potuerunt. quid igitur incidit? magna fortuna populi Romani est, 4
magnum et terribile nomen. recenti ruina Hannibalis Philippi Antiochi prope attoniti erant; tantae corporum moles fundis sagittisque in fugam consternatae sunt; gladius in acie cruentatus 5
non est Gallico bello; velut avium examina ad crepitum primum missilium avolavere. at hercule iidem nos, — monente fortuna, 6
quid, si hostem habuissemus, casurum fuisset — cum redeuntes in latrunculos Thracas incidissemus, caesi, fugati, exuti impedimentis sumus. Q. Minucius Thermus, in quo haud paulo plus 7
damni factum est, quam si Cn. Manlius, cuius temeritate ea clades inciderat, perisset, cum multis viris fortibus cecidit; exercitus spolia regis Antiochi referens trifariam dissipatus, alibi primum, alibi postremum agmen, alibi impedimenta, inter vepres 8
in latebris ferarum noctem unam delituit. pro his triumphus 9
petitur? si nihil in Thracia cladis ignominiaeque foret acceptum, de quibus hostibus triumphum peteres? de iis, ut opinor, quos tibi hostes senatus aut populus Romanus dedisset. sic huic L. 10
Scipioni, sic illi M'. Acilio de rege Antiocho, sic paulo ante T. Quinctio de rege Philippo, sic P. Africano de Hannibale et Poenis et Syphace triumphus datus. et minima illa, cum iam se- 11
natus censuisset bellum, quaesita tamen sunt, quibus nuntiandum esset: ipsis utique regibus nuntiaretur, an satis esset ad praesidium aliquod nuntiari. vultis ergo haec omnia pollui et con- 12
fundi, tolli fetialia iura, nullos esse fetiales? fiat, pace deum dixerim, iactura religionis; oblivio deorum capiat pectora vestra: num senatum quoque de bello consuli non placet? non ad po- 13
pulum ferri, velint iubeantne cum Gallis bellum geri? modo certe consules Graeciam atque Asiam volebant; tamen perseve- 14
rantibus vobis Ligures provinciam decernere dicto audientes fue-

---

1. obruere ñ potuerunt B. | 2. *in vocc.* igitur inci *desin. cod.* B. | 4. attonitae M, *3 cod. rec. (Lov. 2), Mogunt.* | 5. consternatae M, *Lov. 4, Mead. 2, Mogunt.;* consternati *rel. cod. et ed. prior.* | 6. apium? *vel* apum *3 cod. rec. (Harl.).* | 22. bellum *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* bella *cod. et ed. prior.* | 23. nuntiaretur *cod., ed. Basil. 1535;* nuntiarentur *ed. antiquiss.* | 24. uelitis *pauci cod. rec., Iac. Gronovius.* | 26. religionis iactura *5 cod. rec. (Lov. 2).* | 27. placeat *3 cod. rec.* | ad populum ferri M, *Aldus;* adferri *cod. rec.,* referri *ed. antiquiss.* | 30. audientes M, *cod. rec. (Lov. 2), Aldus;* obedientes *4 cod. rec. (Voss.) et ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

runt. merito ergo a vobis prospere bello gesto triumphum petent, quibus auctoribus gesserunt."

XLVII. Talis oratio Furii et Aemilii fuit. Manlium in hunc maxime modum respondisse accepimus. „tribuni plebis antea solebant triumphum postulantibus adversari, patres conscripti; quibus ego gratiam habeo, quod seu mihi seu magnitudini rerum gestarum hoc dederunt, ut non solum silentio comprobarent honorem meum, sed referre etiam, si opus esset, viderentur parati esse; ex decem legatis, si diis placet, quod consilium dispensandae cohonestandaeque victoriae imperatoribus maiores dederunt nostri, adversarios habeo. L. Furius et L. Aemilius currum triumphalem me conscendere prohibent, coronam insignem capiti detrahunt, quos ego, si tribuni triumphare me prohiberent, testes citaturus fui rerum a me gestarum. nullius equidem invideo honori, patres conscripti; vos tribunos plebei nuper, viros fortes ac strenuos, impedientes Q. Fabii Labeonis triumphum auctoritate vestra deterruistis; triumphavit, quem non bellum iniustum gessisse, sed hostem omnino non vidisse inimici iactabant; ego, qui cum centum milibus ferocissimorum hostium signis collatis totiens pugnavi, qui plus quadraginta milia hominum cepi aut cecidi, qui bina castra eorum expugnavi, qui citra iuga Tauri omnia pacatiora, quam terra Italia est, reliqui, non triumpho modo fraudor, sed causam apud vos, patres conscripti, accusantibus meis ipse legatis dico. duplex eorum, ut animadvertistis, patres conscripti, accusatio fuit: nam nec gerendum mihi fuisse bellum cum Gallis, et gestum temere atque imprudenter dixerunt. „non erant Galli hostes, sed tu eos pacatos imperata facientes violasti." non sum postulaturus a vobis, patres conscripti, ut, quae communiter de immanitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen Romanum scitis, ea de illis quoque, qui

---

1. gesto bello *Lov. 2 et Harl.* | 4. accepimus *Lov. 2, ed. vet. quas vidi omnes, cf. Weissenborn ed. Weidm. adn.;* accepi *cod. rec. plerique.* | 8. si opus esset, viderentur parati esse *„antiqua lectio" Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* si opus esse uideretur, parati essent *cod. rec. et ed. prior.* | 10. cohonestandaeque *nonnull. cod. rec., ed. vet. quas vidi omnes;* honestandaeque *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | 11. et *om. Mogunt.* | 13. me triumphare *ed. vet.* | 15. P. C. (patres conscripti) *add. Gelen.* (M?). | post tribunos M. | 21. cecidi *3 cod. rec. (Lov. 2), cf. cap. 23, 6; 49, 11;* occidi *al. rec., cf. ephem. Austr. 1892.* | 24. meis ipse M, *Aldus;* me his ipse *vel* me his ipsis *(Voss.) vel* me his *(Lov. 2) cod. rec.,* ipse *ed. Parm. 1480, Paris. 1510,* hisce *ed. Camp.* |

Digitized by Google

Asiam incolunt, existimetis Gallis; remota universae gentis in- 10
famia atque invidia per se ipsos aestimate. utinam rex Eume-
nes, utinam Asiae civitates omnes adessent, et illos potius que-
rentes quam me accusantem audiretis. mittite, agedum, legatos 11
circa Asiae omnes urbes et quaerite, utra graviori servitute,
Antiocho ultra Tauri iuga emoto an Gallis subactis, liberati sint;
quotiens agri eorum vastati sint, quotiens praedae abactae, re- 12
ferant, cum vix redimendi captivos copia esset, et mactatas hu-
manas hostias immolatosque liberos suos audirent. stipendium 13
scitote pependisse socios vestros Gallis et nunc, liberatos per
vos regio imperio, fuisse pensuros, si a me foret cessatum."
XLVIII. „Quo longius Antiochus emotus esset, hoc impotentius 1
in Asia Galli dominarentur; et, quidquid est terrarum citra Tauri
iuga, Gallorum imperio, non vestro adiecissetis. at enim sunt 2
quidem ista vera; *sed* etiam Delphos quondam, commune hu-
mani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum, Galli spolia-
verunt, nec ideo populus Romanus his bellum indixit aut intulit.
equidem aliquid interesse rebar inter id tempus, quo nondum 3
in iure ac dicione vestra Graecia atque Asia erat, ad curandum 4
animadvertendumque, quid in his terris fieret, et hoc, quo finem
imperii Romani Taurum montem statuistis, quo libertatem, immu-
nitatem civitatibus datis, quo aliis fines adicitis, alias agro mul-
tatis, aliis vectigal imponitis, regna augetis minuitis donatis adi-
mitis, curae vestrae censetis esse, ut pacem terra marique habeant.

---

1. Asiam M, *Aldus;* has terras *(Lov. 2) vel* terras has *cod. rec. et ed. prior.*, terras Asiae *Otto.* | Gallis; remota *cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.;* . gallos remota *al. cod. rec. (Voss.), Sigonius.* | 4. accusantes *nonnull. cod. rec. (Voss., Harl.)* | 5. circa Asiae omnes *Hertz adn. crit. p. LVII;* circa omnes Asiae *„antiqua lectio" Gelen.* (M?), circa Asiam ad omnes *cod. rec. et ed. antiquiss.* | utra graviori (graviore?) *„antiqua lectio" Gelen.* (M?); utrum grauiore (*vel* grauiori) *cod. rec.*, utrum a grauiori *al. cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.* | 6. emoto *„antiqua lectio" Gelen.* (M?); moto *rel. cod. et ed. antiquiss.* | 7. referant *ed. vet.;* referam *cod.* | 8. esset et *ed. vet.;* esset sed (set) *cod. rec. (Lov. 2, Voss.), Hertz,* esset *pauci cod. rec.* | 14. sunt quidem ista vera; sed *Madvig, cf. M. Mueller praef. p. XIV;* sunt quidem ista uera *„vetus lectio" Gelen.* (M?), sunt haec ita. uerum *cod. rec. et ed. antiquiss.*, sunt quidem ista; verum *Drakenborch, Weissenborn,* sunt quidem ista vera; verum *Hertz.* | 21. immunitatemue *ed. vet.* | 23. aliis vectigal *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* uectigal *cod. rec. et ed. prior.* | 24. mareque *coni. I. F. Gronovius.*

Digitized by Google

an, nisi praesidia deduxisset Antiochus, quae quieta in suis arcibus erant, non putaretis liberatam Asiam: si Gallorum exercitus effusi vagarentur, rata dona vestra, quae dedistis, regi Eumeni, rata libertas civitatibus esset? sed quid ego haec ita argumentor, tamquam non acceperim, sed fecerim hostes Gallos? te, L. Scipio, appello, cuius ego mihi, succedens in vicem imperii tui, virtutem felicitatemque pariter non frustra ab diis immortalibus precatus sum, te, P. Scipio, qui legati ius, collegae maiestatem et apud fratrem consulem et apud exercitum habuisti, sciatisne in exercitu Antiochi Gallorum legiones fuisse, videritis in acie eos, in cornu utroque — id enim roboris esse videbatur — locatos, pugnaveritis ut cum hostibus iustis, ceciderit is, spolia eorum retuleritis. atqui cum Antiocho, non cum Gallis bellum et senatus decreverat et populus iusserat. sed simul, ut opinor, cum his decreverant iusserantque, qui intra praesidia eius fuissent; ex quibus praeter Antiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, et cum quo nominatim foedus ut fieret mandaveratis, omnes hostes erant, qui pro Antiocho arma adversus nos tulerunt. in qua causa cum Galli ante omnes fuissent et reguli quidam et tyranni, ego tamen et cum aliis, pro dignitate imperii vestri coactis luere peccata sua, pacem pepigi, et Gallorum animos, si possent mitigari a feritate insita, temptavi et, postquam indomitos atque implacabiles cernebam, tum demum vi atque armis coercendos ratus sum. nunc, quoniam suscepti belli purgatum est crimen, gesti reddenda est ratio. in quo confiderem equidem causae meae, etiam si non apud Romanum sed apud Carthaginiensem senatum agerem, ubi in crucem tolli imperatores dicuntur, si prospero eventu, pravo consilio rem gesserunt; sed ego in ea civitate, quae ideo omnibus rebus incipiendis gerendisque deos adhibet, quia nullius calumniae subicit ea, quae dii comprobaverunt, et in sollemnibus verbis habet, cum supplicationem aut triumphum decernit, „quod bene ac feliciter rem publicam administrarit“, si nollem, si grave ac superbum existimarem vir

1. arcibus *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* partibus *cod. rec. et ed. prior.* | 6. mihi *om. Lov. 2, Harl.* | 9. sciatisne M, *Lov. 2, ed. Basil. 1535;* scitisne *cod. rec. plerique et ed. prior.*, satisne *nonnull. cod. rec.* | 13. cum Antiocho, non cum Gallis M, *Aldus;* cum gallis *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.*, cum antiocho *pauci cod. rec.* | et senatus *cod. rec. et ed. antiquiss.;* senatus M, *Hertz,* his senatus *Gelen., ed. Basil. 1535.* | 28. sed si ego *2 cod. rec., Aldus.* | 30. nullus M *et 2 cod. rec.* |

Digitized by Google

tute gloriari, at pro felicitate mea exercitusque mei, quod tantam nationem sine ulla militum iactura devicimus, postularem, ut diis 16
immortalibus honos haberetur et ipse triumphans in Capitolium ascenderem, unde votis rite nuncupatis profectus sum, negaretis hoc mihi cum diis immortalibus"? XLIX. „Iniquo enim loco 1
dimicavi. dic igitur, quo aequiore potuerim dimicare. cum hostes montem cepissent, loco se munito tenerent, nempe eundum ad hostes erat, si vincere vellem. quid? si urbem eo loco ha- 2
berent et moenibus se tenerent? nempe oppugnandi erant. quid? ad Thermopylas aequone loco M'. Acilius cum rege Antiocho pugnavit? quid? Philippum non eodem modo super Aoum amnem 3
iuga tenentem montium T. Quinctius deiecit? equidem adhuc, qualem aut sibi fingant aut vobis videri velint hostem fuisse, non invenio. si degenerem et emollitum amoenitate Asiae, quid 4
periculi vel iniquo loco subeuntibus fuit? si timendum et feritate animorum et robore corporum, huicine tantae victoriae triumphum negatis? caeca invidia est, patres conscripti, nec quic- 5
quam aliud scit quam detractare virtutes, corrumpere honores ac praemia earum. mihi quaeso ita ignoscatis, patres conscripti, 6
si longiorem orationem non cupiditas gloriandi de me, sed necessaria criminum defensio facit. an etiam per Thraciam saltus 7
patentes, qui angusti erant, et plana ex arduis et culta ex silvestribus facere potui et praestare, necubi notis sibi latebris delitescerent latrones Thraces, ne quid sarcinarum raperetur, ne 8
quod iumentum ex tanto agmine abstraheretur, ne quis vulneraretur, ne ex vulnere vir fortis ac strenuus Q. Minucius morere-

---

1. at pro felicitate *Lov. 2;* pro felicitate *rel. cod. rec. et ed. vet.*, si pro felicitate *Crevier, Ussing, cf. Madvig Em. L. p. 550,* si pro felicitate tantum *M. Mueller praef. p. XIV, sed cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 171,* immo pro felicitate *Hertz adn. crit. p. LVII, cf. ephem. Austr. 1892.* | 2. potius postularem *Heusinger,* postularemque *ed. ante Aldum.* | 5. mihi cum M, *Aldus;* militiae cum *vel* militiae aut cum *(Lov. 2) cod. rec.* | 7. loco se munito *5 cod. rec. (Lov. 2).;* loco munito se *rel. cod. rec. et ed. vet.* | 11. super Aoum amnem *ed. vet.* (super Acũ amnem *ed. Parm.*); superatum amnem *cod. rec. plerique* (superato amne *Lov. 2).* | 16. huicine *Kreyssig;* huiccine *nonnull. cod. rec. (Voss.),* huicne *rel. cod. rec. et ed. vet.* | 19. earum *Gelen.* (M? *Voss.?*), *ed. Basil. 1535;* eorum *rel. cod. et ed. prior.* | 20. de me M, *ed. Basil. 1535; om. rel. cod. et ed. prior.* | 21. facit *Lov. 2, Heusinger;* fecit *rel. cod. rec. et ed. vet.* | 23. necubi notis sibi M, *Aldus;* necubi in his *(Lov. 3),* ne qui in his *(Voss.),* ne qui illis *(Lov. 2) sim. cod. rec.* |

Digitized by Google

9 tur? in hoc, quod casu infeliciter incidit, ut talem civem amit-
10 teremus, haerent: quod saltu iniquo, loco alieno cum adortus
nos hostis esset, duae simul acies primi et novissimi agminis
haerentem ad impedimenta nostra exercitum barbarorum circum-
11 venerunt, quod multa milia *illo* ipso die, plura multo post dies
paucos ceciderunt et ceperunt, hoc, si ipsi tacuerint, vos scituros,
12 cum testis orationis meae totus exercitus sit, non credunt? si
gladium in Asia non strinxissem, si hostem non vidissem, tamen
triumphum in Thracia duobus proeliis merueram. sed iam dic-
tum satis est; quin pro eo, quod pluribus verbis vos quam vel- 1
lem fatigavi, veniam a vobis petitam impetratamque velim, patres
conscripti."

1 L. Plus crimina eo die quam defensio valuisset, ni alter-
cationem in serum perduxissent. dimittitur senatus in ea opi-
2 nione, ut negaturus triumphum fuisse videretur. postero die et 1
cognati amicique Cn. Manlii summis opibus adnisi sunt, et aucto-
ritas seniorum valuit, negantium exemplum proditum memoriae
3 esse, ut imperator, qui devictis perduellibus, confecta provincia
exercitum reportasset, sine curru et laurea privatus inhonoratus-
que urbem iniret. hic pudor malignitatem vicit, triumphumque 2
frequentes decreverunt.

4 Oppressit deinde mentionem memoriamque omnem conten-
tionis huius maius et cum maiore et clariore viro certamen or-
5 tum. P. Scipioni Africano, ut Valerius Antias auctor est, duo
Q. Petillii diem dixerunt. id, prout cuiusque ingenium erat, in- 25
6 terpretabantur. alii non tribunos plebis, sed universam civitatem,
7 quae id pati posset, incusabant: duas maximas orbis terrarum
urbes ingratas uno prope tempore in principes inventas, Romam
ingratiorem, si quidem victa Carthago victum Hannibalem in
exilium expulisset, Roma victrix victorem Africanum expellat. 30

---

1. in hoc, quod casu *Hertz adn. crit. p. LVII;* in hoc quo casu *4 cod. rec. (Lov. 2, Harl.),* in hoc casu *al. cod. rec. (Voss.),* in hoc quoque casu *ed. ante Aldum,* in hoc iniquo casu quo *Lov. 3,* in hoc casu, quo *Aldus,* in hoc uno casu, quo *Otto,* in hoc, quod *Madvig Em. L. p. 551, cf. ephem. Austr. 1892.* | 5. illo *add. Weissenborn.* | 8. tamen proconsul triumphum *Gelen.* (*ex* M?), *sed cf. Weissenborn ed. Weidm. p. 363.* | 10. vellem M, *cf. Madvig Em. L. l. l.;* volui *rel. cod. et ed. vet.* | 13. crimina M, *Aldus;* crimen *rel. cod. et ed. prior.* | ualuissent (M?) *Aldus.* | 14. produxissent *Sigonius.* | in *Madvig Em. L. p. 551 recte delendum censere videtur.* | 23. et clariore M, *Aldus; om. rel. cod. et ed. prior.* |

Digitized by Google

alii, neminem unum tantum eminere civem debere, ut legibus 8
interrogari non possit; nihil tam aequandae libertatis esse quam
potentissimum quemque posse dicere causam. quid autem tuto 9
cuiquam, nedum summam rem publicam, permitti, si ratio non
sit reddenda? qui ius aequum pati non possit, in eum vim haud
iniustam esse. haec agitata sermonibus, donec dies causae di- 10
cendae venit. nec alius antea quisquam nec ille ipse Scipio
consul censorve maiore omnis generis hominum frequentia, quam
reus illo die in forum est deductus. iussus dicere causam sine 11
ulla criminum mentione orationem adeo magnificam de rebus ab
se gestis est exorsus, ut satis constaret neminem umquam neque
melius neque verius laudatum esse. dicebantur enim ab *eo* eo- 12
dem animo ingenioque, quo gesta erant, et aurium fastidium
aberat, quia pro periculo, non in gloriam referebantur. LI. Tri- 1
buni vetera luxuriae crimina Syracusanorum hibernorum et Locris
Pleminianum tumultum cum ad fidem praesentium criminum ret-
tulissent, suspicionibus magis quam argumentis pecuniae captae
reum accusarunt: filium captum sine pretio redditum, omnibus- 2
que aliis rebus Scipionem, tamquam in eius unius manu pax
Romana bellumque esset, ab Antiocho cultum; dictatorem eum 3
consuli, non legatum in provincia fuisse; nec ad aliam rem eo
profectum, quam ut, id quod Hispaniae Galliae Siciliae Africae
iam pridem persuasum esset, hoc Graeciae Asiaeque et omnibus
ad orientem versis regibus gentibusque appareret, unum homi- 4
nem caput columenque imperii Romani esse, sub umbra Scipio-
nis civitatem dominam orbis terrarum latere, nutum eius pro
decretis patrum, pro populi iussis esse. infamia intactum invidia, 5
qua possunt, urgent. orationibus in noctem perductis prodicta
dies est. ubi ea venit, tribuni in Rostris prima luce consede- 6
runt; citatus reus magno agmine amicorum clientiumque per
mediam contionem ad Rostra subiit silentioque facto „hoc“ in- 7

1. unum civem tantum eminere debere *ed. Basil. 1535, M. Mueller.* | 4. quoiquam M. | summam reipublicae *Lov. 2.* | 12. ab eo eodem *P. Burmann;* ab eodem *cod. rec. et ed. vet.,* eodem *Ruhnken.* | 13. quo *P. Burmann, Ruhnken;* a quo *cod. et ed. vet.* | 14. tribuni *cod. rec. plerique (Lov. 2, Harl.);* tribuni uel *3 cod. rec. (Voss.),* tribuni plebis (pl. *Basil. et seq.*) *ed. vet.* | 24. versus *ed. Gronov.* | 25. culmenque *Lov. 2,* columnamque *al. cod. rec. (Voss.), ed. Parm.* | 26. nutum M; nutus *cod. rec. et ed. vet.* | 27. patrum populique iussis *Lov. 2, Harl.* | 28. prodicta *2 cod. rec., I. F. Gronovius;* producta *cod. rec. plerique et ed. vet.* |

Digitized by Google

quit „die, tribuni plebis vosque Quirites, cum Hannibale et Carthaginiensibus signis collatis in Africa bene ac feliciter pugnavi.
8 itaque, cum hodie litibus et iurgiis supersederi aequum sit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Iovem optimum maximum Iunonemque et Minervam ceterosque deos, qui Capitolio atque arci
9 praesident, salutandos ibo hisque gratias agam, quod mihi et hoc ipso die et saepe alias egregie gerendae rei publicae mentem facultatemque dederunt. vestrum quoque quibus commodum
10 est, Quirites, ite mecum et orate deos, ut mei similes principes habeatis, ita, si ab annis septemdecim ad senectutem semper
11 vos aetatem meam honoribus vestris anteistis, ego vestros honores rebus gerendis praecessi.“ ab Rostris in Capitolium ascendit.
12 simul se universa contio avertit et secuta Scipionem est, adeo ut postremo scribae viatoresque tribunos relinquerent, nec cum iis praeter servilem comitatum et praeconem, qui reum ex Rostris
13 citabat, quisquam esset. Scipio non in Capitolio modo, sed per totam urbem omnia templa deum cum populo Romano circumiit.
14 celebratior is prope dies favore hominum et aestimatione vera magnitudinis eius fuit, quam quo triumphans de Syphace rege et Carthaginiensibus urbem est invectus.

1 LII. Hic speciosus ultimus dies P. Scipioni illuxit. post quem cum invidiam et certamina cum tribunis prospiceret, die longiore prodicta in Literninum concessit certo consilio, ne ad
2 causam dicendam adesset. maior animus et natura erat ac maiori fortunae assuetus, quam ut reus esse sciret et summittere se
3 in humilitatem causam dicentium. ubi dies venit citarique absens est coeptus, L. Scipio morbum causae esse, cur abesset,
4 excusabat. quam excusationem cum tribuni, qui diem dixerant, non acciperent, et ab eadem superbia non venire ad causam dicendam arguerent, qua iudicium et tribunos plebis et contionem
5 reliquisset, et, quibus ius sententiae de se dicendae et libertatem ademisset, his comitatus, velut captos trahens, triumphum de populo Romano egisset secessionemque eo die in Capitolium

---

18. vera *I. Perizonius;* uerae *cod. rec. et ed. vet.* | 23. prodicta *I. F. Gronovius;* producta *cod. rec. plerique et ed. vet.* | Literninum *Lov. 6, ed. Camp., Gelen., ed. Basil. 1535;* liternum *cod. rec. plerique, ed. Paris. 1510, Parm. 1480.* | 25. sciret *cod. rec. et ed. vet.;* inciperet M. | et summittere se (M?) *4 cod. rec. (Voss.) et ed. Basil. 1535;* et submitteret se *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* | 33. de populo Romano M, *Aldus;* P. R. *vel* populi Romani *cod. rec. et ed. prior.* | secessionemque eo die in *Mead. 1, ed. Basil.*

Digitized by Google

a tribunis plebis fecisset: — „habetis ergo temeritatis illius mercedem; quo duce et auctore nos reliquistis, ab eo ipsi relicti estis; et tantum animorum in dies nobis decrescit, ut, ad quem ante annos septemdecim, exercitum et classem habentem, tribunos plebis aedilemque mittere in Siciliam ausi sumus, qui prenderent eum et Romam reducerent, ad eum privatum ex villa sua extrahendum ad causam dicendam mittere non audeamus“ —; tribuni plebis appellati ab L. Scipione ita decreverunt: si morbi causa excusaretur, sibi placere accipi eam causam diemque ab collegis prodici. tribunus plebis eo tempore Ti. Sempronius Gracchus erat, cui inimicitiae cum P. Scipione intercedebant. is, cum vetuisset nomen suum decreto collegarum adscribi, tristioremque omnes sententiam expectarent, ita decrevit: cum L. Scipio excusasset morbum causae esse fratri, satis id sibi videri; se P. Scipionem, priusquam Romam redisset, accusari non passurum; tum quoque, si se appellet, auxilio ei futurum, ne causam dicat: ad id fastigium rebus gestis, honoribus populi Romani P. Scipionem deorum hominumque consensu pervenisse, ut sub Rostris reum stare et praebere aures adolescentium conviciis populo Romano magis deforme quam ipsi sit. LIII. Adiecit decreto indignationem: „sub pedibus vestris stabit, tribuni, domitor ille Africae Scipio? ideo quattuor nobilissimos duces Poenorum in Hispania, quattuor exercitus fudit fugavitque; ideo Syphacem cepit, Hannibalem devicit, Carthaginem vectigalem nobis fecit, Antiochum — recipit enim fratrem consortem huius gloriae L. Scipio — ultra iuga Tauri emovit, ut duobus Petilliis succum-

---

1535; secessionem eo die quo in *cod. rec. (Lov. 2) et ed. antiquiss.*, secessionem romae (r *Voss.*) eo die quo in *al. cod. rec.* | 1. fecissetis *nonnull. cod. rec. (Mead. 1, Lov. 2, Harl.).* | 3. ut M, *Aldus; om. cod. rec. et ed. antiquiss.* | 4. ante annos septemdecim *Crevier, Drakenborch;* ante annis XVII *Aldus,* ante annos quindecim M, antea *cod. rec. et ed. prior.* | tribunum plebis M, *Lov. 2, Harl.* | 7. audeamus (M?) *ed. Basil. 1531;* audemus *cod. rec., ed. antiquiss., Aldus.* | 8. si *Lov. 2, ed. Basil. 1531;* ut si *rel. cod. rec. et ed. prior.* | 9. ab collegis *4 cod. rec. (Voss.);* ad collegas *Lov. 2, Harl.,* a collegis *ed. vet.* | 10. produci *cod. rec. plerique.* | Ti. *ed. Basil. 1535;* t. *cod. rec. et ed. prior., om. Lov. 2.* | 14. excusasset M; excuset *cod. rec.* | morbum causae esse *Lov. 2, Harl., Mead.;* morbum esse causae *al. rec., cf. ephem. Austr. 1892.* | 22. *Cobet del.* Scipio. | 23. fudit fugavitque *Lov. 2? Harl.?;* fudit necauitque M, fudit fugauit *cod. rec. plerique,* fudit fugavit, Quirites *coni. M. Mueller praef. p. XV.* | 25. recipit *Madvig Em. L. p. 552;* recepit *cod.* |

Digitized by Google

beret? vos de P. Africano palmam peti *feretis*? nullisne meritis suis, nullis vestris honoribus, *Quirites,* umquam in arcem tutam et velut sanctam clari viri pervenient, ubi, si non venerabilis, inviolata saltem senectus eorum considat?" movit et decretum et adiecta oratio non ceteros modo, sed ipsos etiam accusatores; et deliberaturos se, quid iuris sui et officii esset, dixerunt. senatus deinde concilio plebis dimisso haberi est coeptus. ibi gratiae ingentes ab universo ordine, praecipue a consularibus senioribusque, Ti. Graccho actae sunt, quod rem publicam privatis simultatibus potiorem habuisset; et Petillii vexati sunt probris, quod splendere aliena invidia voluissent et spolia ex Africani triumpho peterent. silentium deinde de Africano fuit. vitam Literni egit sine desiderio urbis; morientem rure eo ipso loco sepeliri se iussisse ferunt monumentumque ibi aedificari, ne funus sibi in ingrata patria fieret. vir memorabilis, bellicis tamen quam pacis artibus memorabilior. *nobilior* prima pars vitae quam postrema fuit, quia in iuventa bella assidue gesta, cum senecta res quoque defloruere, nec praebita est materia ingenio. quid ad primum consulatum secundus, etiam si censuram adicias? quid Asiatica legatio, et valetudine adversa inutilis et filii casu deformata et post reditum necessitate aut subeundi iudicii aut simul cum patria deserendi? Punici tamen belli perpetrati, quo nullum neque maius neque periculosius Romani gessere, unus praecipuam gloriam tulit.

LIV. Morte Africani crevere inimicorum animi; quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo adlatrare ma-

---

1. *de interpunctione cf. Madvig l. l.* | P. Africano M, *Aldus;* pace Africani *cod. rec. et ed. prior.* | peti feretis *Madvig l. l.;* peteretis *cod. plerique et ed. vet.,* impetraretis *Seyffert.* | 2. vestris *cod. et ed. vet.; inclus. Hertz,* nostris *coni. Madvig.* | Quirites, umquam *H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 171;* cumqua M, *Aldus,* umquam *ed. Basil. 1531, om. cod. rec. et ed. prior.* | in arcem—inviolata saltem M, *Aldus, ed. Basil. 1531 et seq.; om. rel. cod. et ed. prior.* | 6. et deliberaturos *nonnull. cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.;* deliberaturos *cod. rec. plerique (Voss.).* | 16. nobilior *add. Weissenborn ed. Weidm. p. 373 adn.;* et clarior *Madvig Em. L. p. 553,* et inlustrior *Hertz.* | prima pars vitae—praebita est M, *Aldus;* cui par habita est *rel. cod. et ed. prior.* | 19. quid ad „*codices antiquae scripturae*" *Gelen.* (M S? *vel* S?), *Lov. 2?, ed. Basil. 1535;* quoad (quo ad *al.*) M *test. Mogunt., cod. rec. (Voss.) et ed. prior.,* qui ad *al. cod. rec.* | 24. unus *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* unam *cod. rec. et ed. prior.,* uiam *Voss.* | 26. adlatrare *(ed. Parm.) vel*

Digitized by Google

gnitudinem eius solitus erat. hoc auctore existimantur Petillii et vivo Africano rem ingressi et mortuo rogationem promulgasse. fuit autem rogatio talis „velitis iubeatis, Quirites, quae pecunia capta ablata coacta ab rege Antiocho est quique sub imperio eius fuerunt, quod eius in publicum relatum non est, uti de ea re Ser. Sulpicius praetor urbanus ad senatum referat, quem eam rem velit senatus quaerere de iis, qui praetores nunc sunt.“ huic rogationi primo Q. et L. Mummii intercedebant; senatum quaerere de pecunia non relata in publicum, ita ut antea semper factum esset, aequum censebant. Petillii nobilitatem et regnum in senatu Scipionum accusabant. L. Furius Purpurio consularis, qui in decem legatis in Asia fuerat, latius rogandum censebat, non quae ab Antiocho modo pecuniae captae forent, sed quae ab aliis regibus gentibusque, Cn. Manlium inimicum incessens. et L. Scipio, quem magis pro se quam adversus legem dicturum apparebat, dissuasor processit. is morte P. Africani fratris, viri omnium fortissimi clarissimique, eam exortam rogationem est conquestus; parum enim fuisse non laudari pro Rostris P. Africanum post mortem, nisi etiam accusaretur; et Carthaginienses exilio Hannibalis contentos esse: populum Romanum ne morte quidem P. Scipionis exsatiari, nisi et ipsius fama sepulti lacerretur et frater insuper, accessio invidiae, mactetur. M. Cato suasit rogationem — exstat oratio eius de pecunia regis Antiochi — et Mummios tribunos auctoritate deterruit, ne adversarentur rogationi. remittentibus ergo his intercessionem omnes tribus uti rogassen tiusserunt. LV. Ser. Sulpicio deinde referente, quem rogatione Petillia quaerere vellent, Q. Terentium Culleonem patres iusserunt. ad hunc praetorem, adeo amicum Corneliae familiae,

---

allatrare *ed. vet. quas vidi omnes, cf. Quint. VIII, 6, 9;* ac lacerare *3 cod. rec.*, lacerare *cod. rec. plerique.* | 2. rem ingressi M, *Aldus;* rem iniisse *Lov. 2,* rem ingrato *cod. rec. plerique.* | 3. Quirites *Brissonius, Crevier;* quaeratur *cod. rec. et ed. vet.* | 8. Mummii *Sigonius;* Nummii *cod. rec. et ed. vet.* | 11. scipionis *Lov. 2.* | 16. morte *cod. rec.;* post mortem *ed. vet.* | 17. eam *om. Lov. 2 et Harl.* | 21. et ipsius M, *Aldus;* ipsius *cod. rec. et ed. prior.* | 22. accessio *„antiqua scriptura“ Gelen.* (M?), *nonnull. cod. rec.;* accessione *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.) et ed. ante Basil. 1535.* | 23. exstat *ed. Basil. 1535;* exstat et *2 cod. rec. et ed. prior.*, esse et *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | 25. rogassent *nonnull. cod. rec. et ed. antiquiss.;* rogasset *cod. rec. plerique, ed. Basil. 1535,* rogas *Sigonius.* | 27. Petillia *Gelen., ed. Basil. 1535;* petilii *5 cod. rec. (Lov. 2, Voss.),* pecuniarum *rel. cod. rec. et ed. princip.* |

Digitized by Google

ut, qui Romae mortuum elatumque P. Scipionem — est enim ea quoque fama — tradunt, pilleatum, sicut in triumpho ierat, in funere quoque ante lectum isse memoriae prodiderint, et ad portam Capenam mulsum prosecutis funus dedisse, quod ab eo
3 inter alios captivos in Africa ex hostibus receptus esset, aut adeo inimicum eundem, ut propter insignem simultatem ab ea factione, quae adversa Scipionibus erat, delectus sit potissimum ad
4 quaestionem exercendam —; ceterum ad hunc nimis aequum
5 aut iniquum praetorem reus extemplo factus L. Scipio. simul et delata et recepta nomina legatorum eius, A. et L. Hostiliorum Catonum, et C. Furii Aculeonis quaestoris, et, ut omnia contacta societate peculatus viderentur, scribae quoque duo et accensus. L. Hostilius et scribae et accensus, priusquam de Scipione iudicium fieret, absoluti sunt, Scipio et A. Hostilius legatus et C.
6 Furius damnati: quo commodior pax Antiocho daretur, Scipionem sex milia pondo auri, quadringenta octoginta argenti plus
7 accepisse, quam in aerarium rettulerit; A. Hostilium octoginta pondo auri, argenti quadringenta tria; Furium quaestorem auri
8 pondo centum triginta, argenti ducenta. has ego summas auri et argenti relatas apud Antiatem inveni. in L. Scipione malim equidem librarii mendum quam mendacium scriptoris esse in
9 summa auri atque argenti; similius enim veri est argenti quam auri maius pondus fuisse, et potius quadragiens quam ducentiens
10 quadragiens litem aestimatam, eo magis, quod tantae summae rationem etiam ab ipso P. Scipione requisitam esse in senatu
11 tradunt, librumque rationis eius cum Lucium fratrem adferre
12 iussisset, inspectante senatu suis ipsum manibus concerpsisse indignantem, quod, cum bis milliens in aerarium intulisset, quadragiens ratio ab se posceretur. ab eadem fiducia animi, cum quaestores pecuniam ex aerario contra legem promere non auderent, claves poposcisse et se aperturum aerarium dixisse, qui, ut clauderetur, effecisset.

---

11. Furii Aculeonis *Gelen.* (S?), *cf. ephem. Austr. 1892;* furii culleonis M *teste Mog., Aldus,* furiacii leonis *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.).* | 14. A. M., *Mogunt.; om. rel. cod. et ed. prior.* | 16. sq. *cf. Mommsen röm. Münzw. p. 402; de verbis* sex milia ..... plus *Richter progr. Oldenb. 1880 p. 15.* | 17. retulerit M, *Aldus;* retulerat *cod. rec. et ed. prior.* (rettulerat *ed. Paris. 1510.*) | 18. argenti *cod. rec., ed. Basil. 1535* (M?); et argenti *al. cod. rec. (Lov. 2.) et ed. prior.* | 27. concerpsisse *Sabellicus, ed. Paris. 1510;* compressisse *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.,* conscpsisse *Gaertn.,* discerpsisse *coni. Novák.* |

Digitized by Google

LVI. Multa alia in Scipionis exitu maxime vitae dieque dicta, morte, funere, sepulcro, in diversum trahunt, ut, cui famae, quibus scriptis adsentiar, non habeam. non de accusatore convenit — alii M. Naevium, alii Petillios diem dixisse scribunt —, non de tempore, quo dicta dies sit, non de anno, quo mortuus sit, non ubi mortuus aut elatus sit. alii Romae, alii Literni et mortuum et sepultum. utrobique monumenta ostenduntur et statuae; nam et Literni monumentum monumentóque statua superimposita fuit, quam tempestate deiectam nuper vidimus ipsi; et Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt, quarum duae P. et L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetae Q. Ennii. nec inter scriptores rerum discrepat solum, sed orationes quoque, si modo ipsorum sunt quae feruntur, P. Scipionis et Ti. Gracchi abhorrent inter se. index orationis P. Scipionis nomen M. Naevii tribuni plebis habet, ipsa oratio sine nomine est accusatoris; modo nebulonem, modo nugatorem appellat. ne Gracchi quidem oratio aut Petilliorum accusatorum Africani aut diei dictae Africano ullam mentionem habet. alia tota serenda fabula est Gracchi orationi conveniens, et illi auctores sequendi sunt, qui, cum L. Scipio et accusatus et damnatus sit pecuniae captae ab rege, legatum in Etruria fuisse Africanum tradunt *at*que post famam de casu fratris allatam relicta legatione cucurrisse eum Romam et, cum a porta recta ad forum se contulisset, quod in vincula duci fratrem dictum erat, reppulisse a corpore eius viatorem, et tribunis retinentibus magis pie quam civiliter vim fecisse. haec enim ipsa Ti. Gracchus que-

1. exitu maxime *cod. rec. et ed. vet.;* fine tum maxime M, exitu cum maxime *Modius,* fine cum maxime *Weissenborn ed. Teubn.* | 4 (*et* 15). M. Naevium M, *Mogunt.;* m. nauium *cod. rec. plerique et ed. antiquiss.* (m. mauium *ed. Parm.*) | 9. deiectam *Drakenborch, cf. M. Mueller praef. p. XIV;* disiectam *cod. et ed. vet.* | 16. modo nebulonem M; nebulonem modo *Lov. 6* (M? *teste Mod.*), *ed. vet., Hertz fort. recte,* nebulonem *cod. rec. plerique, I. F. Gronovius.* | 17. appellantis M. | 22. atque *praeeunte Weissenbornio (ed. Weidm. p. 381 adn.) H. I. Mueller ann. Berol. 1891 p. 171;* quo *cod. rec. plerique et ed. vet.,* et *Lov. 2,* qua *Harant,* adduntque *Madvig Em. L. p. 553,* adiciuntque *dubitanter M. Mueller praef. p. XIV.* | 23. currisse *Lov. 1,* accurrisse *coni. Duker.* | 24. dictum erat M, *Aldus;* iussum erat *cod. plerique et ed. antiquiss.,* inuenerat *nonnull. cod. rec. (Voss.)* | 26. haec enim ipsa *cod. rec. (Lov. 2), Gelenius* (*ex* S?); hinc enim ipse M *test. Mogunt.,* haec enim *nonnull. cod. rec. (Voss.),* haec enim ipse *ed. antiquiss.* |

Digitized by Google

ritur dissolutam esse a privato tribuniciam potestatem; et ad postremum, cum auxilium L. Scipioni pollicetur, adicit tolerabilioris exempli esse a tribuno plebis potius quam a privato victam videri et tribuniciam potestatem et rem publicam esse.
11 sed ita hanc unam impotentem eius iniuriam invidia onerat, ut increpando, quod degenerarit tantum a se ipse, cumulatas ei veteres laudes moderationis et temperantiae pro reprehensione
12 praesenti reddat; castigatum enim quondam ab eo populum ait, quod eum perpetuum consulem et dictatorem vellet facere; prohibuisse statuas sibi in comitio, in Rostris, in curia, in Capitolio,
13 in cella Iovis poni; prohibuisse, ne decerneretur, ut imago sua
1 triumphali ornatu e templo Iovis optimi maximi exiret. LVII. Haec vel in laudatione posita ingentem magnitudinem animi moderantis ad civilem habitum honoribus significarent, quae exprobrando
2 inimicus fatetur. huic Graccho minorem ex duabus filiis — nam maior P. Cornelio Nasicae haud dubie a patre collocata erat —
3 nuptam fuisse convenit. illud parum constat, utrum post mortem patris ei desponsa sit et nupserit, an verae illae opiniones sint, Gracchum, cum L. Scipio in vincula duceretur nec quisquam
4 collegarum auxilio esset, iurasse sibi inimicitias cum Scipionibus, quae fuissent, manere, nec se gratiae quaerendae causa quicquam facere, sed, in quem carcerem reges et imperatores hostium ducentem vidisset P. Africanum, in eum se fratrem eius duci
5 non passurum. senatum eo die forte in Capitolio cenantem consurrexisse et petisse, ut inter epulas Graccho filiam Africanus
6 desponderet. quibus ita inter publicum sollemne sponsalibus rite factis cum se domum recepisset, Scipionem Aemiliae uxori di-
7 xisse filiam se minorem despondisse; cum illa, muliebriter indignabunda nihil de communi filia secum consultatum, adiecisset non, si Ti. Graccho daret, expertem consilii debuisse matrem
8 esse, laetum Scipionem tam concordi iudicio ei ipsi desponsam

---

1. et *om. Lov. 2.* | 6. degenerarit *ed. Basil. 1535;* degenerauerit *vel* degenerauit (generauit *Lov. 2*) *cod. rec.* | cumulatas ei *ed. Basil. 1531;* cumulatas et *vel* cumulata sed *cod.* | 13. moderantis ad civilem *Drakenborch;* moderandis ad ciuilem *cod. rec. et ed. vet. quas vidi omnes,* moderantis uilem M. | 18. ei desponsa sit *Dompierre de Chaufepié, cf. H. I. Mueller ann. Berol. 1890 p. 216;* et desponsa sit *cod. rec. et ed. vet.,* et desponsata sit M, *Lov. 2, Harl.* | 26. inter „*ex archetypis*“ *Gelen.* (M? S?), *ed. Basil. 1535;* in *cod. rec. et ed. prior.* | 31. ei ipsi *Walch Em. L. p. 101, Kreyssig;* et ipsi *cod. rec. et ed. antiquiss.,* ipsi *Gelen., ed. Basil. 1535.* | desponsatam *Lov. 4 m. 1, Harl.* |

Digitized by Google

respondisse. haec de tanto viro, quamquam et opinionibus et monumentis litterarum variarent, proponenda erant.

LVIII. Iudiciis a Q. Terentio praetore perfectis, Hostilius et Furius damnati praedes eodem die quaestoribus urbanis derunt; Scipio cum contenderet omnem quam accepisset pecuniam in aerario esse, nec se quicquam publici habere, in vincula duci est coeptus. P. Scipio Nasica tribunos appellavit orationemque habuit plenam veris decoribus non communiter modo Corneliae gentis, sed proprie familiae suae. parentes suos et P. Africani ac L. Scipionis, qui in carcerem duceretur, fuisse Cn. et P. Scipiones, clarissimos viros. eos, cum per aliquot annos in terra Hispania adversus multos Poenorum Hispanorumque et duces et exercitus nominis Romani famam auxissent non bello solum, sed quod Romanae temperantiae fideique specimen illis gentibus dedissent, ad extremum ambo pro re publica morte occubuisse. cum illorum gloriam tueri posteris satis esset, P. Africanum tantum paternas superiecisse laudes, ut fidem fecerit non sanguine humano sed stirpe divina satum se esse. L. Scipionem, de quo agatur, ut, quae in Hispania, quae in Africa, cum legatus fratris esset, gessisset, praetereantur, consulem et ab senatu dignum ductum, cui extra sortem Asia provincia et bellum cum Antiocho rege decerneretur, et a fratre, cui post duos consulatus censuramque et triumphum legatus in Asiam iret. ibi ne magnitudo et splendor legati laudibus consulis offi- ceret, forte ita incidisse, ut, quo die ad Magnesiam signis collatis L. Scipio Antiochum devicisset, aeger P. Scipio Elaeae dierum aliquot via abesset. non fuisse minorem eum exercitum quam Hannibalis, cum quo in Africa esset pugnatum; Hannibalem eundem fuisse inter multos alios regios duces, qui imperator Punici belli fuerit. et bellum quidem ita gestum esse, ut ne for-

1. quamquam *cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet.;* quam *al. cod. rec., Sigonius.* | 4. l. furius M. | 15. pro re publica *cod. rec. plerique (Lov. 2);* pro populo Romano (P R) *al. cod. rec. et ed. vet.* | morte *cod. rec. (Lov. 2.), cf. Weissenborn — H. I. Mueller ad I, 7, 7;* mortem *ed. Tarvis., Paris. 1510.* | 17. superiecisse *cod. plerique (Lov. 2, Voss.);* superauisse *pauci cod. rec. et ed. vet.* | 18. se *om. Lov. 2, Harl.* | 21. ductum *temptavi, cf. ephem. Austr. 1892;* uisum *cod. et ed. vet.,* habitum *(et sic Madvig, M. Mueller) vel* iudicatum *coni. Weissenborn.* | 27. viam *coni. Drakenborch in adn.* | 29. regios *cod. rec. (Lov. 2), ed. Mediol. 1505, Paris. 1513;* regulos M, rhodios *cod. Voss.,* reges *ed. antiquiss.,* egregios *Madvig Em. L. p. 553.* |

Digitized by Google

11 tunam quidem quisquam criminari possit; in pace crimen quaeri;
eam dici venisse. hic decem legatos simul argui, quorum ex
12 consilio data pax esset; quamquam exstitissent ex decem legatis,
qui Cn. Manlium accusarent, tamen non modo ad criminis fidem,
sed ne ad moram quidem triumphi eam accusationem valuisse.
1 LIX. At hercule in Scipione leges ipsas pacis, ut nimium ac-
commodatas Antiocho, suspectas esse; integrum enim ei regnum
2 relictum; omnia possidere eum victum, quae ante bellum eius
fuerint; auri et argenti cum vim magnam habuisset, nihil in
3 publicum relatum, omne in privatum versum; an praeter omnium
oculos tantum auri argentique in triumpho L. Scipionis, quan-
tum non decem aliis triumphis, si omne in unum conferatur, la-
4 tum? nam quid de finibus regni dicam? Asiam omnem et proxima
5 Europae tenuisse Antiochum. ea quanta regio orbis terrarum
sit, a Tauro monte in Aegaeum usque prominens mare, quot
6 non urbes modo sed gentes amplectatur, omnes scire. hanc re-
gionem dierum plus triginta *iter* in longitudinem, decem inter
duo maria in latitudinem patentem usque ad Tauri montis iuga
Antiocho ademptam, expulso in ultimum angulum orbis terra-
7 rum. quid, si gratuita pax esset, plus adimi ei potuisse? Phi-
lippo victo Macedoniam, Nabidi Lacedaemonem relictam, nec
Quinctio crimen quaesitum; non enim habuisse eum Africanum
fratrem; cuius *cum* gloria L. Scipioni prodesse debuisset, invi-
8 diam nocuisse. tantum auri argentique iudicatum esse in do-
mum L. Scipionis illatum, quantum venditis omnibus bonis redigi

---

2. argui *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* arguique *cod. rec. et ed. prior.*, argui quoque *'pauci cod. rec.* | 3. quamquam exstitissent *Drakenborch in adn.;* quamquam exstitisse M, quam (quem *Lov. 2*) exstitisse *cod. rec. et ed. antiquiss.*, quin extitisse *ed. Mediol. 1480,* quin extitisset *ed. Paris. 1510.* | 9. cum vim magnam habuisset M, *Mogunt.;* uim magnam habuerit *cod. rec. et ed. prior.* | 10. an *cod. rec. et ed. antiquiss., cf. Madvig Em. L. p. 554;* an non *ed. Paris. 1513.* | 12. omnes in unum conferantur *cod. Voss., Crevier.* | latum *Crevier, Madvig l. l.;* sit latum *cod. rec. et ed. vet.*, est latum *Seyffert, Hertz* (tantum *tralatum* auri argentique .... quantum non decem ..... sit latum *coni. Riemann Rev. de phil. 1883 p. 120*). | 17. iter in longitudinem *Weissenborn;* in longitudinem M, *Mogunt.;* longitudinem *cod. rec. et ed. prior.*, longitudine *olim Weissenborn in ed. Teubn. praef. p. XXIV.* | 18. maria in latitudinem M, *Mogunt.;* maria latitudinem *cod. rec. et ed. prior.*, in maria latitudinem *2 cod. rec.*, maria latitudine *Weissenborn ed. Teubn. l. l.* | 23. cuius cum *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535; om. cod. rec. et ed. prior.* |

Digitized by Google

non posset. ubi ergo esse regium aurum, ubi tot hereditates acceptas? in domo, quam sumptus non exhauserint, exstare debuisse novae fortunae cumulum. at enim, quod ex bonis redigi non possit, ex corpore et tergo per vexationem et contumelias L. Scipionis petituros inimicos, ut in carcere inter fures nocturnos et latrones vir clarissimus includatur et in robore et tenebris exspiret, deinde nudus ante carcerem proiciatur. non id Corneliae magis familiae quam urbi Romanae fore erubescendum. LX. Adversus ea Terentius praetor rogationem Petilliam et senatus consultum et iudicium de L. Scipione factum recitavit: se, ni referatur pecunia in publicum, quae iudicata sit, nihil habere quod faciat, nisi ut prendi damnatum et in vincula duci iubeat. tribuni cum in consilium secessissent, paulo post C. Fannius ex sua collegarumque aliorum, praeter Gracchum, sententia pronuntiavit praetori non intercedere tribunos, quo minus sua potestate utatur. Ti. Gracchus ita decrevit, quo minus ex bonis L. Scipionis quod iudicatum sit redigatur, se non intercedere praetori; L. Scipionem, qui regem opulentissimum orbis terrarum devicerit, imperium populi Romani propagaverit in ultimos terrarum fines, regem Eumenem, Rhodios, alias tot Asiae urbes devinxerit populi Romani beneficiis, plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserit, non passurum inter hostes populi Romani [L. Scipionem] in carcere et vinculis esse, mittique eum se iubere. tanto assensu auditum est decretum, adeo dimissum Scipionem laeti homines viderunt, ut vix in eadem civitate videretur factum iudicium. in bona deinde L. Scipionis possessum publice quaestores praetor misit. neque in iis non modo vestigium ullum comparuit pecuniae regiae, sed nequaquam tantum redactum est, quantae summae damnatus fuerat. collata ea pecunia ab cogna-

1. ubi *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* id ubi *cod. rec. et ed. prior.* | 5. in carcerem *3 cod. rec. (Lov. 2).* | 9. et senatus consultum (S. C.) *Gelen.* (M?), *ed. Basil. 1535;* ex senatus consulto *cod. rec. et ed. prior.* | 10. ni *ed. Basil. 1535;* nisi *cod. rec. et ed. prior.* | 19. propagauerit M, *Aldus;* prorogauerit *cod. rec. et ed. prior.* | 23. L. Scipionem *om. cod. Voss., Lov. 1, 6 et Victor. ap. Crevier., Sigonius, I. F. Gronovius.* | et vinculis *8 cod. rec. (Voss., Lov. 2);* et in uinculis *Lov. 6 et ed. vet.* | 24. dimissum L. Scipionem *Lov. 3 et ed. vet.* | 25. laeti omnes homines *un. cod. rec.,* laeti omnes *Harl.* | 29. ea pecunia *4 cod. rec. (Lov. 2) et ed. vet. ante Basil.;* pecunia illa *3 cod. rec. (Voss.),* illa pecunia *Gaertn.,* pecunia *2 cod. rec., ed. Basil. 1535,* tanta pecunia *coni. Heumannus.* | ab *cod. rec. plerique (Lov. 2, Voss.), cf. Fuegner Lex. Liv.*

Digitized by Google

tis amicisque et clientibus est L. Scipioni, ut, si acciperet eam, locupletior aliquanto esset, quam ante calamitatem fuerat. nihil accepit; quae necessaria ad cultum erant, redempta ei a proximis cognatis sunt; verteratque Scipionum invidia in praetorem et consilium eius et accusatores.

---

p. 12; a cognatis *al. cod. rec. et ed. vet.* | 1. amicisque M, *Aldus;* amicis *cod. rec. et ed. prior.* | 5. accusatores M, *Mead. 1, Aldus;* accusatorem *rel. cod. et ed. prior.* |

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google